

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

ISSN : 2286-9395 (ตีพิมพ์) ISSN : 2697-441X (ออนไลน์)

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2565)

กองบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยพะเยา
19 หมู่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000
โทรศัพท์ 08 2629 1970, 0 5446 6666 ต่อ 1048
E-mail: hu.journal.up@gmail.com

เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนและเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติและการเสนอผลงานวิจัยที่มีเนื้อหาครอบคลุมสาขาวิชาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ผู้พิมพ์ต้องรับผิดชอบข้อความในบทนิพนธ์ของตน มหาวิทยาลัยพะเยาไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับบทความที่ตีพิมพ์เสมอไป ผู้สนใจสามารถคัดลอก และนำไปใช้ได้ แต่จะต้องขออนุมัติเจ้าของและได้รับการอนุมัติเป็นลายลักษณ์อักษรก่อน พร้อมทั้งมีการอ้างอิงและกล่าวคำขอบคุณให้ถูกต้องด้วย

เจ้าของ: มหาวิทยาลัยพะเยา

กำหนดออก: ปีละ 2 ฉบับต่อปี

เดือน มกราคม – เดือน มิถุนายน

เดือน กรกฎาคม – เดือน ธันวาคม

การรับรองคุณภาพวารสาร: TCI กลุ่มที่ 2

ที่ปรึกษา:

อธิการบดีมหาวิทยาลัยพะเยา

รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม

บรรณาธิการ:

รศ.ดร. เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ:

ดร. วรชิต มัชฌิมบุรุษ

กองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิ:

ศ.(พิเศษ) ดร. กาญจนา เจริญชัย (মন.)

ศ.ดร. เดือน คำดี (মক.)

รศ.ดร. เฉลิมชัย ปัญญาดี (ম.ম.জ.)

รศ.ดร. ไชยันต์ รัชชกุล (মফ.)

รศ.ดร. พิชาภพ พันธุ์แพ (মত্র.লাননা খম.)

ผศ.ดร. ธนินท์รัฐ รัตนพงศ์ปัญญา (মসক.)

ผศ.ดร. มณฑิลา ภัคดีคง (মখ.)

ผศ.ดร. ภัทรวรรณ รัตนเกษตร (মফ.)

ดร. เติยงาม คุปตะบุตร (মসক.)

เลขานุการ

นางสาวอัญชลี เทียมศิริ

Prof. Ordinarius Dr. Habil Barbara (Poland)

ศ.ดร. ไพโรจน์ กัมพูสิริ (মচ.)

Assoc. Prof. Dr. Shaharuddin Tahir (Malaysia)

รศ. ดร. เจิดหล้า สุนทรวิภาต (ผู้ทรงคุณวุฒิ)

รศ.ดร. ระวีวรรณ โอฬารรัตนมณี (মখ.)

ผศ.ดร. วดิน ปัญญาอุตรตระกูล (মন.)

Assist. Prof. Dr. Suwicht (sean) Chaidaroo (Singapore)

ผศ. สนิท ยืนศักดิ์ (মফ.)

ดร. สุนทรีย์ ตั้งศรีวงศ์ (মন.)

ผู้ช่วยเลขานุการ

นางสาววิศรา คลังนุ้ม

นางสาวรัชฎาภรณ์ แก้วสืบ

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบทางวิชาการประจำฉบับนี้

ศ. เกียรติคุณดร. อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์	ศ. ดร. วิทยา จันทร์ศิลา	ศ.ดร. ชมนาด กิจจันทร์
รศ. ดร. พิชากพ พันธุ์แพ	รศ.ดร. ประจักษ์ ไผ่เจริญ	รศ.ดร. สมบัติ นพรัก
รศ. ดร. รจนา สุพรรณานนท์	รศ. ดร. พุทธชาติ ปิธิบาล	รศ.ดร. นพพร แหยมแสง
รศ. ดร. อัญญา สังขพันธ์านนท์	รศ.ดร. เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย	รศ. ดร. ผดุงพร ทิราภรณ์
รศ. ดร. เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์	รศ. ดร. สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ	รศ. ดร. ประยงค์ จันทร์แดง
รศ. นราวัลย์ พูลพิพัฒน์	รศ. เติร์เนตร สาระพงษ์	ผศ. ดร. กมลทิพย์ สังข์แก้ว
ผศ. ดร. ชนิษฐา ใจโม	ผศ.ดร.วินิจ ผาเจริญ	ผศ. ดร. ธนภฤต สังข์เฉย
ผศ. ดร. พรธิดา วิเศษศิลปามนท์	ผศ. ดร. เพ็ญภา คล้ายสิงห์โต	ผศ. ดร. ศิริรัตน์ ศรีสะอาด
ผศ. ดร. อภิลักษณ์ เกษมผลกุล	ผศ. ดร. วีรวัฒน์ อินทรพร	ผศ. ดร. สุชาดา เจียพงษ์
ผศ. ดร. เจริญชัย เอกมาไพศาล	ผศ. ดร. ศุภกาญจน์ ผาทอง	ผศ. ดร. ทรงภพ ขุนมธุรส
ผศ. ดร. มาเรียม นิลพันธุ์	ผศ. ดร. น้ำฝน กันมา	ผศ. ดร. บุษบา สิทธิการ
ผศ. ดร. สุริยา สัมจันทร์	ผศ. ดร. อังศรีสา แสงจามงค์	ผศ. วาสิกา โพธิ์หิรัญ
ผศ. สุรัตน์ ไทราชัยกุล	ดร. เอกอมร เอี่ยมศิริรักษ์	ดร. เชนิญาส ศรีชัย
ดร. บัณฑิต ทิพย์เดช	ดร. ชยานัญ มณีวรรณ	ดร. นวรัตน์ พรหมอุปถัมภ์
ดร. วาริชต์ มัชฌมบุรุษ		

บทความวิจัยทุกเรื่องที่ตีพิมพ์ในวารสารนี้ ได้รับการตรวจสอบความถูกต้องทางวิชาการ ซึ่งบทความทุกเรื่องต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญในสาขาอย่างน้อย 3 ท่าน ข้อความหรือบทความในวารสารฉบับนี้เป็นทัศนะหรือความคิดเห็นของผู้เขียน โดยเฉพาะ กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องกับทัศนะหรือความคิดเห็นดังกล่าว และไม่ถือว่าเป็นความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

สำนักงานกองบรรณาธิการ

กองบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยพะเยา

อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา 56000

โทรศัพท์ 0 5446-6666 ต่อ 1048

E-mail: hu.journal.up@gmail.com

website: <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/Humanties-up/index>

ISSN: 2286-9395 (print) ISSN: 2697-441X (online)

Journal of Humanities and Social Sciences University of Phayao

Volume 10 Number 2 July – December 2022

The Journal will serve as a platform for exchange and dissemination of technical knowledge both theoretical and practical. Presentation of research results that covers the fields of Humanities and Social Sciences.

The authors are themselves responsible for their contents. Signed article may not always reflect the opinion of University of Phayao. The articles can be reproduced and reprinted, provided that permission is given by the authors and acknowledgement must be given.

Ownership: University of Phayao

Publishing Frequency: Journal of Humanities and Social Sciences University of Phayao is published two issues annually in January – June and July – December

Journal Quality Assurance: TCI Group 2

Advisory Board:

President of University of Phayao

Vice President for Research and Innovation

Editor:

Assoc. Prof. Dr. Premvit Vivattanaseth

Assistant Editor:

Dr. Warach Madhyamapurush

Advisory Editorial Board:

Prof Dr. Kanchana Ngourungsi (NU)

Prof. Ordinarius Dr. Habil Barbara (Poland)

Prof. Dr. Duan Kamdee(KU)

Prof. Dr. Pairoj Kampusiri (TU)

Assoc. Prof. Dr. Chalermchai Panyadee (MJU)

Assoc. Prof. Dr. Shaharuddin Tahir (Malaysia)

Assoc. Prof. Dr. Chaayan Rajchagool (UP)

Assoc. Prof. Dr. Cherdla Soontornvipart (Senior Expert)

Assoc. Prof. Dr. Pichaphob Panphae (RMUTL CM)

Assoc. Prof. Dr. Rawiwan Ohlanrattanamane (CMU)

Assist. Prof. Dr. Taninrat Rattanapongpinyo (SU)

Assist. Prof. Dr. Wasin Panyavuttrakul (NU)

Assist. Prof. Dr. Monticha Pakdeekong (CMU)

Assist. Prof. Dr. Suwichit (sean) Chaidaroon (Singapore)

Assist. Prof. Dr. Patrawan Rattanakaset (UP)

Assist. Prof. Sanit Yeunsak (UP)

Dr. Toeingam Gubtabutra (SU)

Dr. Suntaree Tungsriwong (NU)

Secretary

Miss Anchalee Thiemkhiri

Assistant Secretary

Miss Warisara Klungnum

Miss Ratchadaporn Kaewsueb

Peer Reviewers

Emeritus Prof. Anurak Panyanuwat, Ph.D.	Prof. Vithaya Jansila, Ph.D.
Prof. Chommanad Kijkhun, Ph.D.	Assoc.Prof. Pichaphob Panphae, Ph.D.
Assoc.Prof. Projak Maicharoen, Ph.D.	Assoc.Prof. Sombat Naparak, Ph.D.
Assoc.Prof. Rojana Suntharant, Ph.D.	Assoc.Prof. Puttachat Potibal, Ph.D. Assoc.Prof.
Noppom Yamsang, Ph.D.	Assoc.Prof. Thanya Sangkhaphanthanon, Ph.D.
Assoc.Prof. Teamjan Panichpalinchai, Ph.D.	Assoc.Prof. Phanitra Teeranon, Ph.D.
Assoc.Prof. Premvit Vivattanaseth, Ph.D.	Assoc.Prof. Sorabud Rungrojsuwan, Ph.D.
Assoc.Prof. Prayong Jandaeng, Ph.D.	Assoc.Prof. Narawan Poonpipat
Assoc.Prof. Treeneat Sarapong	Asst. Prof. Kamonthip Sangkuea, Ph.D. Asst.
Prof. Kanita Chaimano, Ph.D.	Asst. Prof. Winit Phacharuen, Ph.D. Asst. Asst.
Prof. thanakrit Sungchoei, Ph.D.	Asst. Prof. Porntida Visoetsilapanonta, Ph.D.
Asst. Prof. Phennapha Klaisingto, Ph.D.	Asst. Prof. Sirirat Srisaard, Ph.D.
Asst. Prof. Aphilak Kasemphakoon, Ph.D.	Asst. Prof. Weerawat Intaraporn, Ph.D.
Asst. Prof. Suchada Jiaphong, Ph.D.	Asst. Prof. Charoenchai Agmapisarn, Ph.D.
Asst. Prof. Supakarn Pathong, Ph.D.	Asst. Prof. Songphop Khunmathurot, Ph.D.
Asst. Prof. maream Nillapun, Ph.D.	Asst. Prof. numfon kunma, Ph.D.
Asst. Prof. Bussaba Sitikarn, Ph.D.	Asst. Prof. Suriya Somchan, Ph.D.
Asst. Prof. Aunkrisa Sangchamnong, Ph.D.	Asst. Prof. walika phohirun
Asst. Prof. surat Horachaikul	Ekmorn Iamsirirak, Ph.D.
pachemwaat Srichai, Ph.D.	Bandit Thipdet, Ph.D.
Chayanun Maneewan, Ph.D.	Navarat Phormupatham, Ph.D.
warach madhyamapurush, Ph.D.	

All the research articles published in this journal are subjected to validation and accuracy. All articles must be reviewed by at least 3 experts.

The articles in this journal are the author's opinion. If the editors do not agree with these perspectives or such comments, please feel free to ignore them. Those articles would not be any responsibility of the editors.

Editorial Office

Division of Research Administration, University of Phayao

Muang Phayao District, Phayao Province 56000

Tel: 0 5446-6666 Ext 1048

E-mail: hu.journal.up@gmail.com

website: <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/Humanties-up/index>

บรรณาธิการ

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2565

บทบรรณาธิการ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา นับแต่ปีพุทธศักราช 2564 วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ได้รับความไว้วางใจจากนักวิชาการและท่านผู้อ่านหลายท่านส่งบทความมาตีพิมพ์เป็นจำนวนมาก ซึ่งกองบรรณาธิการพิจารณาเห็นว่าบทความหลายเรื่อง ล้วนเป็นเรื่องที่น่าสนใจ จึงได้นำเข้าสู่กระบวนการคัดสรรและกลั่นกรองเพื่อประเมินคุณภาพทางวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาเฉพาะเรื่องนั้น ๆ เพื่อให้เป็นผลงานทางวิชาการที่มีคุณภาพและคุณค่าทางวิชาการอย่างแท้จริง ซึ่งในขณะนี้ยังมีบทความคุณภาพที่รอการตีพิมพ์อยู่อีกหลายเรื่อง ทั้งนี้ทางกองบรรณาธิการตระหนักถึงความก้าวหน้าในสาระทางวิชาการที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องตลอดเวลา กับทั้งให้เป็นไปตามนโยบายของมหาวิทยาลัยพะเยาที่มุ่งจะเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการให้แพร่กระจายอย่างกว้างขวางและเท่าทันกับพัฒนาการความรู้ในยุคโลกาภิวัตน์ จึงได้เพิ่มจำนวนบทความในวารสารฯ แต่ละฉบับตลอดมา โดยวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 นี้ ได้บรรจุบทความคัดสรรที่หลากหลายในศาสตร์ทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์จำนวนทั้งสิ้น 17 เรื่องด้วยกัน

เนื้อหาของบทความที่น่าสนใจในวารสารฯ ฉบับนี้ ประกอบด้วยเรื่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน อันเป็นส่วนสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาที่สถานศึกษาสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม สาระความรู้ทางวรรณกรรม ภาษาศาสตร์ ศิลปะการแสดง การเมืองการปกครอง การบริหารจัดการทางธุรกิจ ตลอดจนทั้งเรื่องการท่องเที่ยวที่เป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งเรื่องดังกล่าวนี้ล้วนเป็นสาระความรู้ที่น่าสนใจและกระตุ้นให้อีกมุมมองหนึ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

กองบรรณาธิการขอขอบคุณนักวิชาการและท่านผู้อ่านทุกท่านที่ได้ให้ความสนใจส่งบทความที่มีคุณค่าและสารประโยชน์มาตีพิมพ์เผยแพร่ และขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้กลั่นกรองและคัดสรรผลงานจนกระทั่งได้บทความคุณภาพมานำเสนอในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ซึ่งกองบรรณาธิการจะยังคงมุ่งมั่นที่จะคัดสรรบทความคุณภาพมานำเสนอเพื่อใหวารสารฯ เป็นพื้นที่แห่งความรู้ทางวิชาการที่จะอำนวยความสะดวกแก่เยาวชนและนักวิชาการโดยทั่วไปอย่างแท้จริง

รองศาสตราจารย์ ดร.เปรมฤทัย วิวัฒน์เศรษฐ์

บรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์

และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

บทความวิชาการ

ความเป็นไทยกับบทบาทการเป็นทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสังคมในการท่องเที่ยวไทย.....1	
<i>พัชรภรณ์ คชินทร์</i>	
Influences of Social Media on Spoken and Written English.....23	
<i>Wongphitcha Tan and Sorabud Rungrasuwana</i>	

บทความวิจัย

การพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ด้วยกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....41	
<i>ยุคลธร สังข์สอน</i>	
Implementing Triangulation Teaching Techniques to Enhance English Speaking Skills for Thai Undergraduate Students60	
<i>Rungsan Lakhajja and Khomkrit Tachom</i>	
ระบบการเรียนการสอนโดยใช้ Problem-based learning และ Team-based learning ในนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 3 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.....76	
<i>อัญพร รุ่งรัตน์ไชย, รสสุคนธ์ คชรัตน์, อินทิพร โสขิตานุกฤติ กรองกาญจน์ ชูทิพย์ และ วรินทร์ บุญยิ่ง</i>	
วาทกรรมความรักจากเพจ Coach Jibb.....102	
<i>วรางคณา สุพรรณชนะบุรี และ อลิสา คู่เมี่ยม</i>	
ภาพสะท้อนชายขอบในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2551-2560119	
<i>กิตติศักดิ์ แก้วดา และ วชิรินทร์ แก่นจันทร์</i>	
ภาพลักษณ์พระสงฆ์ในเอกสารโบราณล้านนา.....145	
<i>สุนทร คำยอด, ศิริพร มณีชูเกตุ, ชยุตภักดิ์ คำมูล และ อาภาลัย สุขสำราญ</i>	
กลวิธีการใช้ภาษาในบทกวีนิพนธ์ ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล.....162	
<i>ชญานนท์ เนื่องวรรณะ, ปิธิญา พรหมกันธา, พัทธนันท์ พาป้อ และ ปูน ชมภูพระ</i>	

ความเป็นชายแบบเก่าและแบบใหม่ของตัวละครเพศชายในพระราชนิพนธ์ แปลใน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่อง “ไปอินน้ำ หมู่บ้านลับลิ้มฝั่งน้ำ”.....	180
นพวรรณ เมืองแก้ว พิชัย แก้วบุตร และ ขวาลิน เพ่งบุญ	
ความมั่นคงทางอาหารบ้านบ้องตี่ล่าง ตำบลบ้องตี้ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี.....	205
นพรัตน์ ไชยชนะ	
การวิจัยสร้างสรรค์นฏยประดิษฐ์การแสดง ชุดอุณยานมัจฉานุ.....	225
นราพล เดชพลกรัง	
แนวคิดด้วยเสรีภาพเชิงบวกของอิสยาห์ เบอร์ลิน.....	237
ศักดิ์สิทธิ์ สารเลิศ	
เสรีภาพทางการแสดงออก พื้นที่ทางสังคมและตัวตนของ Cosplayer.....	255
อารยา บำรุงศิลป์, บุญยานุช เมียนเอี่ยม และ พิชณุ อภิสมอาจารย์อิน	
เส้นทางและปัจจัยในการดำเนินธุรกิจของครุฑนครีอิสระ.....	273
ธนิษฐ์รัฐ วรพลวิรัตน์, ตรีทิพ บุญแย้ม และ ภาวัด อุปถัมภ์เชื้อ	
กลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าผลิตภัณฑ์ตาลโตนด จ.เพชรบุรี.....	292
ธนิษฐ์รัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ	
Economic Return from Related Tourism Business Surrounded Hot Springs Attraction in The Upper Northern Provincial Cluster, Thailand.....	315
Ngamnid Saennampol, Warach Madhyamapurush, Prakabsiri Pakdeepinit and Phatpitta Sreesoompong	
คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์.....	330

Table of Contents

Academic Article

Thainess and the role of cultural capital and social capital in Thai tourism.....1	
<i>Patcharaporn Kachin</i>	
Influences of Social Media on Spoken and Written English.....23	
<i>Wongphitcha Tan and Sorabud Rungrojsuwan</i>	

Research Article

Development of teacher potential in instructional management through active learning with the integrated supervision process in Basic Education.....41	
<i>Yukoltorn Sangson</i>	
Implementing Triangulation Teaching Techniques to Enhance English Speaking Skills for Thai Undergraduate Students60	
<i>Rungsan Lakhamja and Khomkrit Tachom</i>	
Problem-Based learning and Team-Based Learning for 3rd year Medical Students in Faculty of Medicine, Naresuan University.....76	
<i>Unyaporn Rungrattanachai, Rossukon Khotcharrat Inthiporn Kositanurit, Krongkam Chootip and Varinthorn Boonying</i>	
Discourse of Love from Coach Jibb Facebook Page.....102	
<i>Warangkana Supanchanaburee and Alisa Khumkham</i>	
Reflection of Marginality in The S.E.A. Write Awards Short Stories A.D. 2008–2017.....119	
<i>Kittisak Kaewta and Vajrindra Kaencandra</i>	
The Image of Buddhist Monks in Ancient Lanna Documents.....145	
<i>Sunthorn Khamyod, Siriporn Maneechukate, Chayutpat Kammoon and Apalai Suksamranl</i>	

The Strategies of Using Language in Pibulsak Lakonpon ' s Poetry	162
<i>Chayanon Nuangvanna, Paphitchaya Phromkantha,</i>	
<i>Phatthanant Phapor and Pun Chomphuphira</i>	
Traditional and new male from the male characters in “Bai In Na, a hidden village on the river bank” translated by HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn.....	180
<i>Noppawan Muangkaew, Pichai Kaewbut and Chawalin Pengbun</i>	
Food security in Ban Bong Ti Lang, Bong Ti Sub–district, Sai Yok District, Kanchanaburi Province.....	205
<i>Nobparat Chaichana</i>	
Creative Research in Creating Matchanu Solo Dance.....	225
<i>Narapol Detpolkrang</i>	
Isaiah Berlin’s the Concept of Positive Liberty.....	237
<i>Saksit Karlars</i>	
Expression Freedom, Social Space and Self of Cosplayer.....	255
<i>Araya Bamrungsin, Boonyanuch Mian–iam and</i>	
<i>Phitsanu Aphisamacharnyothin</i>	
The Career Pathway and Factors Influencing Business Operation of Independent Music Teachers.....	273
<i>Taninrat Worrapolwirat, Treetip Boonyam and Pawat Ouppathumchua</i>	
The Physical Distribution Strategy of Palm Sugar Products in Phetchaburi Province.....	292
<i>Taninrat Rattanapongpinyo</i>	
Economic Return from Related Tourism Business Surrounded Hot Springs Attraction in The Upper Northern Provincial Cluster, Thailand.....	315
<i>Ngamnid Saennampol, Warach Madhyamapurush,</i>	
<i>Prakobsiri Pakdeepinit and Phatpitta Sreesoompong</i>	
Instruction for Author.....	356

ความเป็นไทยกับบทบาทการเป็นทุนทางวัฒนธรรม
และทุนทางสังคมในการท่องเที่ยวไทย
Thainess and the role of cultural capital
and social capital in Thai tourism

พัชรารภรณ์ คชินทร์^{1*}

Patcharaporn Kachin^{1*}

¹ สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
จังหวัดภูเก็ต 83000

¹ Bachelor of Arts Program in Thai, Faculty of Humanities and Social Science,
Phuket Rajabhat University, Phuket 83000

* Corresponding author: patcharaporn.k@pkr.u.ac.th

Received: July 29, 2021; Revised: March 4, 2022; Accepted: March 31, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอ “ความเป็นไทย” ที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยนำเสนอเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในฐานะบทบาทการเป็นทุนทางวัฒนธรรมผ่านการเป็นสินค้าและบริการ โดยมีทุนทางสังคมทำหน้าที่สนับสนุน เป็นบทความเชิงวิชาการที่มุ่งศึกษาข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ โดยการศึกษาถึงที่มาและความหมายของความเป็นไทย วิเคราะห์นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว “การท่องเที่ยววิถีไทย” และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการนำทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคมมาสร้างให้เป็น “ความเป็นไทย” จนกลายเป็นสินค้าเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย

ผลการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้พยายามนำองค์ประกอบบางส่วนของทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในสังคมมาสร้าง “ความเป็นไทย” ผ่านกระบวนการเชิงชุดคุณค่าเดิม ด้วยการตั้งเส้นทแยงและเอกลักษณ์ของสิ่งต่าง ๆ มาตีความและออกแบบให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค จนกลายเป็นคุณค่าใหม่ที่พร้อมให้นักท่องเที่ยวเลือกบริโภค สิ่งเหล่านี้ถูกนำเสนอผ่านแง่มุมทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อ วิถีชีวิต หรือวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จนทำให้กลายเป็น “ภาพแทนความเป็นไทย” ที่ได้รับการยอมรับในสังคม โดยมีทุน

ทางสังคม อันได้แก่พลังแห่งการปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน ทำหน้าที่ส่งเสริมทุนทางวัฒนธรรมให้โดดเด่น และเป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น แต่หากทุนทางสังคมไม่มีปฏิสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียวกัน ผลสัมฤทธิ์จากการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น ความสุข หรือเงินตรา ก็อาจไม่เป็นที่ต้องการด้วยเหตุนี้ความท้าทายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่อิงความหมายความเป็นไทย จึงอยู่ที่การทำความเข้าใจว่าจะดึงเสน่ห์จากทุนทางวัฒนธรรมใด มาใช้อย่างไรให้ลงตัวจนกลายเป็นคุณค่าใหม่ที่สอดคล้องกับคุณค่าเดิม และสะท้อนเอกลักษณ์ของสินค้าหรือบริการนั้น ๆ อย่างแท้จริง บนฐานคิดที่ว่าความรู้สึกที่เกิดขึ้นหลังจากท่องเที่ยววิถีไทย ไม่ได้มีเพียงความสำราญใจหรือความผ่อนคลายเท่านั้น แต่ยังแฝงความหมายและมีผลเชิงคุณค่าที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกนึกคิดของคนไทยด้วย

คำสำคัญ: ความเป็นไทย การท่องเที่ยว ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม

Abstract

This article aims to present “Thainess” presented by the Tourism Authority of Thailand to promote tourism as a cultural capital through products and services with social capital to support. It is an academic article that aims to study both primary and secondary information with studying the origin and meaning of Thainess, analysis of tourism promotion policies and analyze the relationship between cultural capital and social capital to create “Thainess” has become a product to promote Thai tourism.

The results showed that The Tourism Authority of Thailand has tried to bring some elements of the cultural capital that exist in society to create. “Thainess” through the process of upholding the original value with the charm and uniqueness of Things are interpreted and designed in accordance with the behavior and needs of consumers until becoming a new value that is ready for tourists to choose to consume through historical aspects, beliefs lifestyle or science until they became “Representing Thainess” that is valuable and should be experienced for yourself The social capital serves to promote cultural capital to stand out and is known more widely. But if social capital does not interact as one. The achievements of tourism activities such as happiness or money may not be as desired. Therefore, if Thailand still relies on tourism income based on the meaning of Thainess Those involved need to pay attention. both the utilization of cultural capital appropriately and promote the network

relationship of social capital to support each other until they can develop into a sustainable tourism based on the idea that the feeling that arises after traveling is not only pleasure or relaxation. But also has a meaning and has a valuable effect that is related to the feelings of Thai people.

Keywords: Thainess, Travel, Cultural capital, Social capital

บทนำ

แม้ว่าตัวเลขด้านการท่องเที่ยวและการเติบโตทางเศรษฐกิจถูกมองว่าเป็นเรื่องเดียวกันมานาน แต่ความจริงที่ว่าทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวบางอย่างหากใช้อย่างไม่ระมัดระวังก็มีวันเสื่อมโทรมหรือหมดสิ้นไป อีกทั้งประเทศไทยยังแวดล้อมไปด้วยนานาประเทศที่ต่างมีชุมทรัพย์ด้านการท่องเที่ยวที่ดีไม่แพ้กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันประเทศเหล่านั้นต่างก็มีการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวของตนเองอย่างคึกคัก จนส่งผลให้ธุรกิจการท่องเที่ยวระดับชาติมีการแข่งขันกันสูงมาก การนำเสนอการท่องเที่ยวในปัจจุบันจึงไม่ต่างกับการสร้างผลิตภัณฑ์ขึ้นมาเพื่อจำหน่าย เป็นสินค้าที่มีรูปแบบเชิญชวนให้ผู้คนซื้อหาและใช้บริการ โดย “ความเป็นไทย” ถูกนำเสนอในฐานะสินค้าการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากสินค้าอื่น ๆ กล่าวคือความรู้สึกที่เกิดขึ้นหลังจากสัมผัสได้มีเพียงความสำราญใจ ความหรูหรา หรือความผ่อนคลายเท่านั้น แต่แฝงความหมาย และมีคุณค่าเกี่ยวข้องกับความรู้สึกนึกคิดของคนในประเทศไทยด้วย

ดังนั้น ผู้ผลิตอย่างการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดูแลและรับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวโดยตรงจึงได้พยายามนำองค์ประกอบบางส่วนของทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในสังคมมาสร้าง “ความเป็นไทย” ผ่านแง่มุมทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อ วิถีชีวิต หรือวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จนทำให้สิ่งเหล่านั้นกลายเป็น “ภาพแทนความเป็นไทย” ที่มีคุณค่าและควรสัมผัสด้วยตนเอง โดยมีทุนทางสังคมทำหน้าที่ส่งเสริมทุนทางวัฒนธรรมให้โดดเด่น และเป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น

จากความน่าสนใจข้างต้น ผู้เขียนจึงมุ่งนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไทยในการท่องเที่ยวไทย โดยแบ่งออกเป็นสี่ส่วน ได้แก่ ส่วนที่หนึ่ง กล่าวถึงที่มาและความหมายของความเป็นไทย ส่วนที่สอง กล่าวถึงนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว “ปีท่องเที่ยววิถีไทย” ส่วนที่สาม วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการนำทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคมมาสร้างให้เป็น “ความเป็นไทย” จนกลายเป็นสินค้าเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย และส่วนที่สี่ เป็นบทสรุป ซึ่งเนื้อหาทั้งหมดจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจถึงการนำแนวคิดความเป็นไทยในการท่องเที่ยวไทยชัดเจนมากขึ้น

ความเป็นไทย: ที่มาและความหมาย

ประเทศไทย เดิมใช้ชื่อว่า “สยาม” (Siam) โดยการเปลี่ยนแปลงครั้งแรกเกิดขึ้นในปี พ.ศ.2482 ตามประกาศรื้อนิยม ฉบับที่ 1 ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต่อมา มีการเปลี่ยนชื่อเป็นประเทศ “ไทย” ซึ่งนอกจาก “ไทย” จะเป็นชื่อของประเทศแล้ว จอมพล ป. ยังประกาศรื้อนิยมให้ใช้ชื่อ “ไทย” เป็นชื่อเรียกแทนประชาชน ตลอดจนเชื้อชาติ หลังจากนั้นในปี พ.ศ.2488 เมื่อมีการเปลี่ยนนายกรัฐมนตรี ก็เปลี่ยนกลับมาเป็น “สยาม” เช่นเดิม แต่เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง ในปี พ.ศ.2491 ได้มีการเปลี่ยนกลับมาใช้ชื่อ “ไทย” อีกครั้ง และมีการใช้คำนี้ยาวนานต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (คริส เบเคอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2557: 215) โดยคำว่า “ไทย” ตามความหมายในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2556: 590) หมายถึง ชื่อประเทศที่อยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีพรมแดนติดต่อกับลาว เขมร มาเลเซีย และพม่า ซึ่งออกเสียงเหมือนกับคำว่า “ไท” อันหมายถึง ความมีอิสระตัว ความไม่เป็นทาส

ณัชชนันท์ ทองแพง (2560: 13–14) ได้รวบรวมจุดกำเนิดและการนิยามความคิดเรื่องความเป็นไทยโดยเริ่มต้นตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมาจนถึงช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองสมัยสร้างชาติไทยของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2482–2485) สรุปเป็นภาพรวมได้ว่า การนิยามความเป็นไทยที่ผ่านมานั้นเป็นการนิยามจากชนชั้นนำของรัฐ เพื่อจรรโลงโครงสร้างการเมืองการปกครอง โครงสร้างสังคมซึ่งเป็นกระบวนการสร้างชาติของรัฐไทย ความเป็นไทยจึงเป็นมรดกของชาติ มีฐานะอันศักดิ์สิทธิ์ที่สะท้อนเนื้อแท้ของคนไทย และให้ความสำคัญแก่สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมทั้งมวล จึงอาจเรียกความเป็นไทยแบบนี้ได้ว่าความเป็นไทยกระแสหลัก (ประชา สุวรรานนท์, 2554: 11) ส่งผลให้รัฐพยายามปลูกฝังความเป็นไทยประเภทนี้อย่างเข้มข้น เนื่องจากการนิยามความหมายความเป็นไทยกระแสหลักมีส่วนสำคัญต่อการหล่อหลอมวัฒนธรรมไทย มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อวิถีคิด พฤติกรรมทางสังคม และระบบความสัมพันธ์ของคนไทย (สายชล ลัตยานุรักษ์, 2550)

ต่อมานักวิชาการหลายท่านได้นิยามความเป็นไทย เช่น “ความเป็นไทย” หมายถึง ผลรวมขององค์ประกอบ 4 อย่าง ได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และวัฒนธรรม ขยายความได้ว่า “ความเป็นไทย” คือ ผลรวมของประชาชน พลเมืองที่มีลักษณะนิสัยใจคอที่คล้ายคลึงกันมาตั้งแต่โบราณกาล อาศัยอยู่ในผืนแผ่นดินเดียวกัน และร่วมกันต่อสู้ฟันอุปสรรคนานา จึงรวมเรียกว่า คนกลุ่มนี้ว่าคนไทย หรือเรียกอีกนัยว่า “ชาติ” นั้นเอง (วีระ อำพันสุข, 2551: 60–89)

เมญาพิมพ์ สมประสงค์ (2538) กล่าวถึงความเป็นไทยไว้ในงานวิจัย “ความคิดเห็นของผู้รับสารที่มีต่อแนวคิดเรื่อง “ความเป็นไทย” ในภาพยนตร์โฆษณาที่เน้นความเป็นไทยจากสื่อโทรทัศน์” โดยระบุว่า ความเป็นไทยมี 4 มิติ ได้แก่ ลักษณะเด่นของคนไทย ค่านิยมของไทย ความเชื่อของคนไทย และความเป็นไทยที่ยังหาข้อสรุปไม่ได้เนื่องจากแปรเปลี่ยนไปตามบริบททางสังคมในแต่ละยุคสมัย มิติสุดท้ายนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ธงชัย วินิจจะกุล (2547) ที่ระบุว่า ความเป็นชาติไทยเป็นสิ่งที่นิยามลงไปชัดเจนไม่ได้แต่กลับเป็นปริณิชนวลหนึ่งของความรู้ที่สามารถก่อให้เกิดอำนาจที่กำหนดคตินิยม การสร้างสรรค์และการทำลายกัน มีการต่อสู้เพื่อช่วงชิงความเป็นใหญ่หรือนิยามมาตรฐานเพื่อกำหนดความเป็นชาติ ความเป็นไทยคืออะไรจึงเป็นการต่อสู้เพื่อสถาปนาอำนาจเช่นกัน และผู้ที่ถูกความรู้หรือความจริงนั้นกระทำมากที่สุดคือปัจเจกบุคคลที่เป็นสมาชิกของชาติ เพราะต้องถูกผลิตให้เป็นส่วนหนึ่งของ collectivity หรือกลุ่มรวมที่นิยามขึ้นมา การไม่มีผู้อื่นก็ไม่สามารถเข้าใจได้ว่าชาติไทยคืออะไร การตอกย้ำถึงภัยคุกคามจากภายนอกจึงเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพที่สุดเพื่อยืนยันความเป็นไทย

ในส่วนของภาครัฐก็มีความพยายามปลูกฝังและส่งเสริม “ความเป็นไทย” ในแนวทางของรัฐเช่นเดียวกัน นั่นคือ แนวคิด “ค่านิยมหลักของไทย 12 ประการ” เพื่อเสริมสร้างค่านิยมไทยและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมไทยและอัตลักษณ์ไทย (อุษา ศิลป์เรืองวิไล, 2559) โดยคณะกรรมการความสงบแห่งชาติหรือ คสช. ภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้นำมาเป็นแนวทางการประพฤติตนเพื่อมุ่งหวังสร้างประเทศไทยในอนาคตให้เข้มแข็ง (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2557: 6) รวมทั้งยังมีการส่งเสริมความเป็นไทยผ่านการทำงานของกระทรวงต่าง ๆ โดยผลิตสื่อเรียนรู้และมุ่งเน้นรณรงค์อัตลักษณ์และความเป็นไทยใน 3 ระดับ ได้แก่ 1) วิถีถิ่น วิถีไทย ส่งเสริมความเป็นไทยให้ประชาชนชาวไทย 2) วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมอาเซียน ส่งเสริมความเป็นไทยร่วมมือเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมอาเซียน และ 3) มรดกไทย มรดกโลก ส่งเสริมความเป็นไทยสู่นานาชาติทั่วโลก

นิยามความเป็นไทยที่ประกอบสร้างจากกลุ่มเจ้านายในราชสำนักมาจนถึงยุกระบบราชการสมัยใหม่ และรัฐบาลผู้กุมอำนาจการบริหารประเทศต่างก็ยก “ความเป็นไทย” ให้เป็นมรดกของชาติที่มีฐานะสูงส่ง ศักดิ์สิทธิ์ และสะท้อนเนื้อแท้ของชาวไทย ความเป็นไทยในรูปแบบนี้มีการผลิตซ้ำและเผยแพร่ออกมาอย่างต่อเนื่องตามสื่อสาธารณะต่าง ๆ เพื่อปลูกฝังความคิดและความเชื่อบางอย่างที่มีผลในการกำหนดพฤติกรรมให้กระทำหรือเลือกกระทำ หรือตัดสินใจไม่กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันเกี่ยวพันไปถึงคุณลักษณะการเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ

นอกเหนือจากความเป็นไทยที่มีแง่มุมอันสูงส่งหรือประเพณีไทย (traditional Thai) ที่ถูกอุปถัมภ์และสืบทอดโดยรัฐและชนชั้นสูงแล้ว ประชา สุวิธานนท์ (2554: 53) ยังได้แบ่งประเภทของสิ่งที่สามารถสะท้อนความเป็นไทยอีก 3 แบบ ได้แก่ ไทยพื้นบ้าน (folk Thai) ไทย ๆ (vernacular Thai) และไทยร่วมสมัย (contemporary Thai) โดย “ไทยพื้นบ้าน (folk Thai)” หรือไทยในแง่สามัญ ยังคงเป็นไทยที่มีความคาบเกี่ยวกับการนิยามความเป็นไทยในแบบเดิม นั่นคือ ความเป็นไทยที่มาจากชุมชนในชนบทที่แม้จะไม่ได้มีความประณีตวิจิตรบรรจงเท่าไทยประเพณี แต่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม เพราะมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับธรรมชาติและวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของผู้คน เช่น นิทาน เรื่องเล่า ภาษาถิ่น ใบตอง สมุนไพร เป็นต้น

ส่วน “ไทย ๆ (vernacular Thai)” และ “ไทยร่วมสมัย (contemporary Thai)” กลับมีความเป็นไทยในแบบปัจเจกชนมากขึ้น เนื่องจาก “ไทย ๆ” คือ ความเป็นไทยแบบชายขอบที่ไม่ได้มีรากเหง้าและสะท้อนเนื้อแท้ความเป็นไทยในแบบสูงส่ง ไม่มีความเป็นมาทางวัฒนธรรม แต่กลับพบเห็นได้ตามท้องถนน พื้นที่กึ่งสาธารณะ และพื้นที่ส่วนตัวของคนไทยตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน เป็นไทยที่เกิดขึ้นตามกระแสบริโภคนิยมของสังคมสมัยใหม่ ที่เน้นความสนุกสนาน บันเทิง หรือไม่ก็ประโยชน์เฉพาะหน้า

รวมทั้ง “ไทยร่วมสมัย (contemporary Thai)” ที่จัดให้เป็นไทยในเชิงศิลปะ แต่ไม่มีความแท้ และดำรงอยู่เหนือวัฒนธรรม เพราะหมายถึงการนำเอาของไทย ๆ มานำเสนอในบริบทใหม่ ทำให้หลุดออกจากชีวิตประจำวัน แต่ดูสวยงามหรือมีคุณค่าในเชิงศิลปะมากขึ้น

ความเป็นไทยในแบบ “ไทย ๆ” ปรากฏอยู่อย่างดาษดื่นในสังคมมาอย่างยาวนาน โดยในอดีตอาจถูกมองว่าเป็นของทั่วไป เรียบง่าย ไม่มีความพิเศษ ไม่มีความประณีต แต่ในปัจจุบันกลับได้รับความนิยมในวงกว้าง จนกลายเป็นสิ่งที่นำมาใช้เพื่อสะท้อน “ความเป็นไทย” กันอย่างคึกคัก

ตัวอย่างความเป็นไทยในแบบ “ไทย ๆ” เช่น การใช้กาบหมาก การใช้หม้อเคลือบแบบโบราณ การใช้เสื้ออก เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เมื่อครั้งอดีตเป็นของใช้ระดับชาวบ้านหรือเป็นสไตส์ที่ถูกมองว่าไร้รสนิยม จัดอยู่ในประเภทสิ่งของระดับล่าง ไม่มีความเป็นทางการ แต่ปัจจุบันกลับถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นภาพแทนของความเรียบง่าย สบาย ๆ ผ่อนคลายตามวิถีความเป็นอยู่ของคนไทยในชนบท และกลายเป็นความเป็นไทยในอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้รับการนิยมในปัจจุบัน

รวมทั้งรถสามล้อถีบ และรถตุ๊กตุ๊ก ยานพาหนะโดยสาธารณะที่พบเห็นได้ทั่วไปในสังคมไทย เมื่อครั้งอดีตถือเป็นยานพาหนะในชีวิตประจำวันของกลุ่มคนชนชั้นล่างจนมาถึงชนชั้นกลางที่ไม่มียนต์ส่วนตัว แต่ปัจจุบันกลับกลายเป็นสิ่งที่สะท้อนความเป็นไทยในระดับสากล เช่น มีการนำภาพรถสามล้อถีบ และรถตุ๊กตุ๊กไปใช้ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของไทย หรือ

แม้กระทั่งมีการนำรสนิยมลัทธิ และรสนิยมไปใช้ในการประดับตกแต่งโรงแรมและภัตตาคารชั้นนำ เพราะสื่อถึงความทันสมัยในสายตาของนักท่องเที่ยว หรือแม้กระทั่งการนำเอกลักษณ์ของรสนิยมมาออกแบบเป็นชุดประจำชาติให้นางงามสวมใส่ในการประกวด Miss Universe Thailand เมื่อปี พ.ศ.2558

ชุด “ตุ๊กตุ๊กไทยแลนด์” เป็นงานออกแบบเครื่องแต่งกายประจำชาติในรูปแบบของ “วัฒนธรรมประชานิยม” ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจมาจากรสนิยมที่มีชื่อเสียงของไทย โดยการประกวดครั้งนั้น นางสาวอนิพรณ์ เฉลิมบูรณะวงศ์ (แนท) เป็นตัวแทนนางงามจากประเทศไทยสวมใส่ชุดดังกล่าว และสามารถคว้ารางวัลชุดประจำชาติยอดเยี่ยมมาได้เป็นผลสำเร็จ ท่ามกลางกระแสวิพากษ์วิจารณ์ถึงความไม่เหมาะสมของการออกแบบชุด

ในขณะที่ ประเสริฐ เจิมจุติธรรม แฟนพันธุ์แท้นางงามและผู้เชี่ยวชาญด้านการประกวดสาวงามอันดับหนึ่งของประเทศไทย อธิบายความหมายของการประกวดชุดประจำชาติบนเวทีนางงามระดับโลกว่า การแต่งชุดประจำชาติบนเวทีประกวดนางงามในระดับนานาชาติ แบ่งเป็น 3 อย่าง คือ 1) เครื่องแต่งกายประจำชาติแบบดั้งเดิม (Traditional Costume) 2) การนำพื้นฐานของเครื่องแต่งกายประจำชาติแบบดั้งเดิมมาออกแบบใหม่ให้มีความสร้างสรรค์เพิ่มมากขึ้น และ 3) การออกแบบเครื่องแต่งกายขึ้นมาใหม่ โดยไม่อิงความหมายหรือลักษณะใด ๆ จากเครื่องแต่งกายประจำชาติแบบดั้งเดิม ซึ่งในแบบที่ 3 มักนิยมในกลุ่มประเทศที่ไม่มีชุดแต่งกายประจำชาติที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองอย่างชัดเจน (MGR Online, 2558) เป็นต้น

ความเป็นไทยในคตินิยมเหล่านี้เกิดจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เป็นผลมาจากการยอมรับของคนจำนวนหนึ่ง ทำให้เกิดเป็นกระแส โดยบางครั้งสิ่งเหล่านั้นอาจไม่ได้มีคุณค่าตามความเป็นไทยในแบบเดิมที่มีการผูกติดอยู่กับรากเหง้า เรื่องราว ความเป็นมาของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และวัฒนธรรม

กล่าวโดยสรุป “ที่มาและความหมายของความเป็นไทย” นั้นมีความหมายหลากหลายทั้งความเป็นไทยในความหมายกระแสหลัก อันหมายรวมถึงความเป็นไทยที่เป็นแง่มุมสูงส่งหรือประเพณีไทยด้วย ส่วนความเป็นไทยในความหมายกระแสรอง ซึ่งกำลังได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในขณะนี้ หมายรวมถึงความเป็นไทยที่เกี่ยวข้องกับพื้นถิ่นและความเรียบง่ายตามวิถีความเป็นอยู่ของคนไทยในชนบท ดังนั้นจึงยากที่จะระบุได้อย่างชัดเจนว่าความเป็นไทยแท้จริงแล้วมีความหมายเช่นไร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความแตกต่างของผู้ที่กล่าวถึงความเป็นไทยล้วนมีบทบาทและสถานะทางสังคมที่ไม่เหมือนกัน ประกอบกับบริบทของสังคมในแต่ละยุคสมัยที่มีความแตกต่างกัน จึงมีผลทำให้ “ความเป็นไทย” ที่ถูกหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงในห้วงเวลาหนึ่ง ๆ

มีการเปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่า ความเป็นไทยเป็นส่วนหนึ่งของความรู้ที่ถูกสร้างขึ้น และเป็นพลวัตที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลานั่นเอง

ความเป็นไทย: นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวของไทยได้ใช้ประโยชน์จาก “ความเป็นไทย” มาอย่างยาวนาน ผ่านการสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ มีมติเห็นชอบประกาศนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ใช้ในปี พ.ศ.2558-2560 ว่า “ปีท่องเที่ยววิถีไทย” เพื่อมุ่งนำเสนอภาพลักษณ์ประเทศไทยในมุมมองใหม่ เน้นคุณค่าที่นักท่องเที่ยวจะได้รับจากการมาเที่ยวเมืองไทยผ่านวิถีไทย เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และยอมรับความเป็นไทย ตลอดจนให้เกิดการแบ่งปันประสบการณ์ โดยมีการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระดับชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ เน้นจุดขายที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเยี่ยมชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และจับจ่ายใช้สอยสินค้าและบริการต่าง ๆ เป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชน โดยขับเคลื่อนผ่าน 3 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การส่งเสริมตลาดท่องเที่ยว มีการวางกลยุทธสร้างโอกาสทางการท่องเที่ยวสู่คนไทยทุกกลุ่ม เน้นให้คนไทยทุกคนเปิดประสบการณ์ สร้างความเข้าใจ และมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยด้วยการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงเศรษฐกิจ ฐานะ และข้อจำกัดด้านกายภาพ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558) ยุทธศาสตร์นี้เป็นการนำแนวคิดที่เน้นมองการท่องเที่ยวเป็นสินค้าที่ต้องจ่ายเงินก่อนจึงจะได้เห็น ได้สัมผัส และทุกคนสามารถจับจ่ายซื้อสินค้าชนิดนี้ได้โดยไม่จำกัดเพศ อายุ หรือสถานภาพ ดังนั้น ผู้ผลิตจึงมีความพยายามปรุงแต่งหรือหีบหยอดองค์ประกอบบางส่วนของสินค้ามาสร้างให้เป็น “ความเป็นไทย” ผ่านแง่มุมทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อ วิถีชีวิต หรือวิทยาศาสตร์ จนทำให้สิ่งเหล่านั้นกลายเป็น “ภาพแทนความเป็นไทย” ที่มีคุณค่า จนบางครั้งก็ถูกยกให้กลายเป็นความล้ำค่าที่ควรหวงแหน รักษา นำภาคภูมิใจ และควรไปเยือนหรือสัมผัสด้วยตนเอง เช่น การนำความเชื่อมาสร้างเป็นจุดเด่นให้สถานที่ท่องเที่ยวดูน่าสนใจมากขึ้น รวมทั้งการปลูกกระแสให้คนไทยนิยมไทย ภูมิใจในความเป็นไทย และดำรงไว้ซึ่งความเป็นไทยในวิถีชีวิตประจำ เป็นต้น ในบทความนี้ขอยกตัวอย่างการนำความเชื่อมาสร้างเป็นจุดเด่นให้สถานที่ท่องเที่ยวดูน่าสนใจมากขึ้น เช่น ถ้าภูผาเพชร จ.สตูล (อุโมงค์แสงมรกต) ที่เชื่อกันว่าการได้เห็นและสัมผัสแสงปลายอุโมงค์ที่ถ้าภูผาเพชรจะทำให้เกิดพลังชีวิตสามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ได้ สะพานชวดองเป่ จ.แม่ฮ่องสอน (สะพานอธิษฐานสำเร็จ) ที่เชื่อกันว่า ใครที่

ได้เดินผ่านสะพาน แล้วอธิษฐานที่ปลายทางจะได้สมหวังดังปรารถนา หรือ สะพานมิตรภาพ ไทยลาวแห่งที่ 2 จ.มุกดาหาร (ถ้าพญานาค) ที่เชื่อกันว่า เสาต้นที่ 2 ของสะพานมิตรภาพข้ามแม่น้ำโขงเป็นถ้ำพญานาค หากใครได้มาสักการะขอพรได้ประสบความสำเร็จและความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยว มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดเมืองรองที่มีศักยภาพ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ 12 เมือง ภายใต้ชื่อ “12 เมืองต้องห้าม...พลาด” ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพ และเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดดังกล่าว ทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทางวัฒนธรรม และที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งเกิดการส่งเสริมและสร้างสรรค์สินค้าและบริการชุมชน OTOP ให้โดดเด่นมากยิ่งขึ้น (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558) ยุทธศาสตร์นี้เป็นการนำแนวคิดทุนนิยมที่ยังคงมองว่าการท่องเที่ยวเป็นสินค้าที่สามารถพัฒนาและต่อยอดสร้างมูลค่าได้ โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดเมืองรอง เป็นการเพิ่มผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยวโดยมุ่งหวังผลเชิงธุรกิจ กล่าวคือ เป็นการเพิ่มทางเลือกใหม่ให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเดิมที่ชอบเดินทางท่องเที่ยวในประเทศ ในขณะเดียวกันก็เป็นการกระตุ้นให้เกิดนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ที่เริ่มสนใจอยากท่องเที่ยว เนื่องจากพื้นที่ท่องเที่ยวมีจำนวนหลากหลายมากขึ้น หรือจังหวัดท่องเที่ยวเมืองรองนั้นก็อยู่ไม่ไกลเกินที่พักอาศัยของตนจึงง่ายและสะดวกต่อการเดินทาง รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวที่ผู้บริโภคคาดการณ์ว่าท่องเที่ยวเมืองรองน่าจะใช้จ่ายถูกกว่าท่องเที่ยวเมืองหลัก โดยผู้ผลิตเองก็มีการปรุงแต่งให้การท่องเที่ยวเมืองรองมีความน่าสนใจ ด้วยนำเสนอความบริสุทธิ์ของพื้นที่ที่ยังไม่มีการดัดแปลงรูปแบบหรือวิถีชีวิตของผู้คนที่มีความเป็นไทยแบบดั้งเดิม เป็นของแท้ เป็นอมตะ ทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจ และเกิดความคาดหวังว่าสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้นมีความเป็นไทยที่ไม่ถูกดัดแปลง ผสมกับการนำตำนานเล่าขาน หรือเอกลักษณ์บางอย่างมานำเสนอ จนสามารถประกอบสร้างความหมายให้เมืองรองกลายเป็น “เมืองต้องห้าม...พลาด” สำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ลำปาง-ลำพูน น่าน-แพร่ เพชรบูรณ์-พิษณุโลก เลย-ชัยภูมิ บุรีรัมย์-สุรินทร์ ตรัง-สตูล นครศรีธรรมราช-พัทลุง เป็นต้น หรือการเปลี่ยนสถานภาพสิ่งของบางอย่างที่ไม่มีราคาให้กลายเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีมูลค่า ด้วยการนำเรื่องราวการเรียนรู้ การพัฒนาสินค้า การค้าพันธุ์พืช และความสามารถในการรวมกลุ่มของผู้คนในพื้นที่มาเป็นจุดขายสำคัญที่ทำให้สินค้าธรรมดากลายเป็นสินค้าที่มีเอกลักษณ์ จนสามารถใช้เป็นตัวแทนของการมาเยือนสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ ที่สำคัญเมื่อสินค้าเหล่านั้นได้รับการการันตีด้วยรางวัล ก็ยิ่งทำให้น่าเชื่อถือในเรื่องมาตรฐานและคุณภาพมากขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว เช่น การสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยการเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยว เป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยว เป็นปราชญ์ผู้ให้ความรู้ในด้านวิถีชีวิตและการทำเกษตรกรรมในชุมชน เป็นต้น (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558) ยุทธศาสตร์นี้ยังคงนำแนวคิดทุนนิยมที่มองว่าการท่องเที่ยวเป็นสินค้าที่มีสรรพคุณหรือมีคุณสมบัติเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว โดยมีปราชญ์ท้องถิ่นและมัคคุเทศก์เป็นผู้นำเสนอความรู้เหล่านั้น และ “ความเป็นไทยเป็นความรู้แขนงหนึ่ง” ที่นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสเมื่อมาเยือนสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้น ๆ ดังนั้น สถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งที่พยายามนำเสนอการท่องเที่ยววิถีไทยจึงมักมีรูปแบบของการบริหารจัดการโดยชุมชน และชุมชนจะฟื้นฟู คัดเลือก และแต่งตั้งให้สมาชิกในชุมชนบางคนเป็นปราชญ์ท้องถิ่นผู้รอบรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เช่น ตำนาน เรื่องเล่า การทำมาหากิน ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปจากยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทยดังกล่าว ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่า คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติได้ส่งเสริมความเป็นไทยหลายรูปแบบ โดยเฉพาะภาพลักษณ์โดยรวมของคนไทยและสังคมไทย เช่น สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความอบอุ่น ชัมแข็ง คนไทยมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีความสุข ยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นมิตร มีน้ำใจ และมีความจริงใจ แม้ในชุมชนเล็ก ๆ ก็มีความเข้มแข็งที่อยู่ได้ด้วยวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม และภูมิปัญญาชาวบ้าน ในขณะที่เดียวกันก็ยังคงภาพลักษณ์การเป็นเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน มีศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่งดงาม ควบคู่กับการรักษา พร้อมกับความเป็นเมืองที่มีความทันสมัย มีมาตรฐาน และมีความเป็นสากลควบคู่ไปด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นแนวคิดที่มอง “ความเป็นไทย” ว่าเป็นสินค้าที่สามารถขาย ขยาย พัฒนา และสร้างมูลค่าได้นั่นเอง

ความเป็นไทย: บทบาทการเป็นทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคมกับการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย

คำว่า “ความเป็นไทย” หรือ “วิถีไทย” ในแง่ความหมายของการท่องเที่ยว หมายถึงรวมทุกสิ่งทุกอย่างที่เกื้อหนุนและอยู่ในวิถีชีวิตคนไทย ไม่ว่าจะเป็นผู้คน อาหารการกิน การแต่งกาย ที่อยู่อาศัย ภาษา ประเพณี วัฒนธรรม ศิลปะ ดนตรี ความเชื่อ เป็นต้น กล่าวคือ เป็น Thai Culture หรือวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทยที่มีการส่งมอบจากรุ่นสู่รุ่น หรือมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ คือ ทุนอย่างหนึ่งที่ถูก

มองว่าสามารถนำมา “ต่อยอด” “เพิ่มมูลค่า” และ “สร้างความแตกต่าง” เช่น การนำ สวดลายจิตรกรรมที่อยู่ในวัดวาอารามมาทำเป็นภาพเขียนใส่กรอบเพื่อนำไปประดับตกแต่ง ในโรงแรมต่าง ๆ การนำผ้าขาวม้ามาดัดเย็บเป็นสิ่งของเครื่องใช้เพื่อขายเป็นของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น

ทุนเหล่านี้เป็นภูมิปัญญาบรรพบุรุษที่ได้กลายมาเป็นภูมิปัญญาสาธารณะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้ ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อผู้คนในชุมชนหรือในสังคมใดสังคมหนึ่งมองเห็นประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ของ **ทุนทางวัฒนธรรม** ร่วมกัน เกิดการรวมตัวจัดตั้งขึ้นเป็นกลุ่มก้อน หรือสร้างเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ความสัมพันธ์เหล่านี้คือ **ทุนทางสังคม** อย่างหนึ่งที่จะกลายเป็นปัจจัยการผลิตอันสำคัญด้านการท่องเที่ยว เช่น สมาชิกกลุ่มแม่บ้านรวมตัวกันทำผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP ของชุมชนตนเองออกมาวางจำหน่ายตามท้องตลาด หรือผู้ประกอบการโรงแรมและที่พักในจังหวัดต่าง ๆ รวมตัวกันจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลและงานประเพณีสำคัญ ๆ เป็นต้น

การอธิบายถึงบทบาทการเป็น **ทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคม** กับการสร้าง **มูลค่าเพิ่มเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย** จึงจำเป็นต้องแบ่งการนำเสนอเนื้อหาออกเป็น 2 ประเด็น ทั้งนี้เพื่อให้สามารถเข้าใจแนวคิดและบทบาทของทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคมอย่างชัดเจนขึ้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural capital)

ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural capital) หมายถึง ทุกสิ่งทีสร้างขึ้นเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตหรือพฤติกรรมของคนในสังคมที่ได้รับการสั่งสมและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นจากคนรุ่นเก่าจนถึงรุ่นปัจจุบัน โดยเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่มีทั้งรูปแบบที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ กล่าวคือ ทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ได้แก่ สิ่งก่อสร้างสถานที่ที่เป็นมรดกโลก และผลงานศิลปะแขนงต่าง ๆ เช่น ภาพวาด หัตถกรรม หัตถศิลป์ ดนตรี วรรณกรรม เป็นต้น ส่วนทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี ความเชื่อ วิถีชีวิต การยอมรับ และแนวทางปฏิบัติ เป็นต้น

ความหมายในข้างต้นมาจากการสรุปลักษณะ 3 ประการของแนวคิดทุนทางวัฒนธรรมที่ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสได้เสนอไว้ โดย รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข (2557) ได้รวบรวมและอธิบายว่าประกอบด้วย 1) ทุนที่เกิดจากการสั่งสมจากปัจจัยต่าง ๆ 2) ทุนที่ปรากฏอยู่ในรูปวัตถุ 3) ทุนที่เกิดจากการเชื่อมโยงคุณค่ากับสถาบันตามรายละเอียดดังนี้

1. ทูตที่เกิดจากการสั่งสมจากปัจจัยต่าง ๆ โดยฝังอยู่ในตัวคนและกลุ่มคนมาอย่างยาวนาน เป็นทูตที่แสดงออกผ่านลักษณะทางกายภาพหรือพฤติกรรม ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดภายในจิตใจของปัจเจกชน รวมถึงจะถูกสืบทอดด้วยการส่งผ่านกรรมพันธุ์ โดยมีเวลาทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงและสร้างความแตกต่างในการเป็นเจ้าของทุนทางวัฒนธรรมของแต่ละครอบครัว ซึ่งสามารถเห็นได้ในช่วงอายุแรก ๆ ที่เริ่มทำการสะสมและส่งผ่านทุน และเมื่ออายุยิ่งมากขึ้นทุนทางวัฒนธรรมที่ถูกสร้างและสั่งสมอยู่ในตัวก็จะเพิ่มพูนมากขึ้น

2. ทูตที่ปรากฏอยู่ในรูปวัตถุ เป็นทูตที่มองเห็นเป็นรูปธรรมในรูปแบบของสินค้าวัฒนธรรม เช่น รูปภาพ หนังสือ สิ่งก่อสร้างสถานที่ที่เป็นมรดกโลก ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาที่สืบทอดต่อมาจากรบรรพบุรุษได้อย่างมีความหมาย

3. ทูตที่เกิดจากการเชื่อมโยงคุณค่ากับสถาบัน เป็นทุนทางสังคมที่เกิดจากการเชื่อมโยงคุณค่าของปัจเจกชนหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งกับสถาบัน องค์กร หรือสถานที่ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกันโดยตรงในฐานะเป็นแหล่งกำเนิดหรือที่มา โดยการเชื่อมโยงดังกล่าวจะนำไปสู่การกำหนดและรับรองคุณค่าหรือคุณสมบัติที่มีอยู่ในบุคคลหรือสิ่งนั้น ๆ กล่าวคือ เป็นทูตที่สามารถทำให้เกิดกติกา หรือการยอมรับที่หลากหลาย ๆ คนเห็นร่วมกัน เช่น การยอมรับในสถาบันพระมหากษัตริย์ วัด และโรงเรียน เป็นต้น

ในด้านการท่องเที่ยว ตัวอย่างบทบาทการเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไป คือ การสร้างผลิตภัณฑ์หรือสินค้าเพื่อเป็นของฝากหรือเป็นของที่ระลึกของสถานที่ท่องเที่ยว นั่น ๆ เป็นการเลือกหยิบบางมุมหรือบางองค์ประกอบของท้องถิ่นที่มีพื้นฐานมาจากข้อเท็จจริงบางประการ เช่น พิกัดสถานที่บนแผนที่ ลักษณะทางประชากรศาสตร์ วิถีชีวิต สินค้าอาชีพ เป็นต้น เรื่อยไปจนถึงตำนานโบราณ หรือตำนานร่วมสมัยของท้องถิ่น โดยนำมาขยายความว่าคือสิ่งสำคัญที่สุดของท้องถิ่นนั้น ๆ ใส่รายละเอียด เรื่องราว กำหนดออกมาเป็นเส้นทางและพิธีกรรมที่ต้องทำตาม ทำให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาซื้อบริการเกิดประสบการณ์ตามไปเรื่อย ๆ เช่น การไปถ่ายภาพหมู่ ณ จุดหลักกิโลเมตรตามที่กำหนดไว้ การเข้าชมพิพิธภัณฑ์ในห้องปรับอากาศที่เต็มไปด้วยการแสงส่อง สี เสียง มัลติมีเดีย หรือการเข้าร่วมทัวร์แบบกลางแจ้งเพื่อดูสถานที่การทำงานจริง วิถีชีวิตจริง รับฟังตำนานเรื่องเล่าของแต่ละท้องถิ่น และเมื่อสุดเส้นทางและเสร็จสิ้นพิธีกรรมท่องเที่ยวตามกำหนด นักท่องเที่ยวก็จะซึมซับประสบการณ์เข้าไปด้วยเต็มเปี่ยม จนกระทั่งถึงจุดที่พึงพอใจ ยอมรับภาพตัวแทนเหล่านั้นอย่างสนิทใจ สิ้นสงสัย พร้อมทั้งซื้อของที่ระลึก ของฝากที่เป็นภาพตัวแทนของสถานที่ท่องเที่ยวที่นั่น ๆ กลับไปด้วย (วุฒิชัย กฤษณะประกรกิจ, 2556) ในมุมมองของผู้ผลิตสิ่งเหล่านี้คือรายได้ แต่สำหรับนักท่องเที่ยว

สิ่งเหล่านี้เป็นสัญลักษณ์แสดงการมาเยือน และเป็น “ภาพแทนความเป็นไทย” ที่สามารถช็อกกลับไปเป็นของที่ระลึกได้

สำหรับบทความฉบับนี้ ผู้เขียนขอยกตัวอย่างการสร้างผลิตภัณฑ์หรือสินค้าให้กลายเป็น “ภาพแทนความเป็นไทย” ผ่านกระบวนการที่เป็นรูปธรรมจากการทำงานส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนของกรมอุตสาหกรรม ที่มีภารกิจส่วนหนึ่งในการสนับสนุนให้ผู้ประกอบการชุมชนนำภูมิปัญญาดั้งเดิมมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์หรือสินค้าท่องเที่ยวที่มีมูลค่าหลากหลายชนิด อาทิ ผ้าพันคอลายเครื่องปั้นบ้านเชียง ที่เกิดขึ้นจากการเลือกกลวดลายบนพื้นผิวเครื่องปั้นดินเผา ที่ขุดพบได้ที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี มาถักทอเป็นลวดลายบนผืนผ้าพันคอเพื่อเป็นสินค้าที่สื่อสารเรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี (นุชนัตร จักรกลม, 2559: 12) โคมไฟจากหนังแกะลาย สินค้าที่เกิดขึ้นจากการนำภูมิปัญญาการแกะหนังตะลุง มาออกแบบ และพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์โคมไฟรูปทรงกรงนกเขาขาวที่สะท้อนเรื่องราวเฉพาะถิ่นของภาคใต้ (นภาพรณ อินโน, 2559: 23) หรือกระเป๋าขนมจีนน้ำเงี้ยวที่ได้รับแรงบันดาลใจจากขนมจีนน้ำเงี้ยว อันเป็นทุนทางวัฒนธรรมด้านอาหารของภาคเหนือ มาตีความ และดัดแปลงให้กลายเป็นลวดลายกราฟิก แล้วจัดพิมพ์บนวัสดุพีวีซี ดัดเย็บกลายเป็นกระเป๋าสะพาย 2 ขนาด เพื่อตอบรับความต้องการของตลาดวัยรุ่น (นุชนัตร จักรกลม, 2559: 27) เป็นต้น

ด้านการสร้างผลิตภัณฑ์และสินค้าส่งเสริมการท่องเที่ยวในงานวิจัย พบงานวิจัยเรื่อง “อัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่การสร้างและสื่อสารแบรนด์กรณีศึกษา การแสดงรำไท่นกพิทิต” (เมธาวี จำเริญ, 2564) ที่ได้รับการยกระดับการรำไท่นกพิทิตสู่กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน ตำบลกรุงชิง อำเภอหนองปีทา จังหวัดนครศรีธรรมราช ว่าเริ่มต้นด้วยการนำเรื่องราวการแสดงพื้นบ้านรำไท่นกพิทิตมาศึกษาอย่างละเอียด จากนั้นต่อยอดด้วยการสร้างผลิตภัณฑ์ “ขนมดอกจอกนกพิทิต” ซึ่งถอดแบบมาจากลักษณะท่ารำไท่นกพิทิต แล้วจึงสร้างและสื่อสารแบรนด์ขนมดอกจอกนกพิทิตผ่านตราภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ สื่อโฆษณา และรูปแบบการขายต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีสินค้าที่ระลึกไว้จัดจำหน่ายให้นักท่องเที่ยวที่ได้มาเยือนตำบลกรุงชิง และผู้สนใจที่มาซื้อหาตามการออกร้านของกลุ่มผู้ประกอบการ

จากข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดและบทบาทการเป็นทุนทางวัฒนธรรมข้างต้น ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่าลักษณะการสร้างผลิตภัณฑ์ดังกล่าว ล้วนผ่านกระบวนการในการปรับเปลี่ยนคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น กล่าวคือ การสร้างผลิตภัณฑ์หรือสินค้าใด ๆ ให้กลายเป็น “ภาพแทนความเป็นไทย” ในทางการท่องเที่ยว นั้น มักผ่านกระบวนการในการปรับเปลี่ยนคุณค่า

เดิมให้กลายเป็นคุณค่าใหม่ โดยกระบวนการเริ่มต้นจากการคัดเลือกทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน นำมาเชิดชูคุณค่าเดิมด้วยการค้นหาเสน่ห์ที่อยู่ภายใน จากนั้นนำมาตีความ และออกแบบผ่านความคิดสร้างสรรค์ กลายเป็นการสร้างคุณค่าใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ พฤติกรรม และค่านิยมของผู้บริโภคต่อไป ทั้งนี้เมื่อมีการส่งมอบคุณค่าใหม่ และผู้บริโภคให้การยอมรับด้วยการเลือกซื้อเป็นสินค้าที่ระลึกก็เท่ากับว่าผู้บริโภคได้ชื่นชมคุณค่าใหม่และเชิดชูคุณค่าเดิมของทุนทางวัฒนธรรมเหล่านั้นด้วย

อย่างไรก็ตาม ความเป็นไทยนั้นมีหลากหลายและละเอียดอ่อน ทั้งในแง่ภูมิที่มีฐานะสูงส่ง ศักดิ์สิทธิ์ หรือสะท้อนความเป็นวิถีชีวิต ความเป็นพื้นบ้าน และการผสมผสานแบบร่วมสมัย การเลือกนำความเป็นไทยมาใช้เป็นทุนทางวัฒนธรรมจึงต้องระมัดระวัง เพราะหากมีการเลือกใช้ในลักษณะที่ผิดแผกไปจากขนบธรรมเนียมเดิมอาจนำไปสู่การไม่ยอมรับและเกิดการต่อต้านของผู้คนในสังคมได้ อาทิ การนำซุ้มประตูโขงหรือประตูทางเข้าวัด ซ่อฟ้า และเครื่องเรือน (ที่ใช้ในพิธีพุทธาภิเษก) หรือการจำลองอุโบสถ ระเบียงนาคน ในลักษณะเหมือนจริงมาเป็นจุดขายและใช้ประดับตกแต่งในห้องรับรองแขกของโรงแรมระดับห้าดาวแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเจตนาเพื่อแสดงความรู้สึกลึกลับถึงความป็นวัด สังเกตได้ว่าการออกแบบสถาปัตยกรรมดั้งเดิมมาแบบหนึ่งต่อหนึ่ง (เหมือนจริง) ในลักษณะเช่นนี้ ทำให้เกิดความไม่พอใจในกลุ่มสังคมเชียงใหม่ ประชาคมเชียงใหม่ และสถาบันการศึกษาบางแห่ง ส่งผลให้เกิดการรวมตัวยื่นหนังสือประท้วง โดยระบุว่ามีความไม่เหมาะสม และทำให้สถาปัตยกรรมดั้งเดิมขาดคุณสมบัติของความเป็นหนึ่งเดียว (Uniqueness) ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่จะขอ UNESCO ให้ยกเป็นมรดกโลก การจำลองแบบมาเช่นนี้กลายเป็นการทำลายโอกาสที่จะเชิดชูวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เลือนลือนในสากลโลก (มิ่งสรรพ ขาวสะอาด, 2555: 60-61)

จากเหตุการณ์นี้สะท้อนให้เห็นว่า การสร้างบรรยากาศให้โรงแรม ที่พัก หรือสถานที่ท่องเที่ยวที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่มีลักษณะบางส่วนคล้ายกับพื้นที่ในวัดวาอารามเช่นนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในกลุ่มงานสถาปัตยกรรมและการออกแบบตกแต่งภายในมาอย่างยาวนาน ส่วนมากมักพบในโรงแรมขนาดใหญ่ที่มีกลุ่มลูกค้าเป็นชาวต่างชาติ เนื่องจากต้องการเพิ่มเอกลักษณ์ความเป็นไทยเพื่อเป็นจุดขายสำหรับการท่องเที่ยว ซึ่งมีทั้งการนำศิลปวัตถุจำลองมาจัดตั้งไว้บริเวณมุมนิคมุมนึงในห้องโถงของโรงแรมเพื่อต้อนรับผู้ที่เข้าพัก การนำลวดลายจิตรกรรมไทยดั้งเดิมมาประดับตกแต่งตามมุมต่าง ๆ ในโรงแรม ทั้งหมดล้วนเป็นการสร้าง “ฉากความเป็นไทย” ที่นำเอาทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน ดังนั้น ในด้านของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาสัมผัสความเป็นไทยด้วยการเลือกพักในสถานที่ที่มีการสร้างฉาก

ความเป็นไทยเหล่านั้น ย่อมทำให้เขารู้สึกเหมือนอยู่ในวัดหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามที่ตนเองปรารถนา แต่สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย ผู้ซึ่งใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางความเป็นไทย และเป็นเจ้าของร่วมผู้หนึ่ง การได้สัมผัสความเป็นไทยที่ผิดแผกไปจากชนบทเดิมหรือแนวคิดเดิม ความรู้สึกที่ได้รับอาจกลับกลายเป็นสิ่งที่เรียกว่า “ไม่รู้กาลเทศะ” หรือรุนแรงถึงขั้นทำให้รู้สึก “อับปางคล” เช่น การนำพระพุทธรูปจำลองไปวางไว้ในตำแหน่งปลายเท้า หรือในสถานที่ที่ไม่บังควร การทำกิจกรรมหรือแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในประเพณีอันสำคัญโดยเฉพาะประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและศาสนา เป็นต้น

ดังนั้น สิ่งที่ควรคำนึงในกรณีที่ต้องการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว คือ ความระมัดระวังในการหยิบยกทุนทางวัฒนธรรมมาใช้อย่างไรให้เหมาะสม ควรผ่านกระบวนการสืบค้น วิเคราะห์ สังเคราะห์ และทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งก่อนจะนำมาใช้งานจริง รวมถึงการสื่อสารที่ต้องถูกที่ ถูกเวลา และไม่สร้างความกระทบกระเทือนใจให้ผู้ที่เป็นเจ้าของร่วม โดยเฉพาะคนในชุมชนหรือคนในพื้นที่วัฒนธรรมนั้น ๆ เพราะหากทำให้เกิดการไม่ยอมรับหรือขุนช่องหมองใจแล้ว การทำงานด้านการท่องเที่ยวดังกล่าวอาจไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชนท้องถิ่นจนประสบปัญหาต่าง ๆ ได้ ด้วยเหตุนี้การนำทุนทางวัฒนธรรมมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์หรือสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว จนกลายเป็นช่องทางสร้างรายได้ให้ชุมชนจึงต้องอาศัย “ทุนทางสังคม” ที่มั่นคงด้วยนั่นเอง

ทุนทางสังคม (Social capital)

ทุนทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคม หรือโครงสร้างทางสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน มีกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ รับรู้ และส่งผ่านข้อมูลข่าวสารระหว่างกันของคนในชุมชน ในสังคม หรือทำให้เกิดคุณค่าบางอย่างที่สามารถยึดโยงผู้คนในชุมชน ในสังคมนั้น ๆ เข้าไว้ด้วยกัน และยอมรับร่วมกัน โดยตัวอย่างของทุนทางสังคมที่มักถูกกล่าวถึง คือ ความเชื่อถือไว้วางใจกัน (Trust) เครือข่าย (Network) สถาบัน (Institution) ซึ่งความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ล้วนให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับชุมชน และสังคมนั้น ๆ (สินาค ตีรวรรณไชย, 2548)

ด้วยเหตุนี้ ทุนทางสังคมเป็นทุนประเภทหนึ่ง ที่มาจากความร่วมมือร่วมใจของคนในสังคมหรือชุมชน อันส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนหรือสถาบัน บนพื้นฐานของความไว้วางใจ ความเอื้ออาทรและความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ดังนั้นทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมจึงมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ทุนทางวัฒนธรรมไม่ต้องอาศัยกิจกรรมที่ต้องอาศัย

ผู้มามีส่วนร่วม แต่ทุนทางสังคมมีเงื่อนไขว่าต้องมีความร่วมแรงร่วมใจเพื่อทำกิจกรรมหรือสร้างคุณค่าร่วมกัน ทั้งในแง่ของมั่นคง สันติภาพ ความสุข หรือเงินตรา

ดังนั้น ทุนทางสังคมจึงเป็นทุนที่เป็นนามธรรมรูปแบบหนึ่ง แต่สามารถสะท้อนหรือทำให้เกิดผลในลักษณะที่เป็นรูปธรรมได้ เช่น การจัดกิจกรรมเข้าวัดวันอาทิตย์ของชุมชนแห่งหนึ่งในอำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่คนในชุมชนต่างพร้อมเพรียงกันแต่งกายด้วยชุดขาว และร่วมมือร่วมใจกันไปทำบุญถวายภัตตาหารเพลแด่พระภิกษุสงฆ์ที่วัด เป็นต้น ตัวอย่างนี้ทำให้เห็นว่าทุนทางสังคมเป็นทุนรูปแบบนามธรรมที่แฝงตัวอยู่ในชุมชนและสังคมนั้น ๆ หากชุมชนใดหรือสังคมใดมีทุนทางสังคมที่มีศักยภาพมากพอ ก็สามารถนำพาให้ชุมชนนั้นสังคมนั้นไปถึงจุดมุ่งหมายในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ตั้งไว้ได้ ที่สำคัญทุนทางสังคมที่แข็งแรงย่อมมีผลต่อการส่งเสริมทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนให้โดดเด่น และเป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น

ในแง่ของการท่องเที่ยว ทุนทางสังคมมีบทบาทอย่างมาก โดยเฉพาะการนำมาใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนหมู่บ้านศิริวง อำเภอสามสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช เดิมหมู่บ้านแห่งนี้เป็นหมู่บ้านเกษตรกรรม มีการปลูกพืชผักผลไม้เป็นอาชีพหลัก ผู้คนในชุมชนมีระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่ช่วยเหลือพึ่งพากันในเรื่องต่าง ๆ ทั้งการเก็บเกี่ยวผลผลิต การพัฒนาชุมชน การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และงานบุญต่าง ๆ เป็นต้น แม้ปัจจุบันจะแตกต่างไปจากอดีต แต่ความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวก็ยังสามารถพบเห็นได้ โดยเฉพาะเมื่อกระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้ามาในพื้นที่ คนในชุมชนเกิดการรวมตัวก่อตั้งเป็นกลุ่มต่าง ๆ กลุ่มองค์กรที่สำคัญในชุมชนและสัมพันธ์กับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มทุเรียนกวน กลุ่มลายเทียนบาติกสีธรรมชาติ กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้าน กลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ กลุ่มบ้านสมุนไพร เป็นต้น (กิ่งแก้ว บัวเพชร, 2549: 48) ผลจากการรวมกลุ่มก็มีทั้งกิจกรรมที่สมาชิกต่างพร้อมใจกันจัดขึ้น ตลอดจนการสร้างผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของกลุ่มออกมาวางจำหน่ายตามท้องตลาด และการเปิดพื้นที่บางส่วนในกลุ่มให้กลายเป็นพื้นที่การเรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวเองก็ได้สัมผัสและเรียนรู้ทั้งความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน การบริหารจัดการ และกรรมวิธีในการทำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของชุมชน

ด้านการศึกษาทุนทางสังคมในงานวิจัย พงพานวิชัย เรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ (เบญญาภา ศุภพานิชย์, 2554: 52-124) เป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมกับการจัดการท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนตลาดคลองสวนร้อยปี เดิมเคยเป็นศูนย์กลางการคมนาคม

ที่สำคัญในอดีตและเป็นชุมชนขนาดใหญ่ คนในชุมชนมีวิถีชีวิตและประเพณีที่ยึดถือกันอย่างเหนียวแน่น และบางส่วนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน แม้สมาชิกชุมชนจะมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ แต่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีเหมือนพี่เหมือนน้องและอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ส่งผลให้เกิดความไว้วางใจและมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสูง ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน รวมทั้งคอยเป็นหูเป็นตาในการดูแลความสงบเรียบร้อยในชุมชน และมีความผูกพันกับถิ่นที่อยู่อาศัยและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม โดยส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพเป็นพ่อค้าแม่ค้าอยู่ในพื้นที่ตลาดคลองสวนร้อยปี ซึ่งเจ้าของตลาดเป็นผู้นำชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการและเปิดโอกาสให้คนในชุมชนใช้พื้นที่ในตลาดเป็นที่อยู่อาศัยและเป็นที่ประกอบอาชีพโดยไม่ต้องเสียค่าเช่า ดังนั้นทุนทางสังคมที่เด่นชัดที่สุดของชุมชนนี้ คือ “ความไว้วางใจ” รองลงมา คือ “การรักษากฎ ระเบียบข้อบังคับ” ร่วมกันของคนในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของชุมชน และอันดับ 3 คือ “การมีทรัพยากรบุคคลที่เข้มแข็ง” ซึ่งมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้น โดยผู้นำชุมชนเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ผลของความพยายามนี้ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มกิจกรรมขึ้นภายในชุมชนที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกจนกลายเป็นความสัมพันธ์แบบเครือข่ายที่มีการเกื้อกูลต่อการพัฒนาให้ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

อย่างไรก็ดี การสร้างและรักษาทุนทางสังคมให้มั่นคงและคงอยู่ได้ในระยะเวลาที่ยาวนานนั้นขึ้นอยู่กับคนในชุมชนที่ต้องเสียสละแรงกาย แรงใจ และบางครั้งเสียสละเงินทองหรือทรัพย์สินส่วนตัว ระดมสรรพกำลังช่วยกันดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วง การเสียสละเหล่านี้จะยังมีอยู่ก็ต่อเมื่อคนในชุมชนไว้วางใจกัน เห็นคุณค่า และได้รับประโยชน์ร่วมกัน โดยคุณค่านั้นอาจอยู่ในรูปของความมั่นคง สันติภาพ ความสุข หรือเงินตรา อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ (มิ่งสรรพ ขาวสะอาด, 2555: 63) แต่หากคุณค่าเหล่านั้นลดลงหรือหายไป การเสียสละของคนในชุมชนบางคนก็อาจลดลงและหายไปด้วยเช่นเดียวกัน เช่น ประเพณีลากเรือพระในจังหวัดตากภาคใต้ที่ต้องอาศัยผู้คนในชุมชนออกมาช่วยกันชักลากเรือพระไปตามท้องถนน หากผู้คนในชุมชนไม่เห็นความสำคัญ ไม่เห็นคุณค่าของประเพณี ไม่ออกมาช่วยกันชักลากเรือพระ ประเพณีนี้ก็จะหายไปในที่สุด

นอกจากนี้บทบาทของทุนทางสังคมอีกด้านหนึ่งที่ผู้เขียนต้องกล่าวถึง ในเรื่องการนำทุนทางสังคมมาใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว คือ การรวมกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ ของทุนทางสังคม ทำให้ผู้คนในชุมชนเกิดการแบ่งแยกเป็น “คนในกลุ่ม” และ “คนนอกกลุ่ม” ซึ่งคนในกลุ่ม

เป็นบุคคลที่ได้รับประโยชน์จากการรวมกลุ่ม ในขณะที่คนนอกกลุ่ม นอกจากไม่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการรวมกลุ่มแล้ว บางครั้งยังเสียประโยชน์จากการที่คนในกลุ่มใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ตลอดจนไม่ได้รับความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตตามปกติด้วย เช่น การบันทึกเรื่องราวผ่านเพนบุ๊กของคุณวรา จันทรมณี ผู้ที่ใช้ชื่อในเพนบุ๊กว่า “หมู่บ้านคีรีวงก์วิถีชีวิต วิถีชาวบ้าน วิถีชุมชน” ที่บอกเล่าความรู้สึกส่วนตัวโดยมีเนื้อหาส่วนหนึ่งระบุว่า (วรา จันทรมณี, 2561)

บันทึกเรื่องราว ความทุกข์ของคนที่อยู่บ้านตัวเองไม่ได้

บ้านผมอยู่คีรีวง นครศรีธรรมราช แต่ทุกวันหยุดยาวหรือช่วงเทศกาล เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ ผมกลับบ้านตัวเองไม่ได้ จำเป็นต้องอยู่กรุงเทพฯ เพราะที่บ้านเต็มไปด้วยนักท่องเที่ยว ถนนในหุบเขาเรียดดีกว่าสิบ กิโลเมตรหลายชั่วโมงเช่นถนนในเมืองหลวง เราถูกกักขังในบ้าน จะไปไหนก็ลำบากออกไปเจอแต่คน คน คน จ๊ากแจ็กจ๊อแจไปหมด ย่ำว่าแต่รถยนต์เลยชาวบ้านที่ขับมอเตอร์ไซด์ก็ยังลำบาก ยิ่งหน้าฝนไม่ขับรถขึ้นลงภูเขาหอบของก็หนักอยู่แล้ว ยังต้องเจอขบวนรถนักท่องเที่ยวพลุกพล่านเต็มพื้นที่ขวางทางไปหมด เซลฟี่กลางถนนบ้างละ จอดรถถ่ายรูปกลางสะพานเข้าออกบ้างละ จอดรถในที่ห้ามจอดเพื่อลงไปซื้อของหรือเล่นน้ำบ้างละ พอชาวบ้านไปบอกก็โดนต่อว่า ถีบรถจักรยานกววนล้อสนขวางทางจนชาวบ้านหักหลบไม่ทัน ล้มลุกคลุกคลานมานักต่อนักแล้ว บ้างก็ส่งเสียงดัง สร้างมลภาวะ ทั้งขยะอากาศ และน้ำเสีย ระบายความสงบเป็นอย่างยิ่ง (เคียดร้อนถึงชุมชนใกล้เคียงด้วย)

ที่นี้มีประชากรเพียง 10-15% ที่ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว แต่เราก็มั่นใจกันและกัน ไม่มีใครพูดอะไรมาก จะเล่าให้ฟัง วันหนึ่งผมไปนั่งทานอาหารร้านญาติ มีนักท่องเที่ยวจากสงขลาบอกว่า ทำไมที่คีรีวงไม่ทำแบบนั้นแบบนี้ คำตอบที่ผมให้ก็คือ พี่ต้องเข้าใจก่อนว่าคนที่ส่วนใหญ่ 70% ทำสวนมีคนได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว 10-15% คนอื่นไม่ได้มีหน้าที่ต้องต้อนรับใคร เขาอยากใช้ชีวิตอยู่อย่างสงบ ปราศจากการรบกวน อีกทั้งยังอธิบายให้เขาฟังพอสังเขปเรื่องการท่องเที่ยวที่รบกวนวิถีชีวิตชุมชน เช่น การทิ้งขยะ การเดิน/ถ่ายรูป/จอดรถขวางถนน สตาร์ทติดเครื่องยนต์ (ทั้งรถป็น้าเที่ยว

รถตู้ และรถส่วนตัว (ควินโซมิง) การขับรถบิ๊กไบค์มาโชว์พาวงเลียด หรือ
ทำที่ติดจรวดต่อแหล และมีพฤติกรรมเบ่งกว้างเหยียดหยาบชาวบ้าน ฯลฯ

(วรา จันทรมณี, เสาร์ 17 มีนาคม 2561)

จากบันทึกข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าการไม่ได้รับความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตตามปกติ เป็นเพียงปัญหาส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นตามชุมชนที่เปิดตัวเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ทั้งนี้ยังคงมีปัญหามากมายที่มีการกล่าวถึงและยังไม่ได้รับการแก้ไข เช่น ปัญหาการรุกร้าพื้นที่สาธารณะ ปัญหาขยะจากการท่องเที่ยว และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย เป็นต้น ดังนั้น การสร้างและรักษาให้ทุนทางสังคมสามารถเกิดขึ้นและคงอยู่ได้อย่างยั่งยืน ไม่เปื่อยดเปื่อย รุกฉ่ำ หรือละเมิดสิทธิของคนนอกกลุ่มที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน จึงเป็นสิ่งที่พึงตระหนักไม่ต่างจากการมองหาผลประโยชน์ร่วมกันของคนในกลุ่ม

ด้วยเหตุนี้ สิ่งที่ควรคำนึงในกรณีที่ต้องการให้ทุนทางสังคมมีความมั่นคงและเกื้อหนุนให้ทุนทางวัฒนธรรมทำหน้าที่เป็นช่องทางสร้างรายได้ให้กับชุมชน จึงเป็นเรื่องการทำความเข้าใจ จนเกิดความไว้วางใจ เห็นคุณค่า และรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกัน โดยไม่ทำให้ฝ่ายใครรู้สึกเป็นผู้เสียประโยชน์ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ได้ประโยชน์ หากแต่ทุกฝ่ายต่างได้รับประโยชน์ร่วมกัน โดยอาจอยู่รูปของความมั่นคง สันติภาพ ความสุข หรือเงินตรา อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ มิฉะนั้น ความมั่นคงของทุนทางสังคมก็จะไม่เกิดขึ้น และย่อมส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมด้วยเช่นเดียวกัน

บทสรุป

“ความเป็นไทย” เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากสินค้าการท่องเที่ยวอื่น ๆ กล่าวคือ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นหลังจากสัมผัสไม่ได้มีเพียงความสนใจ ความหรรษา หรือความผ่อนคลายเท่านั้น แต่การท่องเที่ยวในรูปแบบที่อิงแอบความหมายความเป็นไทย ล้วนมีความเกี่ยวโยงกับความรู้สึกนึกคิดของคนในประเทศไทยด้วย

ดังนั้นความพยายามที่จะนำทุนทางวัฒนธรรมมาปรุงแต่ง ดัดแปลง และส่งเสริมจนกลายเป็นสินค้าที่ชื่อว่า “ภาพแทนความเป็นไทย” ให้เป็นที่ยอมรับในกลุ่มนักท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่ต้องใส่ใจ เนื่องจากประเทศไทยมีทรัพยากรวัฒนธรรมอันเป็นต้นทุนสำคัญหลากหลายรูปแบบ ทั้งวัฒนธรรมเชิงวิจิตรที่มีภาพลักษณ์เป็นสิ่งที่สูงส่ง และวัฒนธรรมเชิงพื้นถิ่นที่มีภาพลักษณ์เข้าถึงง่าย การนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในด้านส่งเสริมการท่องเที่ยวจึงควรเริ่มต้นด้วยการเชิดชูคุณค่าเดิมด้วยการค้นหาเสน่ห์ จากนั้นทำความเข้าใจ

และการตีความวัฒนธรรมนั้นอย่างระมัดระวัง เพื่อนำสู่การประยุกต์และออกแบบ ก่อเกิดเป็นคุณค่าใหม่ในวัฒนธรรมเดิมที่สามารถใช้พัฒนาเป็นสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวต่อไป

ทว่า หากนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้โดยขาดการไตร่ตรองและพิจารณารูปแบบอย่างเหมาะสม ก็ยากที่จะสื่อคุณค่าอันแท้จริงของวัฒนธรรมนั้นได้ อีกทั้งหากสิ่งที่นำมาเสนอใหม่นั้นขัดแย้งกับความเชื่อ ศีลธรรม จริยธรรม และวิถีปฏิบัติดั้งเดิมของผู้คนในชุมชน ก็อาจทำให้ชุมชนเกิดการไม่ยอมรับและต่อต้าน จนสิ้นคลอนความมั่นคงของทุนทางสังคมที่มาจากความไว้วางใจ ความเชื่อใจ ตลอดจนความสัมพันธ์ของผู้คนที่อยู่แวดล้อมสถานที่ท่องเที่ยววนั้น ๆ

ด้วยเหตุนี้ ความท้าทายของการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่อิงความหมายของความเป็นไทย จึงอยู่ที่การทำความเข้าใจว่าจะดึงเสน่ห์จากทุนทางวัฒนธรรมใด มาใช้อย่างไรให้ลงตัว กลายเป็นคุณค่าใหม่ที่สอดคล้องกับคุณค่าเดิม และสะท้อนอัตลักษณ์สินค้าหรือบริการนั้น ๆ อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). **แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558 –**

2560. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2562, ที่มาจาก:

https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7114

กิ่งแก้ว บัวเพชร. (2549). **การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน :**

กรณีศึกษาชุมชนศิรีวัง อำเภอสาละวิน จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท.

คริส เบเกอร์และผาสก พงษ์ไพจิตร. (2557). **ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: มติชน.

ณัชชนันท์ ทองแพง. (2560). **ภาพตัวแทนความเป็นไทยผ่านสตอรี่ไลน์**. วิทยานิพนธ์

ศศ.ม. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ธงชัย วินิจจะกุล. (2547). **“คำนำเสนอ” ใน นิธิเอียวศรีวงศ์**. ชาติไทย, เมืองไทย, แบบเรียน

และอนุสาวรีย์. กรุงเทพฯ: มติชน.

นภาพรณ อินโน. (2559) โคมไฟจากหนังแกะลาย. **วารสารอุตสาหกรรมสาร**, 58(6), 23.

สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2565, ที่มาจาก: [https://e-](https://e-journal.dip.go.th/dip/images/ejournal/fd2eaa1aedd740f4b4e32346220a000d.pdf)

[journal.dip.go.th/dip/images/ejournal/fd2eaa1aedd740f4b4e32346220a000d.pdf](https://e-journal.dip.go.th/dip/images/ejournal/fd2eaa1aedd740f4b4e32346220a000d.pdf)

- นุชนเตร จักรกลม. (2559). ผ้าพันคอลายเครื่องปั้นบ้านเชียง. **วารสารอุตสาหกรรมสาร**. 58(6), 12–27. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2565, ที่มาจาก <https://ejournal.dip.go.th/dip/images/ejournal/fd2eaa1aed740f4b4e32346220a000d.pdf>
- เบญญาภา ศุภพานิชย์ และอาเมะ เมสเส. (2555). ทูทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ. **วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย**, 7(20), 41–52. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2565, ที่มาจาก: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/researchjournal-lru/article/view/106904>
- ประชา สุวิธานนท์. (2554). **ไทย ๆ อัตลักษณ์ไทย: จากไทยสู่ไทย ๆ**. กรุงเทพฯ: ฟาเดียวกัน.
- มิ่งสรรพ ขาวสะอาด. (2555). **การท่องเที่ยวจากนโยบายสู่รากหญ้า**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- เมญาพิมพ์ สมประสงค์. (2538). **ความคิดเห็นของผู้รับสารที่มีต่อแนวคิดเรื่อง “ความเป็นไทย” ในภาพยนตร์โฆษณาที่เน้นความเป็นไทยจากสื่อโทรทัศน์**. วิทยานิพนธ์ นศม. บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- เมธาวี จำเนียร. (2564). **อัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่การสร้างและสื่อสารแบรนด์การศึกษา** การแสดงรำไท่นมกพิทิต. **วารสารราชพฤกษ์**, 19(2), 1–12. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2565, ที่มาจาก: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Ratchaphruekjournal/article/download/250722/171644>
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. (2557). มโนทัศน์ชนชั้นและทุนของ ปี แอร์บริติเคอ. **วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา**, 2(1), 29–44. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2565, ที่มาจาก: <http://www.polsci-law.buu.ac.th/pegjournal/document/2-1/2.pdf>
- วรา จันทรมณี. (2561). **บันทึกเรื่องราว ความทุกข์ของคนที่อยู่บ้านตัวเองไม่ได้**. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2563 ที่มาจาก: <https://www.facebook.com/ThebestofOzone/posts/1670758266347712>
- วีระ อัมพันธ์สุข. (2551). **ความเป็นไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

วุฒิชัย กฤษณะประกรกิจ. (2556) **ภาพตัวแทนของความเป็นไทย**. สืบค้นเมื่อวันที่

14 พฤศจิกายน 2563, ที่มาจาก: <http://www.etatjournal.com/web/menu-read-web-etatjournal/menu-2013/menu-2013-apr-jun/514-22556-thai-portray>

สายชล สัตยานุรักษ์. (2550). **ประวัติศาสตร์วิจิตรเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมไทยของ**

ปัญญาชน พ.ศ.2435-2535. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2557). **คำแถลงนโยบายของ**

คณะรัฐมนตรี. กรุงเทพฯ: คณะรัฐมนตรีและพระราชกิจจานุเบกษา.

สินาด ตรีวรรณไชย. (2548). **ทุนทางสังคม: ความหมายและความสำคัญ**. สืบค้นเมื่อวันที่

14 พฤศจิกายน 2563, ที่มาจาก: <https://prachatai.com/journal/2005/01/2262>

อุษา ศิลป์เรืองวิไล. (2559). **ความเชื่อมโยงระหว่างการสื่อสารเรื่องค่านิยมหลักของไทย**

12 ประการกับวัฒนธรรมไทย และอัตลักษณ์ในทัศนะของวัยรุ่นไทยภายใต้กรอบแนวคิดบนพื้นฐานแนวคิดการใส่รหัสและถอดรหัส ของสจวร์ต ฮอลล์.

วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, 6(3), 88-100.

MGR Online. (13 ตุลาคม 2558). **“ตุ๊กตุ๊กไทยแลนด์” ได้เวลาแหวกชนบทประจำชาติ?**

สืบค้นเมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน, ที่มาจาก:

<https://mgronline.com/live/detail/9580000114904>

Influences of Social Media on Spoken and Written English

Wongphitcha Tan¹ and Sorabud Rungrojsuwan^{1*}

¹ Undergraduate Student of English Program, School of Liberal Arts, Mae Fah Luang University, Chiang rai 57100

*Corresponding author: sorabud.run@mfu.ac.th

Received: May 31, 2021; **Revised:** February 18, 2022; **Accepted:** February 28, 2022

Abstract

The goal of this article is to present the influences of social media on spoken and written English. This article began with the definition of the key term of this article, which is 'social media'. Although social media is widely used, its definition is not clearly known to most people. Most people would only know of the applications found on social media. The definitions of social media vary; however, there are only slight differences among these definitions. In addition to the definition, this article will also bring forth the characteristics seen in the language usage of social media. This explores mainly the morphological and phonological characteristics of the use of English language on social media platforms. In terms of morphology, written forms are seen as deviating from the conventional grammatical rules. The increase in the usage of slangs and abbreviations play a huge role in this deviation. Phonologically, cases of removing a consonant or vowel are seen among social media users. On top of this, the positive and negative effects of social media on spoken and written English will be discussed together with a few other significant issues.

Keywords: Social media, Influences, Spoken and written English

Introduction

Before understanding the key term 'social media', it is important to first have some preliminary knowledge about Web 2.0. The name Web 2.0 would suggest that it is a second or an improved version of the Web. According to Murugesan (2007), Web 2.0 refers to the second phase of the evolution of the web. It is a phase of web development which led to a growth in the number of users. Many of the IT professionals and business professionals are attracted to this phase of web development. The term Web 2.0 had a few other names, such as 'web of wisdom', 'web of participation', 'web of reading and writing', and 'people-centric web'. This second phase of the web evolution emphasizes participation, collaboration, and interaction among peers on the internet. Web 2.0 first started in 2004 and became popular in 2005. Within two to three years after that, social platforms such as YouTube, MySpace, and Flickr have gained popularity and success through Web 2.0. Since then, many new applications have been developed. These new applications were previously considered unimaginable. This brings us to the inevitably popular term, "social media". Social media can be considered as a big umbrella with all social-related applications under it. With the current cutting edge technology, the usage of social media has been more prevalent than ever before. This brings about certain effects and influences on the users.

Accordingly, this article aims to study these influences and whether they are positive or negative. Furthermore, it will also explore the characteristics of the language that is used on social media, both the written and spoken forms.

Popularity of Social Media

According to Ferriter (2010), 61% of adults and 73% of teens use social media frequently to communicate with their peers online. Both show a relatively high amount of social media usage and even adults are drawn to it. The platform Facebook is known to most people. In recent years, the number of active users on Facebook have increased from 5.5 million in 2005 to around 500 million in 2011 (Richter, 2021). This is an exponential growth which happened across a span of less than a decade. Not only is

Facebook growing in popularity, other social media platforms are growing in the number of active users as well. Statistics show that in America, this year, 79% of Americans have a social media profile. In 2008, only 10% of Americans had a social media profile. In Turkey, a research was conducted by the Turkey Statistics Institute (Gazi et al., 2017). In a country with more than 79.14 million people, 46.3 million have connections to the internet. Among which, 42 million are active users of social media. Out of this number, 77% of social media users in Turkey visit social media platforms daily. This continually growing popularity of social media should be put into consideration, as to help better understand that the influence of social media could be very prevalent.

Definition of Social Media

Carr & Hayes (2015) mentioned that it is easy for most people to come into an agreement on what platforms are considered to be a social media platform. Such examples include Facebook and Instagram. However, when dealing with the definition of the term ‘Social Media’, it is often difficult to come into a general consensus of how to define it. This is due to the fact that some definitions could be very general, while others tend to be more specific. According to Lon Safko (The Social Media Bible: 3), “social media” could be defined as simply the media or platform that is used in order to socialize. Safko’s definition is rather straightforward and generic as it is obvious from the term itself. Thus, in this case, the term ‘Social Media’ has to have a more concise and clear definition.

Kaplan & Haenlein (2010: 61) said that social media is a platform where a wide range of applications could be found. A few examples are YouTube, Instagram, Snapchat, Twitter, and Facebook. These applications require internet access. It allows the users to create ideas and further exchange it with others. These social media platforms can be classified into different groups, depending on the amount of the users’ presence and how much they present themselves, as shown in Table 1. Grouping the platforms this way helps to better understand the degree of interactiveness of the online environment.

Table 1 Classification of Social Media by social presence/media richness and self-presentation/disclosure (Kaplan & Haenlein, 2010: 61)

		Social presence/ Media richness		
		Low	Medium	High
Self-presentation/ Self-disclosure	High	Blogs	Social networking sites (e.g., Facebook)	Virtual social worlds (e.g., Second Life)
	Low	Collaborative projects (e.g., Wikipedia)	Content communities (e.g., YouTube)	Virtual game worlds (e.g., World of Warcraft)

Table 1 shows that Kaplan & Haenlein classified social media in an interesting way. It focuses mainly on the amount of time spent on social media (social presence), and how much of one’s identity is shown on the internet (self-disclosure). Knowing this will help to better understand that social media is a platform where users would spend their time on, and also disclose themselves to others.

Haenlein (2010: 60) shares a similar idea as he mentioned that social media is an internet-based service which enables users to participate in exchanging of ideas, contribute their contents, and be a part of the online community. On the other hand, Carr & Hayes (2015: 49–50) went on to further explain that besides the presence of the user, and the internet-based interactions, social media is a platform which could help generate income. This is done by having sponsors and viewers who are interested in buying or selling ideas on the internet. Moreover, it provides opportunities for users to interact both in real-time and at any time they want. Table 2 shows Carr & Hayes classification of social media according to what they have defined.

Table 2 Classification of Social Media (Derived from Carr & Hayes: 2015)

<i>Social Medium</i>	<i>Not a Social Medium</i>
• Social network sites (e.g., Facebook, QQ, Google+, YouTube, Yelp, Pheed) • Professional network sites (e.g., LinkedIn, IBM’s Beehive) • Chatboards & discussion fora • Social/Casual games (e.g., Farmville) • Wiki “Talk” pages • Tinder • Instagram • Wanlo • Yik Yak	• Online news services (e.g., NYT online, PerezHilton.com) • Wikipedia • Skype • Netflix • E-mail • Online news • SMS/Texts • Oovoo • Tumblr • Whisper

From the classifications of Table 1 and Table 2, there is a difference between social platforms such as Wikipedia and Tumblr. Carr & Hayes' definition includes the generation of revenue. This would mean that platforms which are solely for the sharing of ideas and information are not considered a social medium.

Aside from these characteristics of social media, Leonardi et al. (2013) deemed that social media has to have these following characteristics:

1. It should allow users across different areas to communicate with each other.
2. Users should know whom they are interacting with, whether explicitly or implicitly.
3. Users should be able to post ideas, edit, sort out their files, and share it with others.
4. Users should be allowed to view messages, files, posts, edits at any time they want.

This means that if any of these criterias are not met, the platform will not be considered a social media. These criterias are suitable as they are depicting the actual usage of social media. Moreover, these criteria are mainly the purposes and functions of social media. In the case of Leonardi et al. (2013), generating revenue from contents is not included in the lists of criteria; thus, showing that it differs from Carr & Hayes' definition. It is agreeable that social media is a platform for exchanging ideas, while doing so, there could be income generated. However, that is not necessarily the case for all users. Some users are using it to merely interact with others without the purpose of generating any income from it. Carr & Hayes' definition is in direct opposition to that of Safko's in the sense that it is too specific that it narrows the possibility of other purposes for using social media. However, both are agreeable in terms of it being a web-based interaction and that users could access it any time they want.

Characteristics of English Language found on Social Media

According to Johnson (2021), in January 2020, the most used language on the internet is English. This is representative of 25.9% of internet users around the world. With English being the most widely used language, it is important to study the characteristics of the English language in social media. This will help to better understand the influence it can have on the English usage of its users. The usage of the English language that is found on social media can be characterized into two main categories. Firstly, its morphological characteristics which refers to the formation of words – how words are constructed from smaller units (Oiry 2009: 1). Second is the phonological characteristics. This particular characteristic focuses on speech sounds, speech production, and speech patterns.

Morphological Characteristics

The usage of morphology is necessary for our day to day lives. In speaking, writing, and communicating with others, words have to be used. Social media is not an exception. The usage of words in social media is essential. Jahromi (2020) mentioned that social media exchanges are mostly written and not spoken. She made a reference to a word known as ‘text-speak’ which refers to how a text could ‘speak’ to its audience. According to Attila (2017), social media users are trying to make writing on social media quicker and easier. This has made users more liberated from the restraint of what is called the traditional form of writing. Furthermore, this has brought about an increase in the use of logograms, abbreviations, acronyms, and paralinguistic features.

In line with Attila, Chua et al. (2014) also mentioned the increase of new jargons, or in other words ‘Internet Slangs’. Internet slang refers to the words that are being used by users of the internet in order to facilitate their form of communication and other purposes for example, blogging and product review. These words are usually shortened. Chua et al. (2014) cited from Merriam-Webster dictionary about the definition of the word ‘slang’ which refers to words that are commonly used in an informal manner by a particular group of people. These words are usually not considered part of

the standard vocabulary of the language. Chua et al. (2014) classified internet slang into various categories as shown in Table 3.

Table 3 Categories of Internet slang (Chua et al., 2014)

Types of internet slang	Description	Example
Letter homophones (Abbreviation and Acronym)	Shortening of words or set of alphabets formed by the initial component of several words.	cya (see you) LOL (laugh out loud), BTW (by the way)
Punctuation and capitalizations	Punctuation and capitalizations are normally used to express emotions or emphasize on something.	“.....”, “!!!!!!”
Onomatopoeic and stylized spellings	Onomatopoeic is a type of extra-ordinary spelling and had been widely used recently on the internet. Onomatopoeic spellings are very language dependent.	Hahaha in English but in Spanish they use jajaja which is looks like typing error but it is not.
Keyboard-generated emoticons and smileys	Emoticons are usually used to express emotion through symbols and can be found throughout the internet.	^.^ (smiling face) , T.T (crying face)
Leet	The replacement of some symbol to represent certain alphabet that looks similarly	10V3 (love) , 2EZ4JK (too easy for Jing Kai)

The types of internet slang are related to its morphological characteristics. As seen in Table 3, these internet slangs cause a change in the formation of a word. It could be seen that words are either shortened, or replaced with symbols and alphabets. For example, “*by the way*” is shortened to “*BTW*”, and “*love*” is replaced with numerals which becomes “*/OV3*”.

Abbass (2019) mentioned another distinct feature of the language used in social media which is spelling. Users on social media have been incorporating new conventional English spelling into how words are spelled. For example, the alphabet ‘z’ is often added to the end of a word, such as ‘ballz’ and ‘goodz’. This usage expresses informality which is often used on social media rather than formality.

Therefore, it can be observed that the use of English language on social media mostly consists of changing, shortening, and replacing the spelling of a certain word, hence, changing the way of how the words are formed.

Phonological Characteristics

According to Eisenstein et al. (2013), the origination of words on social media is associated with specific geographical areas and demographic regions. Eisenstein (2013) studied the variation of phonological systems within differing dialects. Eisenstein gave an example of consonant cluster reduction. This refers to the deletion of the final consonants such as ‘-t’ and ‘-d’. With these deletions, a phonological variable is introduced. These variables are common amongst African American English (Green: 2002), Tejano and Chicano English (Bayley: 1994), British English (Tagliamonte & Temple: 2005), and Quebecois French (Cote, 2004).

Eisenstein (2013) raised an example about deletion in word pairs by giving these examples:

American and British English		African American English, Tejano and Chicano English, Quebecois French English
1.	left (lɛft)	lef (lɛf)
2.	just (dʒʌst)	jus (dʒʌs)
3.	with (wɪð)	wit (wɪt)
4.	doing (duɪŋ)	doin (duɪn)

As seen from the examples, there is a reduction in the consonant cluster, more specifically the deletion of ‘-t’. The deletion of consonant clusters is commonly used in African American English (AAE) and other English dialects. Another variation is the stopping of the interdental fricative ‘th’, which is commonly used in New York English (Gordon: 2004), rural Southern English (Thomas: 2004), as also AAE (Green, 2002). For example in the word ‘thanks’ (θæŋks), it is pronounced as ‘tanks’ (tæŋks). As seen from the examples, ‘th’ is replaced with just a ‘t’. These words are often shortened when used in social media and on other internet-based communication platforms (Gouws et al., 2011). In order words, certain consonants tend to be left out when the word is being pronounced.

Eisenstein (2013) stated that different geographical regions use different dialects. When these dialects are incorporated into the spoken language in social media, it can change the way a certain word is pronounced by speakers of another country. In addition, Eisenstein (2013) did a study of the relationship between phonological variables and social variations. In the study, word pairs which are related to ethnic and regional dialects are being tested.

It was found that not everyone is influenced by the phonological factor. Some groups of people, for example, the Non-African American, mostly pronounce words without reducing any consonant clusters such as “left” and “just”. On the other hand, the African Americans tend to pronounce words without the ending consonants as in “doin” and “goin”. It can be concluded there is a phonological variation amongst different groups

of people. These phonological variations can be found anywhere on social media. This is because social media allows people to be connected from anywhere in the world. This can also mean that a user from a certain country can be exposed and influenced by the dialects and pronunciation of people from across the globe. Hence, when communicating through the social media platform, different phonological factors, especially in terms of pronunciation, will be observable depending on the region that the users are living in.

Influences of Social Media on English Language

Since the usage of social media is increasing in our society today, it is inevitable that social media has an influence on its users. According to Baldwin (2012), social media can be considered as a friend and a foe at the same time. Thus, these influences can be positive or negative or even both.

The positive influences of Social Media written and spoken English

Firstly, social media can enhance one's lexical retrieval skills. In a study conducted by Wood et al., (2011), social media users exhibit a relatively high lexical retrieval skill. In simpler terms, they were able to recognize, remember, and recall words more easily. Due to the amount of new words that are constantly being created on the internet, users have to be able to remember those new words and know how to use them. For example in words such as '*spam*', '*selfie*', and '*hashtag*'. To further elaborate, the word '*spam*' was first used by Gary Thuerk who was employed as a marketing manager in a digital media company (Ryssdal, 2013). The word then gained its popularity in 1998. It has been used frequently since then. For certain internet users, the word '*spam*' might be foreign to them. However, when they are more exposed to the internet, they will realize that the '*spam*' word is used whenever there is unnecessary information being sent to us. Thus, when they come across new words on the internet, they are more likely to be able to recognize them. This can in turn help them to better retrieve words and could further expand their vocabulary.

Secondly, social media can also help improve their vocabulary acquisition (Al Jahrami, 2019). Mason and Rennie (2008) did a study in which they found that the ability to acquire new vocabulary words is found in that of social media users. This could be due to word formation processes such as coining and compounding. Examples of words are shown in Table 5.

Table 5 Examples of words formed by compounding

<i>Face + book</i>	Facebook
Snap + chat	Snapchat
Mouse + pad	Mousepad
Home + page	Homepage

This way of word formation makes it easy for non-native learners to understand the meaning of a certain word. Take for example the word ‘homepage’ in Table 5, this word would allow the user to guess that it has something to do with ‘home’, referring to the main page of the website. It could be argued that this way of guessing the definition of words can vary among all users. Certain people who are relatively new to it might not have a clue what it is referring to. Thus, it is rather subjective.

Another word formation technique which has helped to enhance vocabulary acquisition is sound imitation. One of the examples is in the word “*Twitter*”, which comes from the word “*tweet*”. This is an imitation of the sound that a bird makes. In other words, ‘tweet’ is considered an onomatopoeic word. Moreover, online sites and names have been used as verbs and adjectives. For example the platform “*Google*”, can also be used as a verb, “*I’ll Google this for you.*” Due to the way in which words are being formed, users are allowed to acquire them more easily, adding to their inventory of vocabulary.

Thirdly, social media can help improve grammar and spelling skills. Thurairaj et al. (2015) conducted a study to find out whether users correct their grammar and spelling mistakes before uploading them onto the internet. The result of the study is shown in Table 6.

Table 6 Correction of grammar and spelling mistakes (Thurairaj et al., 2015)

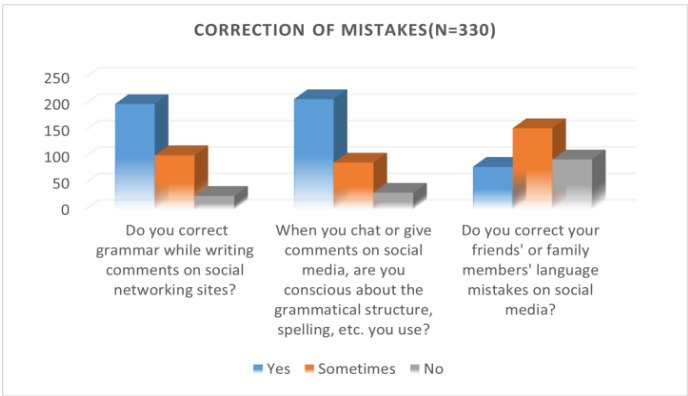

Table 6 signifies that most users tend to correct their writing, specifically in terms of grammar and spelling before posting them on the internet. In fact, this could be further guided with the help of the auto-correction tools available on electronic devices. However, it could be argued as ineffective in helping to enhance one’s grammar and spelling. It is simply due to the fact that users can become too dependent on it that they do not learn how to spell the words correctly. Auto-correct often helps to complete words that have been typed partially or correct words that are incorrectly spelt. This feature enables users to be quick with their texting and typing. As a result, users do not have a need to correct their mistakes by themselves as the auto-correct is already doing the job for them.

Lastly, social media can help to reduce communication anxiety. As previously mentioned, social media is a platform where information can be shared. According to Blattner and Fiori (2011), internet users showcase a different identity on the internet. Simply speaking, they are not who they truly are in real person. One of these new identities is the linguistics identity. This refers to the way they use the English language. How they use it in real life is different from how they use it on social media. Most of the time, users are behind a screen while using social media. This creates anonymity, which then allows users to communicate with others more comfortably since their identities could be unknown. Thus, users are braver to use the English language to communicate; hence, reducing their communication anxiety.

The negative influences of Social Media written and spoken English

Although there are several positive influences of social media on the English language, at the same time, there are also negative effects. The first and most common is the incorrect usage of grammar and improper spelling of words (Baldwin, 2012). Lin et al. (2016), claimed that the language that is being used online is often criticized as being used incorrectly as compared to language that is used offline. For a comparison, language used on the internet is mainly written rather than spoken. In order to make writing faster and easier, logograms, abbreviations, acronyms, shortenings, initialisms, homophones, non-conventional spellings, and chippings are being used. For example, words such as “*great*” can be written as “*Gr8*”, and “*today*” can be replaced with “*2day*”. Moreover, there is also usage of acronyms in words like “*LOL*” (laugh out loud), “*BRB*” (be right back), “*TTYL*” (talk to you later).

When these word forms are frequently used, it can lead to the second negative effect which is incorrect use of English in formal situations. According to Jahromi (2020), the use of language on the internet has a negative impact on a student's academic performance. This is because students might have used incorrect grammar and spelling in their academic writing. Moreover, it has led to students failing their L2 examinations. A similar finding was given by Tariq et al. (2012) that social media has negative effects on the L2 learning process of Pakistani students.

Language Change/Development

The language used on social media is considered to be constantly changing, according to the trend on the internet. This means that new words could be created and older words have the possibility to be forgotten and not used any more. The constant changing of words on the internet can be deemed as negative as it deviates from the conventional English rules. However, scholars such as Crystal (2011) believe that the language used on the internet has created a new form of linguistics, which is called “Internet Linguistics”. He also believes that language is always changing but it is only a matter of time before we know it. Thus, the constant addition and removal of words

on the internet is not necessarily a negative effect. Some researchers such as Considine (2014), Goring (2005) and Jackson (2013) are not looking for any change of words in the English language. Instead, they are seeking to unify words and grammatical terms. For example, the words “*forever*” could be also written as “*4ever*”. Since they both share a similar meaning, they can be ‘unified’ into the same word which is ‘forever’. There is no need to separate between correct or wrong form since they both mean the same thing. In addition, Crystal (2011) believes that the change is not considered as negative. In fact, change is normal and because of change, new linguistic features are added. Thus, he finds that the use of new terms on the internet is considered good after all. He thinks that the introduction of new terms means that the English language is constantly developing, which is positive.

Conclusion

Ever since Web 2.0 was introduced, the online platform has been constantly gaining popularity. More and more users are using social media, and the number of users is growing every single day. It is inevitable that users are influenced by social media in one way or another. In this case, the focus is on the influence of social media on the English language. More often than not, users are unknowingly influenced. This could be due to the fact that they are on it so much that the change in how they use language seems unapparent. This then leads to users using the English language in real life in the same way they would use it online. For students who are non-natives, they might have a tendency to use it in their formal and academic writing. The use of internet slangs is unconsciously embedded in its users.

However, not all of these influences are negative. There are also many positive influences. Social media could be a medium which enables non-native learners to learn English. In the same way as how negative influences could be unconsciously embedded in its users, the positive influences could also be the same. For example, social media users might be constantly learning new English words through their usage on social media without even realizing it.

Although there are both positive and negative influences of social media on written and spoken English, it is important that users are aware of these influences. Users should try to be more conscious of their language usage, considering the huge amount of time they spend on social media. With more awareness, these influences would be able to help users acquire more knowledge about the English language.

References

- Abbas, J. M., Dr. (2019). **The Impact of Technology on Modern English Language**. Retrieved 2021, from <https://www.midad.edu.iq/wp-content/uploads/2019/12/44-The-Impact-of-Technology-on-Modern-English-Language.pdf>
- Al Jahromi, D. (2021). A quantitative study of the perceived impact of social media networks on Bahraini users' English language learning. **Teaching English with Technology**, 20(4), 23–40.
- Al-Jammal, K., & Ghamrawi, N. (2013). **Between Lebanon and UAE: Principals' Usage of Social Media What, Where, When and Why?**, 4, 748–767. <https://doi.org/10.14303/er.2013.250>
- Attila, B. (2017). The effects of social media on the language Do social networks have damaging or constructing effects on language?. **The Effects of Social Media on the Language**.
- Baldwin, T. (2012). **26th Pacific Asia Conference on Language, Information and Computation**, November 8–10, 2012, 58–59.
- Bayley, R. (1994). Consonant cluster reduction in Tejano English. **Language Variation and Change**, 6(3), 303–326. <https://doi.org/10.1017/s0954394500001708>
- Blattner, G., & Fiori, M. (2011). Virtual Social Network Communities: An Investigation of Language Learners' Development of Sociopragmatic Awareness and Multiliteracy Skills. **JSTOR**, 29(1), 24–43.

- Carr, C. T., & Hayes, R. A. (2015). Social media: Defining, developing, and divining. **Atlantic Journal of Communication**, 23(1). doi: 10.1080/15456870.2015.972282
- Chua, Y., Fong, J., Goh, K., & Wong, Y. (2014). **The Impact of Social Network on English Proficiency among Students in University Tunku Abdul Rahman (UTAR) Sungai Long**, Malaysia, 1–82.
- Malaysia. B.A. Research Project. **Department of Economics**, Faculty of Accountancy and Management, Universiti Tunku Abdul Rahman. Retrieved 2021, from: http://eprints.utar.edu.my/1684/1/FYP_Social_Network_Sites_%26_English_Proficiency.pdf
- Eisenstein, J. (2013). Phonological Factors in Social Media Writing. In **Proceedings of the Workshop on Language in Social Media (LASM 2013)**, pages 11–19, Atlanta, Georgia, June 13 2013.
- Gazi, M. A., Çetin, M., & Çakı, C. (2017). The research of the level of social media addiction of university students. **International Journal of Social Sciences and Education Research**, 3(2). doi:<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/261063>
- Eisenstein, J., O'Connor, B., Smith, N.A., and Xing, E.P. (2012). Mapping the geographical diffusion of new words. **PLoS ONE**, 9(11): e113114, p. 1–13. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0113114>
- Eisenstein, J., Smith, N. A. & Xing, E. P. Xing. (2011). Discovering sociolinguistic associations with structured sparsity. In **Proceedings of the 49 Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics: Human Language Technologies**. Portland, Oregon, USA. 1365–1374.
- Fall, O. (2018, October 3). 1.1. how to do morphological analysis (or any ... / 1–1-how-to-do-morphological-analysis-or-any.pdf / PDF4PRO. PDF4PRO. Retrieved October 12, 2021, from <https://pdf4pro.com/view/1-1-how-to-do-morphological-analysis-or-any-343865.html>
- Johnson, J. (2021, January 27). **Internet: Most common languages online 2020**. Statista. Retrieved October 12, 2021, from

<https://www.statista.com/statistics/262946/share-of-the-most-common-languages-on-the-internet/>

Kaplan, A. M., & Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! the challenges and opportunities of social media. **Business Horizons**, 53(1), 59–68.

<https://doi.org/10.1016/j.bushor.2009.09.003>

Leonardi, P. M., Huysman, M., & Steinfield, C. (2013). Enterprise social media: Definition, history, and prospects for the study of social technologies in organizations. **Journal of Computer-Mediated Communication**, 19(1), 1–19. <https://doi.org/10.1111/jcc4.12029>

Lin, C.H., Warschauer, M., & Blake, R. (2016). Language learning through social networks. **Language Learning and Technology**, 20(1), 124–147.

Retrieved 03 November 2021 from

https://scholarspace.manoa.hawaii.edu/bitstream/10125/44449/1/20_01_linwarschauerblake.pdf

Lisa J. Green. (2002). **African American English: A Linguistic Introduction**. Cambridge University Press.

Marie-Hélène Côté. (2004). Consonant cluster simplification in Quebec French. *Probus*.

International journal of Latin and Romance linguistics, 16, 151–201.

Mason, R., & Rennie, F. (2008). **E-learning and Social Networking Handbook**.

Retrieved October 13, 2021, from

https://www.researchgate.net/publication/42795955_E-Learning_and_Social_Networking_Handbook

Matthew J. Gordon, (2004). New York, Philadelphia, and other northern cities. In

Kortmann et al. **Handbook of Varieties of English Volumn 1**. 282–299.

- Murugesan, S. (2007, August 13). **Understanding web 2.0**. Retrieved April 08, 2021, from <https://ieeexplore.ieee.org/document/4287373>
- Page, R., Barton, D., Unger, J. W., & Zappavigna, M. (2014). **Researching Language and Social Media: A Student Guide**. Abingdon, New York: Routledge.
- Richter, F. (2021). Infographic: Facebook Keeps On Growing. **Statista Infographics**. <https://www.statista.com/chart/10047/facebooks-monthly-active-users/>
- Risto, A. (2014). The Impact of Texting and Social Media on Students' Academic Writing Skills. **ETD Collection for Tennessee State University**. Paper AAI3683242. <https://digitalscholarship.tnstate.edu/dissertations/AAI3683242>
- Ryssdal, K. (2019, April 27). **The story of the first email spam message**. Marketplace. <https://www.marketplace.org/2013/05/03/story-first-email-spam-message>
- Safko, L. (2012). **The Social Media Bible: Tactics, Tools & Strategies for Business Success**. Wiley. Sali Tagliamonte and Rosalind Temple. 2005. New perspectives on an ol' variable: (t,d) in British English. **Language Variation and Change**, 17, 281–302.
- Tariq, W., Mehboob, M., Khan, M. A., & Ullah, F. (2012). The Impact of Social Media and Social Networks on Education and Students of Pakistan. **The Impact of Social Media and Social Networks on Education and Students of Pakistan**, 9(4), 407–410.
- Thurairaj S, Hoon E P, Roy S S and Fong P K. (2015). Reflections of Students' language Usage in Social Networking Sites: Making or Marring Academic English. **The Electronic Journal of e-Learning** 13(4), 302–316.
- Wood, C., Jackson, E., Hart, L., Plester, B., & Wilde, L. (2011a). The effect of text messaging on 9- and 10-year-old children's reading, spelling and phonological processing skills. **Journal of Computer Assisted Learning**, 27, 28–36. doi:10.1111/j.1365-2729.2010.00398.x.

**การพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning
ด้วยกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน**
**Development of teacher potential in instructional management
through active learning with the integrated supervision process
in Basic Education**

ยุคลธร ลังษ์สอน^{1*}

Yukoltorn Sangson^{1*}

¹ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 จังหวัดพิจิตร 66110

¹ Phichit Primary Educational Service Area Office 2, Phichit 66110

* Corresponding author: yukoltorn17@gmail.com

Received: October 5, 2021; **Revised:** February 15, 2022; **Accepted:** February 24, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) พัฒนาระบบการนิเทศแบบผสมผสาน สำหรับใช้ในการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) ศึกษาผลจากการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ด้วยกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 4) ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ด้วยกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มเป้าหมายของการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู โรงเรียนชุมชนวัดโพธิ์ทอง “ปกาสติวิทยา” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 จำนวน 18 คน วิธิตำเนินการวิจัยใช้หลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นการวางแผน ขั้นการปฏิบัติการ ขั้นการสังเกตการณ์ และขั้นการสะท้อนการปฏิบัติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning อยู่ในระดับน้อย ปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning อยู่ในระดับมาก และความต้องการในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning อยู่ในระดับมาก 2) กระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน สำหรับใช้ในการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 วางแผนการนิเทศ ขั้นที่ 2 การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ ขั้นที่ 3 การปฏิบัติการนิเทศ และขั้นที่ 4 การประเมินผลการนิเทศ มีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ด้วยกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning หลังการอบรม สูงกว่า ก่อนการอบรม โดยมีค่าร้อยละความก้าวหน้าสูงขึ้น 50.59 ครูมีความพึงพอใจต่อการอบรม อยู่ในระดับมาก ครูปฏิบัติการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning หลังการนิเทศ สูงกว่า ก่อนการนิเทศ ผลจากการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ของครู พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปีการศึกษา 2563 เพิ่มขึ้นจากปีการศึกษา 2562 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 8.65 และ 4) ผลศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษา และครูที่มีต่อกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน สำหรับใช้ในการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพครู การจัดการเรียนรู้ Active learning กระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน

Abstract

The purposes of this research were : 1) To study the conditions, problems and needs of active learning management. 2) To develop integrated supervision processes for use in developing teachers' potential in organizing active learning. 3) To study the results of teacher potential development in active learning management with a blended supervision process. and 4) To study the satisfaction of teachers' potential development in active learning management through a blended supervision process. The target groups of this research were school 18 people; director and teachers' Chumchon Wat Phothong "Pakasitwittaya" School. The research method was the principles of action research in 4 steps: Planning Action Observation and Reflection. The statistics used to analyze the data were percentage, mean, and standard deviation.

The results showed that 1) The condition of learning management of active learning level was found to be at a low level. Problems in learning management of active learning were found to be at a high level. And the need to develop learning management active learning was found to be at a high level. There are four steps in the supervision process: Step 1) planning supervision, 2) knowledge before supervision, 3) supervision operations, and 4) evaluation of supervision. The quality was at the highest level. 3) Results of teacher potential development in active learning management with a blended supervision process, The teachers' knowledge and understanding in active learning management after the workshop was higher than before 50.59 higher average percentage. The teachers' satisfaction with the workshop was high level. Teachers practiced Active Learning management after supervision higher than before supervision. The results of the teacher's active learning management, found that the students' learning achievement in the academic year 2020 increased from the academic year 2019 with an average of 8.65%. and 4) The school director and teachers' satisfaction after use the integrated supervision process mixed at the highest level.

Keywords: Development teacher potential, Active learning, Supervision process mixed

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมอย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศ เพื่อการแข่งขัน และยืนหยัดในเวทีโลก ภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทให้กับการพัฒนาการศึกษาเพื่อเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตน การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นรูปแบบของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื่องจากการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นกระบวนการของการแสวงหาความรู้หรือการค้นคว้าหาคำตอบในสิ่งที่นักเรียนอยากรู้หรือสงสัย ด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้ที่นักเรียนได้เลือกศึกษาค้นคว้าตามความสนใจของผู้เรียนหรือเพื่อนในกลุ่ม ซึ่งเป็นการตัดสินใจร่วมกันจนได้ชิ้นงานที่สามารถ นำผลการศึกษาไปใช้ได้ในชีวิตจริง โดยมีครูเป็นผู้คอยกระตุ้น แนะนำและให้คำปรึกษา

อย่างใกล้ชิด ในการจัดการเรียนรู้ ผูกให้นักเรียนรู้จักคิดแก้ปัญหาอย่างมีระบบ นักเรียนได้เลือกสร้างกระบวนการเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลุ่มลึกด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติตามสภาพที่แท้จริง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560 : 1-2)

การพัฒนาศักยภาพครู ในการจัดการเรียนรู้ Active learning เป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถส่งผลต่อกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้เป็นอย่างดี และยังเป็นกิจกรรมที่ครูสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับกิจกรรมการเรียนการสอนได้ทุกสาระการเรียนรู้ และเป็นแนวทางในการพัฒนาครูในด้านการเรียนการสอน Active learning ตลอดจนเป็นการพัฒนาให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถ มีทักษะการคิดวิเคราะห์ มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ (สมศักดิ์ สิงห์ยะบุศย์, 2550 : 2-3)

โรงเรียนชุมชนวัดโพธิ์ทอง “ปกาสติวิทยา” ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลเนินมะกอก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จัดการศึกษาในระดับปฐมวัยถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในปีการศึกษา 2562 มีผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 22 คน นักเรียน จำนวน 171 คน จากการนิเทศ ติดตามการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2, 2562 : 8-9) พบว่าครูมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ และเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่หลากหลายรูปแบบ สามารถประเมินผลการเรียนและนำผลการประเมินมาพัฒนาคุณภาพมีคุณภาพอยู่ในระดับพอใช้ จุดที่ควรพัฒนา คือ การวิเคราะห์หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการจัดการเรียนรู้ Active learning ได้แก่ การสอนแบบบูรณาการ การสอนแบบโครงงาน การสอนแบบผังมโนทัศน์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผ่านการปฏิบัติที่หลากหลายรูปแบบ ควรมีแผนการจัดการเรียนรู้ และมีการวัดและประเมินผลผู้เรียนด้วยวิธีที่หลากหลายจากสภาพปัญหาดังกล่าว ควรพัฒนาครูด้านการวิเคราะห์หลักสูตร การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ Active learning เพื่อให้เป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บรรลุผลในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้สูงขึ้น

ผู้วิจัยในฐานะศึกษานิเทศก์ผู้รับผิดชอบในการนิเทศ ติดตามโรงเรียนชุมชนวัดโพธิ์ทอง “ปกาสติวิทยา” อีกทั้งผู้วิจัยได้ระดมความคิดเห็นกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุกภาคส่วน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพครู ในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning จากการระดมความคิดของผู้บริหารสถานศึกษา และคณะครูโรงเรียนชุมชนวัดโพธิ์ทอง “ปกาสติวิทยา” (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2, 2562 : 10) สรุปได้ว่า

ครูควรพัฒนาความรู้ความเข้าใจ และความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ได้แก่ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning การวัดผลและประเมินผล การเรียนรู้แบบ Active Learning การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรม การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติหลากหลายรูปแบบ โดยเลือกนวัตกรรมในการพัฒนาครั้งนี้ คือ การพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ด้วยกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยอาศัยหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ทั้งนี้เพื่อให้ครูมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถจัดการเรียนรู้แบบ Active learning ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู และส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนต่อไปอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อพัฒนาระบบการนิเทศแบบผสมผสาน สำหรับใช้ในการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อศึกษาผลจากการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ด้วยกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ด้วยกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยโดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยผู้วิจัยนำหลักการ และขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis and Mc Taaggart (1988 : 10) มาเป็นกระบวนการในการวิจัย ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นการวางแผน โดยการศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน (NT) ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 3 และผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 การประชุมกับผู้ร่วมวิจัย ร่วมกัน

กำหนดเป้าหมาย แนวทางการพัฒนา และจัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพของโรงเรียน และสร้างกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยการศึกษาความรู้เกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ต่าง ๆ จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเชิงปฏิบัติการ การนิเทศแบบสอนแนะ การนิเทศภายในโรงเรียน และชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และออกแบบกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน โดยอาศัยหลักการ แนวคิดของการอบรมเชิงปฏิบัติการ การนิเทศแบบสอนแนะ การนิเทศภายในโรงเรียน และชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) มาผสมผสานเข้าด้วยกัน จากนั้นกำหนดองค์ประกอบของการนิเทศแบบผสมผสาน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผนการนิเทศ การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศแบบผสมผสาน และการประเมินผลการนิเทศ และจัดทำเอกสารประกอบการนิเทศแบบผสมผสาน นำกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบประเมินความเหมาะสม และความสอดคล้องของกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แปลผลโดยการเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด และปรับปรุงกระบวนการนิเทศแบบผสมผสานจากข้อเสนอของผู้เชี่ยวชาญ จัดทำเป็นกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน และเอกสารประกอบการนิเทศแบบผสมผสานฉบับสมบูรณ์

ขั้นการปฏิบัติการ โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการ : การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ให้กับกลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 18 คน และปฏิบัติการนิเทศแบบผสมผสาน ใช้การนิเทศแบบสอนแนะ การนิเทศภายใน และกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) โดยดำเนินการสร้างทีมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ กำหนดประเด็นการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ดำเนินการนิเทศแบบสอนแนะ การออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning หรือ สะท้อนคิด ร่วมกับทีมดำเนินการนิเทศแบบสอนแนะ และการนิเทศภายในโรงเรียน การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning และเตรียมการสอน ดำเนินการนิเทศแบบสอนแนะ และการนิเทศภายในโรงเรียน การดำเนินการปฏิบัติการสอน สังเกตชั้นเรียน/บันทึกคลิป์วิดีโอทัศน์การสอน ดำเนินการนิเทศแบบสอนแนะ และการนิเทศภายในโรงเรียนการสังเกตการจัดการเรียนรู้มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นก่อนการสังเกต (Pre-Observation) ขั้นสังเกต (Observation) และขั้นหลังการสังเกต (Post-Observation) การประชุมสะท้อนผลการสังเกตชั้นเรียนนิเทศแบบสอนแนะ และการนิเทศ

ภายในโรงเรียน และการสังเคราะห์ประเด็นเพื่อนำไปปรับปรุงการสอนรอบต่อไป โดยดำเนินการ 2 วงจร

ขั้นการสังเกตการณ์ โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สอดคล้องกับกิจกรรมในแนวทางการพัฒนา เก็บรวบรวมข้อมูลการอบรมเชิงปฏิบัติการ: การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning จากการทดสอบก่อนและหลังการอบรมเชิงปฏิบัติการ และการสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการอบรมเชิงปฏิบัติการ และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning จากแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning และโดยการสังเกตการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน จากแบบสังเกตการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน โดยผู้วิจัยและผู้บริหารสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แปลผลโดยการเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

ขั้นการสะท้อนกลับ กลุ่มผู้วิจัยและผู้นิเทศ วิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลอภิปรายและลงข้อสรุป สะท้อนผลตามกรอบแนวคิดของการวิจัย

ผลการศึกษา

จากการดำเนินงานวิจัยผลการศึกษา ปรากฏผล ดังนี้

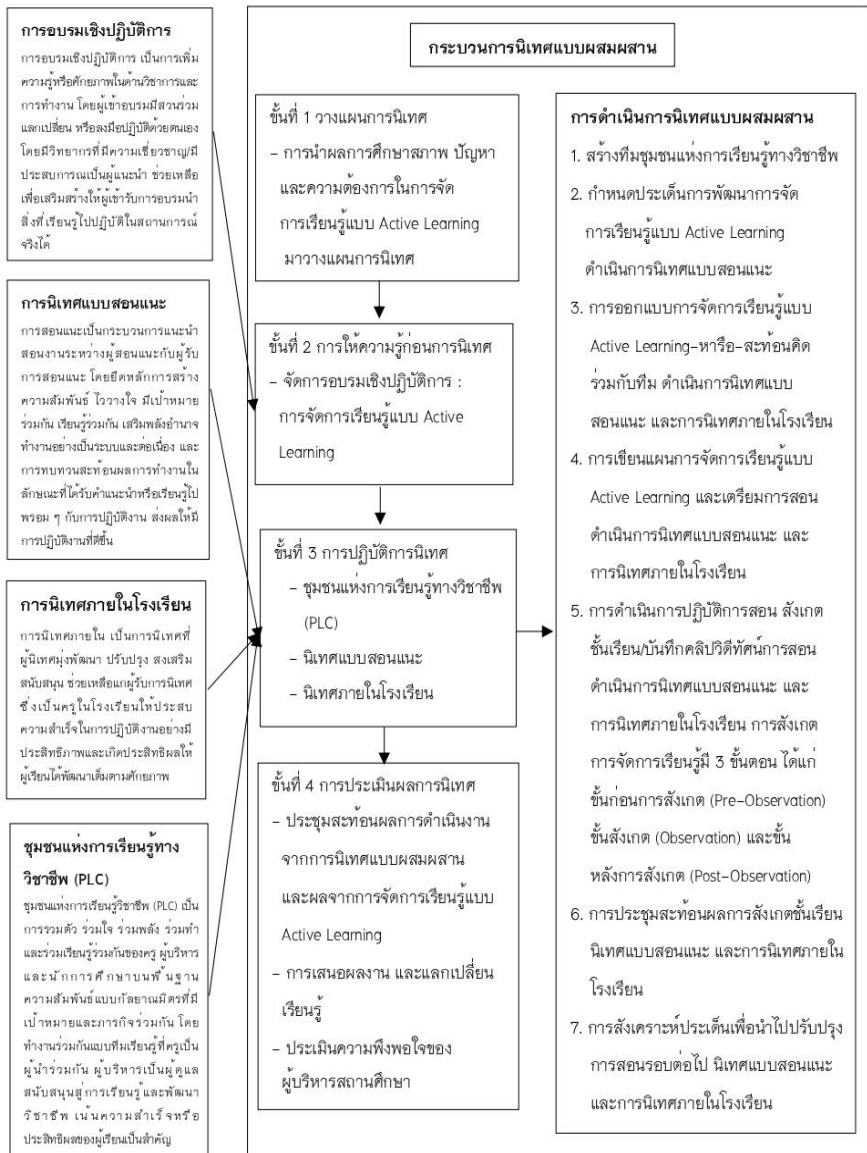
1. สภาพการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning อยู่ในระดับน้อย ปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning และความต้องการในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning อยู่ในระดับมาก ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพ ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ของครูผู้สอน โรงเรียนชุมชนวัดโพธิ์ทอง “ปกาสติวิทยา” สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2

การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning	μ	σ	ระดับ
สภาพการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning	2.80	0.65	น้อย
ปัญหาการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning	4.48	0.50	มาก
ความต้องการในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning	4.35	0.48	มาก

2. กระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน สำหรับใช้ในการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 วางแผนการนิเทศ ขั้นที่ 2 การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ ขั้นที่ 3 การปฏิบัติการนิเทศ และขั้นที่ 4 การประเมินผลการนิเทศมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด
ดังแผนภาพที่ 1 และตารางที่ 2

2.1 กระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน ในการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นการดำเนินการเพื่อให้ครูผู้สอนได้เพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้แนวทางการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ด้วยกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน ที่สร้างขึ้นจากหลักการ แนวคิดของการอบรมเชิงปฏิบัติการการนิเทศแบบสอนแนะ การนิเทศภายในโรงเรียน และชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) มาผสมผสานเข้าด้วยกัน

แผนภาพ 1 กระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน สำหรับใช้ในพัฒนาศักยภาพครู

ในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 ผลการประเมินคุณภาพของกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน สำหรับใช้ในการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ภาพรวมคุณภาพของกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน สำหรับใช้ในการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ของผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.69$) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินคุณภาพของกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน สำหรับใช้ในการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

รายการ	μ	σ	ระดับ
คะแนนเฉลี่ยรวม	4.69	0.47	มากที่สุด

3. ผลการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ด้วยกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning หลังการอบรมเชิงปฏิบัติการ สูงกว่า ก่อนการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยมีค่าร้อยละเฉลี่ยความก้าวหน้าสูงขึ้น 50.59 ครูมีความพึงพอใจต่อการอบรมเชิงปฏิบัติการ : การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.40$) ครูปฏิบัติการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning หลังการนิเทศ สูงกว่า ก่อนการนิเทศ โดยมีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติเพิ่มขึ้น 1.61 ผลจากการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ของครูพบว่า นักเรียนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียน ปีการศึกษา 2563 เพิ่มขึ้นจากการศึกษา 2562 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 8.65 ดังตารางที่ 3-6

ตารางที่ 3 แสดงผลความรู้ความเข้าใจของครูจากการอบรมเชิงปฏิบัติการ: การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

รายการ	ก่อน การอบรม	หลัง การอบรม	ความก้าว หน้า
ความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning	33.24	83.82	50.59

ตารางที่ 4 แสดงผลความพึงพอใจของครูที่มีต่อการอบรมเชิงปฏิบัติการ: การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

รายการ	μ	σ	ระดับ
คะแนนเฉลี่ยรวม	4.40	0.57	มาก

ตารางที่ 5 แสดงผลการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ของครู

รายการ	ระดับการปฏิบัติ		ผลการเปรียบเทียบ
	ค่าเฉลี่ย (μ)		
	ก่อน	หลัง	
1. ด้านการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning	2.19	4.15	+ 1.96
2. ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning	2.43	3.9	+ 1.56
3. ด้านการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning	2.54	4.02	+ 1.48
4. ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้แบบ Active Learning	2.46	3.91	+ 1.45
รวมเฉลี่ย	2.48	4.09	+ 1.61

ตารางที่ 6 แสดงผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนชุมชนวัดโพธิ์ทอง “ปกาสติวิทยา” สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จากการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ของครู ระหว่างปีการศึกษา 2562-2563

ผลสัมฤทธิ์	ค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ		ผลการเปรียบเทียบ
	ปีการศึกษา 2562	ปีการศึกษา 2563	
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6	72.54	77.58	+ 5.04
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3	73.54	76.32	+ 2.78

ผลสัมฤทธิ์	ค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ		ผลการเปรียบเทียบ
	ปีการศึกษา	ปีการศึกษา	
	2562	2563	
ผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน (NT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3	28.41	38.00	+ 9.59
ผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	31.78	54.89	+ 23.11
ผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	33.30	36.03	+ 2.73
รวมเฉลี่ย	47.91	56.56	+ 8.65

4. ผลศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษา และครูที่มีต่อกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน สำหรับใช้ในการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ =4.67) ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แสดงความพึงพอใจผู้บริหารสถานศึกษา และครู โรงเรียนชุมชนวัดโพธิ์ทอง “ปกาสติวิทยา” ที่มีต่อกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน สำหรับใช้ในการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

รายการ	μ	σ	ระดับความพึงพอใจ
ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)	4.76	0.43	มากที่สุด
ด้านกระบวนการ (Process)	4.73	0.45	มากที่สุด
ด้านผลลัพธ์ (Output)	4.51	0.50	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.67	0.47	มากที่สุด

อภิปรายและสรุปผล

จากการดำเนินการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ด้วยกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผล 4 ประเด็น ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.80$) สำหรับปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.48$) ส่วนความต้องการในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.35$) ซึ่งจากผลการวิจัยที่พบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ของครูอยู่ในระดับน้อย สอดคล้องกับปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ของครูที่อยู่ในระดับมาก และส่งผลให้ครูมีความต้องการในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning อยู่ในระดับมากตามไปด้วย ผลการวิจัยดังกล่าว ถือว่าเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญในการกำหนดประเด็นในการพัฒนาศักยภาพครูที่สอดคล้องและตรงประเด็นกับสภาพ ปัญหา และความต้องการของครูอย่างแท้จริงอีกทั้งในการวิจัยครั้งนี้ เลือกใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยเลือกศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนรู้แบบ Active learning ในชั้นการวางแผน จึงทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ในการกำหนดประเด็นสำหรับการศึกษา สอดคล้องกับที่เฉลิมพล สุปัญญาบุตร (2562 : 176–177) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกษัทร์ สวงนเครือ (2562 : 286–294) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัจจุบันของสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวทางสะเต็มศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง

2. กระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน สำหรับใช้ในการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้ Active learning ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีกระบวนการนิเทศ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 วางแผนการนิเทศ ขั้นที่ 2 การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ ขั้นที่ 3 การปฏิบัติการนิเทศ และขั้นที่ 4 การประเมินผลการนิเทศ และได้รับการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ซึ่งมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.69$) อาจเป็นเพราะว่า กระบวนการนิเทศแบบผสมผสานที่พัฒนาขึ้น มีขั้นตอนการสร้างอย่างเป็นระบบ มีการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การเลือกเทคนิค วิธีการสำหรับใช้ในการพัฒนาครู มีความเหมาะสม สอดคล้องกันทั้งการอบรม เชิงปฏิบัติการ การนิเทศแบบสอนแนะ การนิเทศภายในโรงเรียน และกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) มีการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลที่มีการผสมผสาน

อย่างเหมาะสม เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาศักยภาพของครูในการจัดการเรียนรู้ Active learning ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ จำเริญร จวงตระกูล (2550 : 4) กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพครู เป็นการดำเนินการเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของครูในทางที่พัฒนาขึ้น อันส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจ สามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ การเขียนแผนจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพครูให้เป็นบุคคลที่มีศักยภาพ จึงเป็นงานที่จะต้องกระทำอย่างจริงจังและต่อเนื่อง การส่งเสริมสนับสนุนให้ครูได้รับการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้ครูทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด นอกจากนี้ผลการวิจัยที่เกิดจากการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน และการพัฒนากระบวนการโดยการผสมผสานหลักการ แนวคิดในการพัฒนาครูที่มีขั้นตอนชัดเจน และได้รับการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่น่าเชื่อถือ จึงทำให้กระบวนการกระบวนการนิเทศแบบผสมผสานที่พัฒนาขึ้น มีคุณภาพที่น่าเชื่อถือไปด้วย ผลการวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอดุลย์ วงศ์ก้อม (2552 : 232) ได้ศึกษารูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จากการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ การวางแผนดำเนินการนิเทศ สื่อและเทคโนโลยี ประเมินผลการมีส่วนร่วม และปรับปรุงและพัฒนาองค์ประกอบรูปแบบการนิเทศการศึกษา องค์ประกอบสำคัญ 6 องค์ประกอบมีความถูกต้อง เหมาะสมเป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกษัตริ์ สงวนเครือ (2562 : 286-294) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ เชิงรุกตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 10 ตัวบ่งชี้ ยืนยันโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้ Active learning ด้วยกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ Active learning หลังการอบรมเชิงปฏิบัติการ สูงกว่า ก่อนการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยมีความร้อยละเฉลี่ยความก้าวหน้าสูงขึ้น 50.59 และครูมีความพึงพอใจต่อการอบรมเชิงปฏิบัติการอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.40$) นั่นอาจเป็นเพราะว่า การอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นการอบรมที่เกิดจากความต้องการ ความสนใจ หรือปัญหาในการพัฒนาการจัด การเรียนรู้ Active Learning ของ

ครู เป็นการอบรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น หรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยมีวิทยากรที่มีประสบการณ์เป็นผู้แนะนำ ช่วยเหลือให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจ และศักยภาพ ในด้านการจัดการเรียนรู้ Active Learning อย่างแท้จริง และทำให้มีความพึงพอใจในการอบรม เพราะประเด็นในการอบรมอยู่ในความสนใจ ตรงกับความต้องการ และความรู้ที่ได้รับจะช่วยแก้ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ Active Learning อีกด้วย ผลการวิจัยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาศักยภาพครู ดังที่ สมคิด บางโม (2551 : 18) สรุปไว้ว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการ ช่วยเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับหลักการ ทฤษฎี แนวคิดในเรื่องที่อบรม เพื่อนำไปใช้ในการทำงาน เพิ่มพูนความเข้าใจ สามารถตีความ แปลความ ขยายความและอธิบายให้คนอื่นเข้าใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เพิ่มพูนศักยภาพ ความชำนาญหรือความคล่องแคล่วในการปฏิบัติ และเปลี่ยนแปลงเจตคติ เป็นความรู้สึกที่ดี และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิ่งแก้ว มิตรวิจารณ์ (2551 : 90 – 91) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาบุคลากร โครงการโรงเรียนสองภาษาด้านการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร โดยใช้กลยุทธ์ การประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการบรรลุผลตามเป้าหมายการพัฒนา กล่าวคือ ผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดการเรียนเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญได้อย่างถูกต้องและเพิ่มมากขึ้น

สำหรับผลจากพัฒนาศักยภาพครู ด้วยกระบวนการนิเทศแบบผสมผสานที่พัฒนาขึ้น พบว่า ครูมีระดับปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ Active Learning หลังการนิเทศ สูงกว่า ก่อนการนิเทศ โดยมีค่าเฉลี่ยสูงขึ้น 1.61 และจากการจัดการเรียนรู้ของครู พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน (NT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2563 มีค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละโดยรวม เพิ่มขึ้นจากการศึกษา 2562 เท่ากับ 8.65 นั่นอาจเป็นเพราะว่า กระบวนการนิเทศแบบผสมผสานที่นำมาใช้ในการนิเทศ ติดตาม มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนชัดเจน และการดำเนินการนิเทศใช้เทคนิควิธีการหลากหลาย ทั้งการนิเทศแบบสอนแนะ การนิเทศภายในโรงเรียน และกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) อย่างต่อเนื่อง กระบวนการนิเทศแบบผสมผสานที่นำมาใช้เป็นกระบวนการที่ผ่านการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ จึงนำมาใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายประสานความร่วมมือกันเป็นอย่างดี มีการดำเนินงานตามปฏิทินการนิเทศ

ที่ชัดเจน ต่อเนื่อง จึงทำให้การจัดการเรียนรู้ Active learning ของครูเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ครูได้รับการพัฒนา ช่วยเหลือ แนะนำ สนับสนุน ส่งเสริมอยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้ครูที่ได้รับการนิเทศ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและมีการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ Active learning หลังการนิเทศสูงขึ้น และส่งผลให้คุณภาพของผู้เรียนสูงขึ้นตามไปด้วย ดังที่ สังข์ อุทรานันท์ (2530 : 8) ได้สรุปไว้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียน ช่วยพัฒนาให้ครูได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น สร้างกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีขึ้น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และสร้างขวัญและกำลังใจแก่ครู และดังที่ สำนักทดสอบทางการศึกษา (2553 : 3 – 11) สรุปไว้ว่า การนิเทศแบบสอนแนะ ช่วยให้การจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ ศักยภาพ ศึกษานิเทศก์ รวมทั้งเครือข่ายการนิเทศมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ช่วยเพิ่มศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ครู ให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐาน อีกทั้งสอดคล้องกับที่ วิจารณ์ พานิช (2555 : 135–136) ได้กล่าวไว้ว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ เป็นการรวมผู้ที่มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกัน และการนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์ร่วมกัน การรวมตัวในรูปแบบนี้เป็นเหมือนแรงผลักดัน โดยอาศัยความต้องการและความสนใจของสมาชิกใน PLC เพื่อการเรียนรู้สู่มาตรฐานการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นหลัก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเกรียงศักดิ์ สังข์ชัย (2552 : 394–369) ที่ได้ศึกษารูปแบบการนิเทศการสอน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการนิเทศการสอนมีประสิทธิภาพ ครูวิทยาศาสตร์ผู้ทำห้านิเทศ มีสมรรถภาพในการนิเทศการจัดการเรียนรู้ หลังการใช้รูปแบบการนิเทศการสอน สูงกว่า ก่อนการใช้รูปแบบการนิเทศการสอน และนักเรียนที่มีแนวความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์มีความรู้ และทักษะทางสังคมหลังเรียน สูงกว่า ก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษา และครูที่มีต่อกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน สำหรับใช้ในการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้ Active learning พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.67$) นั่นอาจเป็นเพราะว่า การนิเทศด้วยกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน ซึ่งมีทั้งการนิเทศแบบสอนแนะ การนิเทศภายในโรงเรียน และกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC) เป็นวิธีการที่ช่วยให้ครูปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนการสอนมาจากความต้องการ ความสนใจของตัวเอง ครูมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง กระบวนการนิเทศแบบผสมผสานช่วยแก้ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ Active Learning ของครูได้เป็นอย่างดี จึงทำให้ครูมีความพึงพอใจต่อการพัฒนา ด้วยกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน ที่เริ่มต้นตั้งแต่การสร้างความรู้ความเข้าใจการนำความรู้ลงสู่การปฏิบัติ มีการนิเทศ ติดตามอย่างมีขั้นตอน ชัดเจน และ

ต่อเนื่อง อีกทั้งการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ของครูยังช่วยแก้ปัญหา และปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การเรียนรู้ของครู ให้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นครูจึงมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ดังที่ธนันท์ คณะรัมย์ (2555 : 19) ได้กล่าวไว้ว่า การนิเทศมุ่งที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการแนะนำ ช่วยเหลือ ปรับปรุง ส่งเสริม เพื่อให้ครูได้พัฒนาตนเองในด้านการเรียนการสอนและสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ตลอดจนเป็นการสร้างขวัญกำลังใจ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาเป็นผลให้นักเรียนมีคุณภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเกรียงศักดิ์ สังข์ชัย (2552 : 394-369) ที่ได้ศึกษารูปแบบการนิเทศการสอน ผลการวิจัย พบว่า ครูวิทยาศาสตร์ผู้ทำหน้าที่นิเทศและครูวิทยาศาสตร์ผู้ทำหน้าที่จัดการเรียนรู้มีความพึงพอใจต่อรูปแบบการนิเทศการสอน อยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กษภัทร์ สงวนเครือ (2562 : 286-294) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัย พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโปรแกรม ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

กิตติกรรมประกาศ

วิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์ด้วยดี โดยได้รับความกรุณาจาก ว่าที่ร้อยเอกสาโรช ยกให้ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 นายบานเย็น มูลเที่ยง และดร.ปณดา โกชนาสาลี รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ตลอดจนนายสกุล หุ่นวัน ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา ที่ได้ให้คำปรึกษา ส่งเสริม สนับสนุนในการทำวิจัยด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ให้คำแนะนำ ตรวจสอบคุณภาพของกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน และเอกสารประกอบกระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ และมีคุณค่าทางวิชาการมากขึ้น และขอขอบคุณผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนชุมชนวัดโพธิ์ทอง “ปกาสติวิทยา” ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูล และคณะครู โรงเรียนชุมชนวัดโพธิ์ทอง “ปกาสติวิทยา” ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ร่วมวิจัย และผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการวิจัยทุกท่านที่กรุณาให้ข้อมูล ให้ความร่วมมือดำเนินการวิจัย และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

คุณค่าและประโยชน์อันเกิดจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตเวทิตาแด่คุณพ่อ คุณแม่ ครูอาจารย์ ผู้สั่งสอน และผู้มีพระคุณทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

- กษัณฑ์ สวงนเครือ. (2562). **โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. วิทยานิพนธ์ การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กิ่งแก้ว มิตรวิจารณ์. (2551). **การพัฒนาบุคลากรโครงการโรงเรียนสองภาษา ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนมุกดาหาร อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร**. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เกรียงศักดิ์ สังข์ชัย. (2552). **การพัฒนารูปแบบการนิเทศการสอนครูวิทยาศาสตร์ เพื่อพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่มีแนวความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์**. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาคณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จำเนียร จวงตระกูล. (2550). **การวิจัยเชิงคุณภาพ : เขียนข้อเสนอโครงการวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกอย่างไรให้สอบผ่าน**. กรุงเทพฯ: บริษัทศูนย์กฎหมายธุรกิจอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด.
- เฉลิมพล สุปัญญาบุตร. (2562). **การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24**. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชนันท์ ดนธรรมย์. (2555). **ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามรูปแบบการนิเทศภายในกับความต้องการการนิเทศภายในของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18**. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- สงัด อุทรานันท. (2530). **การนิเทศการศึกษา: หลักการทฤษฎีและปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: บัณฑิตสยาม.

สมคิด บางโม. (2551). **เทคนิคการฝึกอบรมและการประชุม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: วิทยพัฒน์.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2. (2562). **รายงานการนิเทศ ครั้งที่ 3 ปี การศึกษา 2562**. พิจิตร: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน**. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2553). **การเสริมประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน เล่ม 4 การนิเทศแบบให้คำชี้แนะ**. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษา.

อดุลย์ วงศ์ก้อม. (2552). **รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา**. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุษฐ์บัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Kemmis, S & McTaggart, R. (1988). **The Action Research Planer (3rd ed.)**. Victoria: Deakin University.

Implementing Triangulation Teaching Techniques to Enhance English Speaking Skills for Thai Undergraduate Students

Rungsan Lakhamja¹ and Khomkrit Tachom^{1*}

¹ Department of English, School of Liberal Arts, University of Phayao, Phayao 56000

* Corresponding author: tachom@hotmail.com

Received: April 17, 2020; **Revised:** June 4, 2020; **Accepted:** December 8, 2020

Abstract

This article reports the findings of implementing triangulation teaching techniques, consisting of collaborative learning, task-based language teaching, and learning motivation for Thai undergraduate students. The study aimed to investigate the effectiveness of Triangulation Teaching Techniques for improving English speaking skills for Thai undergraduate students enrolling in English for Business Communication and also a survey of students' satisfaction towards Triangulation Teaching Techniques. A sample group for data collection was a class of 42 fourth-year undergraduate students enrolled during English for Business Communication, which has a different language proficiency. The instruments were pretest and posttest, speaking role-play tasks, students' satisfaction questionnaire, students' reflective journal, and student case study. Quantitative data were statistically analyzed by mean scores, standard deviation, and t-test. Meanwhile, content analysis was applied for qualitative one. The results indicated that the implementation of triangulation teaching techniques facilitated the enhancement of English speaking skills through speaking role-play tasks, which were meaningful and enhanced students' communicative competence and interaction. It can be concluded that triangulation teaching techniques are a good approach used in the promotion of English speaking skills.

Keywords: Triangulation teaching techniques, Collaborative learning, Task-based language teaching, Learning motivation, English speaking skills

Introduction

English is an international language, which is widely used primarily to communicate. When communicating with other people having different languages and cultures, everyone needs to use English as a primary language. Particularly in Thailand, Thai students are required to take English courses from elementary to university level. The purpose of English has changed from learning the language to using the language for communication (Nonkukhetkhong, Baldauf, & Moni, 2006, cited in Bancha, 2010). In addition, the researcher often faced problems in the English communication of students in the class. The critical issue of pedagogical in speaking skill was found in English speaking problems, especially in English courses for business communication for English major students. For this reason, according to Wiriyachitra (2003), English learning in Thailand is not successful because most students lack the opportunities to learn and practice English in an English environment. Students' tension, excitement, lack of confidence while taking a speaking in the class time constraint also, are the problems in teaching and learning English (Ratanapinyowong, Poonpon, & Honsa, 2007, cited in Somdee & Suppasetserree 2013).

Moreover, there is a large number of published studies that describe in English speaking skills. Poodla (2010) conducted the research related to the development of English speaking skills of the fourth year students at Rajabhat Maha Sarakham University through role-play and to develop lesson plans for improving efficiency with using role-play at 75/75, and to compare students' English speaking skills before and after being taught with role-playing. The sample of this study consisted of 22 fourth-year students in Business English major, Rajabhat Maha Sarakham University. The finding revealed that the efficiency of lesson plans with using role-play was at 80.25/84.20; the students' English speaking skills before and after being taught with role-playing was significantly at .05 levels. Furthermore, after the learning activities, the students' English learning satisfaction was also found at the highest level. In the case of Chawna, (2010) investigated the behaviors conducive to building English learning motivation of model English teachers under the supervision of the Office of the Basic Education Commission with the sample population consisting of 40 model English teachers in schools under the supervision of the Office of the Basic Education Commission who had been

selected as model teachers by the Office of the Education Council in the course of the Project for Model Teachers and National Teachers in 2002 for the operational period 1998 to 2001. The researcher found that the findings were concerning the behaviors under study, the model of learning styles of English teachers preferred to use at the highest level. Then, the use of the problem-solving process learning styled was found to be at a high level, and the use of the constructivism learning style was determined to be at a high level. Furthermore, the use of the integration learning style of integration involving the expression of multiple intelligences was at a high level, and the use of the problem-based learning style was at a high level. With respect to Tachom (2014) conducted the researching innovation in task-based teaching: authentic use of professional English by Thai nursing students. Samples of this study were thirty-one second-year nursing students from the School of Nursing, University of Northern Thailand (a pseudonym), participated and attended a 12-week TBLT in professional English course designed and taught by the researcher. The central feature of the course was the requirement for students to perform oral role-play tasks for over twelve weeks. The results are shown from the pre- and post-listening comprehension test, and pre- and post-role plays tasks students' significantly increased their listening comprehension scores and used more communication skills in the interaction between nurses and patients in the post-role play. The case study results also indicated that individual students increased their use of communication skills, grammatical structures, and lexical variety over time, as well as being more confident and adventurous with spoken language use.

Moreover, Han-Yu & Gwo-Jen (2013) developed a collaborative game-based learning environment by integrating a grid-based mind tool to facilitate the students to share and organize what they have learned during the game-playing process. The experiment has been conducted in an elementary school natural science course to examine the students' performance in terms of their learning attitudes, learning motivation, self-efficacy, and learning achievements. From the experimental results, it is found that the mind tool-integrated collaborative educational game not only benefits the students in promoting their learning attitudes and learning motivation but also improves their learning achievement and

self-efficacy owing to the provision of the knowledge organizing and sharing facility embedded in the collaborative gaming environment.

As the problems mentioned earlier, the researcher recognized how to combine teaching techniques in English speaking skills in which collaborative teaching, task-based language teaching, and motivation were triangulated, called the triangulation teaching techniques, which could be shown in a theoretical framework in Figure 1.

Theoretical Framework

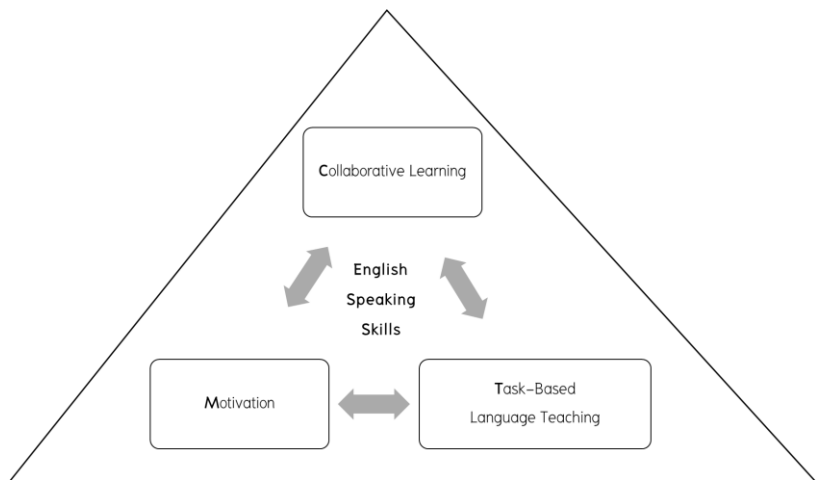

Figure 1: The relationship of Triangulation Teaching Techniques

According to Burnett (2009), triangulation is a technique where the researcher uses more than one method, object, or subject in order to check the robustness for the original data sets. Therefore, triangulation is a tactic whereby the researcher generates a few different data sets in different ways and compares them. The researcher will work out a position broadly lying in the middle of the various data directions, i.e., will take a fix. This prevents the researcher from being misled by outliers or unique cases that would otherwise skew the data. Triangulation can sometimes be done as a check on the effectiveness of the sample frame selected, and can also check how effectively data has been collected. Moreover, Bilash (2009)

defined the term of triangulation as a process by which a teacher collects evidence about student learning; this evidence is collected from three different sources. These sources are conversations, observations, and products. From the researcher's view, the triangulation teaching technique is suitable for graduates' research, and it can measure the procedures of research instruments to collect the data.

Furthermore, the methodology also explains the weaknesses of the chosen approach and how to plan to avoid the worst pitfalls, perhaps by triangulating data with other methods, or why do not think the weakness is relevant. According to Pilot and Hungler (1999), the purpose of triangulation is to provide a basis for convergence on the truth. They state that "by using multiple methods and perspectives, researchers strive to sort out 'true' information from 'error' information."

The integration of triangulation teaching techniques triangulated with collaborative learning, task-based language teaching, and learning motivation was regulated based on task-based language teaching procedure allowing the students to produce the tasks from their genuine language ability and understanding. Also, it is a tool for experimenting in teaching activities for the study. The method was equipped with collaborative learning, which was planning, monitoring, and evaluation in the form of questions, self-check, peer review, and reflection activity to raise the students' awareness of their learning process. Furthermore, the relationship between attitude factors towards learning language motivation for the English language for academic achievement of English for Business Communication of undergraduate students was associated and determined according to the research framework. To sum up, the researcher would now like to give strong justification for this Motivation-Collaboration-Task-Based (MCT) model that it can help students to learn English language skills, and as a tool to develop the speaking ability for efficient English communication in terms of English for Business Communication.

The objectives of the Study

The objectives of this study were to investigate the effectiveness of Triangulation Teaching Techniques for improving English speaking skills for Thai undergraduate students enrolling in English for Business Communication and survey students' satisfaction towards Triangulation Teaching Techniques.

Research Questions

The following specific research questions were addressed in the current study:

1. What is the effectiveness of Triangulation Teaching Techniques to enhance students' oral communicative competence?
2. What are the students' attitudes towards Triangulation Teaching Techniques to enhance English speaking skills?

Research Methodology

This study is a one-group pretest and posttest design with both quantitative and qualitative data analyses. The experiment with the Triangulation Teaching Techniques lasted 15 weeks. 42 undergraduate students enrolled in English for Business Communication at Nakhon Sawan Rajabhat University, in the second semester of the academic year 2017, took part in the experiment, starting from measuring their speaking ability by using a pretest before studying, followed by a posttest after they completed the role-play tasks of 15 weeks. Besides, they were assigned to reflect their opinions after the end of the course concerning their speaking ability by writing the journal.

Furthermore, this study discussed the data obtained by responding to the research objective to investigate the effectiveness of the Triangulation Teaching Techniques in improving English speaking skills for Thai undergraduate students. Several research instruments were conducted to provide validity to the research study as the following details;

1. The achievement tests of a pretest and posttest containing the contents related to the basis of English for Business Communication.

A pretest and posttest were collected and analyzed. A pretest contained 35 questions in term of business English comprehension and was used to find out whether the students' ability was in the same level or not. Then, this current study also needed a posttest to assess the progress of the participants due to using triangulation teaching techniques.

2. Collaborative learning and task-based language teaching role-play tasks

The oral tasks score in task-based language teaching was used to check students' speaking fluency of different levels of ability. The development of the oral task scores in task-based language teaching suggested by Helton (1988) offers a rubric for listening and speaking assessment, which consists of three criteria: accuracy, fluency, and comprehensibility.

3. A survey of students' satisfaction by implementing Triangulation Teaching Techniques

The questionnaires were used to evaluate students' satisfaction and perception of motivation in speaking role-play tasks. The adaptation of questionnaires from Dornyei (2001); alertness, participation, and volunteering by checklist observation through learning English for Business Communication course as well as a survey of students' satisfaction used with the development of English speaking skills by using the Triangulation relationship for this research. Moreover, researcher also granted the data writing of students' reflective journal. The participants wrote their reflective journal weekly after they completed the speaking tasks, as the topics were related to the feeling of implementing the Triangulation Teaching Techniques and improving English speaking skills.

Lastly, the quantitative data were statistically analyzed by using mean, standard deviation and t-test, while qualitative data were interpreted by using content analysis.

Findings and Discussions

In response to research objectives, the researcher investigated the effectiveness of Triangulation Teaching Techniques for improving English speaking skills for Thai undergraduate students enrolling in English for Business Communication and surveyed students' satisfaction towards Triangulation Teaching Techniques. Four results were illustrated to answer the research question.

1. The results of the effectiveness of Triangulation Teaching Techniques for improving English speaking skills for Thai undergraduate students.

The effectiveness of Triangulation Teaching Techniques for improving English speaking skills for Thai undergraduate students were developed systematically. As seen in Table 1, the students' score in the pretest and posttest was compared. The results were shown as the following.

Table 1 The results of the achievement test of a pretest and posttest

	N	Mean	SD	t	Sig (2-tailed)
Pre-test	42	15.79	1.75	12.8104*	0.0000
Posttest	42	23.95	4.36		

Note: *Level of significant at $p < .05$

From Table 1, it is clearly seen that the students' scores increase significantly because of the average scores of the posttest ($\bar{x} = 23.95$) were significantly higher than that of the pretest ($\bar{x} = 15.79$) at the level significant level of .05. It can be concluded that Triangulation Teaching Techniques was useful for teaching speaking skills. Furthermore, from the results of the pretest and posttest, it can be seen that group work could increase the students' speaking skills.

2. The survey of students' satisfaction towards Triangulation Teaching Techniques

The questionnaire investigated the satisfaction towards Triangulation Teaching Techniques for undergraduate students. The results were displayed in Figure 2 below.

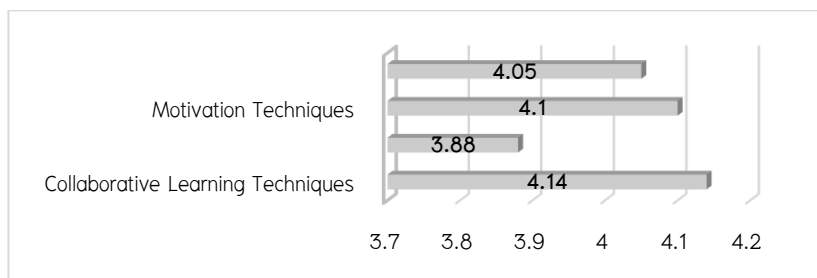

Figure 2 The results of students' satisfaction towards Triangulation Teaching Techniques

From Figure 2, it indicated that the overall result of a survey of students' satisfaction of Triangulation Teaching Techniques to improve undergraduate students' English speaking skills. It is evident that the overall results ($\bar{x} = 4.05$) of students' satisfaction with English speaking skills using Triangulation Teaching Techniques for undergraduate students' questionnaire. When considered in each aspect, it was found that their satisfaction was high level on Collaborative Learning Techniques ($\bar{x} = 4.14$), Task-Based Language Teaching Technique ($\bar{x} = 3.88$) and Motivation Techniques ($\bar{x} = 4.10$), respectively.

Moreover, the researcher granted the results of students' satisfaction towards Triangulation Teaching Techniques from the students' reflective journal. To respond the second research objective, the participants wrote their reflective journal weekly after they completed the speaking tasks, as the topics were related to the feeling of implementing Triangulation Teaching Techniques and improving English speaking skills. All of the students had positive feelings for the implementation of Triangulation Teaching Techniques. Eighty-percent of them said that they relaxed and enjoyed the implementation of Triangulation Teaching Techniques because it allowed them to improve and practice English

speaking skills. It was also useful and appealing. Here are some of the analyses on students' reflective writing are discussed below:

1. Students were more motivated to study because what they had performed in class was related to what they had to do outside. For example, students practiced in various topics related to English for Business Communication in class, and in doing the role-play tasks they adopted speaking skills to complete tasks. Thus, this made the topics of lesson meaningful, and in turn raised the students' motivation to study and apply their knowledge gained to work in the future. Here are some of their reflections:

S1: "One thing I have learned in this session that I may use in real situations."

S2: "Before I learn, I only hope to complete the work. Then we learn that the work that we have is beneficial both now and in the future."

S3: "In the future, I hope to improved conversational skills from various situations that I have done in various tasks better than this."

Some students claimed that the experience was exciting and something new to them. Moreover, three students also felt that this session of speaking role-play tasks helped them to learn more communicative skills for business English experiences.

2. The triangulation teaching techniques allowed students to demonstrate their English skills, especially in speaking skills. Students had also the great opportunity to produce oral tasks presentation in group collaboratively, including video recordings in role-play tasks, and also demonstrations in class were employed to make them more interesting. The information obtained from the students was:

S1: "I learned how to apply the skills for the job and where I can find a job such as on the Internet. It was the second video."

S2: "I tried to make the situation more naturally than in the first video. I found that I like to do a role-play task."

S3: "I think the importance this is collaboration in a group. It can use in the future when I work with other people. Moreover, I can also use English in the future."

Some students revealed that much enthusiasm in describing their speaking role-play tasks experiences. Three of the students enjoyed producing their speaking role-play tasks and also justified the engagement of working in a group with other people collaboratively.

3. Nearly 80 per cent that mentioned early felt enjoyed and relaxed themselves while working on the project, Furthermore, they needed to study more techniques on the topics related to the lesson in class. To gain more knowledge and confidence when apply to their job in the future. Here is what they said:

S1: I would like to study more about speaking smoothly when I meet new people in business, and I would like to know about etiquette while meeting new people.

S2: In the future, I will use this lesson to find the job and use it in that job, such as translate or when I encounter any foreigner, I can use my English skills correctly.

S3: I would like to study in more details about check-in and check-out and also make a hotel reservation.

It would be reasonable to assume that the comments of students' reflective journals would have been covered during this implementation. The fact that its registered with all students were aware of the relevance of including their thoughts about lessons learned from English for business communication.

These results correspond the research previously conducted by Mejang (2008) which results concerning the students' improvement in their learning by integrating of project-based learning in a course affecting students' attitudes and learning motivation. The findings may provide support for the claim that all students had positive attitudes toward the implementation of triangulation teaching techniques in a course contributes to the students' speaking ability.

According to the students' reflective writing, it can be concluded that the implementation of Triangulation Teaching Techniques had positive feedback on the improvement of students' speaking skills. Students were motivated, worked in a group collaboratively, and interested in the Triangulation Teaching Techniques by encouraging

them to express their own ideas and organize their knowledge in significant ways. Furthermore, they thought their own English speaking skills had better and improved because they had more confidence to communicate in English with their friends, a teacher in class, and others outside of the classroom.

Discussions

The current study investigated the effectiveness of implementing the triangulation teaching techniques on English speaking skills development of Thai undergraduate students. Based on the findings discussed, some critical conclusions might discuss. Firstly, the present study strongly suggests that triangulation teaching techniques was valuable and positively affects students' language development in terms of speaking skills ability. The students also produced role-play tasks in accuracy and fluency. The current study also links to the triangulation teaching techniques research as well as delivering that triangulation teaching techniques were possible and desirable for Thai students, particularly in ESP students. In previous studies on English speaking skills, different variables have been found to be related to Barlow (2013) studied the design of an English speaking skills development course for second language learners. This research aimed to develop and set out a way to help students' English speaking skills and also analyzed speaking in a way which differentiates it from other language skills and area. Besides, this study adopted the most appropriate fluency development tasks of speaking skills courses were drama, role-play, simulation, and improvisation. The researcher also concluded that English speaking skills development course in a second language learning context using fluency development tasks under the term 'Drama' comprised of a range of activities, where the teacher has many opportunities to 'fine-tune' the activities to the learners' levels. The speaking activities were themselves task-based preparing second language learners for real-life situation focusing on meaning first and were relevant to the learners using authentic English providing social interaction was highly effective in developing speaking skills geared towards fluency for second language learners. Regarding Jarvele & Jarvenoja (2011) investigated social constructed self-regulated learning and motivation regulation in

collaborative learning groups. This study aimed to identify higher education students' socially constructed motivation regulation in collaborative learning. This was studied by collecting data about the 16 students' experiences of situation-specific social challenges in collaborative learning groups and observing what the students do to overcome these challenges. The findings concluded that motivation regulation could be identified as a socially constructed activity, and the importance of regulation of motivation in socially self-regulated learning made clear that when the challenges derived from collaboration instead of personal priorities, and also the students could focus on on-task activities instead of confirming and shaping their shared motivation.

Furthermore, the results of this study suggested that the triangulation teaching techniques with an emphasis on communication skills in undergraduate students can be applied as a basis to facilitate English oral communication. Lastly, the study provided useful insights into the relationship between triangulation teaching techniques framework, role-play tasks, students' task performance, and their opinions towards triangulation teaching techniques. As a result, Richards & Rodgers, 2001 mentioned a variety of games, role plays, simulations, and task-based communication activities had been prepared to support in the class. Such insights offer clear directions for the further development of the teaching and learning of spoken English in Thai EFL contexts.

Conclusion

The discussions were discussed according to each research question. A class of Bachelor of Arts, the fourth-year students, were participated in this study. The population who attended English for Business Communication Course in semester 2 of the academic year of 2017, Foreign Languages Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University. The population was selected along with the number, gender, and nature of the field; there were 42 students: 5 males and 37 females. The mean age of students was 21.81 and 22.00. The mean grade point average (GPA) of the students was 2.91 and 3.19, respectively.

Responding to research question 1, the findings indicated that the students increased their English speaking skills after they participated in the Triangulation Teaching Techniques. This implies that the students' have improved their English speaking skills in terms of business communication knowledge.

Responding to research question 2, the analysis of English speaking role play tasks has illustrated that, the students successfully used a range of communication skills in their role-play tasks. The students used more communication skills in the post-role play tasks than they did the previous tasks, though this development was limited to the interaction in the heterogeneous class settings.

Overall results from three main research questions reflected that students had positive views about the Triangulation Teaching Techniques implementation. The students supported the integration of the Triangulation Teaching Techniques in English courses, and most students were satisfied with learning English through the Triangulation Teaching Techniques.

Recommendations

As discussed previously, the findings of this study indicated that the triangulation teaching techniques course had some positive effect on the students' language improvement. The following are some suggestions for research that suggest being done in order to successfully triangulation teaching techniques for EFL settings. The implementation of this project took place in the EFL classroom in that the students performed role-play with their friends. In future research plans, it would be crucial to have a student's opportunity to do role-play tasks with native speakers. For instance, students should have experience of native speakers' accents, reactions, gestures, a variety of useful expressions and so on. Furthermore, the students reflected that they would perform role-play tasks in authentic settings such as in the hotel reception, interviewing room atmosphere, or busy office hours. It would clearly be challenging to have students perform role plays in realistic contexts in which they can be evaluated more widely with their language skills.

References

- Bancha, W. (2010). **Problems in teaching and learning English at the faculty of international studies, Prince of Songkla University, Phuket**. Retrieved July 3, 2016 Retrieved from https://fis.psu.ac.th/fis_file/res_project/2010_woralak.pdf
- Barlow, D. (2013). **Design of an English speaking skills development course for second language learners**. Doctoral Dissertation, Ph.D., Burapha University, Chonburi.
- Bilash, O. (2009). **Triangulation**. Retrieved 18 July 2017, from <https://sites.educ.ualberta.ca/staff/olenka.bilash/Best%20of%20Bilash/Triangulation.html>
- Burnett, S. (2009). Development during adolescence of the neural processing of social emotion. **Journal of Cognitive Neuroscience**, 21(9), 1736–1750.
doi: 10.1162/jocn.2009.2112
- Chawna, K. (2010). **The behaviors conducive to building English learning motivation of model English teachers under the supervision of the office of the basic education commission**. Master Thesis, M.Ed., Ramkhamhaeng University, Bangkok.
- Dömyei, Z. (2001). **Motivational strategies in the language classroom**. Cambridge: CUP.
- Han–Yu, S. & Gwo–Jen, H. (2013). A collaborative game–based learning approach to improving students' learning performance in science courses. **Computers & Education**, 63(4), 43–51. Retrieved May 21, 2017, from <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2012.11.019>
- Heaton, J. B. (1988). **Writing English language tests (new edition)**. London: Longman.
- Jarvela S. & Jarvenoja, H. (2011). Socially Constructed Self–Regulated Learning and Motivation Regulation in Collaborative Learning Groups. **Teachers college record**, 113(2), 350–374.
- Mejang, A. (2008). Integrating project–based learning in an English for academic purposes course: a case study of Thai medical Students. **Suranaree Journal of Science and Technology**, 2(2), 1–18.

- Nonkukhetkhong, K., B. Baldauf Jr, R. & Moni, K. (2006). **Learner centeredness in teaching English as a foreign language: Teachers' Voices.**
- Pilot, D. F., & Hungler, B. P. (1999). **Nursing research: principles and methods.** Philadelphia: JB Lippincott Company.
- Poodla, R. (2010). **The development of English speaking skills of the fourth year students at Rajabhat Maha Sarakham University through role-play.** Master thesis, M.A., Rajabhat Maha Sarakham University, Maha Sarakham.
- Ratanapinyowong, P. Poonon, K. & Honsa, Jr.S. (2007). **Problems and solutions in teaching and assessing English skills in Thai higher education and the need for professional development.** Voices of Asia 2007 Symposium, MARA University of Technology (UiTM), Malaysia.
- Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2001). **Approaches and methods in language teaching.** Cambridge, UK: Cambridge University Press. from <http://dx.doi.org/10.1017/CB09780511667305>
- Somdee, M., & Suppasetseree, S. (2013). Developing English speaking skills of Thai undergraduate students by digital storytelling through websites. In **3rd International Conference Proceedings by LITU** (No. 2). from <http://www.litu.tu.ac.th/journal/FLTCP/Proceeding/166.pdf>
- Tachom, K. (2014). **Researching innovation in task-based teaching: Authentic use of professional English by Thai nursing students.** Doctoral dissertation, Ph.D., The University of Southampton, UK.
- Wiriyachitra, A. (2003). Thai teachers' role in teaching: Motivating students and guiding their learning. **Thai TESOL Focus**, 16(2), 25–27.

**ระบบการเรียนการสอนโดยใช้ Problem-based learning และ
Team-based learning ในนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 3
คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**

**Problem-Based learning and Team-Based Learning for 3rd year
Medical Students in Faculty of Medicine, Naresuan University**

อัญพร รุ่งรัตน์ไชย^{1*} รสสุคนธ์ คชรรัตน์² อินทิพร โสณิตานุกฤติ³ กรองกาญจน์ ชูทิพย์⁴
และ วรินทร์ บุญยิ่ง⁵

Unyaporn Rungrattanachai^{1*}, Rossukon Khotcharat², Inthiporn Kositanurit³,
Krongkam Chootip⁴ and Varinthorn Boonying⁵

¹ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพศึกษา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
จังหวัดพิษณุโลก 65000

² ภาควิชาจักษุวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก 65000

³ ภาควิชาวิสัญญีวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก 65000

⁴ ภาควิชาสรีรวิทยา คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก 65000

⁵ ภาควิชาบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
จังหวัดพิษณุโลก 65000

¹ Department of Health Science Education, Faculty of Medicine, Naresuan University, Phitsanulok 65000

² Department of Ophthalmology, Faculty of Medicine, Naresuan University, Phitsanulok 65000

³ Department of Anesthesiology, Faculty of Medicine, Naresuan University, Phitsanulok 65000

⁴ Department of Physiology, Faculty of Medical Science, Naresuan University, Phitsanulok 65000

⁵ Department of Educational Administration and Development, Faculty of Education,
Naresuan University, Phitsanulok 65000

*Corresponding author: unyapornc@nu.ac.th

Received: April 27, 2022; **Revised:** June 29, 2022; **Accepted:** July 8, 2022

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและความต้องการระบบการเรียนการสอนโดยใช้ Problem-based learning และ Team-based learning ในนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 3 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และ 2) เสนอแนวทางการพัฒนาระบบการเรียนการสอนโดยใช้ Problem-based learning และ Team-based learning ในนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 3 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร เก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ในนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 3 จำนวน 19 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แนวคำถามในการสนทนากลุ่มแบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์ความสอดคล้องของเนื้อหาและสรุปอุปมา ผลการศึกษา พบว่า 1) สภาพและความต้องการระบบการเรียนการสอนโดยใช้ Problem-based learning และ Team-based learning ในนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 3 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า คือ จุดประสงค์การเรียนการสอน ลักษณะผู้เรียน ลักษณะผู้สอนและเนื้อหาที่สอน 2) กระบวนการ คือ การดำเนินการเรียน การสอน การเสริมสร้างทักษะ และ 3) ผลลัพธ์ คือ ความพึงพอใจของนิสิตส่วนใหญ่ พึงพอใจต่อการเรียนการสอน Problem-based learning และ Team-based learning เนื่องจากสามารถพัฒนาศักยภาพและทักษะในการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ของตนเอง โดยแนวทางการพัฒนาระบบการเรียนการสอนโดยใช้ Problem-based learning และ Team-based learning ในนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 3 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร คือ 1) ด้านนิสิต ส่งเสริมให้นิสิตกล้าแสดงความคิดเห็น ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ตนเอง 2) ด้านอาจารย์ จัดอบรมพัฒนาอาจารย์เพื่อให้มีคุณสมบัติและมาตรฐานใกล้เคียงกัน 3) ด้านรายวิชา จัดทำคู่มือการเรียนการสอนเพื่อให้มีแนวปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน 4) ด้านหลักสูตร จัดการเรียนการสอน Active learning รูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้นิสิตสามารถพัฒนาทักษะได้รอบด้านมากขึ้น

คำสำคัญ: การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน

Abstract

This research aimed 1) to study the generality and requirement of active learning system for the 3rd year medical students especially in Problem-based learning and Team-based learning at Faculty of Medicine Naresuan University and 2) to propose development plan and idea for Problem-based learning and Team-based learning improvement. This qualitative research was conducted with focus group discussion by selective sampling of 19 medical students in the 3rd academic year. Then, the consistency of content was analyzed, and

summary deductive reasoning were performed. The conceptual framework of active learning system was composed of 3 aspects of Input, Process and Output. Inputs were evaluated in learning objectives, learner's character, instructor, and learning content. The process was measured in the instruction performing and skill development. The student's satisfaction was the output measurement. The result of this research indicates that most of the students satisfied to the Problem-based learning and Team-based learning because of improvement in student's learning potential and skill. To improve the Problem-based learning and Team-based learning classroom in preclinical years at Faculty of Medicine Naresuan University, the faculty should consider the student assertiveness, staff development, course syllabus, and curriculum.

Keywords: Problem-based learning, Team-based learning

บทนำ

ทุกวันนี้เราอยู่ในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลา มีความเจริญก้าวหน้าเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัล ตลอดจนในด้านการศึกษา เมื่อเนื้อหาวิชาการ ข้อมูลและองค์ความรู้ในทุกด้านมีการขยายตัวและเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังมีเทคโนโลยีที่ทำให้เราสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลความรู้ในด้านต่าง ๆ ได้เพียงปลายนิ้วสัมผัส ดังนั้น จึงทำให้เกิดความท้าทายด้าน “การศึกษาในศตวรรษที่ 21” ส่งผลให้จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถและทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยการปรับแนวคิดและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างและหลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ตระหนักถึงความจำเป็นในการเตรียมความพร้อมบัณฑิตแพทย์ให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 จึงได้กำหนดให้การจัดการเรียนการสอนแต่ละรายวิชาปรับลดหรือเปลี่ยนรูปแบบจากการสอนแบบการบรรยาย ไปสู่การเรียนการสอนที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น ซึ่งมีผลการศึกษาว่า กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ทำให้ผู้เรียนสามารถรักษาผลการเรียนรู้ให้อยู่คงทนได้มากและนานกว่ากระบวนการเรียนรู้เชิงรับ (Passive Learning) เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก สอดคล้องกับการทำงานของสมองที่เกี่ยวข้องกับความจำ โดยสามารถจำสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยการมีส่วนร่วม มีปฏิสัมพันธ์ ได้ปฏิบัติจริง การเรียนรู้จะสามารถจำ ในระบบ

ความจำระยะยาว (Long term memory) ทำให้ผลการเรียนรู้อย่างคงอยู่ได้ปริมาณมากกว่าและยาวนานกว่าการเรียนรู้เชิงรับ (กิตยวัลย์ สุทิน, 2555)

การจัดการเรียนการสอน Active learning ในระดับชั้นปริคณิณนั้น (นิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3) มีการจัดการเรียนการสอนรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด โดยเน้นรูปแบบ Problem-based learning หรือการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน และรูปแบบ Team-based learning หรือการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน

Problem-based learning เป็นการเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนทำงานเป็นทีม ใช้ปัญหา (Problem) หรือสถานการณ์ (Scenario) เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะแสวงหาความรู้ ความเข้าใจ ได้ฝึกคิด หาเหตุผลเพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหา โดยที่ไม่ได้มีการศึกษาหรือเตรียมตัวล่วงหน้าเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวมาก่อน เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ตัดสินใจในสิ่งที่ต้องการแสวงหาและรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นทีมภายในกลุ่มผู้เรียน (รศ.พญ.วัลลี สัตยาศัย, 2559) ผู้สอนจะทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ (facilitator) กระตุ้นและสังเกตการณ์กระบวนการของกลุ่มให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามขั้นตอน (รศ.นพ.อานูภาพ เลชะกุล, 2554) โดยมีขั้นตอน 7 steps of PBL ดังนี้

- 1) Clarify terms and concepts กลุ่มร่วมกันอ่านโจทย์/สถานการณ์ ทำความเข้าใจกับคำศัพท์ให้มีความเข้าใจตรงกัน
- 2) Problem identification ระบุปัญหาของโจทย์/สถานการณ์คืออะไร
- 3) Analytic problem วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาว่าเกิดขึ้นจากอะไรและปัญหาเชื่อมโยงกันอย่างไร
- 4) Structural hypothesis ตั้งสมมุติฐานที่เป็นสาเหตุของปัญหาคืออะไร อาจมีหลายอย่าง โดยจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
- 5) Formulate learning objectives กำหนดว่าต้องไปศึกษาหาความรู้เรื่องอะไรบ้างเพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหา
- 6) Gathering information แยกย้ายไปศึกษาหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้
- 7) Synthesis new knowledge นำความรู้ที่ได้ศึกษาค้นคว้ามา ช่วยกันสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อพิสูจน์สมมุติฐาน ประยุกต์ข้อมูลให้เข้ากับสมมุติฐาน และสรุปเป็นหลักการสำหรับการนำไปใช้ในอนาคต

Team-based learning เป็นการเรียนกลุ่มย่อยที่สามารถขยายให้เป็นการเรียนกลุ่มใหญ่ได้โดยใช้หลักการของห้องเรียนกลับด้าน (Flipped classroom) โดยผู้เรียนได้รับมอบหมายให้ศึกษาบทเรียนด้วยตนเองก่อนเข้าชั้นเรียน มีการทดสอบรายบุคคล กระตุ้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมโดยทดสอบรายกลุ่ม ผูกให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ความรู้ที่เรียนเพื่อแก้ปัญหา โดยผู้สอนมีหน้าที่จัดเตรียมบทเรียนรูปแบบต่าง ๆ ในชั้นเรียน (ผศ.พญ.สุจิตา สัมฤทธิ์, 2561) แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ การเตรียมตัว, การประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเองและการประยุกต์ใช้ความรู้ (ผศ.ดร.นพ.โอยฤทธิ์ ไทยพิสุทธิกุล, 2559) โดยมี 3 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การเตรียมตัวก่อนเข้าชั้นเรียน (Pre-class preparation)
- 2) กระบวนการทดสอบความพร้อม (Readiness assurance process)
 - 2.1 การทดสอบความพร้อมรายบุคคล (Individual readiness assurance test, i-RAT)
 - 2.2 การทดสอบความพร้อมรายกลุ่ม (Team readiness assurance test, t-RAT)
 - 2.3 การอุทธรณ์คำตอบ (Appeals)
 - 2.4 การบรรยายย่อย (Mini-lecture)
- 3) การทดสอบการประยุกต์ใช้ความรู้แบบทีม (Team application test)

จากการที่คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดการเรียนการสอน Problem-based learning และ Team-based learning และดำเนินการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด เพื่อให้ผู้เรียนได้ผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้เจอโจทย์ปัญหาที่ใกล้เคียงกับบริบทจริงในชั้นคลินิก สามารถบูรณาการความรู้ในการเรียนแพทย์ได้ ได้พัฒนาทักษะที่สำคัญต่อการปฏิบัติงานในด้านอื่น ๆ เพิ่มขึ้นเป็นบัณฑิตที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีศักยภาพของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีความจำเป็นต่อการประกอบวิชาชีพและการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2562) ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพและความต้องการระบบการเรียนการสอนโดยใช้ Problem-based learning และ Team-based learning ในนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 3 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร อย่างเป็นระบบ เพื่อนำข้อมูลที่ได้เสนอเป็นแนวทางพัฒนาระบบการเรียนการสอนโดยใช้ Problem-based learning และ Team-based learning ในนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 3 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ ช่วยเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

คำถามวิจัย

สภาพและความต้องการระบบการเรียนการสอนโดยใช้ Problem-based learning และ Team-based learning ในนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 3 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการระบบการเรียนการสอนโดยใช้ Problem-based learning และ Team-based learning ในนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 3 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
2. เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาระบบการเรียนการสอนโดยใช้ Problem-based learning และ Team-based learning ในนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 3 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

กรอบแนวคิด

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 3 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ประจำปีการศึกษา 2563 จำนวน 175 คน เนื่องจากเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ระบบการเรียนการสอนโดยใช้ Problem-based learning และ Team-based learning ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนแบบเรียนเป็นกลุ่มย่อยในชั้นเรียน (On-site) ซึ่งจะเป็นนิสิตที่เรียนในกลุ่มเรียนเดิมร่วมกันมาตลอดปีการศึกษา 2562 และปีการศึกษา 2563

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย คือ นิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 3 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ประจำปีการศึกษา 2563 ที่ผ่านประสบการณ์ระบบการเรียนการสอนโดยใช้ Problem-based learning และ Team-based learning ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนแบบเรียนเป็นกลุ่มย่อยในชั้นเรียน (On-site) จำนวน 3 กลุ่ม รวมจำนวน 19 คน โดยแต่ละกลุ่มจะมีการกระจายคุณสมบัติในการจัดกลุ่มตามปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ให้เท่าเทียมกันทุกกลุ่ม คือ เพศ ผลการเรียนรู้และวิธีการรับเข้า และเป็นนิสิตที่ยินยอมเข้าร่วมการวิจัยและลงลายมือชื่อเป็นลายลักษณ์อักษร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แนวคำถามในการสนทนากลุ่มแบบกึ่งโครงสร้าง โดยจะมีการยืดหยุ่นตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในขณะนั้น แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เพศ อายุ วิธีการรับเข้าและเกรดเฉลี่ยสะสม ตอนที่ 2 แนวคำถามการสนทนากลุ่มโดยเป็นคำถามปลายเปิดประกอบด้วย 1) การรับรู้ของนิสิตแพทย์ต่อการจัดการเรียนการสอนรูปแบบ Problem-based learning และ Team-based learning 2) การบริหารจัดการการเรียนการสอนรูปแบบ Problem-based learning และ Team-based learning ในระดับชั้นปริิคลินิก คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร 3) ทศนคติของนิสิตแพทย์ต่อการจัดเรียนการสอนรูปแบบ Problem-based learning และ Team-based learning 4) ประโยชน์ที่ได้จากการเรียนรูปแบบ Problem-based learning และ Team-based learning 5) ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนรูปแบบ Problem-based learning และ Team-based learning ในระดับชั้นปริิคลินิก คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเสนอขอรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อพิทักษ์สิทธิกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและจัดทำบันทึกขอความขออนุญาตเก็บข้อมูลคนดี คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลกับนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 3 ประจำปีการศึกษา 2563 จากนั้นจัดทำหนังสือชี้แจงการวิจัยแก่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์และรายละเอียดงานวิจัย พร้อมขอความยินยอมการเข้าร่วมงานวิจัยก่อนการสนทนากลุ่ม จากนั้นผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลาและสถานที่ในการสนทนากลุ่ม โดยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มทั้งหมด แล้วนำมาวิเคราะห์ความสอดคล้องเชิงเนื้อหาและสรุปอุปมาน เมื่อทำการสนทนากลุ่มเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยถอดเทปจัดเรียงเนื้อหาตามกรอบแนวคิดของงานวิจัย วิเคราะห์ข้อมูล เรียบเรียงข้อมูล แล้วนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

สรุปผลการศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละแสดงข้อมูลกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
- เพศชาย	7	36.84
- เพศหญิง	12	63.16
รวม	19	100.00
2. อายุ		
- อายุต่ำกว่า 20 ปี	2	10.53
- อายุระหว่าง 21-25 ปี	11	57.89
- อายุระหว่าง 26-30 ปี	5	26.32
- อายุระหว่าง 31-35 ปี	1	5.26

ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รวม	19	100.00
3. วิธีการรับเข้า		
- โครงการระบบรับตรง (โควตา)	10	52.63
- โครงการระบบรับตรงผ่านกลุ่มสถาบันแพทยศาสตร์แห่งประเทศไทย (กสพท.)	3	15.79
- โครงการผลิตแพทย์เพื่อชาวชนบทกลุ่มสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีลาเรียน (New Track)	6	31.58
รวม	19	100.00
4. เกรตเฉลี่ยสะสม		
- เกรตเฉลี่ยสะสมระหว่าง 2.50 – 3.00	4	21.05
- เกรตเฉลี่ยสะสมระหว่าง 3.01 – 3.50	5	26.32
- เกรตเฉลี่ยสะสมระหว่าง 3.51 – 4.00	10	52.63
รวม	19	100.00

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้ผลดังนี้

1. เพศของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล พบว่า เป็นเพศชาย จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 36.84 และเพศหญิง จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 63.16

2. อายุของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล พบว่า อายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 10.53 อายุระหว่าง 21–25 ปี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 57.89 อายุระหว่าง 26–30 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 26.32 และอายุระหว่าง 31–35 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 5.26

3. วิธีการรับเข้าของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล พบว่า ผ่านโครงการระบบรับตรง (โควตา) จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 52.63 โครงการระบบรับตรงผ่านกลุ่มสถาบันแพทยศาสตร์แห่งประเทศไทย (กสพท.) จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 15.79 และโครงการผลิตแพทย์เพื่อชาวชนบทกลุ่มสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีลาเรียน (New Track) จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 31.58 ซึ่งในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มไม่มีผ่านโครงการรับตรงอิสระ

4. เกรดเฉลี่ยสะสมของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล พบว่า เกรดเฉลี่ยสะสมระหว่าง 2.50 – 3.00 จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 21.05 เกรดเฉลี่ยสะสมระหว่าง 3.01 – 3.50 จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 26.31 และเกรดเฉลี่ยสะสมระหว่าง 3.51 – 4.00 จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 52.63

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาสภาพและความต้องการระบบการเรียนการสอนโดยใช้ Problem-based learning และ Team-based learning ในนิสิตแพทย์ ชั้นปีที่ 3 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

1. ด้านปัจจัยนำเข้า

1.1 จุดประสงค์การเรียนการสอน

Problem-based learning	Team-based learning
● สามารถพัฒนาทักษะการสื่อสาร ● สามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ● สามารถพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม ● สามารถพัฒนาทักษะการค้นคว้าข้อมูล	● สามารถพัฒนาทักษะการสื่อสาร ● สามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ● สามารถพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม ● สามารถพัฒนาทักษะการตัดสินใจ

1.2 ลักษณะผู้เรียน

Problem-based learning	Team-based learning
การเตรียมตัวของผู้เรียน - เตรียมหนังสือหรือเอกสาร - จากเนื้อหารายวิชา - จากเอกสารอ้างอิงใน มคอ.3 - จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ e-book	การเตรียมตัวของผู้เรียน - ศึกษาเอกสารที่ได้รับมอบหมายมาก่อน - เตรียมทำแบบทดสอบ - เตรียมร่วมอภิปรายกลุ่ม
บทบาทของผู้เรียน - มีการกำหนดหน้าที่ของสมาชิกภายในกลุ่ม - มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการอภิปราย - มีการแบ่งหน้าที่ในการค้นหาข้อมูล	บทบาทของผู้เรียน - ไม่มีการกำหนดหน้าที่ชัดเจน - มีส่วนร่วมในการทำงานเป็นทีม - ช่วยคิดหาคำตอบ

1.3 ลักษณะผู้สอน

Problem-based learning	Team-based learning
- การกระตุ้นและสนับสนุนการเรียนรู้ของอาจารย์คุ่มกลุ่มแตกต่างกัน - ความเชี่ยวชาญเฉพาะของอาจารย์คุ่มกลุ่มแตกต่างกัน - การเน้นกระบวนการ 7-Steps of PBL ของอาจารย์คุ่มกลุ่มแตกต่างกัน	- การเตรียมเนื้อหาและเอกสารให้นิสิตล่วงหน้าก่อนเข้าชั้นเรียน - มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะในเรื่องที่นำมาให้นิสิตศึกษา

1.4 เนื้อหาที่จะสอน

Problem-based learning	Team-based learning
เนื้อหาโจทย์ปัญหา/สถานการณ์เหมาะสมกับระดับความรู้ของ	เนื้อหาสอดคล้องกับเนื้อหารายวิชาที่เรียน

ผู้เรียน เป็นโรคไม่ซับซ้อน มีโอกาสพบได้บ่อย สอดคล้องกับความรู้ที่นิสิตได้เรียนมา ● เนื้อหาโจทย์ปัญหา/สถานการณ์ ไม่เหมาะสมกับระดับความรู้ของผู้เรียน เป็นโรคซับซ้อน มีโอกาสพบได้น้อย ไม่สอดคล้องกับความรู้ที่นิสิตเคยได้เรียนมา	● เนื้อหาสอดคล้องกับแบบทดสอบ
---	--

2. ด้านกระบวนการ

2.1 การดำเนินการเรียนการสอน

Problem-based learning	Team-based learning
● มีการดำเนิน 7-steps of PBL ต่างกัน ● กำหนดช่วงวัน Open Problem-based learning ไม่เหมาะสม ● ไม่เข้าใจเกณฑ์การวัดและประเมินผล ● มีรูปแบบการสืบค้นข้อมูลต่างกัน	● มีรูปแบบการจัดการเรียนการสอน แตกต่างกัน ● การทำแบบทดสอบรายบุคคลและแบบรายกลุ่ม ● มีการวัดและประเมินผล จากการทำแบบทดสอบรายบุคคล รายกลุ่ม และข้อสอบประยุกต์ความรู้เชิงคลินิก

2.2 การเสริมสร้างทักษะ

Problem-based learning	Team-based learning
● ทักษะการคิดวิเคราะห์ ● ทักษะการทำงานเป็นทีม ● ทักษะการสื่อสาร ● ทักษะการค้นคว้าข้อมูล ● ทักษะการบริหารจัดการ	● ทักษะการคิดวิเคราะห์ ● ทักษะการทำงานเป็นทีม ● ทักษะการสื่อสาร ● ทักษะการตัดสินใจ

- ทักษะการเตรียมความพร้อมก่อนเรียน

3. ด้านผลลัพธ์

Problem-based learning	
ความพึงพอใจของผู้เรียน	ความไม่พึงพอใจของผู้เรียน
● สามารถพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ มากกว่าการเรียนเนื้อหาเพียงอย่างเดียว - ทักษะการค้นคว้าหาข้อมูล - ทักษะการสื่อสาร - ทักษะการแสดงความคิดเห็น - ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น - ทักษะการคิดวิเคราะห์	● รู้สึกเบื่อเมื่อรู้ว่ามี Problem-based learning ● รู้สึกเสียเวลา ค่อนข้างเหนื่อยเพราะใช้เวลานาน ● รู้สึกกังวลและเครียด เมื่อรู้ว่ามี Problem-based learning ● เป็นคนไม่ชอบพูด พูดไม่เก่ง ไม่รู้จะอธิบายสิ่งที่คิดออกมาอย่างไร
Team-based learning	
ความพึงพอใจของผู้เรียน	ความไม่พึงพอใจของผู้เรียน
● เป็นการเรียนที่สนุก ● รู้สึกผ่อนคลายมากกว่า ● เป็นการทำแบบอิงกลุ่ม ช่วยกันทำ ช่วยกันคิด เรียนจบใน 1 ครั้ง ไม่ต้องหาข้อมูลเพิ่มเติม	● ความรู้ไม่ค่อยเหลือ ● บางคนไม่สนใจช่วยคิดคำตอบ ● มีคนติดอยู่กลุ่มเดียว

อภิปรายผล

จากผลการศึกษามีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปราย แบ่งเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. ด้านปัจจัยนำเข้า

1.1 จุดประสงค์การเรียนการสอน

Problem-based learning พบว่า นิสิตสามารถพัฒนาทักษะการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีมและการค้นคว้าข้อมูล ซึ่งเป็นทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็นในการเรียนและการทำงานต่อไป สอดคล้องกับ รองศาสตราจารย์นายแพทย์อานภาพ เลขะกุล ที่สรุปไว้ว่า สามารถพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล การคิดสังเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์และนำไปสู่การคิดแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตัวเองอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตและสามารถทำงานและสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับรองศาสตราจารย์แพทย์หญิง วลัย สัตยาชัย ที่กล่าวว่า สามารถพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหา สามารถนำความรู้ไปใช้ในการเรียนและการปฏิบัติงานทางคลินิก สามารถใช้ประโยชน์ต่อเติมความรู้ในอนาคตได้และสร้างประสิทธิภาพในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้น การเรียนการสอน Problem-based learning จะประสบผลสำเร็จได้นั้น ผู้เรียนต้องเข้าใจถึงวัตถุประสงค์การเรียนรู้และต้องเตรียมความพร้อมก่อนเรียนเพื่อให้สามารถพัฒนาทักษะได้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้

Team-based learning พบว่า นิสิตสามารถพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการคิดวิเคราะห์ และทักษะการสื่อสาร สอดคล้องกับ ผู้ช่วยศาสตราจารย์แพทย์หญิง สุธิตา สัมฤทธิ์ (2561) ได้กล่าวว่า Team-based learning เป็นวิธีการสอนที่สามารถส่งเสริมทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนในชั้นคลินิกและการทำงานในอนาคต และยังช่วยให้ผู้เรียนมีทัศนคติและทักษะการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นายแพทย์ ไอยฤทธิ ไทยพิสุทธิกุล (2559) ที่กล่าวว่า เป้าหมายของการเรียนรู้แบบเป็นทีม คือ การที่นักศึกษาได้เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของชั้นเรียนพร้อมกับได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่ช่วยให้ นักศึกษาสามารถพัฒนาการเรียนรู้ขั้นสูงตาม Bloom's Taxonomy ผ่านทางการทำงานเป็นทีม ดังนั้นการเรียนการสอน Team-based learning ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนและการทำงานในวิชาชีพแพทย์ต่อไป

1.2 ลักษณะผู้เรียน

ด้านการเตรียมตัวของผู้เรียน Problem-based learning พบว่า นิสิตเตรียมหนังสือหรือเอกสารให้ครอบคลุมเนื้อหาที่คาดว่าจะได้เจอในชั้นเรียนให้มากที่สุด เพื่อให้มีข้อมูลสามารถนำมาใช้อ้างอิงในการแก้โจทย์ปัญหา โดยจะไม่ทราบล่วงหน้าว่าจะได้เรียนโจทย์ปัญหา/สถานการณ์ที่มีเนื้อหาอย่างไร สอดคล้องกับคณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กล่าวไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งสมมติฐาน สาเหตุ และกลไกของการเกิดปัญหานั้น ค้นคว้าความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับปัญหา เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาต่อไป โดยผู้เรียนอาจจะไม่มีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ มาก่อน แต่อาจใช้ความรู้ที่ผู้เรียนมีอยู่เดิมหรือเคยเรียนมาก่อน ส่วน Team-based learning พบว่า นิสิตเตรียมศึกษาเอกสารประกอบ ที่อาจารย์มอบหมายล่วงหน้าก่อนเริ่มเรียน เพื่อให้มีความรู้พื้นฐานก่อนทำแบบทดสอบและการร่วมมือปราชญ์กลุ่ม สอดคล้องกับ Annette Burgess และคณะ (2560) ศึกษาเรื่อง การนำการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานมาใช้กับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในหลักสูตรที่มีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน พบว่า ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเตรียมตัวมากกว่าก่อนทำให้มีส่วนร่วมในกระบวนการดีขึ้น สอดคล้องกับผู้ช่วยศาสตราจารย์แพทย์หญิงธิดา สัมฤทธิ์ (2561) ที่กล่าวว่า เป็นการเรียนที่ใช้หลักการ Flipped classroom ผู้เรียนเตรียมศึกษาบทเรียนด้วยตนเองก่อนเข้าชั้นเรียน และสอดคล้องกับรองศาสตราจารย์นายแพทย์เชิดศักดิ์ ไชรมณีรัตน์ ที่กล่าวว่า Team-based learning มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของตนเองในรูปแบบกิจกรรมกลุ่ม มีการเตรียมศึกษาบทเรียนมาก่อน เวลาเรียนในห้องเรียนจะเป็นการฝึกแก้ปัญหาด้วยกระบวนการกลุ่ม

ด้านบทบาทของผู้เรียน Problem-based learning พบว่า มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ในกลุ่ม คือ ประธาน เลขานุการและสมาชิกกลุ่ม และสอดคล้องกับรองศาสตราจารย์นายแพทย์อานุภาพ เลขะกุล (2554) ที่กล่าวว่า Problem-based learning เป็นการเรียนรู้โดยเรียนเป็นกลุ่มย่อย เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กลุ่มตั้งไว้ ส่วน Team-based learning พบว่า มีส่วนร่วมในการทำงานเป็นทีมช่วยคิดคำตอบจากการทำแบบทดสอบรายกลุ่ม แต่ Team-based learning ไม่ได้มีการกำหนดหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่มอย่างชัดเจน ทำให้มีบางคนสนใจ มีส่วนร่วมในการทำงานเป็นทีมและบางส่วนที่ไม่สนใจ ไม่ร่วมคิดคำตอบ ทำให้การแสดงบทบาทหน้าที่ของสมาชิกกลุ่มแตกต่างกัน สอดคล้องกับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นายแพทย์ไวยฤทธิ์ ไทยพิสุทธิกุล (2559) ที่กล่าวว่า นักศึกษาบางคนอาจไม่เห็นความสำคัญของอภิปรายและรู้สึกลำบากกับการเรียนด้วยตัวเอง

จะดีกว่า ในทางตรงข้ามนักศึกษาบางคนอาจมีบทบาทในการอภิปรายมากจนดูเหมือนเป็นการครอบงำความคิดของกลุ่ม หรือเกิดลักษณะที่เป็น “กลุ่มย่อยในกลุ่มย่อย” ที่มีนักศึกษาอยู่ไม่กี่คนที่บทบาทในการอภิปราย จะยิ่งทำให้นักศึกษาที่ไม่ค่อยมีบทบาทรู้สึกว่ามีส่วนร่วมมากขึ้นไปอีก ดังนั้น การจะทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงบทบาทของตนเองนั้น ผู้สอนควรให้การชี้แนะแนวทางในการเรียนการสอน ได้รับคำแนะนำ ปรับทัศนคติในการเรียนเป็นทีมให้เข้าใจถึงวิธีการเรียนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้มากขึ้น

1.3 ลักษณะผู้สอน

Problem-based learning พบว่า อาจารย์คุมกลุ่มมีการกระตุ้นและสนับสนุนการเรียนรู้แตกต่างกัน มีความเชี่ยวชาญเฉพาะแตกต่างกัน และมีการเน้นกระบวนการกลุ่ม 7-steps of PBL แตกต่างกัน ทำให้นักศึกษาเกิดความสับสน เกิดความแตกต่างในการดำเนินการกระบวนการกลุ่ม สอดคล้องกับพงศกร ชูชื่นและคณะ (2558) ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะของตัวเตอรในระบบการเรียนแบบ Problem-based learning ที่นักศึกษาต้องการในมุมมองของนักศึกษา พบว่า คุณลักษณะของตัวเตอรที่นักศึกษาต้องการ คือ มีทักษะการสื่อสารที่ดี สามารถตั้งคำถามกระตุ้นนิสิตและมีความรู้ในโจทย์ปัญหาเป็นอย่างดี สอดคล้องกับแพรลดา วงศ์ศิริเมธิกุลและคณะ (2556) ศึกษาเรื่อง มุมมองของนักศึกษาแพทย์ต่อการเรียนการสอนในรูปแบบ Problem-based learning พบว่า มาตรฐานของ Facilitator ควรจะมีบทบาทในกระบวนการและแนวทางในการให้คะแนนไปในแนวทางเดียวกัน และสอดคล้องกับวีรเกียรติ์วงศ์ศรี และคณะ (2561) ศึกษาเรื่อง ปัญหาที่พบบ่อยในกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานและแนวทางการแก้ไขปัญหา พบว่า ลักษณะของวิทยากรกระบวนการที่พึงประสงค์ ได้แก่ สนับสนุนกระบวนการคิดให้ข้อมูลป้อนกลับที่เหมาะสม มีทักษะการฟังที่ดี สร้างสิ่งแวดล้อมปลอดภัยและกระชับเนื้อหา

Team-based learning พบว่า อาจารย์ผู้สอนเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาที่นำมาให้นิสิตศึกษาและเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การจัดการเรียนการสอน Team-based learning มาแล้ว จึงเข้าใจกระบวนการ สามารถเตรียมเนื้อหา เอกสารและแบบทดสอบเพื่อนำมาใช้ประเมินความรู้ ความเข้าใจของนิสิตในระหว่างเรียนได้ สอดคล้องกับผู้ช่วยศาสตราจารย์แพทย์หญิงสุจิตา สัมฤทธิ์ (2561) ที่กล่าวว่า ผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ในกระบวนการเรียน Team-based learning แต่ในการสรุปการอภิปราย ผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาที่สอน โดยผู้สอนต้องออกแบบการสอนเพื่อประเมินความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้จากบทเรียนที่ศึกษาจนเข้าชั้นเรียน ทำให้ผู้สอนมีโอกาสประเมินผล

การเรียนรู้ของผู้เรียนได้มากกว่าการสอนแบบเดิม สอดคล้องกับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นายแพทย์ไวยฤทธิ์ ไทยพิสุทธิกุล (2559) ที่กล่าวว่า หากอาจารย์ผู้สอน มีการสนับสนุน การเรียนรู้ที่ดี จะสามารถช่วยให้ติดตามความก้าวหน้า ในการเรียนของนักศึกษาได้ สามารถชี้ ให้ผู้สอนทราบถึงจุดที่นักศึกษาเข้าใจถูกต้องแล้ว และสามารถอธิบายแก้ไข ให้นักศึกษาเข้าใจ ถูกต้องได้ ดังนั้น ลักษณะของผู้สอนในการเรียนการสอน Team-based learning ไม่เพียงแต่ เป็นอาจารย์ผู้สอนที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเท่านั้น แต่การมีความสามารถในการกำกับและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอภิปรายในชั้นเรียน จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ เรียนรู้และเพิ่มโอกาสในการประสบความสำเร็จของผู้เรียนได้

1.4 เนื้อหาที่จะสอน

Problem-based learning พบว่า ที่ผ่านมานเนื้อหาโจทย์ปัญหา/สถานการณ์มีความยากง่ายแตกต่างกัน คือ เนื้อหาโจทย์ปัญหา/สถานการณ์ที่เหมาะสมกับผู้เรียน เป็นโรคที่ไม่ซับซ้อน พบได้บ่อย และเนื้อหาโจทย์ปัญหา/สถานการณ์ที่ไม่เหมาะสมกับผู้เรียน เป็นโรคที่ซับซ้อน พบได้น้อย ไม่สอดคล้องกับความรู้ที่นิสิตเคยได้เรียนมาหรือเนื้อหารายวิชาที่นิสิต กำลังเรียนในขณะนั้น และถึงแม้นิสิตจะเข้าใจว่าการเรียนการสอน Problem-based learning เป็นการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์และการทำงานเป็นกลุ่มตาม 7-Steps of PBL แต่หากอาจารย์ จัดเตรียมเนื้อหาไม่เหมาะสมกับระดับความรู้ของนิสิต ก็อาจทำให้การดำเนินกระบวนการกลุ่ม ดำเนินไปได้อย่างยากลำบากและไม่สามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนไปประยุกต์ใช้ได้ชีวิตจริง สอดคล้องกับรองศาสตราจารย์แพทย์หญิงวัลลี สัตยาศัย (2547) ที่กล่าวถึงแนวทางการสร้างโจทย์ปัญหาว่า ต้องเริ่มจากการเขียนวัตถุประสงค์การศึกษาก่อน ต้องมีความชัดเจน แล้วพิจารณาว่าจะใช้ปัญหานั้นใด รูปแบบใด และใช้เวลาในการศึกษาเท่าใดจึงจะเหมาะสม เมื่อเขียนเสร็จต้องตรวจสอบว่า เนื้อหาที่คาดว่าผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้หลังได้รับโจทย์ปัญหา และอภิปรายร่วมกันแล้ว จะตรงกับวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ ถ้ายังขาดหรือไม่ ครบคลุม ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพิ่มเติมจากการบรรยาย และสอดคล้องกับรองศาสตราจารย์ นายแพทย์อานูภาพ เลขกุล (2554) ที่กล่าวว่า ควรใช้ปัญหาที่สอดคล้องกับสถานการณ์จริง และการบูรณาการเนื้อหาความรู้ในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหา และสอดคล้องกับ แพรลดา วงศ์ศิริเมธิกุล และคณะ(2556) ศึกษาเรื่อง มุมมองของนักศึกษาแพทย์ต่อการเรียน การสอนในรูปแบบ Problem-based learning พบว่า เพื่อให้การเรียนบรรลุวัตถุประสงค์และได้ประโยชน์ต่อนักศึกษามากยิ่งขึ้น ควรมีการเปลี่ยนหัวข้อประเด็นปัญหา (scenario) ทุกปี

Team-based learning พบว่า เนื้อหาที่นำมาใช้เรียนสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาวิชานิติศาสตร์ในขณะนั้น โดยนิสิตจะได้รับเอกสารประกอบให้ศึกษาด้วยตนเองก่อนเข้าเรียน ทำให้สามารถเตรียมความพร้อมก่อนทำแบบทดสอบในชั้นเรียนได้ สอดคล้องกับผู้ช่วยศาสตราจารย์แพทย์หญิงสุจิตา สัมฤทธิ์ (2561) ที่กล่าวว่า การจัดทำบทเรียนหรือสื่อการสอนที่ดีและน่าสนใจเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และควรระบุขอบเขตของเนื้อหาที่ผู้เรียนต้องศึกษาให้ชัดเจน และสอดคล้องกับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นายแพทย์โยธฤทธิ์ ไทยพิสุทธิกุล (2559) ที่กล่าวว่า เอกสารประกอบการสอนที่ดี ควรครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ และคำถามที่มีระดับความยากและความท้าทายพอเหมาะและควรจะเป็นคำถามระดับสูงตาม Bloom's taxonomy ดังนั้น การจัดเตรียมเนื้อหา เอกสารประกอบการสอนและแบบทดสอบในการเรียนการสอน Team-based learning นั้น มีความสำคัญอย่างมากในการที่จะทำให้เกิดการอภิปรายกลุ่มที่ดี

2. ด้านกระบวนการ

2.1 การดำเนินการเรียนการสอน

Problem-based learning พบว่า การดำเนินการกระบวนการกลุ่ม 7-steps of PBL แต่ละกลุ่มแตกต่างกัน การกำหนดช่วงเวลาวัน Open Problem-based learning ไม่เหมาะสมรูปแบบในการสืบค้นข้อมูลมีความแตกต่างกัน อีกทั้งนิสิตยังไม่เข้าใจเกณฑ์การวัดประเมินผล ดังนั้น ก่อนการจัดการเรียนการสอน Problem-based learning แต่ละรายวิชา จำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมทั้งนิสิตและอาจารย์คุ่มกลุ่ม เพื่อทำความเข้าใจขั้นตอนการเรียนการสอน กระบวนการ 7-steps of PBL ให้เข้าใจตรงกัน จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการดำเนินขั้นตอน 7-steps of PBL คือ 1) Clarify terms and concepts 2) Problem identification 3) Analytic problem 4) Structural hypothesis 5) Formulate Learning outcome 6) Gathering information และ 7) Synthesis new knowledge ที่ถูกต้องเหมาะสมมีความสำคัญและส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของนิสิต สอดคล้องกับ Jacqueline Wosinski และคณะ (2561) ศึกษาเรื่อง การอำนวยการเรียนรู้โดยการใช้ปัญหาเป็นฐานของนักศึกษาพยาบาลในระดับปริญญาตรี พบว่า นักศึกษาพยาบาลควรได้รับการแนะนำให้เข้าใจถึงกระบวนการเรียน Problem-based learning และได้มีประสบการณ์ในการพัฒนาทักษะการให้เหตุผลทางคลินิก และสอดคล้องกับรองศาสตราจารย์นายแพทย์อานภาพ เลขะกุล (2554) ที่กล่าวว่า การเรียนการสอนจะประสบความสำเร็จมากขึ้น ผู้เรียนต้องได้รับความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและการเตรียมความพร้อมก่อนการเรียน Problem-based learning แต่ในด้านเกณฑ์การวัดประเมินผลนั้น ไม่สอดคล้อง

กับคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่มีการแจ้งรายละเอียดเกณฑ์การประเมินแต่ละส่วนลงใน มคอ.3 รายวิชา เพื่อให้บัณฑิตได้รับทราบก่อนเรียน โดยมีหัวข้อประเมิน ดังนี้

1. การประเมินแบบรายกลุ่ม

หัวข้อประเมินวัน Open Problem-based learning คือ การดำเนินตามขั้นตอนการระบุปัญหาและลำดับความสำคัญ การวิเคราะห์ปัญหา การตั้งสมมติฐาน การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้และการทำงานเป็นทีม ส่วนวัน Close Problem-based learning คือ การพิสูจน์สมมติฐาน การสรุปความรู้รอบยออย่างถูกต้อง การทำงานเป็นทีมและการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

2. การประเมินแบบรายบุคคล

หัวข้อประเมิน คือ ความตรงต่อเวลา ความมีระเบียบวินัย การสื่อสารและการอภิปราย บทบาทหน้าที่ การมีส่วนร่วม การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการเตรียมความพร้อมในการทำ Problem-based learning

Team-based learning พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอน Team-based learning บางรายวิชาแตกต่างกัน อาทิ รูปแบบห้องเรียนที่เหมาะสมกับการนั่งทำงานเป็นกลุ่ม แต่บางรายวิชาใช้ห้องเรียนใหญ่ มีบริเวณกว้าง ไม่เหมาะกับการอภิปรายกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นายแพทย์ไวยฤทธิ์ ไทยพิสุทธิกุล (2559) ที่กล่าวว่า ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การอภิปรายกลุ่มไม่มีประสิทธิภาพ คือ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ไม่เหมาะสมในการอภิปราย เช่น ห้องที่เล็กหรือกว้างจนเกินไป ทิศวิสัยที่ไม่ดี เสียงดังรบกวนหรือนักศึกษาได้ยินการอภิปรายไม่ชัดเจน สอดคล้องกับผู้ช่วยศาสตราจารย์แพทย์หญิงสุธิดา สัมฤทธิ์ (2561) กล่าวว่า ควรจัดเตรียมพื้นที่ห้องเรียนให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การจัดพื้นที่ห้องให้สะดวกต่อการอภิปรายกลุ่มย่อย จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น นอกจากรูปแบบห้องเรียนแล้ว รูปแบบการตอบคำถามก็มีความแตกต่างกัน คือ มีการตอบคำถามโดยใช้การพูด แทปสีในกระดานคำตอบ การยกป้ายคำตอบคำถาม และการตอบคำถามโดยกดคำตอบผ่านระบบออนไลน์ Kahoot! ในส่วนการวัดประเมินผล จะเป็นคะแนนที่ได้มาจากการทำแบบทดสอบรายบุคคล รายกลุ่ม และข้อสอบประยุกต์ความรู้เชิงคลินิก โดยมีการกำหนดสัดส่วนและแจ้งไว้ใน มคอ.3 รายวิชา สอดคล้องกับผู้ช่วยศาสตราจารย์แพทย์หญิงสุธิดา สัมฤทธิ์ (2561) ที่กล่าวว่า การวัดและประเมินผล ควรมีการประเมินผู้เรียนในด้านคุณภาพของการเรียนทั้งรายบุคคลและรายกลุ่มด้วย โดยใช้การประเมินระหว่างเพื่อนภายในกลุ่มย่อย (Peer evaluation) ในประเด็นที่ผู้เรียนแต่ละคนมีส่วนร่วมกับผลสำเร็จของทีมอย่างไร มีการเตรียมพร้อมการเรียนรู้ด้วย

ตนเองหรือไม่ สอดคล้องกับผู้ช่วยศาสตราจารย์แพทย์หญิงอินทิพร โสขิตานุกฤติ (2563) ที่กล่าวว่า การให้คะแนนรายบุคคลที่มีส่วนทำให้ทีมประสบความสำเร็จ (Peer evaluation) จะทำให้นิสิตเห็นความสำคัญและมีส่วนร่วมการทำงานในทีมและร่วมการอภิปรายมากขึ้น

2.2 การเสริมสร้างทักษะ

Problem-based learning พบว่า นิสิตได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดเป็นระบบ การทำงานเป็นทีม การค้นคว้าข้อมูล การสื่อสารและการบริหารจัดการ ทั้งจัดการตัวเองและการจัดการในกลุ่ม สอดคล้องกับแพรลดา วงศ์ศิริเมธิกุล และคณะ (2556) ที่ศึกษาเรื่อง มุมมองของนักศึกษาแพทย์ต่อการเรียนการสอนในรูปแบบ Problem-based learning พบว่า สิ่งที่น่าสนใจแพทย์ชั้นปีที่ 2-3 ได้รับการจากการเรียน คือ ทักษะการแก้ปัญหาประเด็นทางการแพทย์ การฝึกคิดวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างเป็นระบบและได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีอาชีพ และนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 4-6 ซึ่งได้ผ่านการเรียนรูปแบบ Problem-based learning มาแล้วและได้ฝึกประสบการณ์ในชั้นคลินิกแล้ว มีความประทับใจการเรียน ทำให้มีความสามารถในการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองได้เป็นอย่างดี สามารถติดต่อสื่อสารระหว่างผู้อื่นได้อย่างมั่นใจและกล้าแสดงความคิดเห็นในกลุ่ม สอดคล้องกับศิริเพ็ญ ต่ออุดมและคณะ (2559) ศึกษาเรื่อง ทักษะคิดของผู้สอนต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พบว่า ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่หลากหลาย นอกเหนือจากการได้เนื้อหาความรู้ เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสารและการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง และสอดคล้องกับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล สุวรรณน้อย ที่กล่าวว่า ผู้เรียนจะมีทักษะในการตั้งสมมติฐานและการให้เหตุผลดีขึ้น สามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำงานเป็นกลุ่ม สื่อสารกับผู้อื่นได้ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพ ความคงอยู่ของความรู้มากกว่าการเรียนบรรยาย และบรรยายภาคการเรียนรู้มีชีวิตชีวา จึงให้ผู้เรียนอยากเรียนรู่มากขึ้น

Team-based learning พบว่า นิสิตได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม การสื่อสาร การตัดสินใจ โดยฝึกอ่านจากคำสำคัญ แล้วคิดหาคำตอบและการเตรียมความพร้อมก่อนเรียน กระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวและความกระตือรือร้นในการเรียน สอดคล้องกับผู้ช่วยศาสตราจารย์แพทย์หญิงสุจิตา สัมฤทธิ์ (2561) ที่กล่าวไว้ว่า การเรียนการสอน Team-based learning ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสพบทวนเนื้อหาการเรียนหลายครั้งผ่านกระบวนการเรียนแบบทีมและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการสื่อสารในกลุ่มย่อยและการสื่อสารระหว่างกลุ่มผู้เรียน สอดคล้องกับมณีรัตน์ พันธุ์สวัสดิ์และคณะ (2558) ศึกษาเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้

แบบทีมเป็นฐานต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการทำงานเป็นทีม และความพร้อมในการเรียนรู้แบบนำตนเองของนักศึกษาพยาบาล พบว่า หลังการเรียนการสอนแบบ Team-based learning นักศึกษาส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับพอใช้ ความพร้อมในการเรียนรู้แบบนำตนเองอยู่ระดับสูง ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณส่วนใหญ่อยู่ในระดับพอใช้และทักษะการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับดีมาก และสอดคล้องกับ วรวิวัฒน์ ทางธรรมและคณะ (2562) ศึกษาเรื่อง ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานต่อความรู้และการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ พบว่า Team-based learning ทำให้มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง สมาชิกทีมได้ระดมสมองอภิปรายหาเหตุผลเพื่อหาคำตอบร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล เกิดมุมมองที่หลากหลาย

จากข้อมูลดังกล่าว พบว่า การเรียนการสอนแบบ Team-based learning สามารถเสริมสร้างทักษะที่สำคัญและจำเป็นในการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ได้ แต่ยังมีผู้ให้ข้อมูลบางส่วนที่ไม่ค่อยให้ความสนใจหรือไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นทีมเท่าที่ควร อาจจะเพราะไม่กล้าแสดงความคิดเห็นต่อกลุ่ม ขาดทักษะในการสื่อสารหรือทักษะการคิดวิเคราะห์ และด้วยรูปแบบการเรียนการสอนที่มีอาจารย์ผู้สอนจำนวนน้อย อาจทำให้ไม่สามารถดูแลหรือให้การสนับสนุนนิสัยได้อย่างทั่วถึง ซึ่งเป็นจุดที่ยังต้องนำไปพัฒนาต่อไป สอดคล้องกับ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นายแพทย์ โอษะฤทธิ์ ไทยพิสุทธิกุล (2559) ที่กล่าวว่า กระบวนการที่ช่วยให้เกิดการอภิปรายที่มีประสิทธิภาพในการเรียนรู้ Team-based learning คือ การสนับสนุนการเรียนรู้โดยอาจารย์ผู้ที่เป็นกระบวนการ ควรส่งเสริมให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการอภิปราย สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และกำกับการดำเนินของชั้นเรียนให้มีทิศทางที่ถูกต้อง

3. ด้านผลลัพธ์

Problem-based learning พบว่า ส่วนใหญ่พึงพอใจและมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนการสอน เนื่องจากรับรู้ว่าจะสามารถพัฒนาศักยภาพและทักษะในด้านต่าง ๆ มากกว่าการเรียนเนื้อหาเพียงอย่างเดียว ได้ฝึกทักษะการค้นคว้าหาข้อมูล การสื่อสาร การแสดงความคิดเห็น การทำงานร่วมกับผู้อื่น การคิดวิเคราะห์ สอดคล้องกับคณะทำงานโครงการพัฒนาการเรียนรู้เชิงรุก มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ Active Learning เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน ลดการสื่อสารและถ่ายทอดเนื้อหาจากการฟังบรรยาย เน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติมากขึ้น มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันและกับผู้สอน ทำให้ได้พัฒนาทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ สามารถจดจำและส่งผลต่อความรู้ที่ได้เรียน

มาต่อไปได้ และสอดคล้องกับสิริวัฒน์ อายุวัฒน์ (2560) ศึกษาเรื่อง การเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem-Based Learning) : ความท้าทายของการศึกษาพยาบาลในการพัฒนาการเรียนรู้นี้ ในศตวรรษที่ 21 พบว่า การเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลักเปิดโอกาสให้เรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้จำเนื้อหาและดึงความรู้มาใช้ได้ จึงเป็นการเรียนรู้ที่ยั่งยืน อย่างไรก็ตาม มีบางส่วนที่ไม่พึงพอใจในการเรียนการสอน รู้สึกว่าเสียเวลา ค่อนข้างเหนื่อยเนื่องจากใช้เวลาเรียนนาน จะเกิดความเครียดและกังวลหากรู้ว่าจะได้เรียน Problem-based learning ทั้งนี้ มีทั้งปัจจัยจากนิสิตเอง คือ ไม่ชอบพูด พูดไม่เก่ง คิดตามไม่ทัน หรือปัจจัยจากผู้สอน คือ การที่ไม่รู้ว่าจะได้เจออาจารย์ท่านไหน หรือจากการดำเนินการเรียนการสอน คือ กระบวนการกลุ่มหรือบรรยากาศในห้องเรียนจะเป็นอย่างไร ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ อาจส่งผลให้นิสิตรู้สึกไม่มีความสุขและไม่ชอบการเรียนการสอน สอดคล้องกับสิริวัฒน์ อายุวัฒน์ (2560) ศึกษาเรื่อง การเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem-Based Learning) : ความท้าทายของการศึกษาพยาบาลในการพัฒนาการเรียนรู้นี้ ในศตวรรษที่ 21 พบว่า นักศึกษาบางคนไม่ชอบการเรียนการสอนวิธีนี้ เพราะมีปัญหาในการสืบค้นความรู้ บางคนเห็นว่าการใช้เวลาในการเปิดโจทย์สถานการณ์นานเกินไป และไม่พึงพอใจในข้อตกลงของการทำงานกลุ่ม เนื่องจากสมาชิกกลุ่มบางคนไม่แสดงความคิดเห็น ไม่รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย

Team-based learning พบว่า ส่วนใหญ่พึงพอใจต่อการเรียนการสอน เพราะเป็นการเรียนการสอนที่สนุก รู้สึกผ่อนคลายกว่า เนื่องจากเป็นการเรียนแบบกลุ่ม ทุกคนได้ช่วยกันคิดและเป็นการเรียนการสอนที่เรียนจบใน 1 ครั้ง สอดคล้องกับ Dean X Pamelee และคณะ (2552) ศึกษาเรื่อง ทักษะของนักศึกษาแพทย์ต่อการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานในหลักสูตรปริคณีก พบว่า ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีม การเข้าใจในการพัฒนาวิชาชีพ รวมทั้งผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลายและมีความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงการประเมิน Peer evaluation อย่างไรก็ตาม ยังมีบางส่วนที่ไม่พึงพอใจในการเรียนการสอน เนื่องจากความรู้ที่ได้จากการเรียนไม่ค่อยหลงเหลืออยู่ อีกทั้งยังมีบางคนที่ไม่สนใจร่วมกิจกรรมหรือการอภิปรายกลุ่ม และจะมีเพียงคนกลุ่มเดียวที่จะสนใจร่วมกิจกรรมและคิดหาคำตอบ ซึ่งด้านความคงอยู่ของความรู้ไม่สอดคล้องกับ รัชยากร ลิ้มอภิชาติ และคณะ (2563) ศึกษาเรื่อง การคงอยู่ของความรู้เรื่องการช่วยฟื้นคืนชีพภายหลังการเรียนรู้แบบทีมของนักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 6 พบว่า การสอนการช่วยฟื้นคืนชีพโดยใช้การเรียนรู้แบบทีมร่วมกับการบรรยายและการใช้สถานการณ์จำลอง สามารถช่วยให้ความรู้คงอยู่ถึง 75 วันหลังการอบรมในระดับสูง และไม่สอดคล้องกับ สมพิศ ไยสุน์และคณะ (2559) ศึกษาเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานต่อความรู้และ

การรับรู้ผลการเรียนรู้เรื่องการพยาบาลมารดาและครอบครัวในระยะตั้งครรภ์ของนักศึกษาพยาบาล พบว่า นักศึกษาพยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยความรู้และการรับรู้ผลการเรียนรู้เรื่อง การพยาบาลมารดาและครอบครัวในระยะตั้งครรภ์ของนักศึกษาพยาบาลหลังการเข้าร่วม กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนแบบเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม

จากผลการศึกษาระบบการเรียนการสอนโดยใช้ Problem-based learning และ Team-based learning ในนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 3 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร สรุปได้ ว่า สามารถช่วยพัฒนาศักยภาพและทักษะในการเรียนรู้ของนิสิตในด้านต่าง ๆ อาทิ ทักษะ การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การค้นคว้าข้อมูล การบริหารจัดการ การตัดสินใจและการเตรียมความพร้อมก่อนเรียน ซึ่งสอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่เน้นให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ (learning skills) ทักษะชีวิต (life skills) และทักษะการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศ (IT skills) เป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นในดำรงชีวิตท่ามกลางสังคมที่ เปลี่ยนไปและสอดคล้องกับผลลัพธ์ปลายทางของหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่เป็นคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ คือ “แพทย์ เจ็ดดาว” (7-stars doctor) คือ Communicator มีความสามารถในการติดต่อสื่อสารอย่างดี Lifelong learner ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง Decision maker คิด ตัดสินใจ ใช้วิจารณญาณในการแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ มีเหตุผล Community leader เป็นผู้นำชุมชน ด้านสุขภาพ ทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่นในการแก้ไขปัญหาสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพและ Manager บริหารจัดการตนเองและกิจกรรมหน้าที่ของตนเองด้วยความรับผิดชอบ

แนวทางในการพัฒนาระบบการเรียนการสอนโดยใช้ Problem-based learning และ Team-based learning ในนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 3 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัย นเรศวร

1. ด่านนิสิต

1. ควรส่งเสริมให้นิสิตกล้าแสดงความเห็น มีความกระตือรือร้นและตระหนักถึง บทบาทหน้าที่ของตนเอง

2. ควรจัดกิจกรรมทบทวนการเรียนการสอน Problem-based learning และ Team-based learning ให้นิสิตก่อนเริ่มเรียน เพื่อให้เข้าใจรูปแบบ จุดประสงค์การเรียนรู้ การวัด ประเมินผล ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในการทำงานเป็นทีมได้อย่างเหมาะสม

2. ด้านอาจารย์

1. ควรจัดอบรมพัฒนาอาจารย์ เพื่อให้อาจารย์มีความเข้าใจวัตถุประสงค์การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ บทบาทหน้าที่ มีคุณสมบัติและมาตรฐานใกล้เคียงกัน เพื่อให้สามารถอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ไปในแนวทางเดียวกัน

2. ควรกำหนดให้อาจารย์คณาจารย์ ประจำกลุ่มเดิมอย่างน้อย 2 รายวิชา เพื่อให้อาจารย์สามารถประเมินความก้าวหน้าของนิสิตได้

3. ด้านรายวิชา

1. ควรจัดทำคู่มือการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้มีแนวปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน

2. ควรทำความเข้าใจถึงเป้าหมายทางวิชาการ วัตถุประสงค์และการประเมินผลในการเรียนร่วมกับนิสิต เพื่อให้เข้าใจและปฏิบัติตัวในการเรียนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งอาจจะทำให้นิสิตรู้สึกตื่นตัวและอยากเรียนเพิ่มมากขึ้น

4. ด้านหลักสูตร

1. ควรกำหนดสัดส่วนการเรียนการสอน Active learning ในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้ให้นิสิตได้เรียนรู้จากการเรียนการสอนที่หลากหลาย สามารถพัฒนาทักษะได้รอบด้านมากขึ้น

2. ควรจัดการเรียนการสอน Problem-based learning และ Team-based learning ให้กับนิสิตในชั้นปีต้น ๆ เพื่อให้ให้นิสิตได้พัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม ฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การค้นคว้าหาข้อมูลและได้ฝึกการเรียนรู้แบบนำตนเอง เพื่อให้ได้พัฒนาทักษะต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องในชั้นปีที่สูงขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษากับกลุ่มตัวอย่างในนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 4-5 เพื่อทราบข้อมูลด้านทักษะการเรียนรู้ที่ได้จากการเรียน Problem-based learning และ Team-based learning ในชั้นปรีคลินิก ว่าทักษะใดบ้างที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เรียนในชั้นคลินิกได้

2. ควรศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอาจารย์ผู้สอน/อาจารย์ผู้คุมกลุ่ม เพื่อทราบข้อมูลการจัดการเรียนการสอนจากมุมมองของอาจารย์

เอกสารอ้างอิง

- คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2562). **หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2562**. พิษณุโลก.
- งานส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกส่วนส่งเสริมวิชาการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. (2555). การเรียนรู้เชิงรุก วลัยลักษณ์. **จุลสาร PBL วลัยลักษณ์**, 5(2), 2-19.
- เชิดศักดิ์ ไอร์มณรัตน์ (ม.ป.ป.). การเรียนรู้ด้วยกระบวนการทำงานเป็นทีม (Team-based Learning).
- แพรวดา วงศ์ศิริเมธิกุล หทัยพร ไคร์ครวญ และวรลักษณ์ สัจจาตุระ. (2556). มุมมองของนักศึกษาแพทย์ต่อการเรียนการสอนในรูปแบบ Problem-based learning (PBL). ใน **งานประชุมวิชาการแพทยศาสตรศึกษา ครั้งที่ 12 ประจำปี 2556 โครงการผลิตแพทย์เพิ่มเพื่อชาวชนบท**.
- ไพศาล สุวรรณน้อย (ม.ป.ป.). การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL). เอกสารประกอบการบรรยายโครงการพัฒนาการเรียนการสอน. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 1-10.
- มนรัตน์ พันธุ์สวัสดิ์ ศรีประไพ อินทร์ชัยเทพ วรภรณ์ ทินวงษ์ สิริอร พัวศิริ นฤพร พงษ์คุณากร ประภาศรี ทุ่งมีผล วินัยรอบคอบ. (2558). ผลการจัดการเรียนรู้แบบทีมเป็นฐานต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการทำงานเป็นทีม และความพร้อมในการเรียนรู้แบบนำตนเอง ของนักศึกษาพยาบาล. **วารสารการพยาบาล การสาธารณสุขและการศึกษา**, 16(2), 92-102.
- รัชยากร สิมอภิชิต อักษร พูลนิติพร อัจฉริยา พลรัตน์ และปรนุช ชัยชูสอน. (2563). การคงอยู่ของความรู้อยู่เรื่องการช่วยฟื้นคืนชีพภายหลังการเรียนรู้แบบทีมของนักศึกษาแพทย์ ชั้นปีที่ 6. **วารสารวิสิญ์สาร**, 46(3), 133-40.
- วัลลี ลัตยาศัย. (2559). การจัดการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning).
- วีรวัฒน์ ทางธรรม และอัมพร เทียงตรงดี. (2562). ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานต่อความรู้และการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี.

สมพิศ ไยสูงัน ปรียารัตน์ รัตน์วิบูลย์ และชลดา จันทร์ขาว. (2559). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานต่อความรู้และการรับรู้ผลการเรียนรู้เรื่องการพยาบาลมารดาและครอบครัวในระยะตั้งครรภ์ของนักศึกษาพยาบาล. **วารสารพยาบาลสภาวิชาชีพไทย**, 9(2), 73–87.

สิริวัฒน์ อายุวัฒน์ (ม.ป.ป.). (2560). การเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem-Based Learning): ความท้าทายของการศึกษาพยาบาลในการพัฒนาการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. **วารสารมหาวิทยาลัยขอนแก่น**, 31(1), 105–111.

สุธิดา สัมฤทธิ์. (2561). การเรียนแบบใช้ทีมเป็นฐานในหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต. **รามาศิษย์วารสาร**, 41(2), 135–142.

อานภาพ เลชะกุล. (2554). การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning). **ฐานข้อมูลด้านแพทยศาสตรศึกษา**, 1–5.

อินทิพร โยษิตนุฤทธิ์. (2561). **ขั้นตอนการสอน Team-Based Learning**. เอกสารประกอบการบรรยาย. คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ไอยฤทธิ ไทยพิสุทธิกุล. (2559). การอำนวยความสะดวกการเรียนรู้แบบเป็นทีม (Facilitation in Team-Based Learning). **เวบบ์ทีกศิริราช คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล**, 9(2), 75–83.

Parmelee DX, DeStephen D, Borges NJ. (2009). **Medical students' attitudes about team-based learning in a pre-clinical curriculum**; Med Educ Online 2009.

Howard S. Barrows. (1996). **Problem-Based Learning in Medicine and Beyond: A Brief Overview**. <https://doi.org/10.1002/tl.37219966804>

Siripen Tor-udom. (2016). **Staff attitude toward Problem-Based Learning (PBL) at the Faculty of Medicine, Thammasat University**: AMEE 2016; #3CC06 (135063)

วาทกรรมความรักจากเพจ Coach Jibb

Discourse of Love from Coach Jibb Facebook Page

วารางคณา สุพรรณชนะบุรี^{1*} และ อลิสา คุ่มเคี่ยม¹

Warangkana Supanchanaburee^{1*} and Alisa Khumkhiam¹

¹ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

¹ Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University

*Corresponding author: Lamjiak129@gmail.com

Received: November 10, 2021; Revised: February 24, 2022; Accepted: February 28, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวาทกรรมความรักจากเพจ Coach Jibb โดยศึกษาจากข้อความที่กล่าวโดย โค้ชจิบ อติกานต์ หนูหนักดี เน้นการวิเคราะห์ข้อความด้วยการใช้กรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลาฟซึ่งเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมิติภาษาและมิติทางสังคม ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาคือข้อความที่รวบรวม จำนวน 213 ข้อความ ตั้งแต่เดือนมกราคม 2562 – เดือนธันวาคม 2563 รวมทั้งสิ้น 2 ปี

ผลการศึกษาพบว่าวาทกรรมความรักจากเพจ Coach Jibb มีการใช้ภาษาใน 1) มิติด้านตัวบท 5 ประเภท ได้แก่ การอ้างถึง 2 ลักษณะ คือ การอ้างถึงเหตุผล และการอ้างถึงบุคคลโดยรวม การใช้มูลบท 2 ลักษณะ คือ การให้ข้อเท็จจริง และการให้ข้อคิดเห็น การใช้ทัศนภาวะ 5 ลักษณะ ประกอบด้วย การใช้คำให้เว้นการกระทำการใช้คำปฏิเสธ การใช้คำแนะนำ การใช้คำแสดงการบังคับ และการใช้คำแสดงความเชื่อ การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ และการใช้อุปลักษณ์ ซึ่งการใช้ภาษาทั้งหมดสะท้อนให้เห็นว่าผู้เขียนมีความสามารถทางภาษาเสนอแนะมุมมองอย่างหลากหลาย 2) มิติปฏิบัติการทางวาทกรรม และ 3) มิติปฏิบัติการสังคมวัฒนธรรม

คำสำคัญ: วาทกรรม ความรัก เพจ Coach Jibb

Abstract

This research aims to study the strategies of Love Discourse from Coach Jibb Facebook Page, emphasizing text analysis using Fairclough is critical discourse analysis conceptual framework, which is the study of the relationship between language dimension and social dimension. The research data was gathered 213 message from January 2019 – December 2020.

The results of the study consist of 1) Text five language usage, namely two types of references: citing reasons and citing overall people. Fundamental usage with two features: facts and comments. Five categories of modality usage including prohibited words, denial usage, using instructions, coercion lexical usage and belief lexical usage. Using rhetorical questions and characteristics of metaphor usage. All of these language usage strategies reflect how the author has the ability to suggest a variety of perspectives, resulting in having numerous admirers and followers. 2) Discursive Practices. And 3) Socio-cultural Practices.

Keywords: Discourse, Love, Coach Jibb Page

บทนำ

ปัจจุบันสื่อบันเทิงหลายรายการมุ่งสร้างเนื้อหาเกี่ยวกับการรับฟังปัญหาความรัก รวมไปถึงปัญหาด้านอื่น ๆ ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ซึ่งแต่ละรายการมีลักษณะคล้าย ๆ กัน คือเน้นให้ข้อคิดตามความเป็นจริงหรือความเหมาะสมเพื่อให้ผู้ติดตามได้รับประโยชน์มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นรายการ Club Friday รายการพุดห่อล็กพุดโทร รายการอย่าหาว่าน่ารักสอน เป็นต้น โดยนอกจากรายการเหล่านี้ ยังพบว่าเพจต่าง ๆ ใน www.facebook.com นิยมเผยแพร่เนื้อหาเกี่ยวกับความรักเช่นเดียวกัน แสดงให้เห็นว่าความรักเป็นเรื่องใกล้ตัวและมีผู้ให้ความสนใจหรือสนใจอยู่เสมอ

ทั้งนี้ยังพบว่าในวงการวิชาการก็มีการวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความรักในหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นความรักของมนุษย์ ความรักชาติ เช่น งานวิจัยเรื่องกลวิธีทางภาษาสื่อวาทกรรมหญิงรักหญิงในนิตยสาร @tom octz (พิมพ์วิติ รุ่งเรืองยิ่ง และโสภี อุ่นทะยา, 2560) งานวิจัยเรื่องกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการให้คำแนะนำปัญหาความรักของเพศที่สาม กรณีศึกษารายการ

วิทยุ “ไก่อ๋มด้อยเชื้อ” (นพวรรณ เมืองแก้ว, 2560) งานวิจัยเรื่องสัมพันธของเรื่องเล่าความรักผ่านรายการคลับฟรายเดย์ (ประกายกาวิล ศรีจินดา, 2560) เป็นต้น

อดิگانต์ หนูนุกัถิ หรือ โค้ชจ๊ีบ เป็นบุคคลที่ใช้สื่อออนไลน์หาทางความรักผ่านหนังสือและรายการโทรทัศน์ ซึ่งผลงานต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี ทำให้โค้ชจ๊ีบตัดสินใจก่อตั้งเพจใน www.facebook.com เพื่อเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรื่องราวความรักกับผู้ติดตาม เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2558 ซึ่งปัจจุบันเพจ Coach Jibb มีจำนวนผู้ติดตาม 485,066 คน โดยเอกลักษณ์ในการส่งสารของโค้ชจ๊ีบเป็นการใช้ภาษาผ่านมูลบท หัตถ์ภาวะ การตั้งคำถาม หรือกลวิธีอื่น ๆ ที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน สามารถเข้าถึงความรู้สึกของผู้ติดตามได้ทันที ดังตัวอย่าง

“เชื่อไหมว่า ผู้ชายไม่เคยรู้เลยว่าบางสิ่งที่เขาพูดออกมามันติดอยู่ในใจผู้หญิง แล้วจะอยู่อย่างนั้นอีกนานแสนนาน”

(24 ต.ค.62)

จากตัวอย่างผู้เขียนใช้คำถามเชิงวาทีศิลป์ซึ่งไม่ต้องการคำตอบ แต่เป็นการใช้คำถาม “เชื่อไหมว่า” ในลักษณะตอกย้ำให้เห็นชัดว่าผู้ชายมีความแตกต่างจากผู้หญิงในเรื่องความรู้สึกหรืออารมณ์ ซึ่งผู้หญิงจะมีความอ่อนโยนและใส่ใจในรายละเอียดต่าง ๆ แต่ผู้ชายจะมองหรือตัดสินใจอะไรอย่างรวดเร็ว รวมทั้งการพูดที่คิดสิ่งใดก็พูดออกมาทันทีโดยไม่ไตร่ตรองไว้ก่อน ทำให้ผู้หญิงเสียความรู้สึกและจำประโยคเหล่านั้นไว้นานในใจเสมอ

“ผมเชื่อว่าหลายคนรู้สึกแค้นใจไปแล้วที่จะมาเล่นเกมส เหนื่อยเกินไปแล้วที่จะแกล้งทำเป็นโอเค และฉลาดเกินไปแล้วที่จะต้องมานั่งโกหกต่อความรู้สึกของตัวเอง”

(2 พ.ย.63)

จากตัวอย่างเป็นการใช้หัตถ์ภาวะของผู้เขียนผ่านคำว่า “เชื่อว่า” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนเสนอแนะความเห็นของตนเองที่เชื่อว่าถูกต้องในการมีความรักที่ต้องคำนึงถึงช่วงอายุ ช่วงวัยให้อยู่ในความเหมาะสม โดยเฉพาะในวัยผู้ใหญ่ที่ควรจัดการกับความสัมพันธ์ให้อยู่ในทิศทางที่ถูกต้อง และรู้จักควบคุมความรู้สึกของตนเองไม่ให้เกินทุกซ์

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าเพจ Coach Jibb มีกลวิธีทางภาษาอย่างหลากหลาย อีกทั้งสิ่งที่ผู้เขียนถ่ายทอดหรือการโต้ตอบระหว่างผู้เขียนและผู้อ่านแสดงให้เห็นค่านิยมทางความรักของผู้คน และนอกจากนี้หากสังเกตในแง่วาทกรรม (discourse) จะเห็นได้ว่าการนำเสนอ มุมมองและข้อคิดเรื่องความรักในเพจดังกล่าวเป็นวาทกรรมที่น่าสนใจเนื่องจากการใช้ภาษา เป็นเครื่องมือในการรวมผู้คนหรือกล่าวได้ว่าภาษามีความสัมพันธ์กับอำนาจเพราะสามารถ นำพาผู้อ่านที่เชื่อหรือคล้อยตามในเรื่องคล้ายกันมาอยู่ในจุดเดียวกันได้ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจ ศึกษาวาทกรรมความรักจากเพจ Coach Jibb

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวาทกรรมความรักจากเพจ Coach Jibb โดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลาฟ

กรอบแนวคิด

Fairclough (1995 อ้างถึงใน ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556) อธิบายไว้ว่า วาทกรรม วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษา กับ สังคมในรูปแบบ 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านตัวบท คือการวิเคราะห์ภาษา ซึ่งในบทความดังกล่าวนี้มีการวิเคราะห์ภาษา 5 ลักษณะ ประกอบด้วย การอ้างถึง การใส่มูลบทการใช้ทัศนภาวะ การใช้ คำถามเชิงวาทศิลป์ และการใช้อุปลักษณ์ มิติที่ 2 มิติปฏิบัติทางวาทกรรม คือ กระบวนการตีความตัวบทผ่านการอาศัยประสบการณ์และปัจจัยทางสังคม และมิติที่ 3 มิติปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรม คือการกล่าวถึงอำนาจและอุดมการณ์ที่ส่งผลต่อสังคมผ่านถ้อยคำและตัวบท

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รวบรวมข้อความย้อนหลังตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2562 – เดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 รวมระยะเวลา 2 ปี จำนวน 213 ข้อความ
2. ศึกษาแนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลาฟ
3. วิเคราะห์วาทกรรมความรักจากเพจ Coach Jibb โดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลาฟ ทั้ง 3 มิติ ประกอบด้วย 1) มิติด้านตัวบท ได้แก่ การใช้อุปลักษณ์ การใส่มูลบท การใช้ทัศนภาวะ การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ และการอ้างถึง 2) มิติปฏิบัติการทางวาทกรรม ได้แก่ กระบวนการผลิต และการตีความ และ 3) มิติปฏิบัติการสังคมวัฒนธรรม

4. เรียบเรียงและเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. มิติด้านตัวบท

1.1 การอ้างถึง

รัชนิทร พงศ์อุดม (2548) กล่าวว่า การอ้างถึงคือการใช้ถ้อยคำที่เป็นข้อมูลต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการอ้างถึงซึ่งจะทำให้ข้อมูลดังกล่าวได้รับการยอมรับและเกิดความน่าเชื่อถือด้วยข้อมูลที่นำมาใช้ในการอ้างถึงนั้นอาจเป็นข้อมูลในลักษณะต่าง ๆ ที่ผู้ส่งสารมั่นใจว่าเป็นประโยชน์ต่อการนำเสนอและทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้ง ซึ่งพบจำนวน 68 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 31.92 สามารถจำแนกได้ 2 ลักษณะดังนี้

1.1.1 การอ้างถึงเหตุผล เป็นการอ้างถึงสาเหตุหรือเรื่องราวที่ทำให้เกิดผลโดยใช้คำสันธาน “เพราะ เพราะฉะนั้น” ซึ่งพบจำนวน 54 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 79.41 ดังตัวอย่าง

เหตุผลที่บางคนเปลี่ยนคนคบไปเรื่อย ๆ เป็น**เพราะ**เขาหลีกเลี่ยงที่จะเปลี่ยนตัวเอง

(29 ธ.ค.62)

จากตัวอย่างเป็นการอ้างถึงเหตุผลอันเกิดจากพฤติกรรมของใครคนใดคนหนึ่งที่ไม่สามารถตัดสินใจมีความสัมพันธ์แบบผูกมัดได้ เนื่องจากต้องการความสบายและความอิสระ ผูกกับไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงตัวเองหรือพัฒนาตัวเองเพื่อใคร หากแต่ต้องการค้นหาสิ่งที่ตนเองชื่นชอบไปเรื่อย ๆ โดยไม่สนใจความรู้สึกของฝ่ายตรงข้าม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเหตุผลดังกล่าวนี้คือความเห็นแก่ตัวนั่นเอง

ความเสมอต้นเสมอปลายคือภาษารักชนิดหนึ่ง**เพราะ**มันคือสิ่งที่แยก
ระหว่างคนที่แค่เข้ามาฉวยโอกาสหรือคนที่**จะ**เข้ามา

(28 พ.ค.63)

จากตัวอย่างเป็นการอ้างถึงเหตุผลในความสำคัญของการรักษาความสัมพันธ์ที่จำเป็นต้องมีความเสมอต้นเสมอปลาย เพราะหากปฏิบัติเช่นเดิมอย่างมั่นคงตลอดก็จะทำให้ชีวิตมีความสุข รวมไปถึงการดูแลเอาใจใส่ต่อคู่รักอย่างไม่มีข้อแม้ ย่อมแสดงให้เห็นถึงความจริงจังจริงใจมากกว่าคนที่เข้ามาทำความรู้จักเพียงผิวเผิน

1.1.2 การอ้างถึงบุคคลโดยรวม เป็นการอ้างถึงผู้คนจำนวนหนึ่งที่มีความคิดคล้ายตามกันหรือพบปัญหาคล้ายกัน ซึ่งพบจำนวน 14 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 20.59 ดังตัวอย่าง

สาเหตุที่หลายคนโสดเป็นเพราะว่าคนที่เราชอบก็ทำไม่ใช่ ส่วนคนที่ทำตัวใช้กับเรา มันก็ไม่ใช่สักไปถึงจุดนั้น

(13 ก.ค.63)

จากตัวอย่างเป็นการอ้างถึงเหตุผลของคนในปัจจุบันที่นิยมใช้ชีวิตคนเดียวเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากประสบการณ์ด้านความรักในอดีตเป็นดังบทเรียนที่ไม่น่าจดจำ รวมไปถึงการเลือกคนรักที่ไม่สมหวังดังคาดหมาย เพราะทุกคนต่างต้องการคนที่รู้สึกตรงกัน เข้าใจกัน แต่กลับได้คนที่ไม่ต้องการเข้ามาในชีวิต

ผู้หญิงหลายคนไม่ได้มีปัญหากับผู้ชายจน แต่ที่มีปัญหากับผู้ชายที่จนแต่กลับโอเคที่ให้มันจนอยู่อย่างนั้น

(29 ต.ค.63)

จากตัวอย่างเป็นการอ้างถึงผู้หญิงในปัจจุบันที่สังคมเข้าใจผิดว่าผู้หญิงไม่ชอบผู้ชายจน ซึ่งแท้จริงแล้วผู้เขียนเห็นว่าผู้หญิงไม่ได้สนใจฐานะของผู้ชาย เพียงแต่ผู้หญิงต้องการผู้ชายที่เป็นผู้นำ รู้จักพัฒนานตนเองตลอดเวลา ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทั้งด้านหน้าที่การงานและการเงิน สามารถเป็นที่พึ่งพาของภรรยาได้เท่านั้น

1.2 การใช้มูลบท

การใช้มูลบท เป็นกลวิธีการกล่าวถึงข้อเท็จจริงหรือความเชื่อที่มีมาก่อนหน้า รวมไปถึงค่านิยมที่คนส่วนใหญ่คิดเห็น ซึ่งพบจำนวน 59 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 27.70 ดังนี้

1.2.1 การให้ข้อเท็จจริง เป็นการถึงเหตุ การณ์หรือความจริงที่มีความสมเหตุสมผลและสามารถพิสูจน์ได้ ซึ่งพบจำนวน 36 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 61.02 ดังตัวอย่าง

ความลับและการโกหกทำลายความสัมพันธ์เสมอ ไม่ว่าคุณจะระวัง
แค่ไหน ยังไงก็โดนจับได้

(3 มิ.ย.62)

จากตัวอย่างเป็นการใช้มูลบทเกี่ยวกับความจริงที่ทุกคนต่างเข้าใจตรงกันดี
ว่าความลับและการโกหกเป็นสิ่งที่ไม่ควรเกิดขึ้นในความสัมพันธ์ สอดคล้องกับมูลบทในที่นี้
คือ “ความลับและการโกหกทำลายความสัมพันธ์เสมอ”

ความใจคือรู้ความจริง เห็นความจริง แต่ยังไม่เชื่อคำโกหก

(22 ธ.ค.62)

จากตัวอย่างเป็นการใช้มูลบทสื่อถึงความเป็นจริงในความสัมพันธ์ที่หลายคน
ทราบว่าคุณความจริงเป็นเช่นไร แต่กลับยังเลือกเชื่อคำโกหกและหลอกตัวเองเพื่อความสบายใจ

1.2.2 การให้ข้อคิดเห็น เป็นการแสดงความรู้สึกหรือการเสนอแนะความคิด
ของผู้เขียน ซึ่งพบจำนวน 23 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 38.98 ดังตัวอย่าง

มันเป็นสิ่งที่แย่มากหากเราสูญเสียใครบางคนที่เรารัก แต่มันจะแย่มากกว่าหากเราสูญเสียตัวเอง ในขณะที่รักเขาคอนั้นแล้วไม่ได้อะไรกลับมาเลย

(5 พ.ค.63)

จากตัวอย่างเป็นการใช้มูลบทโดยใช้คำบอกระดับความรู้สึกผ่านคำว่า “แย่มาก” ซึ่งในที่นี้เป็นความรู้สึกไม่ดี เศร้าเสียใจ เมื่อสูญเสียคนรักไปอย่างไม่มีวันดังตัว โดยผู้เขียนเห็นว่าการที่ใครสักคนจากไปไม่ใช่เรื่องร้ายแรง อีกทั้งเราไม่ควรรักใครที่ทำให้เรารู้สึกเป็นทุกข์หรือเมื่อมีความรักเราควรรักอย่างมีขอบเขต ไม่ละทิ้งความเป็นตัวเอง เพราะหากเราไม่รักตัวเองจะส่งผลให้เราอ่อนแอและปฏิบัติตัวอย่างไร้คุณค่า อาจทำให้ชีวิตไม่มีความสุข

บางครั้งไม่ว่าคุณจะได้แค่ไหน เมตตาแค่ไหน แคร่แค่ไหน หรือให้ความรักมากแค่ไหน มันก็ไม่เคยพอสำหรับบางคน

(10 พ.ย.63)

จากตัวอย่างเป็นการใช้มูลบทที่สะท้อนให้เห็นว่าการเลือกรักใครหรืออยากมีความสัมพันธ์กับใครคนใดคนหนึ่ง เราไม่สามารถใช้ความดีเอาชนะใจได้เสมอไป เพราะความไม่รักคือความไม่รัก ต่อให้ทำความดีเท่าไรก็ไม่มีผลใดทั้งสิ้น ฉะนั้นสิ่งที่ดีที่สุดคือการเลือกรักให้ถูกคนและรู้จักทุ่มเทอย่างมีขีดจำกัด

1.3 การใช้ทัศนภาวะ

จันทิมา อังคพนิกขิก (2557) อธิบายไว้ว่า การใช้ทัศนภาวะเป็นการใช้คำแสดงทัศนคติที่ต้องการพิสูจน์และการใช้คำกริยา หรืออาจกล่าวได้ว่าการใช้ทัศนภาวะ เป็นการให้ความเห็นของผู้พูดต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยอาจเป็นการโน้มน้าวใจให้คิดและทำตาม ซึ่งพบจำนวน 57 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 26.76 ดังนี้

1.3.1 การใช้คำให้เว้นการกระทำ เป็นการใช้ทัศนภาวะที่มีคำว่า “อย่า หยุด เลิก ห้าม” ประกอบในข้อความโดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้รับสารมีสติและกระทำในสิ่งที่เหมาะสม ซึ่งพบจำนวน 24 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 42.11 ดังตัวอย่าง

อย่าไปยึดติดกับใครก่อน นอกจากเขาจะมีความรู้สึกดีกับคุณ
เหมือนกัน เพราะความคาดหวังที่มีเพียงฝั่งเดียวสามารถทำให้ใจพังได้

(7 ก.ค.62)

จากตัวอย่างเป็นการใช้ทัศนภาวะผ่านคำว่า “อย่า” ซึ่งเป็นการแนะนำเชิงบวกว่าเราไม่ควรเชื่อหรือให้ใจใครก่อนเสมอไป หากเรายังไม่แน่ใจว่าเขากับเรารู้สึกกับเราแบบใดกันแน่ ที่สำคัญคือการควบคุมตัวเองไม่ให้เราผิดหวังและเสียใจโดยใช้เหตุ

ให้แต่อย่าอนุญาตให้ใครมาหลอกใช้ รักแต่อย่าอนุญาตให้หัวใจโดน
ทำร้าย เชื่อแต่อย่ามองโลกสวยจนเกินไป พังแต่อย่าสูญเสียความคิด
ของตัวเอง

(25 ธ.ค.62)

จากตัวอย่างเป็นการใช้ทัศนภาวะผ่านคำว่า “อย่า” ร่วมกับบริบทอื่น ๆ โดยในที่นี้เป็นการเสนอแนะให้เรารักตัวเองก่อนรักผู้อื่น เพราะเมื่อใดที่เรารักหาความเป็นตัวเองไว้ได้ ก็ไม่มีใครสามารถทำร้ายเราได้

1.3.2 การใช้คำปฏิเสธ เป็นการใช้ทัศนภาวะโดยการใช้คำว่า “ไม่ ไม่ใช่”

ประกอบในข้อความเพื่อบอกว่าสิ่งใดเหมาะสมหรือถูกต้อง หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการเตือนสติให้ผู้รับสารไตร่ตรองและพิจารณาใหม่ในความเชื่อหรือการกระทำที่เป็นปกติว่าแท้จริงแล้วเป็นสิ่งที่ถูกแล้วหรือไม่ ซึ่งพบจำนวน 12 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 21.05 ดังตัวอย่าง

ความชัดเจน**ไม่**ใช้สิ่งที่น่ากลัว การเสียเวลาเป็นปีต่างหากที่น่ากลัว

(11 เม.ย.62)

จากตัวอย่างเป็นการใช้ทัศนภาวะโดยใช้คำปฏิเสธ “ไม่ใช่” เพื่ออธิบายว่าสิ่งที่น่ากลัวที่สุดในความสัมพันธ์ที่แท้จริงแล้วมิใช่ความไม่ชัดเจน แต่ความน่ากลัวในที่นี้กลับเป็นความใจดี การสละเวลาอันมีค่าของเราที่อดทนอยู่ในความสัมพันธ์ที่ไม่มีพัฒนา ฉะนั้นหากจะเริ่มต้นความสัมพันธ์กับใครเราควรเลือกคนที่กล้าแสดงออกและกล้าเปิดเผยตัวตนให้เราศึกษาและเรียนรู้อย่างไม่หวั่นไหว รวมไปถึงการมีเพียงคน 2 คนในความสัมพันธ์นั้น ๆ ที่ยอมดีกว่าความคลุมเครือหรือการทำให้รู้สึกว่าใครคนใดคนหนึ่งเป็นเพียงตัวเลือก

ผลที่เกิดขึ้นอาจ**ไม่**ใช่ความผิดพลาดของคุณ แต่การเหยียวยาแผลให้

หายคือความรับผิดชอบของคุณ

(27 พ.ค.62)

จากตัวอย่างเป็นการใช้ทัศนภาวะโดยใช้คำปฏิเสธ “ไม่ใช่” เพื่ออธิบายถึงความเจ็บปวดหรือร่องรอยความเสียหายที่เกิดจากความรัก โดยให้เข้าใจว่าแม้เราไม่ได้เป็นสร้างร่องรอยนั้น แต่เราต้องเป็นผู้รักษาให้ทุกอย่างกลับมาเป็นดังเดิม ฉะนั้นการมีความรักที่ดีควรเริ่มต้นจากการรักตัวเองให้มาก่อนแล้วจึงค่อยรักคนอื่น

1.3.3 การใช้คำแนะนำ เป็นการใช้ทัศนภาวะเชิงเสนอแนะและให้ข้อคิด

ด้วยการใช้คำว่า “ควร ให้ จำไว้ว่า” ประกอบในข้อความ ซึ่งจากการศึกษาพบว่ามีการใช้ทัศนภาวะด้วยการใช้คำแนะนำ ซึ่งพบจำนวน 9 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 15.79 ดังตัวอย่าง

ให้จำไว้ว่าเมื่อไรที่มีใครทำให้คุณอกหัก มันจะมีใครบางคนรอซ่อม
หัวใจดวงนี้ให้คุณเสมอ

(15 มิ.ย.62)

จากตัวอย่างเป็นการใช้ทัศนภาวะผ่านการแนะนำด้วยคำว่า “ให้จำไว้” เพื่อให้
ผู้อ่านเรียนรู้เป็นบทเรียนว่าทุกครั้งที่มีคนทำให้เราเสียใจ ก็ย่อมมีคนอยากรักษาใจเรา
เช่นเดียวกัน

คนที่คุณควรเลือกคบควรมีศักยภาพเพื่อสำหรับเป็นสามีหรือภรรยา
ในอนาคตเพราะความสัมพันธ์คือการลงทุนไม่ใช่กิจกรรมยามว่างจึง
ควรเลือกเดทอย่างมีเป้าหมาย

(21 ก.ค.63)

จากตัวอย่างเป็นการใช้ทัศนภาวะโดยการใช้คำว่า “ควร” อธิบายเกี่ยวกับการ
เลือกคบคนรักที่ต้องคบคนมีศักยภาพและมีเป้าหมายในชีวิต เพราะคู่ชีวิตก็เปรียบเสมือน
การลงทุนที่เราควรทำกำไรจากการมีความสุขดีกว่าขาดทุนในความรู้สึกละที่สำคัญคือ
เมื่อลงทุนเรียนรู้ใครสักคนเราไม่ควรเสียเวลาเปล่า จึงต้องรอบคอบในการตัดสินใจตลอดเวลา

1.3.4 การใช้คำแสดงการบังคับ เป็นการใช้ทัศนภาวะเพื่อให้ผู้รับสารพิสูจน์
ความแน่ใจความถูกต้อง รวมทั้งสั่งให้ทำและปฏิบัติในสิ่งที่เหมาะสมด้วยการใช้คำว่า
“ต้อง จง” ประกอบในความ ซึ่งพบจำนวน 9 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 15.79 ดังตัวอย่าง

จงอย่าทำร้ายหัวใจตัวเองโดยการให้ความหวังกับสิ่งที่ตัวเองรู้้อยู่แก่
ใจว่ามันเป็นไปได้

(26 มิ.ย.63)

จากตัวอย่างเป็นการใช้ทัศนภาวะเนื่องจากมีคำว่า “อย่า” กำกับชี้แนะว่า
เราไม่ควรทำร้ายหรือหลอกตนเองให้เชื่อหรือจมในสิ่งที่เรารู้ว่าไม่มีจริง แต่เราควรรู้จัก
ยอมรับทุกสภาวะที่เกิดขึ้นกับตนเองให้ได้ เพื่อให้ชีวิตได้ดำเนินต่อไปอย่างมีความสุข

บางครั้งคุณ**ต้อง**หยุดคิดว่าเรารู้สึกยังงี้กับเขาในตอนนี้ แล้วเปลี่ยนเป็นสังเกตการกระทำของเขาแทนว่าเขาทำแบบนี้เขารู้สึกยังงี้กับคุณ

(9 ธ.ค.63)

จากตัวอย่างเป็นการใช้ทัศนภาวะโดยการใช้คำว่า “ต้อง” เพื่อบังคับให้หยุดคิดถึงผู้อื่นที่เราสนใจ แต่ให้เปลี่ยนความสนใจเป็นการสังเกตฝั่งตรงข้ามว่าปฏิบัติกับเราเช่นไร แล้วเราจะเข้าใจเองว่าเขารู้สึกแบบใดและนำสิ่งที่ได้มาประกอบการตัดสินใจต่อไปว่าควรทำเช่นไรในความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น

1.3.5 การใช้คำแสดงความเชื่อ เป็นการใช้ทัศนภาวะที่ใช้ทัศนคติหรือความเห็นส่วนตัวของผู้ส่งสารผ่านคำว่า “เชื่อผม เชื่อว่า” เพื่อให้ผู้อ่านคล้อยตามสิ่งที่ตนเองการันตีว่าถูกต้อง ซึ่งพบจำนวน 3 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 5.26 ดังตัวอย่าง

เชื่อผมการเป็นโสดดีกว่าเป็นของตาย

(3 ส.ค.63)

จากตัวอย่างเป็นการใช้ทัศนภาวะของผู้เขียนผ่านความเชื่อส่วนตัวโดยการบอกให้เชื่อว่าการเป็นโสดดีกว่าการมีคนรักแต่กลับไม่มีความหมายหรือไรตัวตนในความสัมพันธ์

ผม**เชื่อว่า**หลายคนรู้สึกแค้นเกินไปแล้วที่จะมาเล่นเกมส เหนื่อยเกินไปแล้วที่จะแกล้งทำเป็นโอเค และฉลาดเกินไปแล้วที่จะต้องมานั่งโกหกต่อความรู้สึกของตัวเอง

(2 พ.ย.63)

จากตัวอย่างเป็นการใช้ทัศนภาวะแสดงถึงความเชื่อของผู้เขียนที่เห็นว่า เมื่ออายุเพิ่มขึ้น เราก็ควรวางตัวให้อยู่ในความสัมพันธ์ที่เหมาะสมและปลอดภัยต่อความรู้สึกทางจิตใจ

1.4 การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์

รัชนิทร์ พงศ์อุดม (2548) อธิบายว่า การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ เป็นการตั้งคำถามที่ไม่ได้ต้องการจะหาคำตอบแต่เป็นการถามที่มีวัตถุประสงค์เพื่อชี้แนะหรือผู้ถามมีการคาดหวังคำตอบอยู่ในใจแล้ว ดังนั้น การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์จึงเป็นการถามคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังมีความถูกต้องและเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ตนทำอยู่ให้ดีขึ้น ซึ่งพบจำนวน 17 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 7.99 ดังตัวอย่าง

คุณคิดว่าใครแย่กว่ากัน ระหว่างคนที่โกหกหน้าตายกับคนที่
ซื้อบ๊อพอที่เชื่อว่าสิ่งที่เขาโกหกคือเรื่องจริง

(11 มิ.ย.62)

จากตัวอย่างเป็นการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์โดยไม่ต้องถามคำตอบผ่านคำถามว่า “คุณคิดว่าใครแย่กว่ากัน” ซึ่งเป็นการสร้างประเด็นผ่านคำว่า “แย่” ที่หมายถึงในทางไม่ดี จึงทำให้อ่านตั้งข้อสงสัยว่าสิ่งใดดีหรือไม่ดี สิ่งใดควรหรือไม่ควร และตัดสินใจเองว่าจะทำอย่างไรต่อไป

คุณจะดึงดูสิ่งที่คุณเป็นไม่ใช่สิ่งที่คุณอยาก **อยากได้ความรักที่ดีให้**
ถามตัวเองว่า ตอนนี้คุณสามารถเป็นรักที่ดีให้ใครได้หรือยัง

(13 ก.ย.62)

จากตัวอย่างเป็นการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ให้อ่านถามตัวเองว่าก่อนอยากได้สิ่งใด เราปฏิบัติตามความเหมาะสมคู่ควรกับสิ่งที่อยากได้หรือไม่ ให้เราทบทวนตัวเองผ่านคำถาม “ตอนนี้คุณสามารถเป็นรักที่ดีให้ใครได้หรือยัง” ที่กล่าวอย่างกว้าง ๆ ไม่เจาะจงว่าถามบุคคลใด

1.5 การใช้อุปลักษณ์

ปราณี กุลละวณิชย์ (2531) อธิบายว่า การใช้อุปลักษณ์ เป็นการนำเอาสิ่งหนึ่ง ๆ มาเปรียบเทียบกับอีกสิ่งหนึ่ง เนื่องจากมีลักษณะหรือคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางความหมายเป็นอย่างมาก ซึ่งพบจำนวน 12 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 5.63 ดังตัวอย่าง

การเทพเปรียบเสมือนการตกปลาคือต้องใจเย็น เพราะหากเหยื่อที่เบ็ดมีคุณค่าพอที่ปลาจะมาติด คุณก็แค่ปล่อยให้ปลาวายมาหาคุณเอง

(25 ก.ย.62)

จากตัวอย่างเป็นการใช้อุปลักษณ์ที่มีการเปรียบเทียบว่าการเทพเสมือนการตกปลา ที่เราจำเป็นต้องรอให้ปลามาติดเบ็ดเอง เช่นเดียวกับความรักหากอยากได้รักที่ดี ต้องหัดรอให้เป็น แล้วสักวันเราจะพบเจอกับมันเอง

เวลาจะคบใครต้องดูให้ดี เพราะบางคนคบแล้วเหมือนการลงทุน
แต่บางคนคบแล้วเหมือนได้ไปแจ้งหนี้ตลอดเวลา

(29 เม.ย.63)

จากตัวอย่างเป็นการใช้อุปลักษณ์เปรียบเทียบว่าคนรักเปรียบเสมือนการลงทุน เพราะการลงทุนที่ดีย่อมได้กำไร แต่หากบางคนคบแล้วทำให้เกิดความทุกข์ ก็เปรียบดังการขาดทุนหรืออาจจะมึนหนี้สินเกิดเพิ่มอีกด้วย

2. มิติปฏิบัติการทางวาทกรรม

จากการศึกษาพบว่าวาทกรรมความรักจากเพจ Coach Jibb เป็นการถ่ายทอดข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นชี้แนะเรื่องความรักผ่านเพจ Facebook อันเป็นช่องทางการสื่อสารที่เข้าถึงง่ายและได้รับความนิยมจำนวนมาก ทั้งนี้จุดมุ่งหมายของข้อความต่าง ๆ ที่เผยแพร่ ออกมาอย่างตรงไปตรงมาต่างเป็นไปในลักษณะเดียวกัน คือ ส่งเสริมให้ผู้อ่านมีความรัก โดยเริ่มต้นจากการรักตัวเองก่อน แล้วจึงค่อยรักคนอื่น ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าวาทกรรมความรักเพจดังกล่าวนิยามความรักในรูปแบบรักตนเองเป็นสำคัญ เนื่องจากเมื่อใดที่เราให้เกียรติและเคารพตนเอง เราย่อมมองหาสิ่งที่ดีที่สุด เหมาะสม และเป็นเหตุเป็นผลให้กับชีวิตที่สำคัญคือหากผู้อ่านตีความตามเรื่องราวหรือบทเรียนที่ตนเองประสบโดยตรง ผนวกกับการคล้อยตามการเสนอมุมมองของผู้เขียนก็จะทำให้ผู้อ่านรักตนเองมากขึ้นและพร้อมออกจากความสัมพันธ์ที่มีแต่ความเจ็บปวดและไร้ประโยชน์ สามารถจำแนกเป็นลักษณะสำคัญได้ดังนี้

2.1 ฉากและกาลเทศะ

จากผลการศึกษาในมิติด้านตัวบทจะพบว่าฉากของวาทกรรมความรักจากเพจ Coach Jibb เป็นความรักที่เกิดขึ้นได้ทั่วไปกับทุกคนในสังคม แต่หากพิจารณาจากเพศของผู้ติดตามจะเห็นว่ามุมมองด้านความรักเกิดขึ้นกับเพศหญิงเป็นส่วนใหญ่อาจเนื่องมาจาก

ผู้หญิงมีความอ่อนไหว อ่อนโยน เชื่อและศรัทธาในความรักเป็นพิเศษ ผสมเข้ากับปัจจุบันมีการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารให้ทันสมัยขึ้นทำให้ช่องทางการค้นหาหรือแลกเปลี่ยนในเรื่องราวหรือประสบการณ์เดียวกันเข้าถึงได้ง่ายและเร็วขึ้น ทำให้วาทกรรมความรักจากเพจดังกล่าวได้รับการเผยแพร่ต่อเรื่อย ๆ จากการกดถูกใจหรือแบ่งปันต่อไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ในสังคมออนไลน์

2.2 ผู้ร่วมการสื่อสาร

วาทกรรมความรักจากเพจ Coach Jibb มีผู้ร่วมการสื่อสาร 2 ประเภท ประกอบด้วย 1) ผู้ส่งสารนั่นคือผู้เขียนหรือ Coach Jibb ที่คอยทำหน้าที่เสมือนครู เพื่อน พี่ชาย ที่คอยบอกเล่าประสบการณ์หรือแนะนำวิธีการแก้ปัญหา รวมไปถึงการส่งเสริมให้ 2) ผู้รับสารหรือผู้อ่าน รู้จักคุณค่าของตนเองให้ได้ ซึ่งผู้เขียนจะย้ำเสมอว่าความรักที่ดีสามารถเกิดขึ้นได้ หากรู้จักและรักตัวเองมากพอ

2.3 จุดมุ่งหมาย

จากการสังเกตผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าผู้เขียนหรือผู้สร้างวาทกรรมความรักในเพจดังกล่าวไม่ได้ต้องการสิ่งอื่นใด นอกเสียจากการเตือนใจให้ผู้อ่านมีสติในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ หากใครอยู่ในความสัมพันธ์ที่ถูกต้อก็ให้หาวิธีการดูแลหรือประคับประคองให้ความรักที่สร้างขึ้นอยู่รอด แต่หากใครอยู่ในความสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสมก็ควรจัดการให้ตนเองไม่เป็นผู้เสียเปรียบหรือเสียหายและควรแก้ไขสิ่งที่เกิดขึ้นให้ถูกต้อง ที่สำคัญคือผู้เขียนส่งเสริมให้ผู้อ่านทุกคนค้นหาข้อดีของตนเองให้ได้และต้องรู้จักให้เกียรติตนเองเสมอ

2.4 การลำดับวาทกรรม

เพจ Coach Jibb เป็นการนำเสนอวาทกรรมความรักในรูปแบบเครือข่ายออนไลน์ โดยมีรูปแบบวาทกรรมรูปแบบเดียวคือการนำเสนอข้อความเกี่ยวกับความรักผ่านเครื่องมือหรือเพจดังกล่าวทุกวันโดยมีได้กำหนดช่วงเวลา ซึ่งผู้อ่านสามารถติดตามหรือค้นหาย้อนหลังผ่านเครื่องมือสื่อสารของตนเอง

2.5 น้ำเสียงหรือท่วงทำนองในการสื่อสาร

จากการสังเกตพบว่า เพจ Coach Jibb มีผู้ร่วมการสื่อสาร 2 ช่องทาง โดยผู้สื่อสารหลักคือผู้ส่งสารหรือผู้เขียนซึ่งมีการใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่มีความซับซ้อน มีจังหวะลีลาการนำเสนอที่เป็นกันเอง ทำให้ผู้อ่านเกิดความสนิทสนมและคุ้นชินหรืออาจกล่าวได้ว่าการถ่ายทอดสิ่งที่นำเสนอในแต่ละวันเป็นการบอกเล่าคนใกล้ตัวอย่างตรงไปตรงมา

3. มิติปฏิบัติการสังคมวัฒนธรรม

จากการศึกษาพบว่าวาทกรรมความรักจากเพจ Coach Jibb เป็นการนำเสนอ มุมมองความรักในปัจจุบันที่มีความเป็นอิสระ สังเกตได้จากความสัมพันธ์ที่หลากหลาย รูปแบบ ซึ่งข้อความต่าง ๆ ที่ถูกนำเสนอต่างมีส่วนทำให้ผู้อ่านคลายตามและประทับใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อ่านที่มีประสบการณ์หรือมีความรู้สึกเดียวกับเนื้อหาที่ผู้เขียนต้องการสื่อ ถึงอุดมการณ์และอำนาจของความรัก ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าปัจจุบันเทคโนโลยีเป็นสื่อกลางสำคัญ ในการเชื่อมต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน จึงทำให้ง่ายต่อการรู้สึกและก่อพฤติกรรมอันมี ความรักเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งผู้เขียนก็ได้โน้มน้าวให้ผู้อ่านเชื่อและเห็นคุณค่าของตนเอง และ เสนอแนะหรือโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านอาศัยอยู่บนบรรทัดฐานศีลธรรมอันดี ตามธรรมเนียม วัฒนธรรมของสังคมนั้นคือเน้นความซื่อสัตย์ต่อคู่ครองของตนเองเป็นสำคัญ มีสติและรอบคอบ รวมไปถึงการรักษามีขอบเขตและถูกต้องต่อตนเองและผู้อื่น

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาวาทกรรมความรักจากเพจ Coach Jibb พบว่าโค้ชจ๊อบ หรืออติ กานท์ หนูนุกัคดี ใช้กลวิธีทางภาษา 5 วิธี ได้แก่ 1) การอ้างถึง สามารถจำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ การอ้างถึงเหตุผล และการอ้างถึงบุคคลโดยรวม 2) การใช้มูลบท สามารถจำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ การให้ข้อเท็จจริง และการให้ข้อคิดเห็น 3) การใช้ทัศนภาพสามารถจำแนก ได้ 5 ลักษณะ ประกอบด้วย การใช้คำให้เว้นการกระทำ การใช้คำปฏิเสธ การใช้คำแนะนำ การใช้คำแสดงการบังคับ และการใช้คำแสดงความเชื่อ 4) การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ และ 5) การใช้อุปลักษณ์

จากการสังเกตพบว่าผู้เขียนมีเอกลักษณ์ในการสังสารคือการอ้างถึงหลักฐานที่สามารถพิสูจน์และมีความน่าเชื่อถือได้จากบุคคลส่วนใหญ่ มีการแทรกข้อคิดหรือกล่าวถึง สาเหตุที่มาที่ไปของปัญหา และผลกระทบของปัญหา รวมถึงการสอนที่มีนัยยะให้ได้รับสาร คล้อยตามหรือตัดสินใจเองว่าสิ่งที่เขาปฏิบัติเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมหรือไม่ ทั้งนี้เห็นว่าได้ ว่าผู้เขียนต้องการตีแผ่ปัญหาหรือเสนอแนะมุมมองด้านความรักที่เกิดขึ้นจริง สามารถทำให้ ผู้รับสารคลายตามเป็นหนึ่งในเดียวกันได้เพราะหลายคนต่างพบเจอประสบการณ์ในรูปแบบ เดียวกัน ที่สำคัญที่สุดคือผู้เขียนพยายามเตือนสติให้ผู้รับสารปฏิบัติในสิ่งที่มีผลประโยชน์กับ ตนเองอย่างแท้จริง เสนอมุมมองให้พึ่งพาตัวเองได้ ไม่เจ็บใจจากการยึดติดความสุขจากคน รักหรือกล่าวได้ว่าเรามีความสุขได้ด้วยตนเองมีค่ามากกว่าการฝากความสุขไว้ที่ผู้อื่น

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสังเกตผ่านกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนใช้พบว่ามีความเข้าใจเอาใจเขามาใส่ใจเรา ใช้ถ้อยคำที่ง่ายและไม่ซับซ้อน เป็นสาเหตุให้เพจ Coach Jibb ได้รับการติดตามเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ความรักยังคงเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องและผูกพันกับมนุษย์อยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดทั้งปัญหาและประโยชน์ ประกอบทั้งความทุกข์และความสุข ฉะนั้นการมีผู้ให้คำปรึกษาหรือผู้รับฟังรวมไปถึงผู้ถ่ายทอดข้อคิดหรือดีแท้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความรักจึงมีความสำคัญและมีคุณค่าต่อผู้ที่ประสบปัญหาหรือต้องการแลกเปลี่ยนมุมมองในเรื่องเดียวกัน รวมไปถึงมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อวงสังคมที่มีความรักเป็นส่วนประกอบหนึ่งซึ่งหากความรักดีก็สามารถเกิดแรงผลักดันให้พัฒนาจุดอื่น ๆ ต่อไปได้

ข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจากปัจจุบันสื่อหลายช่องทางมีการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก ดังนั้นจึงควรมีการวิเคราะห์วาทกรรมความรักในเพจอื่น ๆ อย่างหลากหลาย
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบวาทกรรมความรักในสื่อแต่ละช่องทางว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด และทำอย่างไรให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อ่าน ผู้ฟังมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2557). **การวิเคราะห์ข้อความ Discourse analysis**. กรุงเทพฯ ฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นพวรรณ เมืองแก้ว. (2560). กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการให้คำแนะนำปัญหาความรักของเพศที่สาม กรณีศึกษารายการวิทยุไก่คู่ยู่ยี่. **วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่**, 9(1), 1–20.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). **วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์ : แนวคิดและการนำมาศึกษา วาทกรรมในภาษาไทย**. กรุงเทพฯ ฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประกายกาวิล ศรีจินดา. (2560). สัมพันธบทของเรื่องเล่าความรักผ่านรายการคลับฟรายเดย์. **วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ**, 4(3), 101–108.

ปราณี กุลละวณิชย์. (2531). **การเปลี่ยนแปลงของภาษา**. กรุงเทพฯ ฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช.

พิมพ์ดี รุ่งเรืองยิ่ง และโสภี อุณหะยา. (2560). กลวิธีทางภาษาสื่อวาทกรรมหญิงรักหญิงใน
นิตยสาร @tomactz. **วารสาร ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม**, 6(1), 59–82.

วุฒิพงษ์ ประพนธ์มิตร และสุรสิทธิ์ อมรรณชศักดิ์. (2562). การศึกษาวาทกรรมความรักชาติ
ในแบบเรียนวิชากิจกรรมกลุ่มยุวชนแนวหน้าภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีสี
จิ้นผิง. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้าน
สมเด็จเจ้าพระยา**, 14(1), 34–60.

รัชนิท พงศ์อุดม. (2548). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับค่านิยมเกี่ยวกับความงาม :**

การศึกษาวาทกรรมโฆษณา เครื่องสำอางในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาพสะท้อนชายขอบในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2551–2560

Reflection of Marginality in The S.E.A.

Write Awards Short Stories A.D. 2008–2017

กิตติศักดิ์ แก้วตา^{1*} และ วชรินทร์ แก่นจันทร์¹

Kittisak Kaewta^{1*} and Vajrindra Kaencandra¹

¹ สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา 56000

¹ Program in Thai Student, School of Liberal Arts, University of Phayao, Phayao 56000

*Corresponding author: Kittisak06092536@gmail.com

Received: July 15, 2021; **Revised:** October 12, 2021; **Accepted:** December 12, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “ภาพสะท้อนชายขอบในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2551–2560” มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนความเป็นชายขอบในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2551–2560 จำนวน 4 เล่ม รวม 45 เรื่อง โดยใช้กรอบวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis : CDA) ของนอร์แมน แฟร์เคลาฟ (Norman Fairclough) ผลการศึกษาพบภาพสะท้อนความเป็นชายขอบทั้งสิ้น 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสถานภาพและพฤติกรรม 2) ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ 3) ด้านสุขภาพและสาธารณสุข 4) ด้านภูมิศาสตร์ 5) ด้านสังคมและวัฒนธรรม 6) ด้านการศึกษา และ 7) ด้านการเมืองการปกครอง

คำสำคัญ: ภาพสะท้อน ชายขอบ เรื่องสั้น รางวัลซีไรต์

Abstract

The article entitled “Reflection of Marginality in the S.E.A. Write Awards Short Stories A.D. 2008–2017” aimed to analyze the reflection of marginality in the S.E.A. Write Awards short stories A.D. 2008–2017. The data was 4 titles 45 short stories by using Critical Discourse Analysis : CDA by Norman Fairclough. The results revealed that there were 7 reflections of marginality in the S.E.A. Write Awards short stories A.D. 2008 –2017. These were found 1) Social status and behavior 2) Economy and career 3) Health and public health 4) Geography 5) Social and culture 6) Education and 7) Political.

Keywords: Reflection, Marginality, Short Stories, the S.E.A. Write Awards

บทนำ

“ชายขอบ” หรือ Marginality เป็นอีกประเด็นหนึ่งทางสังคมที่ถูกหยิบยกขึ้นมาและกล่าวถึงในงานวรรณกรรมยุคปัจจุบัน ซึ่งหลายเรื่องมิได้สะท้อนความเป็นชายขอบในลักษณะตามมิติทางภูมิศาสตร์หรือตามชายขอบของแผนที่เพียงเท่านั้น แต่ยังได้สะท้อนความเป็นชายขอบในมิติทางสังคมและวัฒนธรรมหรือมิติทางความคิดของคนในสังคมอีกด้วย ดังที่ ภัทรขวัญ ทองเถาว์ (2554) ได้ศึกษาภาพคนชายขอบและกลวิธีการนำเสนอภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชน จำนวน 20 เรื่อง ซึ่งพบว่า ภาพคนชายขอบมี 3 บริบท คือ คนชายขอบในบริบทภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์ เช่น ชาวเขา ชาวเล ชาวเวียดนามอพยพ เป็นต้น คนชายขอบในบริบทเศรษฐกิจ เช่น คนเร่ร่อนขอทาน ผู้ใช้แรงงานที่ไร้ทักษะฝีมือ คนยากจน เป็นต้น และคนชายขอบในบริบทสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ เด็กกำพร้า เด็กพิการคนไทยมุสลิม เป็นต้น โดยใช้กลวิธีการนำเสนอภาพคนชายขอบผ่านโครงเรื่อง นำเสนอผ่านตัวละคร โดยการบรรยายของผู้เขียนโดยตรง และการสร้างตัวละครคนชายขอบจากบทบาทในเรื่องและนำเสนอผ่านฉากและบรรยากาศ

วรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (วรรณกรรมรางวัลซีไรต์) เป็นผลงานที่ได้รับการยอมรับและยกย่องมาตั้งแต่ พ.ศ. 2522 สำหรับในประเทศไทยนักเขียนแต่ละคนได้ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด จินตนาการ หรือเรื่องราวที่มีเค้าโครงเรื่องจริงผ่านตัวอักษร โดยเฉพาะในช่วงตั้งแต่ พ.ศ. 2549 ถึงปัจจุบัน ที่ประเทศไทยมีการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งผู้เขียนที่ได้รับรางวัลในช่วงระยะเวลาดังกล่าวย่อม

ได้รับรู้ข่าวสาร เหตุการณ์บ้านเมือง มีความผูกพันใกล้ชิดกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมไทย ยุคปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้ ขัดแย้ง ประท้วง เรียกร้องสิทธิความเป็นอยู่ ความเท่าเทียมกันของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ผ่านสื่อโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ หรือสื่อออนไลน์ ที่มีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับคำประกาศของคณะกรรมการตัดสินรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ในช่วงปีดังกล่าว ยกตัวอย่างพุทธศักราช 2551 ที่ว่า

“...หนังสือรวมเรื่องสั้นชื่อ เราหลงลืมอะไรบางอย่าง ของวัชร สัจจะสารสิน เป็นงานเขียนสะท้อน ภาพชีวิตและสังคมในยุคที่โลกกำลังเปลี่ยนแปลง ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าสังคมปัจจุบัน มนุษย์มีความขัดแย้งต่อสู้ และแข่งขันกันในการเมือง สังคมและวัฒนธรรม...ในสภาพดังกล่าว มนุษย์จึงตกอยู่ในวังวนแห่งความสับสน แปรกแยก และหวาดระแวง...”

(วัชร สัจจะสารสิน, 2556, หน้า คำประกาศ)

จากคำประกาศข้างต้นยืนยันให้เห็นว่าในงานเขียนซีไรต์มีการสอดแทรกภาพทรรคมที่เรียกว่า “ความเป็นชายขอบ” ปรากฏให้เห็น ดังเรื่องสั้นเรื่อง “กุหลาบย้อมสี” ในหนังสือรวมเรื่องสั้นชุด “สิงโตนอกคอก” ของ จิตานันท์ เหลืองเพียรสมุท ซึ่งได้รับรางวัลซีไรต์ ประจำปี พ.ศ. 2560 ได้ชวนวาทกรรมความเป็นชายขอบผ่านตัวอักษรไว้ว่า

“...เธอเล่าให้ฟังว่าคนนอกรีตมีสองแบบ คือ คนที่หนีออกมาจากเมืองและคนที่เกิดในป่าอยู่แล้ว คนที่หนีออกมาจะนำกุหลาบขาวไปย้อมให้เป็นสีฟ้า แต่คนที่เกิดในป่าจะเกิดมาพร้อมกุหลาบสีฟ้า ทำไมคนนอกรีตจึงมีกุหลาบเหมือนกับพวกเรา ทำไมเทพเจ้าจึงให้กุหลาบกับพวกเธอด้วย ผมถามเอนา แต่เธอไม่รู้ เอนาไม่รู้หนังสือ พ่อและแม่ของเธอตายไปหลายปีแล้ว เนื่องจากถูกทหารของทางการยิง พวกทหารไล่ล่าพวกนอกรีต ผมขอให้เธอเข้ารีต ย้อมสีกุหลาบ แล้วมาอยู่ในเมืองกับผม...”

(จิตานันท์ เหลืองเพียรสมุท, 2560, หน้า 157)

จากการเล่าถึงเนวหาของเซท ในเรื่องสั้น “กุหลาบย้อมสี” สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มของเนวหาที่ถูกมองว่าเป็นพวกนอกรีตนั้นต้องอาศัยอยู่ในป่าลึก และมีดอกกุหลาบที่สีต่างจากคนในเฌียง อีกทั้งยังเป็นพวกที่ไม่รู้หนังสือ นั่นหมายความว่าไม่ได้รับการศึกษา เนวหาและกลุ่มคนในป่าจึงเป็นภาพสะท้อนของคนชายขอบ (คนนอกรีต) จากกระบวนการสร้าง

ความเป็นชายขอบของกลุ่มคนในเมืองซึ่งมีภาพแทนคือพวกทหาร นอกจากนี้กลุ่มคนที่เคยอาศัยอยู่ในเมืองที่หนีออกจากเมืองมาอยู่ในป่า ก็ถูกจัดให้เป็นคนนอกอีกรูปแบบหนึ่ง ช่างถูกพวกทหารไล่ล่าและฆ่าทิ้ง ยิ่งตอกย้ำให้เห็นถึงความรุนแรงที่กลุ่มคนชายขอบถูกกระทำจากคนในเมือง (ทหาร) อีกทั้งสีของดอกกุหลาบที่ต่างกันยังสะท้อนให้เห็นความแตกต่างของกลุ่มคนในเรื่องอีกด้วย

จะเห็นได้ว่าภาพของคนชายขอบนั้นยังคงมีอยู่ในสังคม ด้วยเหตุที่วรรณกรรมมีความสัมพันธ์กับสังคมในทุกยุคทุกสมัย เนื้อหาในวรรณกรรมจึงเป็นภาพสะท้อนของเหตุการณ์ในสังคม และมีความจริงของสังคมสอดแทรกอยู่ สอดคล้องกับชาคริต แก้วทันคำ (2561, หน้า 111-128) ที่ได้วิเคราะห์ภาพสะท้อนความเป็นอื่นของคนชายขอบใน รวมเรื่องสั้น “บังไพรแห่งซบจำปาและเรื่องอื่น ๆ” ของ องค์ บรรจุน พบภาพสะท้อนความเป็นชายขอบ 3 กลุ่ม คือ คนชายขอบในบริบทภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์ ที่สะท้อนภาพคนอพยพหลบหนีเข้ามาในเมืองไทย รวมถึงคนชายขอบ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย คนชายขอบในบริบทเศรษฐกิจ สะท้อนภาพผู้ใช้แรงงาน แรงงานต่างด้าว ที่รู้สึกแปลกแยก ถูกคนในสังคมดูถูกเหยียดหยาม ละเมิดสิทธิมนุษยชน และคนชายขอบในบริบทสังคมและวัฒนธรรม ที่มีความคิด ความเชื่อ ขนบประเพณี วัฒนธรรมและอัตลักษณ์เฉพาะตน แต่ถูกแบ่งแยกมิให้กลืนกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

นอกจากนี้ สุริชัย หวันแก้ว (2550, หน้า 3) ยังได้กล่าวไว้ว่า การพิจารณาเรื่องของคนชายขอบไม่อาจจำกัดเฉพาะเพียงมุ่งมองไปยังกลุ่มคนที่อาศัยตั้งถิ่นฐานอยู่ตรงชายแดนทางภูมิศาสตร์เท่านั้น หากต้องตีความไปถึงคนที่ถูกทำให้อยู่ขอบนอกของการรับรู้ของสังคมด้วย กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบมีมิติที่ซับซ้อนหลากหลายประการ เพราะคำว่า “ชายขอบ” นั้น อาจพิจารณาได้ทั้งในมิติพื้นที่ มิติทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ คนชนบท คนที่มีฐานะยากจน คนไร้การศึกษา คนล้าหลัง ไม่ทันสมัย คนขอทาน คนเร่ร่อน นักโทษ ผู้พิการทางร่างกาย ผู้ป่วยจิตเวช กลุ่มรักร่วมเพศ กลุ่มชายบริการทางเพศ กลุ่มผู้ติดยาเสพติด กลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี เข้าด้วยกัน สรุปได้ว่าคนชายขอบตามความหมายนี้จึงหมายถึง คนที่อยู่ชายขอบในมิติทางภูมิศาสตร์ และคนที่อยู่ชายขอบในมิติทางสังคมศาสตร์และวัฒนธรรมจากคนกลุ่มใหญ่

วรรณกรรมซีไรต์ประเภทเรื่องสั้น ถือเป็นวรรณกรรมสมัยใหม่ที่สะท้อนสภาวะของสังคม สามารถนำเสนอความคิดได้รวดเร็ว รอบด้าน ชัดเจน ประกอบกับมีเนื้อหาที่สั้น กระชับ รวมทั้งการแสดงออกของตัวละครซึ่งเป็นแบบจำลองของมนุษย์ ยิ่งจะสื่อแนวคิดและสะท้อนให้เห็นถึงภาพความเป็นชายขอบในสังคมได้อย่างตรงประเด็น อย่างไรก็ตามในการวิเคราะห์

ตัวบท (Text) หรือภาษาที่ใช้ในงานวรรณกรรม จำเป็นต้องพิจารณาถึงความเชื่อมโยงของ ปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discourse Practices) หรือกระบวนการสร้างตัวของผู้เขียน และ ปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรม (Socio-cultural Practices) ที่วิเคราะห์บริบททางสังคม วัฒนธรรม และการเมืองที่ปรากฏแวดล้อมในตัวบท (Fairclough, 1992) ร่วมด้วย เนื่องจาก วรรณกรรมเปรียบเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นไปที่เกิดขึ้นในทุก ๆ ด้าน ของสังคมแต่ละยุคสมัย ที่ผู้เขียนได้ถ่ายทอดสู่ผู้อ่านให้เห็นภาพเหล่านั้นร่วมกัน “ภาพสะท้อน ความเป็นชายขอบ” ก็เช่นกัน ย่อมจะถูกฉายให้เห็นถึงความแตกต่างของ “คนอื่น” ในสังคม ซึ่งถูกมองจากอำนาจส่วนกลางว่าเป็นคนชายขอบ

ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาภาพสะท้อนความเป็นชายขอบในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ ระหว่าง พ.ศ. 2551–2560 เพื่อเผยให้เห็นถึงภาพสะท้อนความเป็นชายขอบของคนบางกลุ่มในสังคมผ่านมิติต่าง ๆ อันจะนำไปสู่ความตระหนัก สำนึก และทำความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมอย่าง ผาสุกได้อีกทางหนึ่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนความเป็นชายขอบในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2551–2560

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ใช้กรอบวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis : CDA) ของ นอร์แมน แฟร์เคลาฟ (Norman Fairclough) (Fairclough, 1992) เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ภาพสะท้อนความเป็นชายขอบในเรื่องสั้นรางวัล ซีไรต์ พ.ศ. 2551–2560

นิยามศัพท์เฉพาะ

ภาพสะท้อน หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมใดสังคมหนึ่ง ที่ผู้เขียนได้สื่อ ออกมาให้ผู้อ่านได้รับรู้ ตามที่ผู้เขียนได้พบเห็นหรือประสบการณ์ของผู้เขียนเอง

ความเป็นชายขอบ หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลส่วนน้อยในสังคม ซึ่งยังไม่เป็น ที่ยอมรับของสังคมส่วนใหญ่ เพราะมีความแตกต่างทั้งในมิติทางภูมิศาสตร์ การเมือง การศึกษา สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ อาชีพ ความเป็นอยู่ สุขภาพ สาธารณสุข รวมถึง

บทบาท สถานภาพ และพฤติกรรม เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ ผู้มีฐานะยากจน ผู้พิการ ผู้ป่วยด้วยโรคเรื้อรังเกียจ และผู้ขายบริการทางเพศ เป็นต้น

ระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตข้อมูลการวิจัย

เก็บข้อมูลจากหนังสือรวมเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ โดยการเลือกแบบเจาะจง ระหว่าง พ.ศ. 2551-2560 จำนวน 4 เล่ม รวมเรื่องสั้นจำนวน 45 เรื่อง ดังนี้

หนังสือรวมเรื่องสั้นชุด “เราหลงลืมอะไรบางอย่าง” ของ วัชรระ สัจจะสารสิน ปี พ.ศ. 2551 (พิมพ์ครั้งที่ 15 ปี พ.ศ. 2556) จำนวน 12 เรื่อง ได้แก่ นักปฏิวัติ, เรื่องเล่าจากหนองเตย, หาแว่นให้หน่อย, เพลงชาติไทย, ในวันที่วุ่นวาย ยังชนอยู่, บาดทะยัก, ราตรีมิชีวิต, วาวแสงแห่งศรัทธา, แก้วสองใบ, วิทยานิพนธ์ดีเด่น, ฟ้ายืดว้าง และวันหนึ่งของชีวิต

หนังสือรวมเรื่องสั้นชุด “แดดเข้านอนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ” ของ จเด็จ กำจรเดช ฉบับนักศึกษา ปี พ.ศ. 2554 (พิมพ์ครั้งแรก ปี พ.ศ. 2555) จำนวน 12 เรื่อง ได้แก่ สิ่งขำขันของพระเจ้า, คล้ายว่าเริ่มต้นจากฝน, ด้วยดวงตามืดบอดนั้น ฉันเห็น, อยากรู้ได้สักบทเรียนใหม่, แม่ที่พ่ายแล้ว, หนูมานเหยียบเมือง, หวังว่ากิมขังจะไม่พลาดอีก, นาฏกรรมแห่งไฟ, อย่างน้อยก็สัก 5 นาที, มิติทับซ้อนในโลกซ้อนเร้น, แดดเข้านอนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ และไปกินมื้อเช้าที่ดาวพลูโต

หนังสือรวมเรื่องสั้นชุด “อสรพิษและเรื่องอื่น ๆ” ของ แดนอรัญ แสงทอง ปี พ.ศ. 2557 (พิมพ์ครั้งที่ 2 ปี พ.ศ. 2557) จำนวน 12 เรื่อง ได้แก่ อสรพิษ, ดวงตาที่สาม, ผันค้าง, หุ่นร่าง, เส้าให้, แมวผี, ราพันซึลลา เหนือหลุมฝังศพ, อะ โฟ เอ็ม ซูร์ด น็อท มิน บัท ปี, นฤมิตมายา (อติ เตกา เลหหมาย เลขหนึ่ง), เมณูสังโยค (อติ เตกา เลหหมาย เลขสอง), วันเพ็ญเดือนสิบสอง และแสงแห่งเดือนอันฉายฉาน

หนังสือรวมเรื่องสั้นชุด “สิงโตนอกคอก” ของ จิดานันท์ เหลืองเพียรสมุท ปี พ.ศ. 2560 (พิมพ์ครั้งที่ 3 ปี พ.ศ. 2560) จำนวน 9 เรื่อง ได้แก่ จะขอรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว, โลกที่ทุกคนอยากเป็นคนดี, โยนถ่ายความเป็นมนุษย์, รถไฟเที่ยงคืน, อัดกับลิลิธ, ซินเดอเรลล่าแห่งเมืองหุ่นยนต์, กุหลาบย้อมสี, สมาชิกในหลุมหลบภัย และสิงโตนอกคอก

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. กำหนดขอบเขตของการศึกษา
2. สืบหา ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องกับขอบเขตและวัตถุประสงค์ของการวิจัย
3. วิเคราะห์และจัดกลุ่มข้อมูลภาพสะท้อนชายขอบที่ปรากฏในเรื่อง
4. สรุปผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ภาพสะท้อนความเป็นชายขอบจากตัวบทในเรื่องสั้นแต่ละเรื่อง โดยนำกรอบวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis : CDA) ของนอร์แมน แฟร์เคลล์ มาพิจารณาถึงความเชื่อมโยงของ 3 ช่องทาง คือ ตัวบท (Text) หรือภาษาที่ใช้ในงานวรรณกรรม, ปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discourse Practices) หรือกระบวนการสร้าง ตัวบทของผู้เขียน และ ปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรม (Socio-cultural Practices) ที่วิเคราะห์บริบททางสังคม วัฒนธรรม และการเมืองที่ปรากฏแวดล้อมในตัวบท (Fairclough, 1992) มาวิเคราะห์ข้อมูล จากนั้นจัดกลุ่มภาพสะท้อนความเป็นชายขอบ พร้อมกับอธิบายแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ประกอบการยกตัวอย่าง

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลภาพสะท้อนความเป็นชายขอบในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2551-2560 ออกเป็น 7 ด้าน ดังนี้

1. ด้านสถานภาพและพฤติกรรม

สถานภาพและแบบแผนพฤติกรรมเชิงลบที่แตกต่างหรือยังไม่เป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในสังคมของตัวละครที่ปรากฏในเรื่องสั้นได้สะท้อนภาพความเป็นชายขอบอย่างมีนัย โดยที่สังคมส่วนใหญ่มักมองคนกลุ่มนี้ว่าถูกทอดทิ้ง ตัวคนเดียว อ่อนแอ แปลกแยก ไม่น่าไว้วางใจ เป็นบุคคลอันตราย ซึ่งอาจเป็นสถานภาพและพฤติกรรมที่ติดตัวบุคคลนั้นมาตั้งแต่กำเนิดหรือเข้ามาเกี่ยวข้องในภายหลังทั้งจากปัจจัยในระดับครอบครัวและระดับสังคม จากการศึกษาผู้วิจัยได้จัดกลุ่มในด้านนี้ออกเป็น 10 ประเด็น ได้แก่ เด็กกำพร้า, ผู้หญิง, ผู้สูงอายุ, ผู้มีสีผิวต่าง, ผู้ต่ำต้อยทางชนชั้น, ผู้ไร้ที่อยู่อาศัย, ผู้อพยพย้ายถิ่นฐาน, เพศที่สาม, นักโทษ, และมีจรรยาและผู้ชายชายกระทำการผิดกฎหมาย

ยกตัวอย่างเด็กพิการ ที่ถือกำเนิดหรือเติบโตขึ้นมาโดยไร้บิดาหรือมารดาเลี้ยงดู ด้วยเด็ก อาจด้วยเหตุที่บิดาหรือมารดาเสียชีวิต หย่าร้าง หรือทอดทิ้งเด็ก อันส่งผลให้ ตัวละครกลายเป็นเด็กกำพร้า ซึ่งพบในเรื่องแดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, มิติทับซ้อนในโลกซ้อนเร้น, ไปกินมือเช้าที่ดาวพลูโต และดวงตาที่สาม โดยตัวละครเหล่านั้นได้สะท้อน ภาพความเป็นชายขอบผ่านสถานภาพการเป็นเด็กกำพร้า

ตัวอย่าง เรื่องไปกินมือเช้าที่ดาวพลูโต

“...ผมโตมาโดยไม่มีบ้าน เคว้งคว้าง มองโลกในแง่ร้าย อารมณ์แปรปรวน เป็นผลจากการขาดความอบอุ่นในวัยเด็ก พ่อแม่แยกทางเติบโตด้วยการประชดประชัน...”

(จเด็จ กำจรเดช, 2555, หน้า 373)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครเอกในเรื่องเป็นเด็กที่เติบโตมาแล้วพ่อแม่แยกทางกัน ส่งผลให้เขารู้สึก เคว้งคว้าง ไม่มีที่พึ่งพิง มีนิสัยมองโลกในแง่ร้าย มีอารมณ์ที่แปรปรวนเนื่องจากขาดความรัก ความอบอุ่นตั้งแต่เด็ก และเติบโตด้วยการใช้ชีวิตแบบประชดประชัน เด็กกำพร้าจึงถูกสังคมมองว่าเป็นคนไม่สมบูรณ์เพียบพร้อม เป็นกลุ่มคนที่ขาดความรัก ความอบอุ่น น่าสงสาร น่าเห็นใจ อาจมีพฤติกรรมอันจะก่อให้เกิดปัญหาอื่นตามมา ควรได้รับการดูแลช่วยเหลือ และกลายเป็นคนชายขอบที่มีความแตกต่างจากคนที่มีครอบครัวครบสมบูรณ์ในมิติทางความคิดของคนทั่วไป

นอกจากเด็กพิการแล้วยังพบกลุ่มคนหรือบุคคลที่มีพฤติกรรมในลักษณะของ มิจนาชีพ ซึ่งถือเป็นคนชายขอบอีกกลุ่มหนึ่งโดยที่สังคมส่วนใหญ่มักจะรู้สึกเกรงกลัว ระแวง หลีกหนี จากการศึกษาพบคนกลุ่มนี้ในหลายเรื่อง อาทิ แมวผี, คล้ายว่าเริ่มจากฝน, ด้วยดวงตาดำมืดบอดนั้น ฉันเห็น และวิทยานิพนธ์ตีเค้น

ตัวอย่าง เรื่องวิทยานิพนธ์ตีเค้น

“...สมบูรณ์รีบวิ่งขึ้นสะพานลอย...เขาปลอดภัยแล้ว ปลอดภัยจากเงื้อมมือของคนบ้าป่วนเมือง พวกมันต้องบ้าแน่ ๆ คนดี ๆ เขาไม่ทำกันแบบนี้หรอก เขานึกใจหายขึ้นมาอีก หากหนีออกมาไม่ทัน มันจะเกิดอะไรขึ้น พวกมันอาจลือคคเอาเมิดจี แล้วเอาเงินในกระเป๋า หรือถ้าเขา

ชัดขึ้น พวกมันอาจหักคอหรือเอามัดเลียบคอหอย แน่นจนที่เดียวเขา
ต้องตายแน่ ๆ...”

(วัชร สัจจะสารสิน, 2556, หน้า 189)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า สมบูรณ์ ตัวละครที่ต้องพบกับพวกมิชชันนารีในเมืองหลวง ซึ่งดูลักษณะทางกายภาพและพฤติกรรมแล้วไม่น่าไว้วางใจ เขาจึงพยายามวิ่งหนีด้วยความกลัว และเกรงว่าจะถูกทำร้ายร่างกายได้ ทั้งยังมองว่าคนเหล่านี้เป็นพวกที่บ้า ชอบใช้ความรุนแรง ป่าเถื่อน และอาจก่อเหตุอาชญากรรมได้ สะท้อนว่าบุคคลที่มีความบกพร่องในศีลธรรม มีความคิด มีพฤติกรรมที่เข้าข่ายผิดกฎหมาย ย่อมถูกตีตราตัดสินว่าเป็นคนชายขอบในมิติทางความคิดจากคนส่วนใหญ่ในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากถูกคนในสังคมมองว่าเป็นคนเลว เป็นคนไม่ดี ไม่น่าไว้วางใจ น่ากลัว อันตราย ควรอยู่ห่าง และควรระมัดระวังตัว

ในขณะเดียวกันก็พบกลุ่มคนหรือบุคคลที่มีลักษณะพฤติกรรมเข้าข่ายกระทำความผิดกฎของรัฐหรือสังคม ซึ่งกลุ่มคนหรือบุคคลเหล่านี้ยังไม่ถูกจับกุม จึงทำให้เป็นนักโทษหรือผู้ต้องหา เช่น นักฆ่า คนร้าย คนเลว ผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ถูกจัดให้เป็นคนชายขอบเช่นกัน จากการศึกษาพบคนกลุ่มนี้ในหลายเรื่อง อาทิ คล้ายว่าเริ่มจากฝน, หนุมานเหยียบเมือง, มิตินับช้อนในโลกซ่อนเร้น, แดดเซ้าร่อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, เรื่องเล่าจากหนองเตย และเพลงชาติไทย รวมทั้งเรื่องในโลกที่ทุกคนอยากเป็นคนดี ที่พบว่าผู้เขียนได้ใช้กลวิธีเชิงสัญลักษณ์โดยใช้ “ไฟ” ซึ่งคนในสังคมทุกคนมีประจำตัวคล้ายกับบัตรประจำตัวประชาชน โดยไฟดังกล่าวสามารถเปลี่ยนสีได้เพื่อบอกว่าใครดีใครเลว

ตัวอย่าง เรื่องในโลกที่ทุกคนอยากเป็นคนดี

“...แต่เมื่อใดก็ตามที่คนคนนั้นทำสิ่งที่สังคมตัดสินว่าผิด ไฟจะ
กลายเป็นสีดำและคนคนนั้นก็กลายเป็น คนเลวของสังคม...”

(จิตานันท์ เหลืองเพียรสมุท, 2560, หน้า 39)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า คนทุกคนที่เกิดมาในเรื่องจะได้รับไฟสีขาวซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของคนดี แต่เมื่อบุคคลนั้นทำในสิ่งที่สังคมตัดสินว่าผิด ไฟก็จะกลายเป็นสีดำซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของคนเลว คนชั่ว ซึ่งสมควรต้องถูกฆ่าตายการใช้การเปลี่ยนสีของไฟประกอบกับสภาพภาพทาบของตาของคนในสังคม ถือเป็นภาพสะท้อนสังคมของคนชายขอบ ที่ถูกคน

ส่วนใหญ่ของสังคมตัดสินว่าดีหรือเลว คนดีที่มีไฟสีขาวจึงกลายเป็นคนส่วนใหญ่ของสังคม และคนเลวที่มีไฟสีดำจึงกลายเป็นคนชายขอบส่วนน้อยของสังคมไปโดยปริยาย

2. ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ

ภาพสะท้อนความเป็นชายขอบด้านเศรษฐกิจและอาชีพปรากฏในหลาย ๆ เรื่อง ซึ่งส่วนใหญ่ผู้เขียนได้สะท้อนถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตัวละครว่า ประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ มีฐานะยากจนข้นแค้น อดอยาก รายได้น้อย มีความยากลำบากในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพซึ่งไร้ที่ทางทากิน สิ่งเหล่านี้ล้วนสะท้อนภาพความเป็นชายขอบอย่างเห็นได้ชัด จากการศึกษาผู้วิจัยจัดกลุ่มข้อมูลออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ผู้มีฐานะยากจน และอาชีพ

ยกตัวอย่างผู้มีฐานะยากจน จากปัญหาความยากจน ปัญหาหนี้สินถือเป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งของคนชายขอบ จากการศึกษาเรื่องสั้นพบว่า ปัญหาความยากจนถูกสะท้อนออกมาผ่านฐานะทางเศรษฐกิจของตัวละคร ซึ่งพบในหลายเรื่อง อาทิ หุ่นร่าง, ซินเดอเรลล่าแห่งเมืองหุ่นยนต์, อสรพิษ, ไร่พันพิลาปเหนือหลุมฝังศพ, แม่ทัพตายแล้ว, หุ่นมานเหยียบเมือง, แดดเชาร์อันเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, รัตรีมีชีวิต และหาแว่นให้หน่อย

ตัวอย่าง เรื่องหาแว่นให้หน่อย

“...เมื่อสัมผัสสัก ๆ หล่อนเป็นคนน่าสงสารคนหนึ่ง หล่อนเล่าว่า ทำงานอย่างนี้มาตั้งแต่สาว ๆ บ้านเดิมอยู่บนดอย ต้องลงมาทำงานในเมืองเพื่อชดเชยหนี้ให้ที่บ้าน หล่อนต้องตระเวนทำงานไปทั่วหัวเมืองใหญ่ ๆ สลับกันไป...”

(วัชร สัจจะสารสิน, 2556, หน้า 72)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้เขียนได้ถ่ายทอดถึงตัวละครซึ่งเป็นสาวชาวเขาที่ครอบครัวยุติปัญหาหนี้สิน จึงต้องย้ายถิ่นฐานลงมาทำงานในเมืองเพื่อหาเงินชดเชยหนี้ให้กับครอบครัว ความยากจนและปัญหาหนี้สินจึงถือเป็นปัญหาสำคัญที่อยู่คู่คนชายขอบทั้งคนชนบท และคนเมืองมาอย่างยาวนาน หน่วยงานภาครัฐไม่อาจเยียวยาช่วยเหลือหรือแก้ปัญหาให้หมดไปได้ เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้ไม่มีอาชีพ ไม่มีรายได้ หรือหากมีก็เป็นรายได้ที่ต่ำ รายได้ที่มีจึงไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ปัญหาการไม่มีเงินหรือมีเงินน้อยย่อมส่งผลให้คนยอมที่จะอพยพย้ายถิ่นฐานหาที่ทำกิน คนที่มีฐานะยากจนจึงถูกมองจากคนที่มีฐานะในสังคมว่าเป็นพวกสร้างปัญหา ผู้อพยพที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ เมื่อชาวบ้าน

พบเห็นผู้อพยพที่ยากจนก็แสดงท่าทีที่รังเกียจ ดูถูกเหยียดหยามพวกเขา จนกลายเป็นคนต่างพวกและต่างชนชั้นในที่สุด

การประกอบอาชีพเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ผู้เขียนได้นำมาสะท้อนภาพชายขอบให้กับตัวละครในหลายเรื่อง แม้บางอาชีพจะดูเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่สามารถพบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน แต่กลับสะท้อนภาพคนชายขอบได้อีกมุมมองหนึ่ง ยกตัวอย่างหญิงขายบริการทางเพศ จากการศึกษพบว่ามีการกล่าวถึงหญิงขายบริการทางเพศโดยตรง หรือพบการใช้คำที่สื่อถึงอาชีพลักษณะนี้ เช่น โสเภณี โคโยตี้ ซ่อง อาบอบนวด การขายตัว เป็นต้น ซึ่งพบจำนวน 7 เรื่อง ได้แก่ หาแว่นให้หน่อย, แม่ทัพตายแล้ว, มิติห้าชั้นในโลกซ้อนเร้น, แดดะรอนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, ไปกินมื้อเช้าที่ดาวพลูโต, รำพันพิลาปเหนือหลุมฝังศพ และอะ โฟ เอ็ม ชูลด์ น็อท มิน บัท ปี

ตัวอย่าง เรื่องไปกินมื้อเช้าที่ดาวพลูโต

“...สุดา สาวที่ราบสูงซึ่งออกตามหาความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในเมืองท่องเที่ยว เจ้าของบาร์โยนบุญแจ้ห้องให้สุดาและเพื่อน ‘มีฝรั่งสองคนรออยู่ในห้อง แกสองคนหยิบบุญแจ้เลี้ยงดวงเอาไว้จะได้อะไร’ ชีวิตมีแต่ต้องเลี้ยงดวงประจำ สุดาคิด ขณะหลับหูหลับตาหยิบบุญแจ้...”

(จเด็จ กำจรเดช, 2555, หน้า 359)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า สุดาและเพื่อนตัวละครในเรื่องซึ่งเป็นสาวที่ราบสูง ได้มาทำงานขายบริการทางเพศให้กับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และการเลี้ยงบุญแจ้ห้องเพื่อเข้าให้บริการแขกยังสะท้อนถึงการไม่มีสิทธิ์เลือกของชีวิตเขาเหล่านั้น โดยที่อาชีพขายบริการทางเพศก็มักถูกคนส่วนใหญ่มองว่าล้าสมัย ไม่ปลอดภัย น่ารังเกียจ ไม่ควรเข้าใกล้หรือคบค้าสมาคม และยังมียุติวิสัยต่อทางเพศสัมพันธ์หรือโรคเอดส์ ก็จะถูกเบียดขับให้เป็นคนชายขอบจากคนทั่วไปในสังคม

นอกจากอาชีพขายบริการทางเพศแล้ว ยังพบอาชีพคนเก็บขยะ จากการศึกษาพบทั้งตัวละครที่มีอาชีพเก็บขยะตามหน่วยงานของภาครัฐและที่อื่น ๆ เพื่อประทังชีวิต ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ก็ยังคงถูกคนในสังคมแสดงท่าทีรังเกียจ อาทิในเรื่องมิติห้าชั้นในโลกซ้อนเร้น และราตรีมีชีวิต

ตัวอย่าง เรื่องราตรีมีชีวิต

“...พรหมายถึงยายแก่ที่มานั่งเฝ้ากองขยะของตัวเองอยู่ทุกเมื่อเชิวัน ...แก็เป็นคนแปลกหน้าคนหนึ่งที่เขาเคยพบ พรพันจงลงไปว่าแก็บ้ำ ...ด้วยความที่กระตือบไม่้อด ซึ่งสมแน่นไปด้วยของเภาสารพัดอยู่ติดกับ กองขยะ และการแต่งตัวที่สกปรกมอซอ ผมเฝ้ากระเซอะกระเซิง เหมือนสาบ หลายคนจึงมอองว่าแก็ไม่ต่างอะไรกับขยะชิ้นหนึ่ง ชีวิตแก็ ผูกพันอยู่บับขยะตลอดเวลา ดำรงชีพอยู่ได้ด้วยรายได้จากการขายเศษ เหล็ก ขวด และกระดาขลึง...”

(วัชร สัจจะสารสิน, 2556, หน้า 148-149)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้เขียนได้สร้างให้ตัวละครพรพันมีอาชีพเป็นพนักงาน เก็บขยะ ซึ่งถูกคนทั่วไปรังเกียจและไม่มีใครมาสูงสิงด้วย ตัวเขาเองยังเกิดความรู้สึกรังเกียจ ยายแก็รูปลักษณไม่เข้าท่าคนหนึ่งที่มานั่งเฝ้ากองขยะทุกวัน เพื่อค้นหาขยะไปขายเลี้ยงชีพ อีกทั้งยังพันรงตามความคิดของตนว่าแก็เป็นบ้า และหลายคนก็มอองว่าแก็ไม่ต่างอะไรกับขยะ ชิ้นหนึ่ง สะท้อนถึงมุมมองของคนในสังคมที่มอองคนเก็บขยะเป็นคนขายชอบตามความคิดที่ดู ไรค์่า ไรค์่างท่ามาหาเกิน มีร่างกายเลื้อผ้าที่สกปรก มีเชื้อโรค และไม่ควรรเข้าใกล้

ในขณะเดียวกันก็พบตัวละครที่มีอาชีพขอทานเพื่อประทังชีวิตตนให้รอดพ้นจาก ความอดตายไปวัน ๆ จากผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและไม่มีอาชีพที่มั่นคง จากการศึกษา พบตัวละครที่มีอาชีพดังกล่าว ในเรื่องรำพันพิลาป เหนือหลุมฝังศพ และฟ้าเดียวกัน

ตัวอย่าง เรื่องรำพันพิลาป เหนือหลุมฝังศพ

“...เอลูธิเรียบัดนี้ตาบอดและเป็นใบ้ห่มคลุมกายด้วยอาภรณ์ผุเปื่อย แหว่งวัน เท้าเปลือย และเต็มไปด้วยบาดแผลซ่อนเร้นโฉมหน้าตนเองเสีย ด้วยหมวกหนึ่งแพะคร่ำคร่าปูบอน ทุกยามเข้าก็ออกเร่รอนไปขอทาน หาเลี้ยงชีพ เด็ก ๆ ล้อเลียนและกลั่นแกล้งซ้ำ ผู้ใหญ่ใจร้ายทุบตีและ เย้ยหยันซ้ำ สุนัขแห่ห้อมล้อมหน้าหลังเลือกไล่ไล่ส่งซ้ำ ตกเย็นย่ำก็จะ ชมซานกลับคืนมายังใต้ร่มไม้ไคดเดี๋ยวดันนี้ เผชิญหน้ากับภาวะมีอาจตาย และมีอาจมีชีวิตอยู่...”

(แดนอรัญ แสงทอง, 2557, หน้า 215-216)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครขอทานซึ่งตาบอดและเป็นใบ้ แต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่เก่าชืดวัน ตามร่างกาย ใบหน้ามีแต่บาดแผลที่ผู้เขียนได้สื่อในเรื่อง มักจะถูกเด็กล้อเลียน กลั่นแกล้ง ถูกผู้ใหญ่ทุบตี และถูกสุนัขเห่าไล่ สะท้อนให้เห็นว่าคนขอทานมักถูกคนในสังคมมองว่าสกปรก ดุน่ารังเกียจ ไร้พรคนพวก และมักถูกทุบตีขับไล่ไปให้พ้นหมู่บ้าน

3. ด้านสุขภาพและสาธารณสุข

ด้านสุขภาพและสาธารณสุขในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ ปรากฏภาพสะท้อนว่าตัวละครเป็นคนชายขอบที่มีความบกพร่องด้านสุขภาพ น่ารังเกียจ ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ไม่น่าไว้วางใจ ควรปลีกตัวออกห่าง ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ด้านสุขภาพ ซึ่งมีประเด็นย่อยอีก 4 ประเด็น คือ ผู้ป่วยจิตเวช ผู้พิการทางด้านร่างกาย ผู้พิการทางด้านสติปัญญา และผู้ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง และด้านสาธารณสุข

ในด้านสุขภาพผู้วิจัยได้นำภาพสะท้อนความเป็นชายขอบผ่านมิติทางความคิดเป็นเกณฑ์ในการจัดกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นสุขภาพร่างกาย จิตใจ สติปัญญา โรคภัยไข้เจ็บ ยกตัวอย่างผู้ป่วยจิตเวช คือ กลุ่มคนที่มีสุขภาพจิตไม่เป็นปกติ อาจป่วยในลักษณะจิตเวช ซึมเศร้า รวมถึงการเป็นบ้า จากการศึกษาพบคนกลุ่มนี้ในหลายเรื่อง อาทิ ในโลกที่ทุกคนอยากเป็นคนดี, สิงโตนอกคอก, อสรพิษ, เมณูสังเวย, สิ่งชั่วร้ายของพระเจ้า, เพลงชาติไทย และราตรีมีชีวิต

ตัวอย่าง เรื่อง อสรพิษ

“...เจ้าเด็กพิการ...ดวงตาของเขาเหม่อลอย บางครั้งยิ้ม บางครั้งหัวเราะ บางครั้งร้องไห้ บางครั้งพูดจาซึม ๆ ง่า ๆ พิ่ม ๆ พ่า ๆ กับตนเอง สติของเขาวិปลาสไปโดยสิ้นเชิงแล้ว นับตั้งแต่วันที่ที่เขาตัดสินใจยอมจำนนนั้น...”

(แคนธอญ แสงทอง, 2557, หน้า 51)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า แปะ ตัวละครเอกในเรื่องเกิดอาการวิปริตและกลายเป็นคนบ้าในตอนท้ายของเรื่อง โดยมีอาการเหม่อลอย เดี่ยวยิ้ม เดี่ยวหัวเราะ เดี่ยวร้องไห้ พูดกับตัวเอง ตามที่ผู้เขียนได้พยายามสื่อภาพออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน ซึ่งความพิการทางด้านจิตใจของกลุ่มคนเหล่านี้มักถูกคนปกติทั่วไปมองว่าเป็นคนชายขอบในมิติทางความคิด โดยมักจะกลัว ไม่อยากเข้าใกล้ ไม่น่าไว้วางใจ และเป็นบุคคลอันตราย

ในส่วนของผู้พิการทางด้านร่างกาย คือ กลุ่มคนที่มีความพิการของอวัยวะในร่างกาย เช่น แขน ขา ตา เป็นต้น จากการศึกษาตัวละครที่พิการทางร่างกาย อาทิ เรื่องสิงโตนอกคอก, อสรพิษ, ดวงดาที่สาม, สิ่งชั่วร้ายของพระเจ้า, คล้ายว่าเริ่มจากฝน, ด้วยดวงตามืดบอดนั้น ฉันเห็น และนาฏกรรมแห่งไฟ

ตัวอย่าง เรื่องนาฏกรรมแห่งไฟ

“...ครูปรน้ำตารินอีกครั้ง สองแขนที่เขาตั้งใจจะกดลงกับดินนี้เหลือเพียงข้างเดียว แม้สองขาจะอยู่ครบแต่เขาจะใช้ประโยชน์ได้สักแค่ไหน ยังไม่นับร่างกายนี้ที่จะกลายเป็นภาระลูกเมียอีก...”

(จเด็จ กำจรเดช, 2555, หน้า 225)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้เขียนได้สร้างตัวละครพิการทางด้านร่างกายจากเรื่อง คือ ครูปร ที่ถูกตัดแขนข้างหนึ่ง รวมทั้งสภาพร่างกายที่ไม่แข็งแรงเหมือนเช่นเคย ตัวละครนี้ถือเป็นภาพสะท้อนแทนคนพิการในสังคมที่มีถูกคนปกติทั่วไปมองว่าเป็นคนชายขอบในมิติทางความคิด เพราะไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้เช่นคนปกติทั่วไป และเป็นภาระของคนในครอบครัวอีกด้วย

นอกจากนี้จากการศึกษาพบว่า ภาพสะท้อนความเป็นชายขอบด้านสาธารณสุขปรากฏใน 2 เรื่อง คือ กุหลาบย้อมสี และสิงโตนอกคอก โดยเป็นลักษณะของการขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ และความล่าช้าทางด้านสาธารณสุขในพื้นที่ห่างไกลหรือพื้นที่ชายขอบ

ตัวอย่าง เรื่องกุหลาบย้อมสี

“...เนวาชอรองให้ผมช่วยเงินาราน เขาไม่สบายมากและในแผ่นอก
รีตไม่มีหมอยา...”

(จิตานันท์ เหลืองเพียรสมุท, 2560, หน้า 158)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ความล่าช้าทางด้านสาธารณสุขไม่ว่าจะเป็นการขาดแคลนบุคลากร เวชภัณฑ์ ที่ผู้เขียนถ่ายทอดในเรื่องล้วนสะท้อนถึงความเป็นชายขอบที่บ่งบอกว่าพื้นที่ห่างไกล ไม่เจริญ ล้าหลัง ดังนั้นเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยจึงรักษากันตามแบบโบราณที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาของพื้นที่ชายขอบและเป็นปัญหาของคนชายขอบที่คนในสังคมรับรู้โดยทั่วกัน

4. ด้านภูมิศาสตร์

ภูมิศาสตร์ถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่สะท้อนความเป็นชายขอบให้เห็นได้อย่างชัดเจนในที่นี้หมายถึง พื้นที่ที่อยู่ไกลจากความเป็นเมืองหรือความเจริญ ซึ่งอาจจะอยู่ตามขอบของแผนที่ แนวตะเข็บชายแดน บนภูเขา หรืออยู่ในพื้นที่ชนบทห่างไกล ซึ่งเป็นถิ่นอาศัยของตัวละครหรือเหตุการณ์ในเรื่องสั้น จากการศึกษาพบ 3 ประเด็น ได้แก่ ลักษณะ ภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ และความห่างไกลความเจริญ

ยกตัวอย่างลักษณะภูมิประเทศ ในเรื่องสั้นส่วนใหญ่จะปรากฏภาพความเป็นชายขอบมาพร้อมกับฉาก และถิ่นอาศัยของตัวละคร ซึ่งใช้ในการดำเนินเรื่อง ดังนั้นลักษณะภูมิประเทศที่ปรากฏมักจะออกมาในรูปของป่าเป็นส่วนใหญ่ จากการศึกษาพบในหลายเรื่อง อาทิ จะขอรับผิดชอบทั้งหมดแต่เพียงผู้เดียว, กุหลาบย้อมสี, เส้าไห้, นกมิถุนา, เมณีสังโยค, คล้ายว่าเริ่มจากฝน และเรื่องเล่าจากหนองเตย

ตัวอย่าง เรื่องเมณีสังโยค

“...เขาเป็นชาวไตลื้อ เพิ่งอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ในแดนสยามได้ไม่นาน แต่เขาพูดคำเมืองได้ เขาบ่นว่าเขาอาจต้องหาทำเลตั้งหมู่บ้านใหม่เพราะในแถบถิ่นที่เขาตั้งบ้านเรือนอยู่นั้น ตะวันยังไม่ทันตกดินก็ต้องรีบชักบันไดขึ้น เพราะเลือะล้าใจเข้ามาหากินถึงในหมู่บ้าน...”

(แดนอรัญ แสงทอง, 2557, หน้า 305)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ลักษณะภูมิประเทศที่ปรากฏในเรื่องได้สะท้อนความเป็นชายขอบในมิติทางภูมิศาสตร์ ที่ถูกมองว่าเป็นบ้านป่า คนป่า อยู่ห่างไกลจากตัวเมือง ผู้เขียนแสดงให้เห็นถึงความยากลำบากในการใช้ชีวิต ความยากลำบากในการเดินทางคมนาคม มีภัยอันตรายมากมาย ทำให้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นคนชายขอบไปโดยปริยาย

ความห่างไกลความเจริญหรือพื้นที่ชนบท เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มักถูกคนในเมืองมองว่าเป็นพื้นที่ชายขอบตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ ในเรื่องสั้นปรากฏพื้นที่ที่ห่างไกลความเจริญ ทั้งไกลจากตัวหมู่บ้าน ไกลจากตัวอำเภอ และไกลจากเมืองอื่น ๆ ซึ่งพบในเรื่องจะขอรับผิดชอบทั้งหมดแต่เพียงผู้เดียว, สิงโตนอกคอก, แมวผี, แวแสงแห่งศรัทธา, และแก้วสองใบ

ตัวอย่าง เรื่องแมวมณี

“...จากมาบสันตะวาบ้านข้าไปทุ่งกำระเว่นะหนทางมันไม่ใช่น้อย ๆ ต้อง
ตัดทุ่งตรงดิ่งไปทางทิศตะวันตกนี้ ผ่านดอนเทพศักดิ์ ป่าช้า ดอนโหมด ไร่
เพี้ยด เนินไม้เดี่ยว เติงเอน ห้วยเสือ ต้องเดิน ลักส์ข้าหัวข้อมึงและ ต้อง
ผ่านวัดหลายวัด ผ่านดง ผ่านป่า และต้องข้ามน้ำข้ามทากันอีกหลายยก...”

(แดนอรัญ แสงทอง, 2557, หน้า 189)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า พื้นที่ที่กลุ่มคนในเรื่องสันอยู่อาศัยนั้นล้วนห่างไกลจาก
ความเจริญ โดยเฉพาะในเรื่องของระยะทางระหว่างหมู่บ้านหรือเมือง สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลให้
คนในพื้นที่มีต้องใช้เวลาในการเดินทาง การคมนาคมค่อนข้างมาก นอกจากนี้ความห่างไกล
ระหว่างพื้นที่ชนบทกับเมือง ก็มักถูกคนในเมืองใหญ่มองว่าเป็นพื้นที่ชายขอบซึ่งก็ได้เหมาะ
รวมถึงบุคคลในพื้นที่ว่าเป็นคนชายขอบไปด้วย

5. ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ภาพสะท้อนความเป็นชายขอบด้านสังคมและวัฒนธรรม ส่วนใหญ่พบว่าผู้เขียน
ถ่ายทอดความเห็นต่างทางความคิดเชิงวัฒนธรรม และความแตกต่างในเรื่องวิถีชีวิตของ
ตัวละครในแต่ละเรื่อง ซึ่งจะเห็นภาพได้อย่างชัดเจนในหลายเรื่อง จากการศึกษาผู้วิจัยได้แบ่ง
ภาพสะท้อนด้านนี้ออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์และคนต่างเชื้อชาติ, ภาษา และ
ความเชื่อและศาสนา

ยกตัวอย่างกลุ่มชาติพันธุ์และคนต่างเชื้อชาติจากการศึกษาปรากฏชื่อกลุ่มชาติ
พันธุ์หลายกลุ่ม และมีลักษณะที่ต่างจากคนส่วนใหญ่ในสังคมหรือศูนย์กลางการปกครอง
ซึ่งเรียกตัวละครกลุ่มนั้นในหลายลักษณะ เช่น เผ่านอกกริต เผ่ามิด คนต่างดาว เป็นต้น โดยพบ
ในหลายเรื่อง อาทิ กุหลาบย้อมสี, สิงโตนอกคอก, นฤมิตมายา, เมถุนสังโยค, คล้ายว่าเริ่ม
จากฝน, แม้ทศพายแล้ว และหวังว่ากิมาซ์จะไม่พลาดอีก

ตัวอย่าง เรื่องคล้ายว่าเริ่มจากฝน

“...“ในสายตาชาวโลก และรัฐบาลพม่านั้นใช่ แต่เราเป็นคนมอญ” มอญ
ก็เป็นคน เป็นชนกลุ่มน้อยที่แยกจากพม่าเพื่อปกครองตนเอง เช่นเดียวกับ
ฉาน ว่า กะเหรี่ยง คะเรนนี ทั้งหมดกำลังทำสงคราม ทั้งระหว่างชนกลุ่ม
น้อยด้วยกัน และกับรัฐบาล...”

(จเด็จ กำจรเดช, 2555, หน้า 90)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า มีการกล่าวถึงชื่อกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนกลุ่มน้อย ไม่ว่าจะเป็นมอญ ฉาน ว่า เกเรียง ตะเเรนยี ซึ่งคนกลุ่มนี้ได้พยายามแยกตัวออกจากพม่าเพื่อปกครองตนเอง และทำสงครามทั้งกับชนกลุ่มน้อยด้วยกันเอง กับฝ่ายรัฐบาล นอกจากนี้ยังถูกคนในสังคมเมืองมองในเชิงลบแทบทุกด้านไม่ว่าจะเป็นแหล่งอาศัยที่ห่างไกล ความแปลก ความแตกต่าง บุคลิกภาพที่ดูน่ากลัว สกปรก เป็นภัยต่อสังคม และด้อยค่ากว่า ซึ่งในความเป็นจริงกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวถูกมองว่าเป็นคนชายขอบในมิติทางภูมิศาสตร์อยู่แล้วในเบื้องต้น และยังถูกสร้างภาพลบให้กลายเป็นคนชายขอบในมิติด้านความคิดซ้ำอีกครั้งอย่างเห็นได้ชัด

ประเด็นการใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสารถือเป็นภาพสะท้อนความเป็นชายขอบอย่างหนึ่งที่เห็นได้ชัดจากเสียง สำเนียงที่ผู้พูดเปล่งออกมา จากการศึกษาพบทั้งภาษาถิ่นสุพรรณที่ออกเสียงเหนือ ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ และการพูด ไม่ชัดของกลุ่มชาติพันธุ์ จากเรื่องแมงผี, เมณุลังโยค และหาแว่นให้หน้อย

ตัวอย่าง เรื่องหาแว่นให้หน้อย

“...‘คืนนี้ไม่ทำงานหรือ’ เขาถาม ตายังจ้องทีวี ‘ไม่รู้เป็นไร เสียใจกลับแต่หัววัน’ เขาเอนหลังลงบนหมอนนุ่ม ๆ รู้สึกข้าสำเนียงพูดไทยไม่ชัดของ หล่อน หล่อนคงมาจากคอยที่ไหนสักแห่ง เขาเองก็จำชื่อไม่ได้เสียที...”

(วัชรระ สัจจะสารสิน, 2556, หน้า 69)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้เขียนต้องการสื่อให้ตัวละครออกเสียงพูดภาษาไทยกลางได้ไม่ชัด จนผู้ฟังฟังแล้ว รู้ได้เลยว่าเขาไม่ใช่คนไทยภาคกลาง และเกิดอารมณ์ขันกับสิ่งที่ได้ยิน ซึ่งการสื่อสารด้วยสำเนียง ภาษาเหล่านี้หากได้นำไปสื่อสารกับกลุ่มคนที่ใช้ภาษาไทยกลางย่อมถูกมองว่าเป็นคนชายขอบไปโดยปริยาย เนื่องจากไม่สามารถสื่อสารกับคนส่วนใหญ่ให้ชัดเจนหรือเข้าใจได้ง่าย และจะถูกตีตราว่าเป็นคนบ้านนอก ไม่ได้รับการศึกษา เป็นคนพูดภาษาไทยกลางไม่ชัด

6. ด้านการศึกษา

ด้านการศึกษาถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นชายขอบได้ บุคคลที่ไม่ได้รับการศึกษา มีการศึกษาต่ำ หรือไม่มีความรู้ ก็จะถูกตีตราว่าเป็นคนโง่ทึ่ม ไร้ปัญญา จากการศึกษาพบว่าภาพสะท้อนด้านนี้ 2 ประเด็น ได้แก่ การขาดโอกาสทางการศึกษา และความไม่รู้

การขาดโอกาสทางการศึกษา ไม่ได้รับการศึกษา พบในลักษณะของพื้นที่ที่ห่างไกลความเจริญ การดำรงชีวิตที่ยากลำบาก ความยากจน ซึ่งส่งผลให้ตัวละครไม่มีโอกาส

ได้รับการศึกษา หรือได้รับการศึกษาไม่ทั่วถึง ซึ่งพบในเรื่องจะขอรับผิดชอบทั้งหมดแต่เพียงผู้เดียว, ภูหลาบยอมลี, อยากได้สักบทเรียนใหม่, เรื่องเล่าจากหนองเตย และวิทยานิพนธ์ดีเด่น

ตัวอย่าง เรื่องจะขอรับผิดชอบทั้งหมดแต่เพียงผู้เดียว

“... ‘อิม ในที่ที่ลำบากแบบนี้ อะไรก็คงสำคัญกว่าการอ่านออกเขียนได้ทั้งนั้นแหละ’ พ่อค้าเข้าใจสภาพของเมือง เขาสูบหัวเด็ก ๆ แล้วบอกว่า ‘พวกเธอก็อยากออกไปล่าหมาป่าสินะ’...”

(จิตานันท์ เหลืองเพียรสมุท, 2560, หน้า 23)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า พ่อค้าซึ่งมาจากต่างเมืองมีความคิดเห็นว่าประชาชนในเมืองของมอเดิร์ตโดยเฉพาะเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษา ส่งผลให้ประสบปัญหาเรื่องการอ่านออกเขียนได้ เพราะชาวเมืองได้ให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิตเพื่อความอยู่รอดมากกว่า สะท้อนถึงพื้นที่ชายขอบที่ห่างไกลกับระบบการศึกษา และคนเหล่านี้ก็ย่อมถูกตีตราจากคนในสังคมเมือง ซึ่งได้รับการศึกษาว่าเป็นคนชายขอบที่โง่ทึม ไร้การศึกษา และต่ำต้อยด้อยค่าเมื่อเทียบกับ

ในขณะเดียวกันความไม่รู้ก็จัดเป็นภาพสะท้อนความเป็นชายขอบเช่นกัน ความไม่รู้ของบุคคลที่ปรากฏในเรื่องล้วนส่วนใหญ่จะพบในประเด็นเกี่ยวกับความไม่รู้เพราะไม่ได้ศึกษาเรียนรู้ และรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ซึ่งพบในเรื่องจะขอรับผิดชอบทั้งหมดแต่เพียงผู้เดียว, เพลงชาติไทย และราตรีมีชีวิต

ตัวอย่าง เรื่องเพลงชาติไทย

“...ผู้เฒ่าผู้แก่หลายคนทีเดียวที่ชั่วขนาดปียูแต่เ็นป้าในเขา ไม่ค่อยออกมาสนใจโลกภายนอก สักเท่าไร อย่าว่าแต่เพลงชาติเลย ตัวเองอยู่แห่งหนตำบลใดก็ยังจำชื่อที่เป็นทางการไม่ได้เลย...”

(วัชร สัจจะสารสิน, 2556, หน้า 88-89)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้สูงอายุในเรื่องซึ่งอยู่ในชนบทไม่รู้ว่าจะต้องยื่นตรงเคารพธงชาติ ซ้ำยังไม่รู้ว่าตนนั้นอาศัยอยู่ตำบลชื่อว่าอะไร เหล่านี้ล้วนสะท้อนถึงความไม่รู้ อันเป็นผลมาจากการไม่ได้รับการศึกษา เรียนรู้ ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ล้วนถูกมองจากคนที่มีการศึกษาว่าเป็นพวกชายขอบที่ไม่รู้เรื่อง

7. ด้านการเมืองการปกครอง

ภาพสะท้อนความเป็นชายขอบทางการเมืองการปกครอง เกิดจากการปล่อยปละละเลย การไม่เอาใจใส่ของหน่วยงานภาครัฐที่มีต่อประชาชนในพื้นที่ห่างไกล และการไม่เห็นด้วยกับกิจกรรมหรือนโยบายของรัฐ ซึ่งมักถูกมองว่าเป็นภัยต่อความมั่นคง หรือต่อศีลธรรมอันดีงามที่รัฐได้กำหนด จากการศึกษาผู้วิจัยพบประเด็นภาพสะท้อนด้านการเมืองการปกครอง 2 ประเด็น คือ 1) การไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และ 2) การไม่เห็นด้วยกับกิจกรรมหรือนโยบายของรัฐ

การไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐถือเป็นสิ่งสะท้อนและเป็นผลกระทบที่คนชายขอบมักจะถูกปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่ควรจะเป็นจากภาครัฐในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งพบในเรื่องชินเดอเรลล่าแห่งเมืองหุยนันต์, คล้ายว่าเริ่มจากฝน และแดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ

ตัวอย่าง เรื่องแดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ

“...‘เงิน ที่จริงมันไม่ใช่ ฉันอยากให้พ่อแม่มีกิน มีบ้าน อยากได้บัตรประชาชนให้ตัวเองกับน้องชาย แต่ทุกอย่างที่ว่าต้องใช้เงิน ฉันก็เลยมีความฝันว่าอยากได้เงิน’ ‘คุณเป็นต่างดาวหรือ ทำไมพูดไทยชัด’ ‘พ่อแม่ฉันเป็นผู้ลี้ภัยสงครามชาวมอญ ฉันกับน้องชายเกิดในไทย เรียนหนังสือภาษาไทย พูดไทย แต่ไม่ใช่คนไทย เรามีสิทธิได้บัตรประชาชน แต่มันต้องใช้เงิน’...”

(เจด็จ กำจรเดช, 2555, หน้า 308-309)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้เขียนได้สร้างให้ตัวละครในเรื่องซึ่งเป็นผู้ลี้ภัยสงครามชาวมอญ แต่เกิดในผืนแผ่นดินไทย ซึ่งภาครัฐควรจะให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ตามสมควรที่มนุษยชนพึงจะมีให้แก่กัน แต่เขาเหล่านั้นกลับยังไม่ได้รับบัตรประจำตัวประชาชน ซึ่งถือเป็นใบเบิกทางในเรื่องสิทธิต่าง ๆ เนื่องจากไม่มีเงินที่จะไปดำเนินการ เหล่านี้สะท้อนถึงการปล่อยปละละเลย ไม่เอาใจใส่ของหน่วยงานภาครัฐที่มีต่อประชาชนในพื้นที่ห่างไกล หรือผู้อพยพ โดยมองว่าเป็นคนชายขอบที่คอยให้ความช่วยเหลือในภาคหลัง แต่ควรช่วยเหลือกลุ่มคนในเมืองใหญ่ซึ่งอยู่ใกล้กับอำนาจศูนย์กลางทางการเมืองก่อน

นอกจากนี้ประเด็นการไม่เห็นด้วยกับกิจกรรมหรือนโยบายของรัฐ ก็พบว่า ตัวละครกลุ่มนี้มักถูกอำนาจรัฐกระทำเพราะความคิดที่แตกต่าง การถูกอำนาจของรัฐกระทำส่งผลให้พวกเขาเหล่านั้นต้องลุกขึ้นมาต่อสู้และเรียกร้องสิทธิให้กับตนเอง รวมถึงการรวมกลุ่มในลักษณะคอมมิวนิสต์ เช่น เรื่องชินเดอเรลล่าแห่งเมืองหุ่ยยนต์, เรื่องเล่าจากหนองเตย, เพลงชาติไทย และฟ้าเดียวกัน

ตัวอย่าง เรื่องชินเดอเรลล่าแห่งเมืองหุ่ยยนต์

“...‘ชายผู้นี้ไม่ใช่น้องชายของผมแล้ว ตั้งแต่วันที่ที่เขาทรยศต่อคณะ
รัฐบาลของชาติเรา’ ผมกล่าวออกไปอย่างหนักแน่น...‘เขาไม่ใช่ของ
ผมแล้ว เขาเป็นคนเลวที่ทรยศต่อรัฐบาล’...”

(จิตานันท์ เหลืองเพียรสมุท, 2560, หน้า 133)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้เขียนได้ถ่ายทอดให้ตัวละครถูกรัฐมองว่าเป็นผู้ทรยศ เป็นกลุ่มคนที่มีปัญหา มีความเสี่ยงต่อความมั่นคงของประเทศชาติ เพราะคนกลุ่มนี้ถูกสังคมตีตราว่าเป็นพวกฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาล จึงถูกภาครัฐเพ่งเล็งเป็นพิเศษ และกลายเป็นคนชายขอบในที่สุด

สรุปผลและอภิปรายผล

สรุปผล

จากการศึกษาผู้วิจัยสามารถจัดกลุ่มภาพสะท้อนของความเป็นชายขอบในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2551-2560 ออกเป็น 7 ด้าน ซึ่งในแต่ละด้านยังปรากฏประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. **ด้านสถานภาพและพฤติกรรม** ผู้วิจัยได้แบ่งภาพสะท้อนด้านนี้ออกเป็น 10 ประเด็น ได้แก่ เด็กกำพร้า, ผู้หญิง, ผู้สูงอายุ, ผู้มีสีผิวต่าง, ผู้ต่ำต้อยทางชนชั้น, ผู้ไร้ที่อยู่อาศัย, ผู้อพยพย้ายถิ่นฐาน, เพศที่สาม, นักโทษ, และมีจลาจลและผู้เข้าข่ายกระทำผิดกฎหมาย
2. **ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ** ผู้วิจัยได้แบ่งภาพสะท้อนด้านนี้ออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ผู้มีฐานะยากจน และอาชีพ จำนวน 7 อาชีพ คือ หญิงขายบริการทางเพศ, กรรมกร, คนใช้, คนเก็บขยะ, ขอทาน, พรานป่า และค้าขายเร่ร่อน
3. **ด้านสุขภาพและสาธารณสุข** ผู้วิจัยได้แบ่งภาพสะท้อนด้านนี้ออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ด้านสุขภาพ ซึ่งมีประเด็นย่อยอีก 4 ประเด็น คือ ผู้ป่วยจิตเวช, ผู้พิการทางด้านร่างกาย, ผู้พิการทางด้านสติปัญญา และผู้ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง และด้านสาธารณสุข

4. **ด้านภูมิศาสตร์** ผู้วิจัยได้แบ่งภาพสะท้อนด้านนี้ออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ และความห่างไกลความเจริญ

5. **ด้านสังคมและวัฒนธรรม** ผู้วิจัยได้แบ่งภาพสะท้อนด้านนี้ออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์และคนต่างเชื้อชาติ ภาษา และความเชื่อและศาสนา

6. **ด้านการศึกษา** ผู้วิจัยได้แบ่งภาพสะท้อนด้านนี้ออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ การขาดโอกาสทางการศึกษา และความไม่รู้

7. **ด้านการเมืองการปกครอง** ผู้วิจัยได้แบ่งภาพสะท้อนด้านนี้ออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ การไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และการไม่เห็นด้วยกับกิจกรรมหรือนโยบายของรัฐ

อภิปรายผล

ความเป็นชายขอบเกิดขึ้นโดยกระบวนการทางความคิดของมนุษย์ทั่วทุกมุมโลกที่สร้างให้กับพื้นที่ กลุ่มคน หรือบุคคล ในประเทศไทยก็ปรากฏความเป็นชายขอบเช่นกัน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทห่างไกล หรือแม้แต่ในสังคมเมืองหลวง บุคคลก็ได้สร้างความเป็นชายขอบขึ้นมาให้เห็นโดยทั่วไป ความเป็นชายขอบที่ปรากฏในสังคมไทยซึ่งคนในสังคมต่างรับรู้ มักถูกถ่ายทอดผ่านงานทางด้านวรรณกรรม เนื่องจากนักเขียนส่วนใหญ่นิยมนำความจริงที่พบเห็นในสังคมมาเรียบเรียงแต่งเป็นเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อสะท้อนภาพของสังคมในยุคใดยุคหนึ่งไปสู่ผู้อ่าน

วรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (วรรณกรรมรางวัลซีไรต์) ประเภทเรื่องสั้น แม้ว่าสามปีจะวนกลับมาประกวดกันครั้งหนึ่ง และนักเขียนอาหวนเวียนกันได้รับรางวัลอันทรงคุณค่านี้ แต่นักเขียนแต่ละท่านซึ่งมีภูมิลำเนา มีประสบการณ์ชีวิตในสถานที่ที่แตกต่างกัน ย่อมหยิบยกประเด็นเหตุการณ์บ้านเมือง ภาพสะท้อนสังคม รวมถึงภาพสะท้อนความเป็นชายขอบมาแต่งแต้มเรื่องราวมากขึ้นน้อยแตกต่างกันออกไป ตามความถนัด ตามความคิดเห็น และตามกลวิธีการถ่ายทอดเรื่องราวของแต่ละท่าน เพื่อสื่อออกมาให้ผู้อ่านได้เห็นและคิดพิจารณาตาม

จากการวิเคราะห์ภาพสะท้อนความเป็นชายขอบที่พบในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2551-2560 พบว่าเรื่องสั้นดังกล่าวได้ทำหน้าที่สะท้อนภาพความเป็นชายขอบในสังคมไทยในแง่มุมต่าง ๆ ของมนุษย์ ซึ่งผู้วิจัยได้จัดกลุ่มออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพภาพและพฤติกรรม, ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ, ด้านสุขภาพและสาธารณสุข, ด้านภูมิศาสตร์, ด้านสังคมและวัฒนธรรม, ด้านการศึกษา และด้านการเมืองการปกครองนั้น ปัจจัยหลักที่

ส่งผลให้เกิดภาพสะท้อนความเป็นชายขอบดังกล่าวเกิดจากการที่นักเขียนทั้ง 4 ท่าน ได้ใช้สภาวะของสังคมที่พบเห็นจริงในแต่ละช่วงปี และใช้ตัวละครซึ่งเป็นตัวแทนภาพจำลองของคนในสังคมจริงมาถ่ายทอดประกอบเป็นเรื่องสั้นแต่ละเรื่อง ดังนั้นพฤติกรรมกรรมการกระทำการดำรงชีวิต ตลอดจนความเป็นอยู่ของตัวละครที่ถูกถ่ายทอดผ่านงานเขียน จึงสะท้อนให้เห็นถึงภาพความเป็นชายขอบหรือคนชายขอบในแทบทุกเรื่อง

ประเด็นด้านสถานภาพและพฤติกรรมของตัวละคร ที่ผู้วิจัยพบภาพสะท้อนความเป็นชายขอบย่อยถึง 10 ประเด็น ได้แก่ เด็กกำพร้า, ผู้หญิง, ผู้สูงอายุ, ผู้มีสีผิวต่าง, ผู้ต่ำต้อยทางชนชั้น, ผู้รั้งที่อยู่อาศัย, ผู้อพยพย้ายถิ่นฐาน, เพศที่สาม, นักโทษ, และมิชชันนารี และผู้เข้าข่ายกระทำผิดกฎหมาย ซึ่งถือว่าพบประเด็นย่อยค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับภาพสะท้อนชายขอบด้านอื่น อีกทั้งยังปรากฏประเด็นดังกล่าวซ้ำ ๆ ในหลายเรื่อง สาเหตุหนึ่งอาจเนื่องมาจากสถานภาพและพฤติกรรมของตัวละครในเรื่องสั้นที่ผู้เขียนสื่อสารออกมานั้น เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด เห็นภาพค่อนข้างชัดเจน มีอาจหลบเลี่ยง หรือปฏิเสธความเป็นชายขอบจากคนส่วนใหญ่ในสังคมได้ ทั้งนี้อาจวิเคราะห์ได้ว่าผู้เขียนต้องการจะสื่อให้เห็นว่า ในสังคมยุคปัจจุบันคนชายขอบอาจไม่จำเป็นต้องอยู่เฉพาะตามขอบของแผนที่พื้นที่ชนบท หรือภูมิประเทศแบบป่าเขา แต่คนชายขอบสามารถอยู่กระจายได้ทุกแห่งในสังคม หากเขาเหล่านั้นถูกกลุ่มคนส่วนใหญ่ในสังคมมอง คิด ตีตรา แสดงพฤติกรรมแบ่งแยก ผลักไสให้เป็นคนอื่น เป็นคนแปลก เป็นคนชายขอบ แม้ว่าบางคนจะมีสถานภาพที่ติดตัวมาแต่กำเนิดซึ่งเลือกไม่ได้อย่างเด็กกำพร้า คนที่มีสีผิวต่าง และผู้มีชนชั้นที่ต่ำต้อยกว่า หรือบางคนจะมีพฤติกรรมเชิงลบที่เกิดขึ้นในภายหลังอย่าง ผู้อพยพย้ายถิ่นฐาน นักโทษและคนคุก โจรขโมยและมิชชันนารี และผู้เข้าข่ายกระทำผิดกฎหมาย ซึ่งในความเป็นจริงเราก็คงพบเห็นคนกลุ่มนี้อยู่บ่อยครั้งผ่านสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นข่าวโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือสื่อสังคมออนไลน์ ส่วนด้านการเมืองการปกครองที่ปรากฏภาพสะท้อนความเป็นชายขอบน้อยที่สุดนั้น มีสาเหตุมาจากเรื่องสั้นส่วนใหญ่ไม่ได้กล่าวถึงการเมืองการปกครองโดยตรง แต่จะสะท้อนถึงภาพรวมของสังคม ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมมากกว่า

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามขอบเขตของเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ในช่วงทศวรรษ 2551-2560 ข้างต้น ได้สะท้อนปรากฏการณ์ของความเป็นชายขอบในช่วงเวลานั้น ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปฏิบัติการทางวาทกรรม ที่ผู้เขียนได้พยายามสื่อสารให้ผู้อ่านทราบ ว่า แม้ในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ ความเท่าเทียมกันของคนในสังคมมาอย่างต่อเนื่อง แต่กลับยังพบภาพสะท้อนความเป็นชายขอบในแง่มุมต่าง ๆ ให้เห็นเป็นเรื่องปกติ

ธรรมดาอยู่ทั่วไปในสังคม นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรมที่คนส่วนใหญ่ในสังคมซึ่งอยู่ใกล้ศูนย์กลางทางอำนาจแห่งรัฐยังคงมีพฤติกรรม มุมมอง ความรู้สึกนึกคิด ที่จะไม่ยอมรับคนชายขอบ และเบียดขับ ผลักไส ให้กลายเป็นคนอื่นต่อไป

เมื่อนำผลการวิจัยการวิเคราะห์ภาพสะท้อนความเป็นชายขอบในเรื่องสั้นซึ่งผู้วิจัยจัดกลุ่มได้ 7 ด้าน ดังรายละเอียดข้างต้น เทียบกับงานวิจัยของของชัยเนตร ชนกคุณ (2555) ที่ได้ทำการศึกษาตัวละครชายขอบในวรรณกรรมซีไรต์ ช่วงปี พ.ศ. 2522-2550 ซึ่งพบว่าลักษณะความเป็นชายขอบของตัวละครปรากฏอยู่ 4 กลุ่ม ได้แก่ ตัวละครชายขอบทางด้านภูมิศาสตร์, ตัวละครชายขอบทางการเมือง, ตัวละครชายขอบทางด้านสังคมและวัฒนธรรม, และตัวละครชายขอบทางด้านเศรษฐกิจ ส่วนบทบาทของตัวละครชายขอบที่พบมีอยู่ 7 ลักษณะ คือ บทบาทของตัวละครที่เป็นชาวบ้าน, บทบาทของตัวละครที่เป็นหญิง, บทบาทของตัวละครที่เป็นเด็กและเยาวชน, บทบาทของตัวละครจากครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์, บทบาทของตัวละครที่เป็นพนักงานหรือลูกจ้าง, บทบาทของตัวละครที่เข้าร่วมกระบวนการทางการเมือง, บทบาทของตัวละครจากอาชีพ, และบทบาทของตัวละครที่มีความผิดปกติทางร่างกายและจิตใจ จะเห็นว่าผลการวิจัยข้างต้นส่วนใหญ่เมื่อพิจารณารายละเอียดปลีกย่อย จะพบประเด็นที่เหมือนและสอดคล้องกันกับผลการวิเคราะห์ภาพสะท้อนความเป็นชายขอบของผู้วิจัย ในส่วนของประเด็นที่แตกต่างกันที่เห็นได้ชัด คือ ตัวละครชายขอบทางการเมืองที่งานของชัยเนตร ชนกคุณ จะมีรายละเอียดกลุ่มตัวอย่างที่ละเอียดกว่า เนื่องจากได้ทำการศึกษาจากงานวรรณกรรมซีไรต์หลายเล่ม ทั้งนวนิยาย เรื่องสั้น และกวีนิพนธ์ ซึ่งมีแนวการเขียนที่หลากหลาย จึงทำให้มีประเด็นที่สามารถนำมาวิเคราะห์มากกว่า สำหรับประเด็นอาชีพของคนชายขอบก็มีบางอาชีพที่พบต่างกันบ้าง เช่น คนเฝ้าถ่าน สัปเหร่อ คนเก็บขยะ เป็นต้น และมีประเด็นคนชายขอบกลุ่มผู้ป่วยโรคเอดส์หรือผู้ติดเชื้อเอชไอวี ที่ไม่พบในผลงานวิจัยทั้งสองเรื่องนี้

ในงานวิจัยของมิ่งมนัสสน จังหาร (2560) ที่ได้ศึกษาความเป็นชายขอบและการสร้างความเป็นอื่นของตัวละครในเรื่องสั้นรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ซึ่งพบลักษณะความเป็นชายขอบของตัวละคร 6 ลักษณะ คือ ตัวละครชายขอบทางภูมิศาสตร์, ตัวละครชายขอบทางชาติพันธุ์, ตัวละครชายขอบทางสังคม, ตัวละครชายขอบทางวัฒนธรรม, ตัวละครชายขอบทางเศรษฐกิจ และตัวละครชายขอบทางการเมือง ส่วนกลวิธีการสร้างความเป็นอื่นของตัวละครพบ 3 ลักษณะ คือ สร้างผ่านโครงเรื่องโดยความเป็นอื่นที่เกิดขึ้นในเรื่องนั้นเกิดจากการสร้างโครงเรื่องที่มีความขัดแย้งของตัวละคร, สร้างผ่านตัวละคร โดยพฤติกรรม บทสนทนา

หรือความคิดของตัวละคร และสร้างผ่านฉากและบรรยากาศ เมื่อนำผลการศึกษาดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับ ผลการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า ตัวละครชายชอบกับภาพสะท้อนความเป็นชายชอบที่พบมีลักษณะที่ตรงกัน การจัดกลุ่มข้อมูลใกล้เคียงกัน แต่ผลการศึกษาของผู้วิจัยพบในประเด็นเพิ่มเติม คือ ภาษาถิ่น และอาชีพของคนชายชอบ เช่น หญิงขายบริการทางเพศ ขอทาน และคนเก็บขยะ เป็นต้น

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับภาพสะท้อนความเป็นชายชอบ ยังพบในงานของชาคริต แก้วทันคำ (2561, หน้า 111-128) ที่ได้เขียนบทความเรื่อง ภาพสะท้อนความเป็นอื่นของคนชายชอบในรวมเรื่องสั้น “บังไพรแห่งซบจำปาและเรื่องอื่น ๆ” ของ องค์ บรรจุน ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2560 ที่ถือว่าเป็นช่วงปีใกล้เคียงกับงานของผู้วิจัย พบภาพสะท้อนความเป็นชายชอบ 3 กลุ่ม คือ คนชายชอบในบริบทภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์ที่สะท้อนภาพคนอพยพหลบหนีเข้ามาในเมืองไทย รวมถึงคนชายชอบที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย คนชายชอบในบริบทเศรษฐกิจ สะท้อนภาพผู้ใช้แรงงาน แรงงานต่างด้าว ที่รู้สึกแปลกแยก ถูกคนในสังคมดูถูกเหยียดหยาม ละเมิดสิทธิมนุษยชน และคนชายชอบในบริบทสังคมและวัฒนธรรมที่มีความคิด ความเชื่อ ขนบประเพณี วัฒนธรรมและอัตลักษณ์เฉพาะตน แต่ถูกแบ่งแยกมิให้กลืนกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวมีส่วนคล้ายคลึงในการจัดกลุ่มและการวิเคราะห์ภาพสะท้อนความเป็นชายชอบของผู้วิจัยเช่นกัน

นอกจากนี้ในบทความวิจัยเรื่อง วาทกรรมชายชอบในเรื่องสั้นของมาลา คำจันทร์ ที่ศึกษาโดยวชิรินทร์ แก่นจันทร์ และกิตติศักดิ์ แก้วตา (2563) ซึ่งพบว่าภาพสะท้อนของความ เป็นชายชอบในเรื่องสั้นของมาลา คำจันทร์ มีอยู่ 7 ด้าน คือ ด้านภูมิศาสตร์, ด้านการเมือง, ด้านการวิเคราะห์, ด้านสังคมและวัฒนธรรม, ด้านเศรษฐกิจและความเป็นอยู่, ด้านสุขภาพ และสาธารณสุข และด้านบทบาท สถานภาพ และอาชีพ ส่วนกระบวนการสร้างความ เป็นชายชอบของตัวละครในเรื่องสั้นของมาลา คำจันทร์ มี 3 กระบวนการ คือ กระบวนการสร้างความ เป็นชายชอบในมิติทางภูมิศาสตร์ กระบวนการสร้างความ เป็นชายชอบในมิติทาง ความคิด และกระบวนการสร้างความ เป็นชายชอบในมิติทางภูมิศาสตร์กับมิติทางความคิด ซึ่งจะเห็นว่าผลการศึกษาดังกล่าวแม้ตัวบทจะมีเนื้อหาเน้นหนักไปทางฉากและภาพตัวละคร ของท้องถิ่นภาคเหนือที่ถือว่าเป็นพื้นที่ชายชอบเป็นหลัก ตามแนวการเขียนของมาลา คำจันทร์ แต่ผลกลับมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาในครั้งนี้ซึ่งใช้วรรณกรรมซีไรต์ ทั้งนี้ก็เนื่องจากผู้วิจัยได้นำแนวทาง และหลักคิดการจัดกลุ่มภาพสะท้อนความเป็นชายชอบมาใช้ ประกอบในการศึกษาวิเคราะห์ครั้งนี้ด้วย

การศึกษาภาพสะท้อนความเป็นชายขอบในงานวรรณกรรมไม่ได้เพียงแค่เป็นการชี้แนะหรือสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นสภาพของสังคมในแต่ละยุคสมัยเท่านั้น หากแต่การศึกษาตัวบทในวรรณกรรมยังมีคุณูปการต่อสังคมในการทำหน้าที่สื่อสารเป็นปากเสียงแทนคนชายขอบ ให้คนส่วนใหญ่ในสังคมได้รับรู้ ทำความเข้าใจ อันจะนำไปสู่ความตระหนัก สำนึก ยอมรับ และปรับความคิด ทัศนคติ ในการอยู่ร่วมกันของทุกคนในสังคมให้เกิดความผาสุกได้อีกทางหนึ่ง อย่างไรก็ตามผลการวิจัยครั้งนี้ เป็นเพียงผลการวิจัยจากการวิเคราะห์เนื้อหาในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ ช่วงปี พ.ศ. 2551-2560 เท่านั้น ผลการวิเคราะห์ที่ได้อาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหากมีการเพิ่มเติมจำนวนวรรณกรรมหรือเปลี่ยนไปศึกษาวรรณกรรมแนวอื่น วรรณกรรมของนักเขียนท่านอื่น ทั้งนี้ภาพสะท้อนความเป็นชายขอบย่อมมีความแตกต่างกันออกไปตามปัจจัยบางอย่าง อาทิ เนื้อหาในวรรณกรรมแต่ละเรื่อง บริบทของความเป็นท้องถิ่น ในแต่ละภูมิภาคที่ปรากฏในวรรณกรรม รวมถึงมุมมอง ประสบการณ์ และแนวการเขียนของผู้สร้างวรรณกรรมนั้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้สนใจสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปศึกษาเปรียบเทียบกับภาพสะท้อนความเป็นชายขอบกับตัวบทในวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ ได้
2. ผลการวิจัยนี้ อาจเป็นข้อมูลให้ทุกภาคส่วนได้เห็นมุมมอง รับรู้เหตุการณ์และสถานะที่เป็นอยู่ในสังคมสำหรับคิดหาแนวทางสร้างความเท่าเทียมกันในการปกครองกลุ่มคนในสังคม และการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข
3. ผลการวิจัยนี้ เป็นการศึกษาวาทกรรมความเป็นชายขอบเฉพาะในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2551-2560 เท่านั้น หากเป็นวรรณกรรมแนวอื่น เรื่องอื่น หรือผู้เขียนคนอื่น อาจมีผลการวิจัยที่ต่างไปจากนี้ เนื่องจากมีเนื้อหาที่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวาทกรรมความเป็นชายขอบโดยเพิ่มผลงานรางวัลซีไรต์ให้มีจำนวนเรื่องที่มากขึ้น ซึ่งจะทำให้มีประเด็นเนื้อหาที่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้หลากหลายยิ่งขึ้น
2. ควรศึกษาภาพสะท้อนความเป็นชายขอบในวรรณกรรมแนวอื่น เรื่องอื่น หรือผู้เขียนคนอื่นในลักษณะการเปรียบเทียบความเป็นชายขอบระหว่างภูมิภาค เช่น ชนบท ภาคเหนือ อีสาน ได้ กับสังคมเมืองหลวง

3. ควรศึกษาภาพสะท้อนความเป็นชายขอบในวรรณกรรม บทละคร หรือสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่จัดทำขึ้นใหม่ เพื่อผลการวิจัยที่มีความเป็นปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

จเด็จ กำจรเดช. (2555). **แดดเข้านอนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ**. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.

จิตานันท์ เหลืองเพียรสมุท. (2560). **สิงโตนอกคอก** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: แพรว.

ชัยเนตร ชนาคคุณ. (2555). **ตัวละครชายขอบในวรรณกรรมซีไรต์**. วิทยานิพนธ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

ชาคริต แก้วทันคำ. (2561). ภาพสะท้อนความเป็นอื่นของคนชายขอบในรวมเรื่องสั้น “บังไพรแห่งضبจำปาและเรื่องอื่น ๆ”. **วชิรวรรณสาร**, 2(1), 111–128.

แดนอรัญ แสงทอง. (2557). **อสรพิษและเรื่องอื่น ๆ** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สามัญชน.

ภัทรขวัญ ทองเถาว์. (2554). **ภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชน**. วิทยานิพนธ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, กรุงเทพฯ.

มิ่งมนัสชน จังหาร. (2560). **ความเป็นชายขอบและการสร้างความเป็นอื่นของตัวละคร**

ในเรื่องสั้นรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

วัชรະ สัจจะสารสิน. (2556). **เราหลงลืมอะไรบางอย่าง** (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: นาคร.

วัชรินทร์ แก่นจันทร์ และกิตติศักดิ์ แก้วตา. (2563). **วาทกรรมชายขอบในเรื่องสั้นของมาลา**

คำจันทร์. วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏ

มหาสารคาม, 4(3), 29–38.

สุริชัย หวันแก้ว. (2550). **คนชายขอบ: จากความคิดสู่ความจริง** (พิมพ์ครั้งที่ 2).

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Fairclough, N. (1992). **Discourse and social change**. Cambridge: Polity Press.

ภาพลักษณ์พระสงฆ์ในเอกสารโบราณล้านนา

The Image of Buddhist Monks in Ancient Lanna Documents

สุนทร คำยอด^{1*} ศิริพร มณีชูเกตุ¹ ชยุตภักดิ์ คำมูล¹ และ อาภาลัย สุขสำราญ¹
Sunthorn Khamyod^{1*}, Siriporn Maneechukate¹, Chayutpat Kammoon¹ and
Apalai Suksamrani¹

¹ กลุ่มวิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
จังหวัดเชียงใหม่ 50290

¹ Thai language in Thai Department, Faculty of Liberal Arts, Maejo University, Chiang Mai 50290

* Corresponding author: sunthorn_030@mju.ac.th

Received: March 16, 2020; Revised: December 7, 2020; Accepted: February 22, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพลักษณ์พระสงฆ์ล้านนาจากเอกสารโบราณหลายแหล่งข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ล้านนาที่มีรากฐานจากโครงสร้างทางสังคม และความคาดหวังของสังคมต่องานของพระสงฆ์ล้านนา พบว่าการนำเสนอภาพของพระสงฆ์ในเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรจะเป็นภาพลักษณ์ด้านดี ซึ่งพบได้น้อยมากหากภาพลักษณ์พระสงฆ์ในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรัฐจะกล่าวถึงพระสงฆ์ในลักษณะที่เป็นปฏิชนเป็นส่วนหนึ่งและอยู่ภายใต้อำนาจรัฐ ส่วนวรรณกรรมมุขปาฐะจะเสนอภาพพระสงฆ์ที่เป็นคนธรรมดาในสังคมสามารถนำมาล้อเลียนในเชิงขบขันได้ นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงโครงสร้างสังคมล้านนาที่มีการต่อรองเชิงอำนาจซึ่งพระสงฆ์อยู่ในฐานะผู้เบียดเบียนด้านอาหาร ดังนั้นภาพลักษณ์พระสงฆ์ที่นำเสนอจึงเป็นภาพลักษณ์ด้านลบเพื่อระบายความเครียดของสังคม ทั้งนี้รัฐและภาคประชาสังคมล้านนาต่างไม่ได้คาดหวังต่อพระสงฆ์ในเชิงของการหลุดพ้นหากคาดหวังเพียงปฏิบัติตนตามกรอบที่กำหนดเท่านั้น

คำสำคัญ: ภาพลักษณ์ พระสงฆ์ล้านนา วาทกรรม

Abstract

This article aims to study the image of Lanna monks from various ancient documents in order to understand the phenomena related to Lanna monks that are based on social structure and the expectations of society on the role of Lanna monks. The results showed that the good image of the monks in the written documents was very rare. While the image of the monks in documents related to the state refers to monks as ordinary people as a part of state and under the authority of the state. For the oral literature will present images of monks who are ordinary people in society, able to make fun of parodies. In addition, it also reflects the Lanna society structure that has the power negotiation in which monks are in the position of food harasser. Therefore, the image of the monks presented is a negative image to release the stress of society. However, the government and the Lanna civil society sectors did not expect the monks in terms of liberation, if only expecting to act in accordance with the principles of morality.

Keywords: Ideology, Environmental ideology, Discourse

บทนำ

จากการสังเกตการเสนอข่าวเกี่ยวกับพระสงฆ์ในระยะเวลาที่ผ่านมา อาจกล่าวได้ว่าเป็นภาพลักษณ์ด้านลบอย่างต่อเนื่องและในข่าวที่ปรากฏตามสื่อมวลชนนั้นมีพระสงฆ์ภาคเหนืออยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งชาวล้านนาเป็นกลุ่มชนที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์อย่างใกล้ชิด เพราะถือว่าเป็นผู้นำของชุมชน เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลง การศึกษาขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทำให้ความรู้ในศาสนาไม่สามารถตอบสนองระบบเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป หากพระสงฆ์ล้านนาจำนวนหนึ่งได้ปรับตัวเองเข้ากับวิถีทุนนิยม ดังจะเห็นได้จากปรากฏการณ์ “ครูบาฟิเวอร์” ที่เกิดขึ้นจากการคัดสรรคุณสมบัติบางประการแล้วนำมาผลิตซ้ำ เพื่อให้เกิด “ภาพลักษณ์ครูบา” จนกลายเป็นการรับรู้ภาพจำของพระสงฆ์ล้านนา นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทำให้วัดและชุมชนไม่ได้ใกล้ชิดกันเหมือนเช่นในอดีต ปรากฏการณ์ที่น่าสนใจคือ ชาวล้านนาไม่นิยมมาขอพรหรือทำบุญเหมือนในอดีตจึงทำให้เกิดการขาดแคลนบุคลากรทางศาสนา เมื่อชุมชนกับวัดไม่ได้สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเช่นในอดีตส่งผลให้เกิดความขัดแย้ง วัดขาดการควบคุมจากชุมชน จึงทำให้เกิดเหตุการณ์เสื่อมเสียและส่งผลต่อภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ดังที่ปรากฏในสื่อต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง

หากเราจะทำความเข้าใจปรากฏการณ์ข้างต้นจึงต้องกลับไปทบทวนการนำเสนอภาพของพระสงฆ์จากเอกสารโบราณล้านนาที่กระจัดกระจาย ซึ่งเอกสารโบราณล้านนาในที่นี้หมายถึงเอกสารที่บันทึกเป็นอักษรธรรมล้านนาและเอกสารที่ได้รับการปริวรรตเป็นภาษาไทยกลางแล้ว โดยอายุของเอกสารต้องเก่าแก่เพียงพออีกทั้งต้องมีความเกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์พระสงฆ์อย่างชัดเจน แล้วนำมาประมวลเพื่อให้เข้าใจว่าแท้จริงแล้วชาวล้านนาคาดหวังอย่างไรต่อพระสงฆ์ เพื่อเข้าใจโครงสร้างทางสังคมของชาวล้านนา ในยุคจารีตที่สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เพื่อศึกษาการเสนอภาพลักษณ์พระสงฆ์ในเอกสารโบราณล้านนา

วิธีดำเนินการศึกษา

1. สืบค้นและศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับภาพลักษณ์ วาทกรรม และการวิเคราะห์วาทกรรมแนววาทกรรมวิเคราะห์
2. ศึกษาค้นคว้าข้อมูล และเอกสาร งานวิจัยเกี่ยวกับภาพลักษณ์พระสงฆ์ และเอกสารโบราณล้านนา ทั้งกฎหมายโบราณล้านนา สุภาษิต ปรีชาคำทาย และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยคัดเลือกเฉพาะเอกสารโบราณที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ล้านนาเท่านั้น
3. วิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
4. เรียบเรียงและนำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์

แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

ภาพเสนอ หรือภาพลักษณ์ หมายถึงการเลือกคุณสมบัติบางประการของบุคคลที่เด่นชัด มีชีวิตชีวา เข้าใจง่าย เป็นที่รับรู้โดยทั่วไป และลดทอนอัตลักษณ์บุคคลลงเป็นคุณสมบัติเพียงไม่กี่อย่าง (เสนอ เจริญพร, 2548: 20) ดังนั้นภาพเสนอจึงเป็นสิ่งประกอบสร้างทางสังคมที่ต้องผ่านการตีความเชิงอุดมการณ์ ดังนั้นผู้เขียนจึงเลือกใช้แนวคิดวาทกรรมเพื่อทำความเข้าใจประเด็นการเสนอภาพลักษณ์พระสงฆ์ ซึ่งนักวิชาการคนสำคัญที่นำเสนอแนวคิดดังกล่าวคือ มิแช็ล ฟูก็อดต์ (Michel Foucault) ที่มองว่าแนวคิดเรื่องวาทกรรมนำไปสู่ข้อสรุปที่ว่า “ความจริงในอุดมคติ” นั้นไม่ได้มีอยู่จริง หากแต่เป็นความจริงที่ขึ้นอยู่กับบริบทระหว่างความรู้กับอำนาจ (สุเรศ ไซติอุดมพันธ์, 2559: 109–110) วาทกรรมเป็นการเชื่อมโยงข้อเท็จจริงที่สลับซับซ้อนที่สุด และเป็นข้อเท็จจริงทุกด้านของสังคมนั้น วาทกรรมจึงเป็นสิ่งที่

ถูกสร้างขึ้น เหมือนกับความรู้เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นเช่นกัน ดังนั้นทุกคนจึงตกอยู่ใต้อำนาจของวาทกรรมใดวาทกรรมหนึ่งทั้งสิ้น วาทกรรมยังต้องยึดโยงอยู่กับการใช้ภาษาที่ได้กล่าวถึง (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2532: 326) ธเนศ วงศ์ยานนาวา ได้กล่าวถึง ความหมายของวาทกรรมไว้ว่าเป็นลักษณะของกฎเกณฑ์ทางภาษาที่ผลิตความรู้ชุดหนึ่งขึ้นอยู่ กับระบบตรรกะภาษาในวาทกรรม และภาคปฏิบัติการของวาทกรรมต้องมีความสัมพันธ์ กับผู้นำเสนอความจริงดังกล่าวว่ามีสถานภาพในสังคมเป็นอย่างไร (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2529: 142)

แม้ว่าจะมีผู้ให้ความหมาย และมีมุมมอง ต่อ “วาทกรรม” ในแง่มุมที่ต่างกันออกไปหากสามารถสรุป เพื่อเป็นกรอบคิดในการศึกษาได้ว่า การวิเคราะห์วาทกรรมต้องอาศัย “ตัวบท” คือ ถ้อยคำที่ปรากฏในงานวรรณกรรมยุคจารีตที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของพระสงฆ์เป็นการสร้าง “อุดมการณ์” อีกนัยหนึ่ง คือ การผลิต “ความรู้” ชุดหนึ่งขึ้นโดยอาศัย ตัวบทเป็นภาคปฏิบัติการของวาทกรรม โดยมีความสัมพันธ์และเกี่ยวเนื่องกับสภาพสังคม แสดงออกมาในรูปแบบที่หลากหลาย ล้วนแต่เป็นภาคปฏิบัติการของวาทกรรมที่ผู้ศึกษาจะได้นำไปเป็นแนวในการวิเคราะห์ต่อไป

ผลการศึกษา

ภาพลักษณ์พระสงฆ์ในเอกสารในเอกสารโบราณล้านนานั้น จำแนกได้ 2 ส่วนคือ 1)เอกสารที่เป็นลายลักษณ์ ได้แก่วรรณกรรมประเภทโคลง โฉวาทานุสาสนีของคณะสงฆ์เชียงใหม่(โฉวาทสอนพระสงฆ์) คำสอนนาค(สำหรับสอนผู้ที่จะบรรพชา) กฎหมายโบราณล้านนา และความเชื่อเรื่องชิต 2)เอกสารที่เป็นมุขปาฐะ ได้แก่ ปรีศนาคำท่าย ลำนวน เพลงกล่อมเด็ก บทชอ(เพลงปฏิพากย์) คำอู้บ่าวอุสาว(บทเกี่ยวพาราสี) และเรื่องข้าขันล้านนา ซึ่งวรรณกรรมทั้งสองกลุ่มที่ได้กล่าวข้างต้น เป็นชุดข้อมูลที่แพร่หลายและถูกผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นผู้ศึกษาจึงรวบรวมและนำข้อมูลมาวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. ภาพลักษณ์พระสงฆ์ที่ปรากฏในเอกสารลายลักษณ์

ภาพลักษณ์พระสงฆ์ในเอกสารที่เป็นลายลักษณ์นั้นได้สะท้อนภาพพระสงฆ์ 2 ลักษณะคือ พระสงฆ์ในลักษณะที่เป็นอุคมคติ และพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นปุถุชน โดยลักษณะพระสงฆ์ที่เป็นอุคมคตินั้นพบในโคลงนิราศหริภุญชัย โดยผู้ศึกษาเลือกโคลงนิราศหริภุญชัย ฉบับเชียงใหม่มาศึกษา โคลงดังกล่าวเป็นเรื่องราวของการเดินทางระหว่างเมืองเชียงใหม่ และเมืองลำพูนเพื่อไปนมัสการพระธาตุหริภุญชัยทั้งนี้ มีผู้สันนิษฐานว่าวรรณกรรมเรื่องนี้ น่าจะประพันธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2060 (ประเสริฐ ณ นคร, 2546: 71) พบว่าวรรณกรรมเรื่อง

ดังกล่าวได้กล่าวถึงพระสงฆ์ จำนวน 2 บท โดยโคลงบทที่ 1 ได้กล่าวถึงพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนไตร ดังโคลงที่ว่า

กัซกรแต่ตั้ง ลีรส
นบพระธรรมสังฆา ผ่านเฝ้า
สนาสุเบิกนามมา ขอมเรียก รักเอ
ไทยตำบลเมิงเป้า ปลานไ้ววรรณธรณ

(ประเสริฐ ณ นคร, 2546: 81)

จากโคลงข้างต้นผู้เขียนแสดงให้เห็นถึงการกล่าวถึงพระสงฆ์ในฐานะที่ควรกราบไหว้ด้วยศรัทธา ซึ่งเป็นลักษณะของพระสงฆ์ในลักษณะที่เป็นอุคมคติ กล่าวคือเป็นผู้ที่มีความบริสุทธิ์ทรงไว้ซึ่งศีลสมควรแก่การยกย่องกราบไหว้ มีสถานะศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้ยังพบโคลงบทที่ 94 ที่กล่าวถึงพระสงฆ์ ในข้อความที่ว่า

ลูเถิงศาลาเทศหัน บริสุทธิ สว่างเ
ขุมเทียวไทชินบุตร ยอบยัง
ภาณุแกว่งกงอุต อุมไอด มาเอ
เรียมตำเนินนี้จั่ง จอดแจจักดล

(ประเสริฐ ณ นคร, 2546: 175)

โคลงบทข้างต้นได้กล่าวกล่าวถึงพระสงฆ์ในฐานะของผู้แสวงบุญโดยเรียกพระสงฆ์ว่า “ชินบุตร” ซึ่งเป็นคำที่มีลักษณะยกย่องพระสงฆ์ และกล่าวถึง “ศาลาเทศ” คือศาลาสำหรับพระสงฆ์ที่ใช้สำหรับการเทศนาสั่งสอน จากโคลงสองบทข้างต้นได้สะท้อนภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในลักษณะอุคมคติของชาวพุทธทั่วไปคือ สงบ สมณะ และรอบรู้ในพระธรรมคำสอนสมควรแก่การยกย่องในฐานะผู้บริสุทธิ์ เป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์ที่มีสถานะพิเศษสูงกว่าปุถุชนทั่วไปโดยยึดโยงกับการเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนไตร อาจกล่าวได้ว่ามีการกล่าวถึงพระสงฆ์ในลักษณะนี้ในวรรณกรรมลายลักษณ์เป็น “ชนบ” ในการประพันธ์ เนื่องจากเป็นบทแรกของคำประพันธ์ที่เรียกว่าบทประณามพจน์ ยิ่งเป็นการตอกย้ำว่าวรรณกรรมที่เป็นลายลักษณ์ที่มีลักษณะเป็นทางการผู้เขียนเลือกที่จะกล่าวถึงพระสงฆ์ในลักษณะที่เป็นอุคมคติเนื่องจากกรอบคิดด้านชนบในการประพันธ์ ซึ่งต่างจากวรรณกรรมเพื่อความบันเทิงผู้เขียนจะกล่าวถึงพระสงฆ์ในลักษณะที่เป็นปุถุชนมากขึ้น พบได้ในโคลงอมรา เป็นวรรณกรรมที่ไม่ปรากฏปีที่แต่ง แต่ระบุว่าผู้แต่งคือ

“เทพไชย” สันนิษฐานว่าเรื่องดังกล่าวเกิดขึ้น ในสมัยอยุธยาตอนปลายคาบเกี่ยวกับต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ, 2542: 7798) เนื้อเรื่องเป็นกล่าวถึงลูกสาวเศรษฐีที่หลงรักพระภิกษุหนุ่มชื่อชินนะ โดยการมองลอดหน้าต่างระหว่างที่มารับบาตรที่บ้านเศรษฐี ระยะเวลาพระชินนะมองเห็นนางด้วยความรู้สึกธรรมดา ภายหลังเมื่อถูกรบเร้ามากขึ้นด้วยการมอบเสื้อผ้าไปให้พระชินนะเพื่อลาสิกขาให้มาแต่งงาน พระชินนะแม้จะรู้สึกหวั่นไหวแต่ก็ตั้งมั่นในการบวชเพื่อพ้นทุกข์ ดังโคลงบทที่ 69 ที่กล่าวถึงความหวั่นไหวในความรักของพระชินนะที่ถูกคุกคามด้วยพิษแห่งความรักจนร้อนไหม้อยู่เสมอ ดังข้อความที่ว่า

ภิกษุตนหนุ่มหน้า บัวบาน
 ตรัสตรองสุภसार ชู้อย
 หฤทัยเกิดสันดาร พิษซาบ ทรวงเอ
 ออกเฝ้าร้อนไหม้ ค่อยย้าคิดคระนิง

(อุดม รุ่งเรืองศรี, 2544)

เหตุการณ์กลับพลิกผันเมื่อพระชินนะปฏิเสธการแต่งงาน นางอมราจึงตรอมใจตาย เมื่อพระชินนะทราบข่าวจึงเกิดอาลัยเนื่องจากเป็นต้นเหตุให้นางเสียชีวิตจึงกล่าวว่าแม่ชาตินี้จะไม่ได้ครองรักอยู่ร่วมกันแต่ขอให้ได้สมหวังในความรักในชาติต่อไป ในวันปลงศพนางอมราพระชินนะได้เห็นสีไบของนางจึงถอดผ้าสีไบของนางกับอกแล้วถึงแก่มรณภาพ ดังโคลงบทที่ 142 ที่ว่า

ภิกษุตอบได้ คำทุกข์
 ละเลือนน้ำตาตก อาบน้ำ
 เอลไบหอมกับอก สยบท่าว ไปแล
 สีเวดวงไว้เมียน ลวดเมียนมรณา

(อุดม รุ่งเรืองศรี, 2544)

โคลงอมราเป็นวรรณกรรมที่มีพระภิกษุเป็นตัวละครสำคัญ อีกทั้งแสดงความคาดหวังต่อพระภิกษุในฐานะปุถุชนที่ยังคงเวียนว่ายอยู่ในโลกธรรม ซึ่งไม่ต่างจากปุถุชนทั่วไป ลักษณะดังกล่าวยังพบได้ในวรรณกรรมประเภทกฎหมาย ซึ่งแพร่หลายไปทั่วอาณาจักรล้านนาคือกฎหมายมังรายศาสตร์ ที่ได้กล่าวถึงการจัดการมรดกของบิดามารดา หากมีบุตรเป็นพระภิกษุให้จัดสรรมรดก ดังนี้

อนึ่ง มีลูกชาย 3 คน ลูกหญิง 1 คน รวมเป็น 4 คน ผู้พี่ไปทำงานกับขุน **ไปบวช 1** คำชาย 1 ผู้น้องสาวเลี้ยงดูพ่อแม่ พ่อแม่ตาย ไม่รู้ว่าแบ่งปันข้าวของอย่างไร ให้แบ่งออกเป็น 15 ส่วน ให้แก่ลูกผู้ไปทำงานกับขุนส่วน 2 เพราะพ่อแม่เป็นสุหหรือทุกข์ยังพึ่งพาได้ ให้แก่ลูกที่ไปค้าขาย 2 ส่วน เพราะสมบัติของพ่อแม่หากหมดลงยังคงพึ่งพาอาศัยได้ **ให้ผู้ที่ออกบวช 5 ส่วน เพราะได้ช่วยพ่อแม่ให้พ้นจากทุกข์** ส่วนลูกสาวที่เลี้ยงดูอุปถัมภ์พ่อแม่ไม่ให้ขาดตกบกพร่องนั้นให้แบ่ง 6 ส่วน (ซัปะนะ ปินเงิน, 2551: 46)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าการบวชของพระสงฆ์ล้านนานั้น ไม่ได้เป็นการตัดขาดจากครอบครัวหากยังมีสิทธิในทรัพย์สินสมบัติของครอบครัว และได้รับมรดกที่มากกว่าปกติ เพราะถือว่าการบวชนั้นเป็นการ “ช่วยพ่อแม่ให้พ้นจากทุกข์” ดังนั้นการบวชจึงเป็นหน้าที่หนึ่งของลูกที่พึงกระทำต่อพ่อแม่ และรัฐก็ให้การคุ้มครองสิทธิดังกล่าวจึงได้ตราเป็นกฎหมาย เห็นได้ว่าแม้ว่าพระสงฆ์จะเป็นชนชั้นพิเศษในสังคมล้านนา หากรัฐก็ได้ให้ความคุ้มครองในฐานะไพร่หรือประชากรของรัฐ นอกจากนี้ยังสะท้อนอำนาจของรัฐจารีตที่มีเหนือพระสงฆ์อีกด้วย

ตำราชีวิตได้กล่าวถึงการจัดการศพของพระสงฆ์ได้แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับพระสงฆ์ในกรณีที่ป่วยหนักทางครอบครัวอาจนำไปรักษาที่บ้าน และได้รับบุคลิกลักษณะการประโคมดนตรีเพื่อให้เหมาะสม ดังข้อความที่ว่า

“ภิกษุและสามเณรก็ดี หากไปเลี้ยงอายุสังขารยังบ้านเรือนพ่อแม่ส้นนั้น อันว่าฆ้องกลองก็ควรให้เข้าไปตีในบ้านที่นั่นแล เครื่องครัวอันแต่งสังฆารนั้นควรแต่งตามวิธีภิกษุและสามเณรนั้นขุประการ ยามเมื่อเวียกสร้างนั้นฆ้องกลองก็ควรตีแล ส่วนว่าภิกษุสามเณรนั้นเท่าควรห่มยัง คือว่าปราสาทหลังเพียงนั้นแล ส่วนว่าฆ้องกลองนั้นควรให้อยู่หนทางก่อนหน้าแล้ว. ตีไปแล บัควรตีออกไปแล” (คมนตรี เศรษฐพัฒน์นิช, 2539: 127)

จากข้อความข้างต้นได้บอกย้ำว่าพระสงฆ์ล้านนายังคงเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว แม้การรักษายาบาลยามเจ็บป่วยยังเป็นหน้าที่ของครอบครัวที่ต้องดูแล และหากมรณภาพที่บ้านอาจสามารถตั้งบำเพ็ญกุศลที่บ้านได้ หากจะมีข้อจำกัดเรื่องการประโคมดนตรี และจำกัดรูปทรงของปราสาทศพ ให้เป็นปราสาทหลังเพียง คือปราสาทที่มีลักษณะหลังคาราบไม่มียอดแหลม พระสงฆ์ล้านนาจึงได้รับการจัดวางในฐานะของปุถุชนค่อนข้างมาก กล่าวคือไม่ได้คาดหวังต่อพระสงฆ์ในเชิงโลกุตระที่เป็นอุดมคติ แต่ได้รับการปฏิบัติในฐานะของประชากรของรัฐ และสมาชิกของครอบครัว มีสิทธิตามที่กฎหมายกำหนด

นอกจากนี้รัฐยังได้ออกกฎหมายเพื่อควบคุมความประพฤติของพระสงฆ์ให้เป็นไปตามครรลองที่รัฐมองเห็นว่าสมควร โดยอ้างอิงจากพระวินัย กฎหมายดังกล่าวเรียกว่า “โอวาทานุสาสนี” ซึ่งอาจเรียกว่า กฎหมายของพระสงฆ์ อาจเทียบเคียงได้กับประกาศของมหาเถรสมาคมในปัจจุบัน โอวาทานุสาสนีจะเป็นการตรากฎหมายของเจ้าผู้ครองนคร ร่วมกับคณะสงฆ์แล้วส่งการให้พระสงฆ์ทั้งอาณาจักรปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าผู้ครองนครดังโอวาทานุสาสนีในสมัยพระยาวชิรปราการ (พระเจ้าบวช) ที่ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ.2319 มีข้อความตอนหนึ่งที่ว่า

“จุลศักราช 1138 ตัวปาวสายัน เดือน 5 ออก 1 ค่ำ พร่ำว่าไฉวัน 4 ยามตุดซ้าย มหาราชหลวงวชิรปราการ ตนอันเปน นครคุดตี คีตต่อสัณฐานบ้านเมือง และพุทธศาสนา เป็นต้น ใครที่อากันกรุงรุ่งเรือง เปนจิรัฐติกาลไปภายหลัง จึงจักรธานินมิต พระสงฆ์เจ้า อันเปนเจ้าวัดใหญ่วัดน้อย อันมีในเวียงเชียงใหม่ ชุนตุนซุองค์ หื้อเมื่อเมตตาในราชนิเวสนะแห่งตนแล้ว ไหว้สาพระสงฆ์เจ้า ว่าเยื้องฉันใด ในวรพุทธศาสนาจักกัณการุ่งเรือง และเปนไปภายหลัง ดังอันขอพระสงฆ์เจ้าชุนตุนซุพระองค์ มิเมตตาสั่งสอนลิกโยมตามลิกขาบท อันเปนตามโบราณมา ชุประการแต่ ว่าสนี่” (พระครูอดุลสีกิตต์, 2562)

ข้อความข้างต้นได้กล่าวถึงเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ที่ต้องการบริหารจัดการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย แม้จะมีทั้งทำนองในการเขียนในเชิงการร้องขอ หากเจตนารมณ์ที่แท้จริงคือการบังคับ นอกจากนี้ยังมีข้อความที่กล่าวถึงการร่วมมือกันของคณะสงฆ์ที่มาร่วมกันตรากฎหมายฉบับนี้ ดังข้อความที่ว่า

“บัดนี้พระสงฆ์เจ้า ชุนตุนซุพระองค์ ก็มีโสมนัสชมชื่น ยินดีมาถักหนา ซึ่งพระราชศรัทธาแห่งสมเด็จพระมหาราชหลวงมากนกแล้วฉนี้ ในวันเดือน 5 ออก 2 ค่ำ พร่ำไฉวัน 5 ยามกองงาย พระสงฆ์เจ้าทั้งหลายชุนตุนซุองค์ หมายถึง พระมหานาคแสนเจ้า วัดเชียงหมั้นตนเปนสังฆนายกเปนประธาน จึงพร้อมกันใน สิงหาพราหมอิบดีแล้ว จึงได้ตั้งยังโอวาทานุสาสนี” (พระครูอดุลสีกิตต์, 2562)

หากพิจารณาข้อความข้างต้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าองค์กรสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของรัฐ และต้องสนองงานของรัฐเพื่อจัดระเบียบคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยกษัตริย์มีอำนาจสั่งการคณะสงฆ์ได้ นอกจากนี้สิ่งที่โอวาทานุสาสนีได้บัญญัติไว้ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของพระสงฆ์ล้านนาในขณะนั้น ที่มีลักษณะไม่ต่างจากปฤชมนทั่วไป ดังข้อความที่ว่า

“อันหนึ่งไปนอกวัดอาราม เทียวทางไปป่าไปดอย หื้อมีอิริยาอาภักดิ์ อันเปนสมณสาธูป
อย่าเอาเพศเป็นคนกระหัด เป็นสมณอย่าเป็นอิถิธฤตตะ คือโกงด้วยผู้หญิง อีกขฤตตะ คือโกง
ด้วยหมากรุก หมากรุกา เหล้นเบี้ย เหล้นไก่ เหล้นแสง สุราธฤตโต โกงด้วยเหล้า วิกาลโภชนะ คือ
กินเข้าแลง อย่าประกอบด้วยนัจจิตติ ตีตริยะภันตะ กล่าวคือ ว่าอย่าพ้อน ยิ่งซอ ติดสี ตี เป่าปี
ขลุ่ย เปียะ พาหย์พิน สะล้อ ซึ่ง อย่าเอาน้ำตาลยังคลองทางหลวง เมื่อการมีไปเจาะบอกไฟ
อย่าเปิดผ้า ตีอก พ้อนรำ ไหร้อง ไปก่อนหน้าหมู่ะบอกไฟ” (พระครูอดุลสัสสีกิตติ, 2562)

ข้อความข้างต้นได้กล่าวถึงข้อห้ามที่ไม่พึงกระทำตามแบบของผู้ครองเรือน
โดยเรียงลำดับตามตัวบทข้างต้น ได้แก่ การเกี่ยวข้องกับผู้หญิงในเชิงชู้สาว การเล่นเกมกรุก
เล่นสกา เล่นการพนัน ชนไก่ สะสมอัญมณี ต้มสุรา รับประทานอาหารเย็น พ้อนรำ ขับซอ
(เพลงปฏิกายชนิดหนึ่ง) เล่นดนตรี เป่าปี เป่าขลุ่ย ตีตพิน สีสะล้อ หาม นุ่งหยักรั้ง ตีอก
พ้อนรำ ไหร้อง เมื่อมีการแข่งขันบั้งไฟ หากพิจารณาว่าสิ่งที่ถูกหมายห้ามกระทำ คือสิ่งที่เกิดขึ้น
จริงในสังคม ดังนั้นพฤติกรรมของพระสงฆ์ลัทธิในอดีตจึงไม่ต่างกับคนทั่วไปมากนัก และ
สังคมยังคงคาดหวังต่อพระสงฆ์ให้อยู่ในวัตรปฏิบัติที่ดีสมควรแก่สมณสาธูปเท่านั้นไม่ได้คาดหวัง
ในเชิงโลกุตระที่พ้นจากการเกี่ยวข้องกับสังคม อีกทั้งได้มีการกำชับว่าหากปฏิบัติไม่ได้ให้จัดการ
ศึกษา ดังข้อความที่ว่า

“ตนใดก็ดี รักษาตนได้ ก็หื้อ ลิกอกกลาสนาลงแล้ว ดับปลิกยังกลัวเกลาดังอัน
ท้าวพระยาจักหื้อลิกเสียหื้ออายแก่โลกติบ” (พระครูอดุลสัสสีกิตติ, 2562)

ข้อความข้างต้นได้ตอกย้ำอำนาจของรัฐกล่าวคือ “ท้าวพระยา” มีสิทธิอำนาจสั่งการให้
พระสงฆ์ลาสิกขาไต่หากครองตนไว้ไม่ได้ ได้ล่วงละเมิดข้อห้ามที่ได้บัญญัติไว้ โดยกล่าวว่า
“หื้ออายแก่โลกติบ” หมายถึงให้พระสงฆ์ทั้งปวงมีความละอายต่อฆราวาสหากมีพฤติกรรมที่ไม่
เหมาะสม นอกจากนี้ยังมีวรรณกรรมอีกประเภทหนึ่งที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมของพระสงฆ์ โดยใช้
พิธีกรรมเป็นเครื่องมือ โดยจะใช้ขับในพิธีเรียกขวัญ หรือทำขวัญนาคที่จะเข้ามาบวชโดยเฉพาะ
ผู้ที่เข้าบรรพชาเป็นสามเณร ดังข้อความที่ว่า

“อันหนึ่งนายอัยริเข้ารวมของ นายจะไปคุมกองวัดอื่น เด็กตื่นแฉ่วกลางคืน ชื้อลงทิน
กินคำชู้จั่วแมงจอน ดักหลัวงหอนเม่นตุน เล่นกำผูกผูกหัวเล่นงัวขึ้นต่าง เล่นเป็นค่าง
เป็นลิง นายอย่าหลัวดาอิงสีนาค เล่นเขตปราบกินเมือง เล่นนันทเนื่องหมากบ้า เล่นโหงผ้าชีใช้
หลังผัดข้าง จับไม้ยางกางเกง เล่นซ่อนไขเป็นเต่าไขโก คลานเล่นกลางเขตเล่นเป็นเปรตห้อยหัว”
(พระครูบาเมตรี ธรรมเมธี, 2539: 117)

คำสอนนาคข้างต้นได้กล่าวถึงข้อห้ามของสามเณร โดยห้ามการสะสมสิ่งของห้ามค้าขาย ห้ามชุดแมลง ห้ามดักमें ห้ามเล่นฟุ่่นเล่นทราย ห้ามเล่นวัวต่าง ห้ามเล่นเป็นลิง ห้ามเล่นยิงปืน ห้ามเล่นขี่ม้าส่งเมือง ห้ามเล่นสะบ้า และการละเล่นชนิดอื่น ๆ ที่เป็นการเล่นของเด็กทั่วไป โดยคำสอนนี้สะท้อนความคาดหวังของสังคมต่อสามเณรที่เข้ามาบวชเรียนว่าอย่าทำตนเหมือนเด็กทั่วไป วรรณกรรมเรื่อง คำวดอยสุเทพและคำวขอสร้างถนนในเมืองเชียงใหม่ แต่งเมื่อ พ.ศ. 2416 ในรัชสมัยพระเจ้าอินทวิชยานนท์ ได้กล่าวถึงการสร้างวิหารวัดเชียงมั่น ได้กล่าวถึงพระสงฆ์จากวัดเก่าคือที่เป็นช่างฝีมือดี มีความชำนาญในเรื่องเครื่องไม้ และทำได้ อย่างคล่องแคล่วและรวดเร็ว ดังโคลงที่ว่า

อยู่รืออยู่เก่าตื้อท่านหมวดนั้น แก่วนเหลือ	
ลูกมือก็ชำนาญจุดเจือ	แก่วนขึ้น
ตั้งหลักกันเมื่อเปี้ย	เปี้ยใส่ เดียวเฮย
ไผ่กับพอพัดเฟื้อง	มอกชะเล้งตาแยง
(ไพฑูรย์ ดอกบัวแก้ว, 2536: 25)	

จากวรรณกรรมที่เป็นลายลักษณ์ที่ผู้เขียนได้นำมาเสนอไว้ข้างต้นสามารถกล่าวถึงภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ล้านนาได้ว่า พระสงฆ์ล้านนาแม้จะเป็นชนชั้นพิเศษที่ได้รับการนับถือในฐานะผู้ทรงศีลซึ่งปรากฏในโคลงนิราศทริภุญชัย หากโคลงอมราได้กล่าวถึงพระภิกษุในฐานะของปุถุชนที่ยังไม่อาจตัดขาดจากความรักและความหลงได้ คำวดอยสุเทพและคำวขอสร้างถนนในเมืองเชียงใหม่ ได้กล่าวถึงพระสงฆ์ในฐานะช่างฝีมือ นอกจากนี้กฎหมายโบราณทั้งมังรายศาสตร์ และโองาทนาฬาสนีย์ ได้สะท้อนภาพพระสงฆ์ในฐานะของประชากรที่เป็นส่วนหนึ่งของรัฐและเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว หากต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของกษัตริย์ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าสังคมล้านนายุคจารีต รัฐหรือฝ่ายอาณาจักรมีอำนาจเหนือกว่าคณะสงฆ์หรือฝ่ายพุทธจักรอย่างเด็ดขาด และความคาดหวังต่อบทบาทของพระสงฆ์จะเน้นการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสมณสาธูปเท่านั้น ทั้งนี้ไม่ได้คาดหวังในลักษณะของโลกุตระหรือพ้นจากการควบคุมของสังคม กล่าวคือพระสงฆ์ล้านนาถูกเสนอภาพให้เป็นปุถุชนมากกว่าพระสงฆ์ที่ในลักษณะของอุดมคติตามความคาดหวังของสังคมปัจจุบัน

2. ภาพลักษณ์พระสงฆ์ที่ปรากฏวรรณกรรมมุขปาฐะ

ภาพลักษณ์พระสงฆ์ที่ปรากฏในเอกสารเป็นลายลักษณ์อักษรได้สะท้อนภาพพระสงฆ์เพียงลักษณะเดียว คือ ภาพพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นปุถุชน ดังจะเห็นได้จากสำนวนล้านนาที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ กล่าวคือสำนวนที่สะท้อนภาพด้านดีของพระสงฆ์พบได้น้อยมาก เช่น “ชะโยมดียอนตุ้เจ้า ลูกเต้าดียอนพ่อแม่” (สถาบันวิจัยสังคม, 2539: 188) ส่วนสำนวนที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์มักสะท้อนภาพลักษณ์ด้านลบ เช่น “บ่ตีร้องพระกินข้าว บ่ตีร้องเจ้าขึ้นเรือน” (สมร เจนจิจะ, 2541: 82) หมายความว่า ไม่ควรเรียกพระมาร่วมกินข้าว และไม่ควรรีกร้านายผู้ปกครองมาเยี่ยมเรือน เนื่องจากทั้งพระ และพระสงฆ์ เป็นชนชั้นที่มีอำนาจ อาจทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ครอบครัวได้ เช่นเดียวกับสำนวนที่ว่า “บ่มีเงินหมื่นอย่าลั่นตุ้เจ้า ไก่บ่เต็มเล้าอย่าลั่นหมู่อำเภอ” (สมร เจนจิจะ, 2541: 82) หมายความว่า หากมีเงินไม่มากอย่ายุ่งเกี่ยวกับพระสงฆ์ หากไม่อาหารไม่มากพอย่ายุ่งเกี่ยวกับพวกอำเภอ คือ กลุ่มนักปกครอง สองสำนวนข้างต้นมีลักษณะคล้ายกัน คือ ทั้งพระสงฆ์ และผู้มีอำนาจในการปกครอง มักจะเอาเปรียบคนทั่วไปเพราะคนทั้งสองกลุ่มมีอำนาจ พระสงฆ์มีอำนาจที่ยึดโยงกับพระพุทธศาสนา เช่นเดียวกับเจ้านายและนักปกครองที่มีอำนาจทางกฎหมาย ดังนั้นเมื่อยู่กับคนทั้งสองกลุ่มนี้ย่อมจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนได้ ลักษณะดังกล่าวสะท้อนผ่านสำนวนที่ว่า “ผีคำบน คนคำลุ่ม ตุ้เจ้าคำทางกลาง” (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2552: 76) สำนวนข้างต้นได้กล่าวถึงการ “คำ” เป็นคำกริยาที่หมายถึงการเบียดเบียน ผีมักเบียดเบียนด้านบน คือ ขวัญ จะทำให้ผู้นั้นเจ็บป่วยด้วยการกระทำของผี ส่วนคนนั้นจะเบียดเบียนเบื้องล่าง หมายถึงชนชั้นปกครองมักจะเกณฑ์แรงงานทำให้ประชนเดือนร้อน พระสงฆ์จะเบียดเบียนตรงกลาง คือ ท้องหมายถึงการรบกวนด้านอาหารสำนวนนี้จึงนาร่างกายของคนมาแสดงให้เห็นถึงการเบียดเบียนของกลุ่มคนที่มีอำนาจสองกลุ่ม คือ พระและนักปกครอง โดยกล่าวถึงพระสงฆ์ในฐานะสถาบันที่รีดส่วนเกินจากภาคการเกษตรกรรม โดยใช้พิธีกรรมและความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำทรัพยากรบางส่วนไปจากชุมชนในรูปบุญกุศล ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์กับอาหารยังพบได้ในสำนวน “บ่ตีกินของสังฆะ บ่ตีละพ่อแม่” (บุญคิด วัชรศาสตร์, 2550: 102) หมายถึงคนทั่วไปไม่ควรบริโภคอาหารของพระสงฆ์ยิ่งเป็นการตอกย้ำความเครียดของสังคมที่เกิดจากการเบียดเบียนเรื่องอาหารของสถาบันพระสงฆ์ นอกจากนี้ยังพบสำนวนที่สะท้อนความคาดหวังต่อพระสงฆ์ของคนล้านนาจากสำนวน “บ่นับตุนับพระ หื้อนับผ้าเหลือง บ่นับตอเฟือง หื้อนับเม็ดข้าว” (บุญคิด วัชรศาสตร์, 2550: 102) หมายความว่าอย่านับถือที่บุคคล ควรพิจารณาถึงพระธรรมคำสอนซึ่งสำนวนดังกล่าวได้ใช้จีวรเป็นสัญลักษณ์คำสอนของพระพุทธเจ้า สำนวนนี้มักใช้ในบริบทที่

พระสงฆ์มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเพื่อใช้ปลอบใจไม่ให้คนทั่วไปเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นพบว่าส่วนวล้านนาได้สะท้อนภาพลักษณ์ด้านลบของพระสงฆ์ ในลักษณะของผู้เบียดเบียนด้านอาหาร อีกทั้งไม่ได้คาดหวังในตัวบุคคล หากให้ความสำคัญกับ คำสอนพระพุทธรเจ้ามากกว่า

นอกจากนี้ยังพบส่วนในลักษณะการล้อเลียนพฤติกรรมของพระสงฆ์ เช่น “ผ้าลังกาปลิวหวิด ๆ” หมายถึง ภิกษุที่ไม่สำรวจอาการ โกรธหรือดีใจมาก ๆ (อุดม รุ่งเรืองศรี และคณะ, 2542: 75) ใช้เรียกพระสงฆ์ที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับสมณสาธูป เช่นเดียวกับ ส่วน “หัวหมกดินตดตุ้เจ้า” หมายถึง คำล้อเลียนสามเณร ที่เดินตามหลังพระ (อุดม รุ่งเรืองศรีและคณะ, 2542: 122) และส่วนที่นำพฤติกรรมของสามเณรที่อยู่ในวัยเยาว์มาเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของคนโตขึ้นไม่เชื่อฟังผู้อื่น ดังส่วนที่ว่า “พระหน้อยลองเผ่า” (อุดม รุ่งเรืองศรีและคณะ, 2542: 80) หมายถึงสามเณรที่ทดลองทำดินปืนย่อมจะเกิดอันตราย จะเห็นได้ว่าส่วนวล้านนานอกจากจะสะท้อนภาพลักษณ์ด้านลบอย่างชัดเจนแล้วยังปรากฏลักษณะการล้อเลียนพฤติกรรมของพระสงฆ์อีกด้วย

การนำพระสงฆ์มาล้อเลียนยังปรากฏในวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทเพลงกล่อมเด็ก ซึ่งตัวบทมีเนื้อหาล้อเลียนพระสงฆ์กับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับพระธรรมวินัย ดังเนื้อเพลง อือ จา จา ที่ว่า “เจ้าหับสองตา มินอยู่เฝ้าเลื้อ ถ้ามันบ่มาลูกกู ก็มากินส้มป่านะ มาลูกพระ ก็มากินส้มปะแพน ซ้าแม่มัน มาวันแสน ซ่างมันเทอะหล้า ซะโยมพระหน้อย มีปาล้า เอาผ้าอ้อมไปซัก นอกในกำแพง เอาอุไปแขวน วิหารเต็งเอ็ง ร้องทุหลวงเป็นพ่อเฒ่า ร้องพระเจ้าเป็นแม่หมอนเนอ” (พรรณเพ็ญ เครือไทย, 2540: 10) และในบทที่เกี่ยวข้องกับการทำบังไฟ ดังข้อความที่ว่า “บอกไฟบ่อยู่ ทุบู่ทุแปลง บอกไฟบ่แดง ทุแปลงทุสรวัง” (พรรณเพ็ญ เครือไทย, 2540: 38) พฤติกรรมของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับบังไฟ ยิ่งตอกย้ำส่วน “พระหน้อยลองเผ่า” เนื่องจากเผ่าหรือดินปืนนั้นเป็นวัตถุระเบิดที่สำคัญในการผลิตบังไฟ ดังนั้นเพลงกล่อมลูกบทนี้นอกจากจะเป็นการล้อเลียนพระสงฆ์แล้ว ยังเป็นการสะท้อนพฤติกรรมของพระสงฆ์ในยามว่างที่มักจะเตรียมผลิตบังไฟเพื่อจุดในงานประเพณีที่สำคัญของชาวล้านนา เช่น งานสงกรานต์พระธาตุสำคัญ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบข้อความบางตอนของเพลงขอ (เพลงปฏิพากย์ของชาวล้านนา) ที่กล่าวถึงพระสงฆ์ ดังเนื้อเพลงที่ว่า “ตุ้พระอยู่วัด ม่วนซ้องกับกลอง วัวควายลงหนอง ม่วนกับหญ้างับน้ำ” (อุดม รุ่งเรืองศรีและคณะ, 2542: 55) พฤติกรรมที่สำคัญของพระสงฆ์อีกประการหนึ่งคือการตีกลอง ซึ่งเป็นจารีตหนึ่งของพระสงฆ์ชาวล้านนา ที่สามารถตีกลองเพื่อบอกสัญญาณต่าง ๆ ได้ เพราะทำนองในการตีกลองเป็นการสื่อสารอย่างหนึ่งที่บรรพชนได้

ชุมชนนั้น ๆ รับประทานเป็นอย่างดี แม้ในโอรทานุสาสนีย์ ได้กล่าวถึงการตักลงโดยมีข้อกำหนดว่า “เยื่อง 1 เล่า ในกาลควรตักลงก็หื้อต้อยวัดไผ่วัดมันตามอันหวนพอ อย่าได้เอาไปตีคุมกันในกลางทุ่งกลางนา นอกครัวในเวียงที่ใดสักแห่ง” (พระครูคูลลิลกิตฺติ, 2562) เห็นได้ว่ากฎหมายได้กำหนดทำให้พระตักลงได้เฉพาะในวัดของตนเท่านั้น จะเห็นได้ว่าตัวบทของเพลงกล่อมเด็กนั้น และเพลงปฏิพากย์ นอกจากจะล้อเลียนพระสงฆ์แล้ว ยังได้สะท้อนถึงพฤติกรรมของพระสงฆ์ในที่สามารถผลิตบั้งไฟ และตักลงทำนองต่าง ๆ ได้ ไม่ใช่ข้อห้ามแต่อย่างใด วรรณกรรมปฏิพากย์อีกประเภทหนึ่งของล้านนา คือ คำอู้บ่าวอู้สาว หมายถึง ข้อความที่ใช้เกี่ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาวในสังคมล้านนาในอดีต ตัวบทกล่าวถึงพระสงฆ์วันน้อยมาก พบเพียงลักษณะเดียวคือการเปรียบเทียบการเชือดคนง่าย เหมือนศิษย์วัดที่เดินตามหลังพระในขณะบิณฑบาต ดังข้อความที่ว่า “บ่ถ้าอู้เวยะ เหมือนแพะชนม บ่ไช่เวยม ดวยหลังตุ้เจ้า” (ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล, 2532: 119) ปริศนาคำทาย ก็เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งของเด็กโต ที่จะนำมาทายกัน พบว่าปริศนาคำทายนั้นได้มีบางคำที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์เช่นกัน โดยเนื้อหาจะล้อเลียนพฤติกรรมการบิณฑบาตของพระสงฆ์ ดังปริศนาคำทายที่ว่า “เมื่อเข้าชีข้างโค่ ตาวันโด่งชีข้างยุบ” และ “เข้าหงาย ขวายคั่ว” (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2549: 14) ทั้งสองปริศนาคำเฉลยคือ พระบิณฑบาต และบาตรพระ ตามลำดับ มีปริศนาคำทายที่มีลักษณะตั้งคำถามกับพระสงฆ์ว่าเป็นผู้ไม่ทำงานแต่มีอาหารรับประทาน ดังปริศนาที่ว่า “บ่มีเมีย บ่มีลูก ข้าวบ่ปลูก แต่มีข้าวกิน” (พรณเพ็ญ เครือไทย, 2542: 133) หมายความว่า ไม่มีภรรยาไม่มีบุตรไม่ปลูกข้าวแต่มีข้าวรับประทาน คำตอบคือ พระสงฆ์ เห็นได้ว่าปริศนาคำทายจะกล่าวถึงพระสงฆ์ในประเด็นที่เกี่ยวกับอาหารเป็นหลัก

วรรณกรรมมุขปาฐะอีกจำพวกหนึ่งคือ นิทานตลกล้านนาที่นำพระสงฆ์มาล้อเลียนเพื่อความขบขัน พบเรื่องเล่าในลักษณะดังกล่าวเป็นจำนวนมากและแพร่หลายทั่วไปในการศึกษาครั้งนี้จะเลือกเรื่องตลกที่แพร่หลายในท้องถิ่นล้านนาคือเรื่อง “กะต๋ำปาคำตุ้” หมายถึง นายกะต๋ำปาแกล้งพระ เรื่องดังกล่าวอาจเทียบได้กับ นิทานชุดศรีธนญชัยของภาคกลาง นิทานในชุดนี้มีหลายเรื่องและจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการบิณฑบาตของพระสงฆ์ เรื่องกะต๋ำปาคำตุ้ตอนนี้มีเรื่องโดยย่อว่า

พระสงฆ์ได้บอกศิษย์วัดชื่อ กะต๋ำปาว่าเมื่อตัวพระกายพริกขึ้นมาเพียงยอดตาลให้ปลุกด้วย จะตื่นไปบิณฑบาต พอถึงกลางคืนกะต๋ำปาจึงนำจุดเทียนติดไว้ปลายไม้ แล้วจึงไปปลุกพระให้ตื่นไปบิณฑบาต พระจึงรีบคว้าบาตร และบอกแก่กะต๋ำปา ว่าหากใครมาเรียกที่กฎห้ามเปิดประตูเป็นอันขาด ระหว่างทางพบว่ามีใครใส่บาตรเพราะเป็นเวลากลางคืน

จึงกลับมาที่กุฎและเรียกให้เปิดประตูแต่ กะต๋ำปาไม่ยอมเปิดประตู พระจึงไปนอนที่ดงผักทอง รุ่งเช้าชาวบ้านจึงมาเคาะประตูพระสงฆ์นึกว่าเป็นผลผักทอง ลัวจึงเอามีดขีดพระเพราะ นึกว่ากำลังเก็บผลผักทอง แต่บางสำนวนเล่าว่าใช้ตะขอเกี่ยวศีรษะพระจนถึงแก่กรรมภาพ (หทัยวรรณ ไชยะกุล, 2539: 74)

เห็นได้ว่านิทานเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับอาหารการกินซึ่งเป็นประเด็นที่สำคัญในวัฒนธรรม ขาวนา เนื่องจากสังคมขาวนาในอดีตชาวเป็นทรัพยากรที่มีจำกัด แรงงานมีไม่มาก และ เทคโนโลยีไม่ก้าวหน้า หากพิธีกรรมของชาวล้านนาจะนิยมนำข้าวและอาหารไปถวายพระ เช่น พิธีทานข้าวล้านบาตร ซึ่งนำข้าวใหม่ไปถวายในเดือน 4 เหนือ นอกจากนี้ยังนำข้าวและอาหาร ไปถวายพระทุกเทศกาลที่เรียกว่า “การทานขันข้าว” ดังนั้นการเล่าเรื่องตลกที่พระสงฆ์เป็นฝ่าย แพ้เสียพลาจึงเป็นการระบายความเครียดผ่านเรื่องเล่า ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ตรงกันข้ามกับสภาพ จริงในสังคม ในชีวิตจริงสังคมล้านนามองว่า “ตุ้เจ้าค่ากลาง” หมายถึงเบียดบังเรื่องอาหาร หากในเรื่องเล่า พระสงฆ์จะถูก “ค่า” ให้เป็นตัวตลก บางครั้งถึงแก่ชีวิต

ภาพลักษณ์พระสงฆ์จากวรรณกรรมมุขปาฐะนั้น สะท้อนภาพพระสงฆ์ที่เป็นปฏุชน ทั่วไป ภาพลักษณ์ที่สำคัญประการหนึ่งคือผู้เบียดบังทรัพยากรคืออาหารและปัจจัย พบได้จาก สำนวน เพลงปฏิพากย์ ปริศนาคำทาย และนิทานมุกตลก นอกจากนี้ยังพบการนำพฤติกรรม ของพระสงฆ์มาล้อเลียน โดยจะเลือกพฤติกรรมที่ขัดกับพระวินัยเช่นการ มีภรรยาและบุตรของ พระสงฆ์ พบได้ในเพลงกล่อมเด็ก กล่าวได้ว่าภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ที่พบในวรรณกรรมมุข ปาฐะจะเป็นภาพลักษณ์ด้านลบ โดยนำพฤติกรรมของพระสงฆ์มาล้อเลียนให้เกิดความขบขัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากโครงสร้างสังคมล้านนา ที่จัดวางเป็นชนชั้น พิเศษ วรรณกรรมมุขปาฐะไม่ได้แสดงความคาดหวังต่องานของพระสงฆ์ อีกทั้งยังเน้นให้นับ ถือพระธรรมมากกว่าพระสงฆ์อีกด้วย

สรุปผลการศึกษา

ภาพลักษณ์พระสงฆ์ที่ปรากฏในเอกสารโบราณล้านนาแม้ว่าเอกสารที่นำมาศึกษามี ความหลากหลายทั้งแหล่งข้อมูล และจุดประสงค์ในการสร้างตัวบท พบว่าการนำเสนอภาพของ พระสงฆ์ในลักษณะอุดมคติ พบได้ไม่มากนักในเอกสารที่เป็นลายลักษณ์ จะกล่าวถึงพระสงฆ์ใน ลักษณะที่เป็นทางการ และเป็นชนบในการแต่งวรรณกรรมที่นิยมบูชาพระรัตนไตรก่อน ลักษณะ ดังกล่าวพบได้น้อยส่วนใหญ่วรรณกรรมที่เป็นลายลักษณ์อักษรทั้งวรรณกรรมทั่วไป และ กฎหมายโบราณล้านนาจะกล่าวถึงพระสงฆ์ในลักษณะที่เป็นปฏุชนที่ยังข้องเกี่ยวกับ รักโลก

โกรธหลง อย่างไม่ตะขิดตะขวง ถือเป็นเรื่องธรรมดา เน้นการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสมณสาธูป ทั้งนี้ไม่ได้คาดหวังในลักษณะของการหลุดพ้นแต่อย่างใด นอกจากนี้พระสงฆ์ยังถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ อยู่ภายใต้อำนาจรัฐ อีกทั้งต้องเป็นเครื่องมือของรัฐในการจัดระเบียบสถาบันพระสงฆ์โดยมีเป้าหมายเพื่อความเรียบร้อยและไม่เป็นภาระต่อความมั่นคงของรัฐ ในวาระกรรมมุขปาฐะนั้นยังเป็นการตอกย้ำว่าพระสงฆ์เป็นคนธรรมดาในสังคมที่สามารถนำล้อเลื่อนได้ผ่าน ปริศนาคำทาย ลำนวนล้านนา และเรื่องตลก ซึ่งสะท้อนถึงโครงสร้างสังคมล้านนาที่มีการต่อรองเชิงอำนาจ ซึ่งพระสงฆ์ได้รับการตีตราว่าเป็นผู้เป็ดเบียนด้านอาหาร ดังนั้นภาพลักษณ์พระสงฆ์ที่น่าเสนอผ่านสื่อดังกล่าวจะเป็นภาพลักษณ์ด้านลบทั้งหมด นัยยะหนึ่งเป็นการพ่อนคลายความเครียดจากโครงสร้างสังคมที่บีบคั้น เป็นอาวุธของผู้อ่อนแอที่จะใช้ต่อรองอำนาจ เป็นทางออกของสังคมเพื่อให้พ้นภาวะ “กลืนไม่เข้าคายไม่ออก” เพราะบุญก็ปรารถนาแต่ข้าวปลาอีกไม่เพียงพอ ดังนั้นภาพลักษณ์ด้านลบของพระสงฆ์จึงถูกผลิตขึ้นเพื่อระบายความเครียดของสังคม นอกจากนี้วาระกรรมกลุ่มนี้ยังสะท้อนการไม่คาดหวังต่อสถาบันพระสงฆ์ ให้นับถือที่คำสอนของพระพุทธเจ้ามากกว่า ทำให้เข้าใจโครงสร้างสังคมล้านนาที่มีกระบวนการจัดการสถาบันพระสงฆ์ในลักษณะที่ต่างกัน กล่าวคือรัฐจัดการด้วยกฎหมาย ภาคประชาสังคมจัดการด้วยเรื่องเล่ามุขปาฐะ ทำให้ทราบถึงการจ้วงว้างฐานะของพระสงฆ์ที่อยู่ในระบบของอำนาจที่มีการต่อรองอยู่เสมอ นอกจากนี้ทั้งรัฐและภาคประชาสังคมล้านนาล้วนไม่ได้คาดหวังต่อพระสงฆ์ในเชิงของการหลุดพ้น หากคาดหวังเพียงปฏิบัติตนตามกรอบที่กำหนดเท่านั้นก็เพียงพอ เห็นได้ว่าความคิดเหล่านี้เป็นร่องรอยที่พบเห็นได้จากเอกสารโบราณล้านนา

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย การสร้างภาพลักษณ์พระสงฆ์วาระกรรมของนักเขียนภาคเหนือ และได้รับทุนอุดหนุนจากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

เอกสารอ้างอิง

คมเนตร เชษฐพัฒนวนิช. (2539). **ชิต: ข้อห้ามในล้านนา**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชัยนะ ปิ่นเงิน. (2551). **การปริวรรตและวิเคราะห์เนื้อหากฎหมายมั่งรายศาสตร์ฉบับวัดแม่คือ**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ทรงศักดิ์ ปรารังค์วัฒนากุล. (2532). การศึกษาเปรียบเทียบคำอุ้งสาวล้านนา

และผนวักเกี่ยวอีสาน. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2529). **เชล พุกโกต์ : ปัญญาชน ความจริงและอำนาจ**, 2529(1), 142–154.

นิติ เขียวศรีวงศ์. (2538). **ผ้าขาวม้า, ผ้าซิ่น, กางเกงใน และ ฯลฯ : ว่าด้วยประเพณี,**

ความเปลี่ยนแปลง และเรื่องสรรพสาระ. กรุงเทพฯ: มติชน.

บุญคิด วัชรศาสตร์. (2550). **ภาษิตคำเมืองเหนือ.** เชียงใหม่: ธาราทองการพิมพ์.

ประเสริฐ ธิ นคร. (2546). **โคลงนิราศหริภุญชัย ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิ นคร**

สอบกับต้นฉบับเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พระครูบามนตรี ธมฺมเมธี. (2539). **ของดีจากฟ้าปบบิลาณ เมืองเหนือล้านนา.** เชียงใหม่:

สิงห์คำการพิมพ์.

พระครูอดุลสีกิตติ์. (2562). **โอวาทานุสาสนีย์ ฉบับวัดบวรจรกหลวง จารเมื่อ พ.ศ. 2400.**

เชียงใหม่: เอกสารอัดสำเนา.

พรรณเพ็ญ เครือไทย. (2540). **เพลงกล่อมเด็กล้านนา.** เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พรรณเพ็ญ เครือไทย. (2542). **ปริศนาคำทายล้านนา.** เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ไพฑูรย์ ดอกบัวแก้ว. (2536). **คร่ำดอยสุเทพและคร่ำซอสร้างถนนในเมืองเชียงใหม่.**

เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สถาบันวิจัยสังคม. (2539). **กำบ่าเก่าเล่าไว้ (ภาษิตคนเมือง).** เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมร เจนจิจะ. (2541). **ภาษิตล้านนา.** เชียงใหม่: สุริวงค์บุ๊คเซนเตอร์.

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ. (2542). **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ.**

กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2559). **ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์ตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 20.**

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสนาะ เจริญพร. (2548). **ผู้หญิงกับสังคมในวรรณกรรมไทยยุคทองสุก.** กรุงเทพฯ: มติชน.

หทัยวรรณ ไชยะกุล. (2539). **การสร้างมุขตลกในเรื่องข้าขันของล้านนา** (วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อุดม รุ่งเรืองศรี. (2542). **โวหารล้านนา**. เชียงใหม่: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อุดม รุ่งเรืองศรี. (2544). **โคลงอมรา**. เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษาปัญหาเมืองเชียงใหม่.

อุดม รุ่งเรืองศรี. (2552). **สำนวนล้านนา**. เชียงใหม่: กองทุนศาสตราจารย์อานันท์มานะเอนก.

กลวิธีการใช้ภาษาในบทกวีนิพนธ์ ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล

The Strategies of Using Language in Pibulsak Lakonpon 's Poetry

ชญาณนท์ เนื่องวรรณะ¹ ปพิชญา พรหมกันธา^{1*} พัทธนันท์ พาป้อ¹ และ ปุ่น ชมภูพระ¹
Chayanon Nuangvanna¹, Paphitchaya Phromkantha^{1*}, Phatthanant Phapor¹
and Pun Chomphuphra¹

¹สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 36000

¹Thai language, Faculty of Education Chaiyaphum Rajabhat University, Chaiyaphum 36000

*Corresponding author: thaieducpru@gmail.com

Received: March 9, 2020; Revised: May 2, 2020; Accepted: August 21, 2020

บทคัดย่อ

งานวิจัยกลวิธีการใช้ภาษาในบทกวีนิพนธ์ของพิบูลศักดิ์ ละครพล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการใช้ภาษาด้านการสร้างคำ การใช้คำ และการใช้ภาพพจน์ ในบทกวีนิพนธ์ของพิบูลศักดิ์ ละครพล โดยศึกษาจากรวมบทกวีนิพนธ์ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล ในระหว่างเวลาปีพุทธศักราช 2521 ถึง 2559 รวม 38 ปี จำนวน 9 เล่ม

ผลการวิจัยพบว่า กลวิธีด้านการสร้างคำ พบการสร้างคำซ้อนมากที่สุด ซึ่งสร้างได้ 2,869 คำ รองลงมาก็คือคำซ้ำ ซึ่งสร้างได้ 300 คำ และคำสร้างใหม่ ซึ่งสร้างได้ 253 คำ ตามลำดับ กลวิธีด้านการใช้คำ พบว่า พิบูลศักดิ์ ละครพล ใช้คำภาษาต่างประเทศมากที่สุด ซึ่งใช้จำนวน 2192 คำรองลงมาก็คือศัพท์บัญญัติหรือศัพท์เทคนิค ใช้จำนวน 889 คำ คำภาษาถิ่น ใช้จำนวน 142 คำ คำภาษาดialect ใช้จำนวน 117 คำ คำมีศักดิ์ ใช้จำนวน 67 คำ คำแสดงอารมณ์ ใช้จำนวน 50 คำ คำแสดง ใช้จำนวน 35 คำ คำตำหรือคำหยาบ ใช้จำนวน 33 คำ คำเลียนเสียงพูด ใช้จำนวน 24 คำ และคำย่อ ใช้จำนวน 11 คำ ตามลำดับ และกลวิธีด้านการใช้ภาพพจน์ พบการใช้ภาพพจน์บุคคลวิัต มากที่สุด ซึ่งพบ 605 แห่ง รองลงมาก็คือ อุปลักษณ์ พบ 367 แห่ง อติพจน์ พบ 251 แห่ง อุปมา พบ 246 แห่ง สัญลักษณ์ พบ 164 แห่ง ปฏิพจน์ พบ 107 แห่ง ปฏิพจน์ พบ 77 แห่ง ปฏิพจน์ พบ 75 แห่ง สัมพจน์ พบ 67 แห่ง อาวุธพจน์ พบ 57 แห่ง

ศัพท์พบ 50 แห่ง อวพจน์ พบ 35 แห่ง นามนัย พบ 33 แห่ง แนวเทียบ พบ 33 แห่ง และการอ้างถึง พบ 29 แห่ง ตามลำดับ

คำสำคัญ: กลวิธีการใช้ภาษา บทกวีนิพนธ์ พิบูลศักดิ์ ละครพล

Abstract

The research “The strategies of using language in pibulsak lakonpol’s poetry” with the objective to study the strategies of using language: word usage and figure of speech from Pibulsak Lakonpol Intuition by studying from the poetry of Pibulsak Lakonpon, during the period 1978 to 2016, totaling 38 years, totaling 9 books

The results found that the word construction, 2,869 compound words were the most created, 300 reduplication and 253 new created words in order. The words usage, 2192 foreign language words were the most used, 889 technical terms, 142 dialect and provincial words, 117 colloquial words, 67 noble words, 50 expressions, 35 slangs, 33 bad words, 24 caricatural speech words and 11 abbreviations in order. Figure of speech, personification was the most used 605 times, metaphor 367 times, hyperbole 251 times, simile 246 times, symbol 164 times, oxymoron 107 times, rhetorical question 77 times, paradox 75 times, synecdoche 67 times, synesthesia 57 times, onomatopoeia 50 times, meiosis 35 times, metonymy 33 times, analogy 33 times and allusion 29 time in order.

Keywords: The strategies of using language, Poetry, Pibulsak lakonpol

บทนำ

บทกวีนิพนธ์เป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่มีลักษณะการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ และประสบการณ์ ออกมาเป็นถ้อยคำที่ไพเราะสละสลวย มีจังหวะ มีสัมผัส มีท่วงทำนอง มักใช้จำนวนคำที่น้อยแต่มีความหมายลึกซึ้ง จึงส่งผลให้บทกวีนิพนธ์ มีเนื้อความที่ให้ความรู้สึก อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นความสนุกสนาน ความปลื้มปิติ ความรัก ความประทับใจ ความสะเทือนใจ ความโคกเศร้า ความอาลัย หรือการสร้างขวัญกำลังใจและจรรโลงสังคม

การเข้าถึงบทกวีนิพนธ์จะทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกอึ้งโง่ ให้ความรู้สึกดังกล่าวแก่ผู้อ่านได้นั้นย่อมขึ้นอยู่กับกลวิธีการใช้ภาษาในบทกวีนิพนธ์นั้น ประกอบด้วย อารมณ์ ความรู้สึก และจินตนาการของกวีที่ปล่อยออกมาชั่วขณะจิต แล้วถ่ายทอดออกมาเป็นเรื่องราวผ่านถ้อยคำอันสละสลวย ซึ่งลักษณะการถ่ายทอดและการใช้ถ้อยคำนั้นจะบ่งบอกได้ถึงความเป็นอัตลักษณ์หรือตัวตนของกวีผู้นั้น

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาบทกวีนิพนธ์ของพิบูลศักดิ์ ละครพล ศิลปินแห่งชาติสาขาวรรณศิลป์ ประจำปีพุทธศักราช 2560 ด้านการใช้คำและการใช้ภาพพจน์ ซึ่งจะทำการศึกษาผลงานรวมบทกวีย้อนหลังของพิบูลศักดิ์ ละครพล ในช่วงปีพุทธศักราช 2521 – 2559 รวมระยะเวลา 38 ปี จำนวน 10 เล่ม แต่บทกวีนิพนธ์ เพลงเมฆฟ้าคราม ไม่มีต้นฉบับหลงเหลือให้ทำการศึกษา จึงได้ศึกษาบทกวีนิพนธ์ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล เพียง 9 เล่ม ดังต่อไปนี้

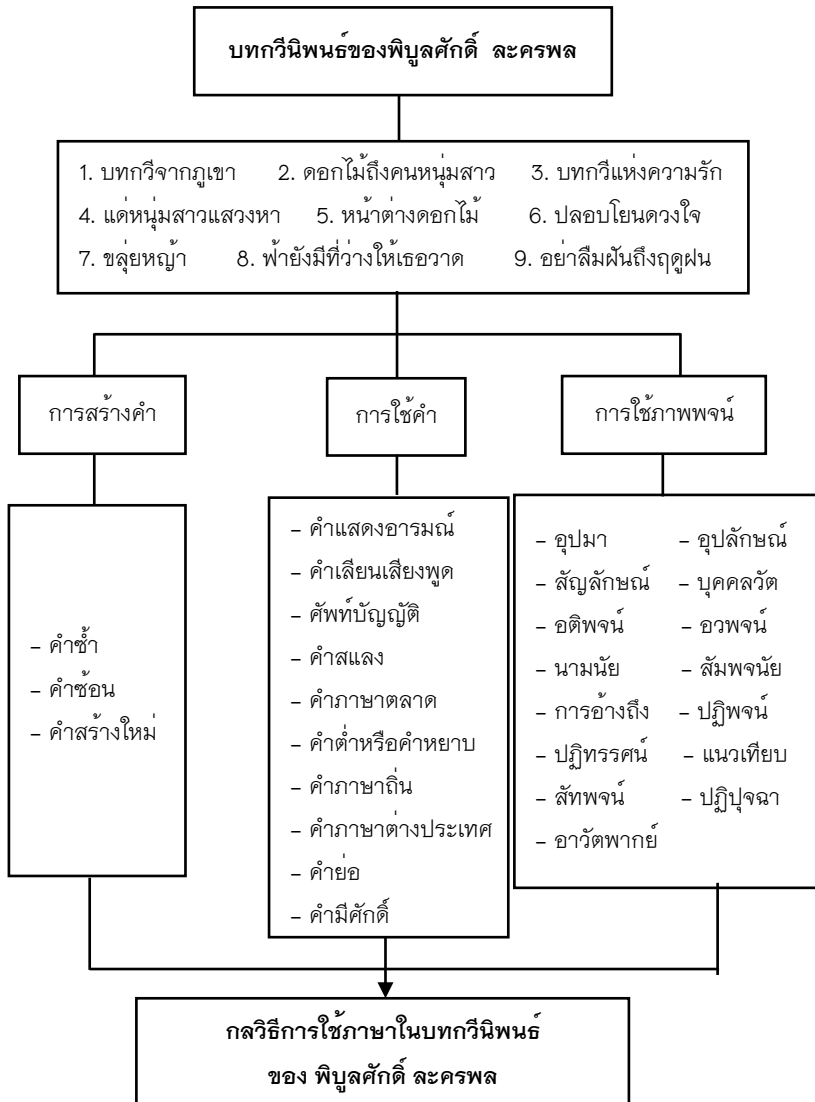
1. บทกวีจากภูเขา (2521)
2. บทกวีแห่งความรัก (2523)
3. ดอกไม้ถึงคนหนุ่มสาว (2524)
4. แด่หนุ่มสาวแสวงหา (ส่วนที่เป็นบทกวีนิพนธ์) (2526)
5. ปลอบโยนดวงใจ (2534)
6. หน้าต่างดอกไม้ (2535)
7. ขลุ่ยหย้า (2535)
8. พ้ายมีที่ว่างให้เธอวาด (2545)
9. อย่าลืมฝันถึงฤดูฝน (2559)

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยจึงคิดเห็นว่ารวมบทกวีดังกล่าวมีความเหมาะสมที่จะใช้เป็นกรณีศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ จึงได้จัดทำวิจัย เรื่อง กลวิธีการใช้ภาษาในบทกวีนิพนธ์ ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล เพื่อศึกษาการสร้างคำ การใช้คำ และการใช้ภาพพจน์ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล โดยศึกษาผลงานรวมบทกวีย้อนหลังในช่วงระยะเวลา 38 ปี จำนวน 9 เล่ม โดยผู้วิจัยต้องการทราบว่า กวีที่ได้รับรางวัลจากสภากวีโลก และได้รับฉายาว่าเจ้าชายโรแมนติกอย่าง พิบูลศักดิ์ ละครพล จะใช้กลวิธีการสร้างคำ การใช้คำ และการใช้ภาพพจน์ในบทกวีนิพนธ์ของพิบูลศักดิ์ ละครพลอย่างไรให้บทกวีนิพนธ์มีเอกลักษณ์เฉพาะตน มีความไพเราะ สละสลวย สื่อความหมายได้อย่างลึกซึ้ง สร้างความประทับใจให้แก่ผู้อ่าน ช่วยให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ สามารถรับรู้และเข้าใจถึงสภาวะความรู้สึก ความคิด และอารมณ์ของผู้นวนาบทกวีด้วยความอึ้งโง่

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษากลวิธีการสร้างคำ การใช้คำ และการใช้ภาพพจน์ในบทกวีนิพนธ์ของ
พิบูลศักดิ์ ละครพล

กรอบแนวคิดและสมมุติฐาน

สมมุติฐาน

พิบูลศักดิ์ ละครพล ใช้กลวิธีการใช้ภาษาด้านการสร้างคำ การใช้คำ และการใช้ภาพพจน์ จึงทำให้บทกวีนิพนธ์ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน มีความไพเราะ สละสลวย สื่อความหมายได้อย่างลึกซึ้ง สร้างความประทับใจให้แก่ผู้อ่าน ช่วยให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ สามารถรับรู้และเข้าใจถึงสภาวะความรู้สึกนึกคิด และอารมณ์ของผู้รจนาบทกวีด้วยความอímเอมใจ

วิธีวิทยาการวิจัย

ขอบเขตของงานวิจัย เรื่อง กลวิธีการใช้ภาษาในบทกวีนิพนธ์ ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล แบ่งเป็นขอบเขตด้านเนื้อหาและขอบเขตด้านเวลา ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา รวมบทกวีนิพนธ์ของพิบูลศักดิ์ ละครพล ในช่วงระยะเวลา 38 ปี เนื่องจากบทกวีนิพนธ์ เพลงเมฆฟ้าคราม ไม่มีต้นฉบับหลงเหลือให้ทำการศึกษา จึงได้ศึกษาบทกวีนิพนธ์ จำนวน 9 เล่ม ดังนี้

1. บทกวีจากภูเขา พ.ศ. 2521
2. ดอกไม้ถึงคนหนุ่มสาว พ.ศ. 2521
3. บทกวีแห่งความรัก พ.ศ. 2523
4. แต่หนุ่มสาวแสวงหา (ส่วนที่เป็นบทกวีนิพนธ์) พ.ศ. 2526
5. หน้าตาดอกไม้ พ.ศ. 2529
6. ปลอบโยนดวงใจ พ.ศ. 2534
7. ชล้วยหญ้า พ.ศ. 2535
8. ฟ้ายิ่งมีที่ว่างให้เธอวาด พ.ศ. 2545
9. ย่ำลึ่มฝันถึงฤดูฝน พ.ศ. 2559

โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งศึกษาจากเอกสารและนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบตารางวิเคราะห์ข้อมูล

ขอบเขตด้านเกณฑ์ (เฉพาะที่พบในบทกวีนิพนธ์) การวิจัย เรื่อง กลวิธีการใช้ภาษาในบทกวีนิพนธ์ ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล จะใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์ต่อไปนี้

1. **การสร้างคำ** ผู้วิจัยได้ศึกษาเกณฑ์ของ ปรางทิพย์ กัมพลาศิริ (2545, หน้า 75-102) ประกอบด้วย 1) คำซ้ำ และ 2) คำซ้อน และเกณฑ์การสร้างคำใหม่ในภาษาไทยของ กาญจนา ปราบปัญจะ (2553, หน้า 54) คือ คำสร้างใหม่ หมายถึง คำที่ไม่ปรากฏใน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 แต่เป็นคำที่ผู้เขียนสร้างขึ้นใหม่ โดยการนำคำตั้งแต่สองคำขึ้นไปมาประสมกัน เพื่อสร้างเป็นคำใหม่ที่มีความหมายใหม่เกิดขึ้น แต่ก็ยังคงเค้าความหมายของคำเดิม

2. การใช้คำ ผู้วิจัยได้ศึกษาตามเกณฑ์ ของ ชำนาญ รอดเหตุภัย (2519, หน้า 68-78) ดังนี้

1) คำแสดงอารมณ์	2) คำเลียนเสียงพูด
3) ศัพท์บัญญัติหรือศัพท์เทคนิค	4) คำสแลง
5) คำภาษาตลาด	6) คำต่ำหรือคำหยาบ
7) คำภาษาถิ่น	8) คำภาษาต่างประเทศ
9) คำย่อ	10) คำมีศักดิ์

3. การใช้ภาพพจน์ ผู้วิจัยได้ศึกษาตามเกณฑ์ ของ สมเกียรติ รักษ์มณี (2551, หน้า 73-74) ดังนี้

1) อุปมา	2) อุปลักษณ์
3) สัญลักษณ์	4) บุคคลวัต
5) อติพจน์	6) อวพจน์
7) นามนัย	8) สัมพจน์
9) การอ้างถึง หรือการเท่าเทียม	10) ปฏิพจน์หรือวิภาษ
11) ปฏิทรรศน์	12) แนวเทียบ
13) สัทพจน์	14) ปฏิพจน์
15) อาวัตพากย์	

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง กลวิธีการใช้ภาษาในบทกวีนิพนธ์ ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการใช้ภาษาในบทกวีนิพนธ์ด้านการสร้างคำ การใช้คำ และการใช้ภาพพจน์
2. กำหนดหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์การใช้คำและการใช้ภาพพจน์
3. นำหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์การสร้างคำ การใช้คำ และการใช้ภาพพจน์ มาศึกษาบทกวีนิพนธ์ทั้ง 9 เล่ม

4. วิเคราะห์วัฒนธรรมด้านการใช้คำ และการใช้ภาพพจน์ ในบทกวีนิพนธ์ทั้ง 9 เล่ม
5. นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบตารางวิเคราะห์ข้อมูล
6. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย เรื่อง กลวิธีการใช้ภาษาในบทกวีนิพนธ์ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล วิเคราะห์ได้ดังนี้

การสร้างคำ

1. คำซ้ำ ตัวอย่างดังนี้

ขลุ่ยหย้า

ลมไล่ปลายนิ้ววารี
แว่วแว่วบทกวี
ขลุ่ยหย้าแผ่วพ้อคลอคำ
ริกริกวีรวีวพลีพา
ดวงใจเหวว่า
ระเริงละลือปลิวไป

(ปลายนิ้ววารี, หน้า 22)

2. คำซ้อน ตัวอย่างดังนี้

บทกวีแห่งความรัก

กลางกระแสน้ำที่คำรามโครมคึก
ในท้องทะเลอันบ้าคลั่ง
แม้ฟ้ากฟ้งจะอยู่ห่างไกล
และเกาะแก่งแห่งความหวัง
จะรายล้อมไปด้วยปะการังอันแหลมคม
(ที่รัก, หน้า 11)

3. คำสร้างใหม่ ตัวอย่างดังนี้

บทกวีแห่งความรัก

ในฤดูฝนที่ท้องฟ้าหม่นสร้อย
ในชุดสีดำของเจ้าสาวราตรี
เธอเป็นประกายดวงดาวแห่งชีวิต
ทอดเหงาเปล่าเปลี่ยวแต่อบอุ่น
(ภาพเขียนคนรักของฉัน, หน้า 32)

การใช้คำ

1. คำแสดงอารมณ์ ตัวอย่างดังนี้

ดอกไม้ถึงคนหนุ่มสาว

หนุ่มได้ทีเลยหัวเราะบ๊อง "โอ๊ยช่างน่า
ขำ" "दानากิโมได้คำ ทำไมตัวมีแต่โคลน"
(เพลงพื้นบ้านฤดูหนาวนาค้า, หน้า 158)

2) คำเลียนเสียงพูด ตัวอย่างดังนี้

ดอกไม้ถึงคนหนุ่มสาว

"อ้อฮะ สวยบ้างไหม"
แม่น้ำสีทองแดงล่องมาแต่ไกล หลังฝน
ตกแล้วใหม่ ๆ ต่างไหลเจิ่งไปตามทุ่งนา
(เพลงพื้นบ้านฤดูหนาวนาค้า, หน้า 157)

3. ศัพท์บัญญัติหรือศัพท์เทคนิค

(Technical term) ตัวอย่างดังนี้

ดอกไม้ถึงคนหนุ่มสาว

เมื่อบทเพลงแห่งการรัฐประหารได้
สิ้นสุดลง

สุนทรพจน์ถูกสร้างขึ้นด้วยถ้อยคำ
สวยหรู และแสงดาวยามต้องแสงไฟใน
ห้องส่งโทรทัศน์

ต่อจากนั้นรัฐธรรมนูญได้เริ่มต้นร่าง
รอเวลาที่จะไปวางไว้บนอนุสาวรีย์
(เวลาแห่งประชาชน, หน้า 21)

รัฐประหาร บัญญัติมาจาก Coup d' Etat
ถ้อยคำ บัญญัติมาจาก utterance
ห้องส่ง บัญญัติมาจาก studio

โทรทัศน์ บัญญัติมาจาก television
รัฐธรรมนูญ บัญญัติมาจาก constitution
เริ่มต้น บัญญัติมาจาก initial
เวลา บัญญัติมาจาก time
อนุสาวรีย์ บัญญัติมาจาก monument

4. คำสแลง (Slang) ตัวอย่างดังนี้

ขลุ่ยหยู

ฮีนางฮีน้อยฮวดนา ขายหยอยเสาะหา
ดอลลาร์ต่างค่าต่างแดน
(หวังรักแนบตักเจ้า, หน้า 134)

5. คำภาษาตลาด (Colloquial) ตัวอย่าง ดังนี้

ปลอบโยนดวงใจ

ปราชญ์จึงว่า "อวดรู้จริงแล้วไม่รู้"
ดวงดาวมีอยู่ก็ร้อยล้าน
กะลาครอบคุ้ยไม่ไ้ดักดาน
เปิดบาคความไม่รู้ – เจียหุพัง
(หึงห้อย, หน้า 53)

6. คำตำหรือคำหยาบ ตัวอย่างดังนี้

แต่หนุ่มสาวแสวงหา

อย่าเขียนไปเลยครีบกุณนักข้าว
เรื่องราวมันล้วนแต่หตุ
ไ้วผมโตขึ้นเถอะ...น่าดู...
จะสู้กับแม่งมันทั้งนั้น!
(เสียงร้องจากสลัม, หน้า 131)

7. คำภาษาถิ่น (Dialect and provincial) ตัวอย่างดังนี้

ดอกไม้ถึงคนหนุ่มสาว

งานบุญ "ทานก้วยข้าวสลาก"
กำลังจะถึง "วันดา" ในไม่กี่วันนี้แล้ว
บางกระbungจึงมีกระดาศสี่สอย
หลายหลาก
สำหรับประดับตกแต่งครัวทานแลบ
ออกมา
น้ำในลำธารเป็นสีแดงและปริ่มเอ่อ
มาที่ถนน
บางคน "ตั้งจำ" และเบียดปลากันด้วย
ท่าที่พิสดาร
(ถนอมในชนบท, หน้า 91)

ทานก้วยข้าวสลาก เป็นภาษาถิ่นเหนือ
หมายถึง ประเพณีงานบุญประเพณีหนึ่ง
ของภาคเหนือ
วันดา เป็นภาษาถิ่นเหนือ หมายถึง
วันที่เตรียมของไปทำบุญที่วัด
ตั้งจำ เป็นภาษาถิ่นเหนือ หมายถึง
ยกยอ

8. คำภาษาต่างประเทศ (Foreign word) ตัวอย่างดังนี้

แต่หนุ่มสาวแสวงหา

ได้เป็นกรรมกรแบกหาม
จ.โจร โจทราหม ปล้นจี้
ม.แมงดา ส.โสเภณี

ก.กะหรี พ.พวงพาร์ตเนอร์
หรือถ้าหากหนูหิวดี
ไปอยู่บาร์ผีให้ได้ดอกเตอร์
เป็นนางระกำบำเรอ
เดินเอ้อระเหยเกยนิโกร
หรือเชี่ยวชาญทางวารี
คอยจับเส้นเศรษฐกิจคนโก
ใส่ทองหนักสักกิโล
เป็นเมียเก็บอาโกก็สิ้นเรื่อง
นี่แหละอนาคตนางอพวกหนู
ฟังดูก็แสนจะเพื่อง
หากไม่ใช่ประชาธิปไตยกันเปลือง
ชาติหน้าตอนเที่ยง ๆ “หนูจะเป็น
นายกรัฐมนตรี...”
(ก.โก๋ ข.ไซ้, หน้า 134)

กรรมกร มาจากภาษาสันสกฤต
โจร มาจากภาษาบาลี
โสเภณี มาจากภาษาบาลี
พาร์ตเนอร์ มาจากภาษาอังกฤษ
บาร์ มาจากภาษาอังกฤษ
ดอกเตอร์ มาจากภาษาอังกฤษ
บำเรอ มาจากภาษาเขมร
นิโกร มาจากภาษาโปรตุเกส
ชาญ มาจากภาษา เขมร
วารี มาจากภาษาบาลี
เศรษฐกิจ มาจากภาษาสันสกฤต
กิโล มาจากภาษาอังกฤษ
อาโก มาจากภาษา จีน

ประชาธิปไตย มาจากภาษา
สันสกฤต + บาลี
ชาติ มาจากภาษาบาลี
นายก มาจากภาษาบาลี
รัฐมนตรี มาจากภาษาบาลี +
สันสกฤต

9. คำย่อ ตัวอย่างดังนี้

บทกวีจากภูเขา

สวัสดียามรุ่งอรุณ
คว้นด้าและ เอ.พี.ซี.
เราคงไม่ได้พบกันอีก
วันหนึ่งเมื่อผมตายด้วยโรคกระดูกกร่อน
(ไม่มีชื่อ, หน้า 29)

10. คำมีศักดิ์ ตัวอย่างดังนี้

แต่หนุ่มสาวแสวงหา

อเล็กซานเดอร์มหาราชก็
เช่นเดียวกัน
พระองค์ทรงร้องขอเพียงเท่านั้น
แต่ก็น่าแปลกกว่าคนทั่ว ๆ ไป
ยังรักที่จะกอบโกยและไม่รู้จักพอ
(ที่สุดแห่งชีวิต, หน้า 196)

การใช้ภาพพจน์

1. อุปมา หมายถึง การเปรียบเทียบของ
สิ่งหนึ่งให้เหมือนหรือคล้ายกับอีกสิ่งหนึ่ง

ปลอบโยนดวงใจ

รักจักไม่สิ้นสุดจุเวลา รักจักจำแจ่ม
จากรวดวัน
และจักชื่นชุ่มฉ่ำดั่งอมฤต ชุบชีวิตที่ท่วม
ทุกข์สับสนสันต์
(สายใจ, หน้า 4)

2. อุปลักษณ์ หมายถึง การเปรียบเทียบ
ของสิ่งหนึ่งว่ามีคุณสมบัติร่วมหรือ
เช่นเดียวกับอีกสิ่งหนึ่ง

ปลอบโยนดวงใจ

ความเปล่าเปลี่ยวคือเงา
คอยอย่างเฝ้าก้าวตามติด
เป็นเพื่อนหัวใจโกลซิด
สนิทแนบอยู่คู่คน
(ความเปล่าเปลี่ยว, หน้า 24)

3. สัญลักษณ์ หมายถึง การนำสภาพ
หรือลักษณะของสิ่งหนึ่งใช้แทนหรือเป็น
ตัวแทนของอีกสิ่งหนึ่งที่ต้องการกล่าวถึง
พ่ายยังมีที่ว่างให้เธอวาด

เพราะมีท้องฟ้า นกถึงมีปีก
ปราดจากท้องฟ้า ปีกของนกจะมี
ความหมายอะไร
ท้องฟ้า แทนเสรีภาพ
ปีก แทนอิสระ
(นกฟ้า, หน้า 83)

4) บุคคลวัต หรือ บุคลาธิษฐาน

หมายถึง การทำสิ่งที่ไม่ใช่คนให้มี
ความรู้สึกนึกคิดอย่างคน เพื่อให้เกิด
ความรู้สึกประทับใจ มีอารมณ์สะเทือน
ใจหรือให้ภาพที่งดงามเป็นภาษาगी

ดอกไม้ถึงคนหนุ่มสาว

อากาศสด แม้ลมหนาวจะพัดบาดผิวเนื้อ
แต่แสงแดดอุ่นก็เปรอปลอบ
(ที่จะกลับคืนมา, หน้า 83)

5) อธิพจน์หรืออติพจน์ หมายถึง

การกล่าวเกินจริง

ปลอบโยนดวงใจ

รักจักกว้างกว่ากว้างเวียงฟ้า
รักจักปันแบ่งปันรักเลอค่า
รักจักไม่สิ้นสุดสุดเวลา
รักจักจำแจ่มจากราวตาวัน
(สายใจ, หน้า 4)

6) อวพจน์ การกล่าวลดน้ำหนักให้น้อยลงเพื่อลดความหมายลงบางครั้งใช้ในเชิงประชันหรือยั่วล้อเพื่อความขบขัน

ปลอบโยนดวงใจ

โอเวลานาที่แห่งชีวิต
น้อยนิดดินทรายรูสินั่นหอ
เทียบค่าจักรวาลได้ไม่พอ
วันต่อวันเหือดหายคล้ายน้ำค้าง
ชั่วชีวิตมนุษย์แค่วันหนึ่ง
ลึกซึ่งวาววามเมื่อยามสาง
ครันตองตะวันฉายก็วายวาว
สิ้นแสงพร่างพราววาวรี
(น้ำค้างหยดหนึ่ง, หน้า 62)

7) นามนัย หมายถึง การใช้คำหรือวลีแทนสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีลักษณะเด่น หรือ

มีความสัมพันธ์ใกล้เคียงกับสิ่งนั้น อาจเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้

ดอกไม้ถึงคนหนุ่มสาว

ต่อจากนั้นรัฐธรรมนูญได้เริ่มต้นร่าง
รอเวลาที่จะไปวางไว้บนอนุสาวรีย์
ที่ช่างทาสีได้มีงานทำ
รัฐมนตรีย่อมมีเวลาอาปากพร้อมเสียง
น้อมรับ
น้ำลายนั้นจากหน้าหนังสือพิมพ์
ด้วยถ้อยสรรเสริญเียนยอตามปกติวิสัย
เหล่าผู้ทวงสถานะทั้งหลาย
(เวลาแห่งประชาชน, หน้า 21)

ช่างทาสี อาจแทนผู้ร่างรัฐธรรมนูญในสมัยนั้น

น้ำลาย แทนคำพูดที่ผู้พูดทำไม่ได้
อย่างทีพูด

ผู้ทวงสถานะ แทนกลุ่มชนชั้นสูง

8) สัมพจน์ หมายถึง การกล่าวถึงส่วนย่อยของสิ่งหนึ่งเพื่อหมายความรวมถึงสิ่งนั้นไป

ขลุ่ยหย้า

เรื่องเศร้าคนเล้าชาน
แสนสงสารอังศุมาลิน
โง่เขลาขายเหยาสิน
ให้เขาถางสร้างอาณานิคม
(แทบตักแผ่นดินถิ่นนี้, หน้า 83)

อังศุมาลิน หมายความว่ารวมถึงคนไทย

9) การอ้างถึง หรือการเท่าเทียม เป็น

การนำเอาบุคคล เหตุการณ์ เรื่องราวในอดีต วาทะสำคัญ นิทาน ประวัติสถานที่หรือวรรณคดีที่มีมาก่อนมากล่าวอ้างให้เห็นเป็นอุทาหรณ์

หน้าต่างดอกไม้ม

เรื่องขุนช้างขุนแผนแสนวิโยค

นิยายไตรภพสามเศราแต่เก่าก่อน

หลับตาเกิดพิมพ์เจ้าเล็กเง้าอน

เปลื้องผ้าไกรวอนอวยออันเอ๋ย ฯ

(เพลงเสภา, หน้า 81)

อ้างถึง วรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน และ นางพิม ตัวละครในเรื่องดังกล่าว

10) ปฏิพจน์หรือวิภาษ หมายถึง

การกล่าวถ้อยคำหรือวลีที่มีความหมายไม่สอดคล้อง ขัดแย้ง หรือตรงกันข้าม

อย่าลืมฝันถึงฤดูฝน

มองดูสี แดดหน้าพราวสีทอง

ลอดช่องแกลแรมนึ่งสุกปลั่งสี

ห้องมืดหม่นกลับละมุนแสงสุนทรีย์

จิตรกรรม คำกวี กล่อมคืนวัน

(แทโลกัยมอยู่ตรงหน้า ทุกนาที, หน้า 87)

11) ปฏิทรรศน์หรืออรรถวิภาษ

หมายถึง การกล่าวถ้อยคำที่แสดง

ความหมายคล้ายจะขัดแย้งกัน ไม่

สอดคล้องกัน ไม่น่าเป็นไปได้ แต่เมื่อได้

วิเคราะห์ตีความแล้วก็เป็นไปได้ดังที่

กล่าวนั้น

ขลุ่ยหย้า

โอพระแม่ธรณี

ช่วยปลุกที่ผู้คนหลงหลับไหล

พวกเขาจะตายทั้งทั้งยังหายใจ

ถ้าตราบไม่หยุดหว่านสารเคมี

(แทบดักแผ่นดินถิ่นนี้, หน้า 109)

12) แนวเทียบ หมายถึง การเปรียบเทียบ

เรื่องราว เหตุการณ์ พฤติกรรม ความคิด

หรือสภาพใด ๆ ของสองสิ่งซึ่งมีลักษณะ

เหมือนหรือต่างกันให้เข้าคู่กันไป

บทกวีแห่งความรัก

ให้รับรู้ว่าคุณมีสองด้าน

เศร้าและหวานเป็นธรรมชาติอย่างสงสัย

หลังพายุฟ้าจักจ้อจำอำไพ

ล้มแล้วลุกขึ้นใหม่ดวงใจเอ๋ย ฯ

(ดวงใจ, หน้า 69)

13) สัทพจน์ หมายถึง ภาพพจน์ที่เกิด

จากการเลียนเสียงธรรมชาติหรือเสียง

ต่าง ๆ ให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเกิดมโนภาพที่

ชัดเจน

ดอกไม้ถึงคนหนุ่มสาว

จิบ ๆ กล้วย ๆ พริ้ว ๆ พรุ ๆ เสียงนก
และธารน้ำไหล ทุ่งหญ้ากว้างและพงไพร
เขียวสดของใบไม้เบิกบาน
(เพลงพื้นบ้านฤดูหนาวนาคำ, หน้า 154)

14) **ปฏิบัติ** หมายถึง การตั้งคำถาม
โดยไม่ต้องการคำตอบ

ขลุ่ยหย้า

ก็ขายแก่แท้แท้แต่เก่งกล้า
สนั่นหน้าตัวเองคิดแล้วซ้ำ
เหยียบขี้ไก่ไม่ฝ่อก็ควรจำ

สรุปผลและอภิปรายผล

สรุปผล

ผู้วิจัยจะสรุปผลในรูปแบบตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ กลวิธีการใช้ภาษาในบทกวีนิพนธ์ ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล ด้านการสร้างคำ

กลวิธีการใช้ภาษาในบทกวีนิพนธ์ ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล

กลวิธีการใช้ภาษา ในบทกวีนิพนธ์ ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล		บทกวีจากภูเขา	ดอกไม้ถึงคนหนุ่มสาว	บทกวีแห่งความรัก	แด่หนุ่มสาวแสวงหา	หน่อกิ่งดอกไม้	ปลดปล่อยดวงใจ	ขลุ่ยหย้า	พ่ายส่งเสียงให้เธอ	อย่าลืมฝันถึงฤดูฝน	รวม (คำ)
การสร้างคำ	คำซ้ำ	23	89	31	29	6	9	82	17	14	300
	คำซ้อน	100	446	218	217	130	261	1090	172	235	2869
	คำสร้างใหม่	7	18	8	12	7	17	128	23	33	253

มัวกลัวน้ำแล้วเมื่อไหร่จะได้บัว

(พงส์ลิขานเพรียกเรียกชื่อเธอ, หน้า 71)

15) **อรรถาธิบาย** หมายถึง การใช้คำ
บอกสัมผัส รูป รส กลิ่น เสียง อย่างใด
อย่างหนึ่ง กับสถานการณ์ซึ่งปกติที่
ไม่ได้ใช้คำเหล่านั้น

ปลดปล่อยดวงใจ

เมามายในเล่ห์หลวง ดิ่งในห้วงลิ้นหา
รสหวานมารมยา ปักหัวใจลงจ่อมจม
(แบก, หน้า 6)

จากตารางที่ 1 กลวิธีการใช้ภาษาในบทกวีนิพนธ์ ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล ด้านการ
สร้างคำ พบว่า จากบทกวีนิพนธ์ 9 เล่ม ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล ใช้กลวิธีการสร้างคำซ้อนมาก
ที่สุด ซึ่งสร้างได้ 2,869 คำ รองลงมาคือคำซ้ำ พบการสร้างคำซ้ำ300 คำ และคำสร้างใหม่ ซึ่งพบ
การสร้างคำสร้างใหม่ 253 คำ ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ กลวิธีการใช้ภาษาในบทกวีนิพนธ์ ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล ด้านการใช้คำ

กลวิธีการใช้ภาษาในบทกวีนิพนธ์ ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล											
การใช้คำ	กลวิธีการใช้ภาษา ในบทกวีนิพนธ์ ของ พิบูลศักดิ์ ละคร พล	บทกวีจากภูเขา	ดอกไม้ถึงคนหนุ่มสาว	บทกวีแห่งความรัก	แด่หนุ่มสาวแสงงา	หนทางดอกไม้	ปลอบโยนดวงใจ	ขลุ่ยหย้า	ฟ้ายังมีที่ว่างให้เธอวาด	อย่าลืมฝันถึงฤดูฝน	รวม (คำ)
	คำแสดงอารมณ์	8	1	6	2	1	0	32	0	0	50
	คำเลียนเสียงพูด	0	8	0	0	0	0	14	1	1	24
	ศัพท์บัญญัติฯ	54	171	81	95	31	55	275	72	55	889
	คำสแลง	9	1	0	1	0	0	24	0	0	35
	คำภาษาตลาด	0	26	4	17	0	7	62	1	0	117
	คำต่ำหรือคำหยาบ	0	7	0	7	0	0	19	0	0	33
	คำภาษาถิ่น	38	46	1	2	7	1	44	1	2	142
	คำภาษาต่างประเทศ	110	374	159	188	98	183	752	120	208	2192
	คำย่อ	2	2	0	1	0	0	6	0	0	11
	คำมีคำกิตี	1	6	1	5	7	0	43	1	3	67

จากตารางที่ 2 กลวิธีการใช้ภาษาในบทกวีนิพนธ์ ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล ด้านการใช้
คำ พบว่า พิบูลศักดิ์ ละครพล ใช้คำภาษาต่างประเทศมากที่สุดพบการใช้คำภาษาต่างประเทศ
จำนวน 2192 คำ รองลงมาคือศัพท์บัญญัติหรือศัพท์เทคนิค พบการใช้ศัพท์บัญญัติหรือ
ศัพท์เทคนิค จำนวน 889 คำ การใช้คำภาษาถิ่น จำนวน 142 คำ การใช้คำภาษาตลาด จำนวน
117 คำ การใช้คำมีคำกิตติ จำนวน 67 คำ การใช้คำแสดงอารมณ์ จำนวน 50 คำ การใช้คำสแลง
จำนวน 35 คำ การใช้คำต่ำหรือคำหยาบ จำนวน 33 คำ การใช้คำเลียนเสียงพูด จำนวน 24 คำ และ
การใช้คำย่อ จำนวน 11 คำ ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในบทกวีนิพนธ์ ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล ด้านการใช้ภาพพจน์

กลวิธีการใช้ภาษาในบทกวีนิพนธ์ ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล											
กลวิธีการใช้ภาษา ในบทกวีนิพนธ์ ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล		บทกวีจากภูเขา	ดอกไม้ถึงคนหนุ่มสาว	บทกวีแห่งความรัก	แต่หนุ่มสาวแสวงหา	หน้าต่างดอกไม้	ปลอบโยนดวงใจ	ขลุ่ยหยก	ฟ้ายังมีที่ว่างให้เธอวาด	อย่าลืมฝันถึงฤดูฝน	รวม (แห่ง)
การใช้ ภาพ พจน์	อุปมา	26	52	32	10	9	18	64	16	19	246
	อุปลักษณ์	10	48	29	18	9	48	132	33	40	367
	สัญลักษณ์	4	32	27	5	10	11	44	13	18	164
	บุคคลวัต	55	63	74	5	24	72	198	52	62	605
	อดีตพจน์	17	33	17	26	10	19	93	8	28	251
	อวพจน์	1	2	1	6	3	5	11	3	3	35
	นามนัย	0	1	2	6	1	4	14	2	3	33
	สัมพจน์	8	30	2	2	7	0	14	1	3	67
	การอ้างถึง	1	3	0	4	5	0	15	0	1	29
	ปฏิพจน์	3	7	2	5	0	10	51	19	10	107
	ปฏิทรรศน์	5	10	6	6	0	11	21	9	7	75
	แนวเทียบ	0	6	1	0	2	1	8	6	9	33
	สัทพจน์	11	8	5	0	2	2	21	0	1	50
	ปฏิบัติพจน์	1	20	2	3	2	2	38	6	3	77
	อาวตพจน์	0	7	3	0	1	6	26	7	7	57

จากตารางที่ 3 กลวิธีการใช้ภาษาในบทกวีนิพนธ์ ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล ด้านการใช้ภาพพจน์ พบว่า จากบทกวีนิพนธ์ 9 เล่ม พิบูลศักดิ์ ละครพล ใช้ภาพพจน์บุคคลวัตมากที่สุด ซึ่งพบ 605 แห่ง รองลงมาคือ อุปลักษณ์ พบ 367 แห่ง อดีตพจน์ พบ 251 แห่ง อุปมา พบ 246 แห่ง สัญลักษณ์ พบ 164 แห่ง ปฏิพจน์ พบ 107 แห่ง ปฏิบัติพจน์ พบ 77 แห่ง ปฏิทรรศน์ พบ 75 แห่ง

สัมพจน์ พบ 67 แห่ง อวตัพพากย์ พบ 57 แห่ง สัทพจน์ พบ 50 แห่ง อวพจน์ พบ 35 แห่ง นามนัย พบ 33 แห่ง แนวเทียบ พบ 33 แห่ง และ การอ้างถึง พบ 29 แห่ง ตามลำดับ

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทฤษฎีการใช้ภาษาในบทกวีนิพนธ์ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล ด้านการสร้างคำ การใช้คำ และการใช้ภาพพจน์ อันเกิดจากทฤษฎีการใช้ภาษา โดยศึกษา ผลงาน บทกวีนิพนธ์ ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล ในระยะเวลา 38 ปี จำนวน 9 เล่ม อภิปรายผลได้ดังนี้

จากผลการวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า 1) การสร้างคำซ้อนมากที่สุด มีความน่าสนใจ คือการซ้อนคำในภาษาไทยนั้นมียู่ 2 ลักษณะ คือ การซ้อนคำเพื่อเสียง และการซ้อนคำเพื่อความหมาย ซึ่งการซ้อนคำเพื่อเสียงจะช่วยเพิ่มเสียงสัมผัสให้กับคำในวรรคเดียวกันของบทกวีนิพนธ์ ทำให้บทกวี มีความไพเราะ สละสลวย และการซ้อนคำเพื่อความหมายจะช่วยเน้นย้ำความหมาย และอารมณ์ของคำคำนั้นได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น สื่อความหมายได้อย่างลึกซึ้งขึ้น 2) การใช้คำ ภาษาต่างประเทศมากที่สุด มีความน่าสนใจอยู่ 2 ประการ คือ คำภาษาต่างประเทศที่เป็นคำไวพจน์ และคำภาษาต่างประเทศที่บ่งบอกความเจริญ คำภาษาต่างประเทศที่เป็นคำไวพจน์หรือคำพ้อง ความหมายจะช่วยให้คำในบทกวีนิพนธ์มีความสละสลวยมากขึ้น เช่น คำว่า ประดิษฐ์ จะสละสลวย กว่าคำว่า ทำ ส่วนคำภาษาต่างประเทศที่บ่งบอกความเจริญ มักมาพร้อมกับความเจริญใหม่ ๆ ที่เข้ามาในสมัยนั้น ไม่ว่าจะเป็นเครื่องดนตรี เช่น แบนโจ ฮาร์โมนิก้า หรือภาษาเช่น เช่น ทัฟเพอร์แวล ล้วนทำให้ผู้อ่านมองภาพถึงบริบทของเรื่องที่กวีต้องการที่จะสื่อสารได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น 3) การใช้ ภาพพจน์บุคคลวิวัฒนาการมากที่สุด ช่วยให้อ่านเกิดจินตภาพตาม สามารถมองภาพวัตถุและความเป็น นามธรรมให้มีชีวิตชีวา สามารถรับรู้และเข้าใจถึงสภาวะความรู้สึกนึกคิด และอารมณ์ของผู้รจนา บทกวีด้วยความอิ่มเอมใจ ส่วนการสร้างคำ การใช้คำ และการใช้ภาพพจน์อื่น ๆ ก็เป็นส่วนส่งเสริม ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนและส่งเสริมคุณค่าความงดงามของบทกวีนิพนธ์ อันก่อให้เกิด ความประทับใจแก่ผู้อ่านเช่นเดียวกัน

สิ่งที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ สอดคล้องกับสมมติฐานที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ว่า พิบูลศักดิ์ ละครพล ใช้ทฤษฎีการสร้างคำ การใช้คำ และการใช้ภาพพจน์ จึงทำให้บทกวีนิพนธ์ของพิบูลศักดิ์ ละครพล มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน มีความไพเราะ สละสลวย สื่อความหมายได้อย่างลึกซึ้ง สร้างความประทับใจให้แก่ผู้อ่าน ช่วยให้อ่านเกิดจินตภาพ สามารถรับรู้ และเข้าใจถึงสภาวะ ความรู้สึกนึกคิด และอารมณ์ของผู้รจนาบทกวีด้วยความอิ่มเอมใจ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาแง่มุมอื่น ๆ ในบทกวีนิพนธ์ของพิบูลศักดิ์ ละครพล เพิ่มเติม เช่น การใช้โวหาร ภาพสะท้อนหรือแนวคิดจากบทกวี เป็นต้น
2. ควรศึกษาผลงานด้านอื่น ๆ ของพิบูลศักดิ์ ละครพล เพิ่มเติม เช่น เรื่องสั้น ความเรียง บทเพลง เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

การดำเนินงานวิจัย เรื่อง กลวิธีการใช้ภาษาในบทกวีนิพนธ์ ของ พิบูลศักดิ์ ละครพล ประสบความสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิจัยทางภาษาและวรรณกรรมไทย ที่ชี้แนะแนวทางการดำเนินการทำวิจัย ให้คำปรึกษาเมื่อยามประสบปัญหาในการทำวิจัย ตลอดจนตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความความเมตตากรุณา และความปรารถนาดีจนกระทั่งการวิจัยประสบผลสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา ปราบปัญจะ. (2553). การศึกษาลีลาการใช้ภาษาและกลวิธีการเขียนของ ว.วชิรเมธี. ปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, กรุงเทพฯ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปัทมชญา พรหมกันธา พัฒนันท พอป้อ ปุ่น ชมภูพระ อรอนุดร ธรรมจักร เกียรติศักดิ์ สุขยา. (2560). **วจนลีลาในกวีนิพนธ์รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนของสามสุภาพบุรุษกวี: เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ไวรินทร์ ขาวงาม และ อังคาร จันทาทิพย์, ชัยภูมิ, มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.**
- ชำนาญ รอดเหตุภัย. (2519). **สัมมนาการใช้ภาษาไทยปัจจุบัน.** กรุงเทพฯ: การสยาม.
- ปรางทิพย์ กัมพลศิริ. (2545). **ลีลาการใช้ภาษาในวรรณคดีสำหรับเด็ก.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พิบูลศักดิ์ ละครพล. (2521). **บทกวีจากภูเขา.** กรุงเทพฯ: ห่มสว.
- พิบูลศักดิ์ ละครพล. (2523). **บทกวีแห่งความรัก.** กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- พิบูลศักดิ์ ละครพล. (2524). **ดอกไม้ถึงคนห่มสว.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.

- พิบูลศักดิ์ ละครพล. (2526). **แด่หนุ่มสาวแสวงหา**. กรุงเทพฯ: แอล.เอ. เอ็นเตอร์ไพรซ์ จำกัด.
- พิบูลศักดิ์ ละครพล. (2534). **ปลอบโยนดวงใจ**. กรุงเทพฯ: พลัสทรีเอ็นเตอร์เทนเมนต์.
- พิบูลศักดิ์ ละครพล. (2535). **ขลุ่ยหย้า**. กรุงเทพฯ: บ้านไร่เรือนพิมพ์.
- พิบูลศักดิ์ ละครพล. (2535). **หน้าต่างดอกไม้**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุ่ม.
- พิบูลศักดิ์ ละครพล. (2545). **พ่ายมีที่ว่างให้เธอวาด**. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- พิบูลศักดิ์ ละครพล. (2559). **อย่าลืมฝันถึงฤดูฝน**. กรุงเทพฯ: แพรวล้านกพิมพ์อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สมเกียรติ รัชมณี. (2551). **เอกสารคำสอนรายวิชา 361322 ภาษาวรรณศิลป์**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ความเป็นชายแบบเก่าและแบบใหม่ของตัวละครเพศชาย
ในพระราชนิพนธ์แปลใน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี เรื่อง “ไปอินนา หมู่บ้านลับลิ้มฝั่งน้ำ”
Traditional and new male from the male characters in
“Bai In Na, a hidden village on the river bank” translated
by HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn

นพวรรณ เมืองแก้ว¹ พิชัย แก้วบุตร^{1*} และ ชวาลิน เพ่งบุญ¹

Noppawan Muangkaew¹, Pichai Kaewbut^{1*} and Chawalin Pengbun¹

¹ คณาจารย์วิทยาลัยนานาชาติ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84000

¹ Lecturers, International College, Surat Thani Campus, Prince of Songkla University,
Surat Thani 84000

* Corresponding author: shi_yu16@hotmail.com

Received: April 13, 2020; Revised: March 24, 2021; Accepted: June 3, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเป็นชายแบบเก่าและแบบใหม่ของตัวละครเพศชายในเรื่อง “ไปอินนา หมู่บ้านลับลิ้มฝั่งน้ำ” และ 2) ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างความเป็นชายแบบเก่ากับแบบใหม่ของตัวละครเพศชายที่ปรากฏในวรรณกรรม ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเป็นชายของตัวละครเพศชายในวรรณกรรมมีทั้งความเป็นชายแบบเก่าและแบบใหม่แบบเต็มรูปแบบและแบบผสมผสาน และ 2) ลักษณะของตัวละครเพศชายมีความโอนเอนเป็นความเป็นชายแบบเก่าจากสภาพสังคมและวัฒนธรรมจีนแบบดั้งเดิมมากกว่าความเป็นชายแบบใหม่ อันสะท้อนให้เห็นจากความเข้มแข็งด้านพลังกำลังทางร่างกาย ความก้าวร้าว

ความรุนแรงและไม่แสดงอารมณ์ที่อ่อนไหวหรือความรู้สึกที่แท้จริงจากความเป็นชายแบบเก่า และในด้านการประสบความสำเร็จด้านเศรษฐกิจ ความฉลาดและมนุษยสัมพันธ์ดี รวมทั้งการแสดงและเปิดเผยอารมณ์ที่อ่อนไหวจากความเป็นชายแบบใหม่ ความเป็นชายถูกกำหนดจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม เมื่อเวลาผ่านไป ในสังคมปัจจุบันความเป็นชายจึงมีความแตกต่างและหลากหลายมากขึ้นกว่าเดิม ถึงแม้ว่าความเป็นชายแบบเก่าจะยังคงมีอำนาจและอิทธิพลอยู่ในสังคมปัจจุบันอย่างชัดเจนแต่ความเป็นชายแบบใหม่ก็ได้รับการยอมรับและได้รับการนำเสนอควบคู่กันไปด้วย

คำสำคัญ: ปิตาธิปไตย ความเป็นชายแบบเก่า ความเป็นชายแบบใหม่ ไป่อื่นๆ

Abstract

The purposes of this research are to study traditional and new male from the male characters in “Bai In Na, a hidden village on the river bank and compare masculinity of male characters in literature. The results show that there are both of traditional male and new male, full and blended masculinity. The characteristics of male characters are more subordinate to the traditional male from the traditional Chinese society than the new male. It reflects physical strength, aggression, violence and not emotionally sensitive or self-revealing. The new male expresses the concept of economic achievement, intelligence, interpersonal skills and emotionally sensitive and self-expressive with woman. Masculinity is determined by the social change. Today masculinity is more distinct and diverse than before. Although traditional male still has power and influence clearly nowadays, new male has also been accepted and presented simultaneously.

Keywords: Patriarchy, Traditional male, New male, Bai In Na

บทนำ

“บิดาธิปไตย” ความเหนืออยู่ซึ่งอำนาจของเพศชายที่ทำให้เพศหญิงต้องเสียเปรียบ เป็นสิ่งที่พบเห็นได้โดยทั่วไปในสังคมจีนทั้งในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งประเทศจีนเป็นประเทศหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานและมีอิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรมต่อโลกตะวันตกเป็นอย่างมาก (ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์, 2555) อันจะพบเห็นได้จาก การลดบทบาทของเพศหญิงในวัฒนธรรมการมัดเท้าหรือการกดขี่เพศหญิงในฐานะภรรยา (ปราณี วงษ์เทศ, 2544) หรือความไม่เสมอภาคในหน้าที่ทางสังคมที่มักจะไม่ปล่อยให้เพศชายมากกว่าและให้ความสำคัญกับเพศชายในการมีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาด (เยาวลักษณ์ เฉลิมเกียรติ, 2542)

วรรณกรรมร่วมสมัยเรื่องไปอินนา หมู่บ้านลับลิ้มผั่งน้ำ (2561) ฉบับพระราชนิพนธ์แปลในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี¹ เป็นวรรณกรรมร่วมสมัยเรื่องหนึ่งที่สะท้อนอำนาจของเพศชายในมิติต่าง ๆ ผ่านการร้อยเรียงเรื่องราวของหมู่บ้านเล็ก ๆ ริมน้ำที่ไม่มีใครรู้จักและไม่ปรากฏในแผนที่ (ชวลิน เพ่งบุญและคณะ, 2563) โดยมีเหตุการณ์สำคัญเป็นโศกนาฏกรรมที่เกิดจากความขัดแย้ง เห็นแก่ตัวและเบียดเบียนแห่งอำนาจของเพศชายที่ทำให้ “แคทยา” ตัวละครเพศหญิงที่มีความซื่อสัตย์และมีความเสียสละต่อครอบครัวอันเป็นที่รักต้องจากไปอย่างไม่หวนกลับจากประเด็นการโกงราคาเกลือ ซึ่งเป็นวัตถุดิบสำคัญที่ใช้ในการถนอมอาหารในช่วงเทศกาลจับปลาของหมู่บ้านไปอินนา

จากเหตุการณ์โศกนาฏกรรมดังกล่าวสามารถจำแนกลักษณะตัวละครเพศชายที่ปรากฏในวรรณกรรมเป็น 2 ประเภท ตามกรอบแนวคิดของ Marie Richmond Abbott (1992) คือ 1) ความเป็นชายแบบเก่า (Traditional Male) และ 2) ความเป็นชายแบบใหม่ (New Male) ซึ่งงานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาตัวละครเพศชายที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมร่วมสมัยเรื่อง “ไปอินนา หมู่บ้านลับลิ้มผั่งน้ำ” เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าตัวละครเพศชายแต่ละคนมีความเป็นชายแบบเก่าหรือความเป็นชายแบบใหม่ อีกทั้งการสะท้อนพื้นหลังทางสังคมและวัฒนธรรมจีนที่หล่อหลอมให้เกิดเป็นความเป็นชายทั้งสองประเภท จากนั้นจึงนำเอาตัวละครในความเป็นชายทั้งสองประเภทมาเปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างความเป็นชายแบบเก่า และความเป็นชายแบบใหม่ในรูปแบบการบรรยาย

¹ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนา พระฐานันดรศักดิ์ มีพระนามตามที่จารึกในพระสุพรรณบัฏว่า “สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” ประกาศเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2562

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาความเป็นชายแบบเก่าและแบบใหม่ของตัวละครเพศชายในเรื่อง “ไปอินน์่า หมู่บ้านลับลิ้มผั่งน้ำ”
2. ศึกษาเปรียบเทียบความเป็นชายแบบเก่ากับความเป็นชายแบบใหม่ของตัวละครเพศชายที่ปรากฏในเรื่อง “ไปอินน์่า หมู่บ้านลับลิ้มผั่งน้ำ”

กรอบแนวคิด

ความเป็นชายได้รับการสร้างขึ้นผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม เมื่อสังคมเปลี่ยนการนิยามความเป็นชายย่อมเปลี่ยนไป ผู้วิจัยใช้กรอบการวิเคราะห์ของ Marie Richmond Abbott (1992) ซึ่งได้แบ่งลักษณะความเป็นชายออกเป็น 2 แบบ ได้แก่ 1) ความเป็นชายแบบเก่า และ 2) ความเป็นชายแบบใหม่ มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงความแตกต่างระหว่างความเป็นชายแบบเก่าและความเป็นชายแบบใหม่
Abbott (1992: 9)

ลำดับ	ความเป็นชายแบบเก่า (Traditional Male)	ความเป็นชายแบบใหม่ (New Male)
1	เข้มแข็งคานพละกำลังทางร่างกาย ก้าวร้าว รุนแรง (Physical and Aggression)	ประสบความสำเร็จด้านเศรษฐกิจ ฉลาดและมนุษย-สัมพันธ์ดี (Economic achievement, Intelligence, Interpersonal skills)
2	ไม่แสดงอารมณ์ที่อ่อนไหวหรือ ความรู้สึกที่แท้จริงออกมา (Not emotionally sensitive or self-revealing)	แสดงอารมณ์ที่อ่อนไหวและเปิดเผย ได้กับผู้หญิง (Emotionally sensitive and self-expressive with woman)
3	จะคบค้าสมาคมเฉพาะในหมู่ผู้ชาย (Prefers company of men)	ชอบคบค้าสมาคมกับผู้หญิง (Prefer company of women)
4	มีความสนิทสนมกับผู้ชายด้วยกันแต่ จะไม่ใกล้ชิด (Strong male bound but no intimacy)	มีความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามเพื่อ ส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน

ลำดับ	ความเป็นชายแบบเก่า (Traditional Male)	ความเป็นชายแบบใหม่ (New Male)
		(Heterosexual relationships as a source of support)
5	การแต่งงานคือความจำเป็น (Marriage as necessity, not romantic)	แต่งงานด้วยความรัก (Romantic Marriage)
6	ใช้อำนาจครอบงำผู้หญิง (Domination of woman)	มีความเสมอภาคซึ่งกันและกัน (Equal relationship)
7	เช็กส์เป็นสิ่งสำคัญ และการมีเช็กส์ กับผู้หญิงหลายคนเป็นเรื่องธรรมดา (Sexual double standard)	เช็กส์ไม่ใช่สิ่งสำคัญ (Less of double standard)
8	มองและแบ่งผู้หญิงออกเป็นผู้หญิง ที่ดีและเลว (Good girl/bad girl)	มองว่าผู้หญิงแต่ละคนย่อมมีความ แตกต่างกัน (Women seen more as individuals)

ระเบียบวิธีวิจัย

- 1. ศึกษาเอกสารประเภทบทความวิจัยและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง เช่น ทฤษฎีความเป็นชาย การประกอบสร้างความเป็นชาย ความเป็นชายแบบใหม่และแบบเก่า เป็นต้น
- 2. ศึกษาวรรณกรรมร่วมสมัยเรื่อง “ไปอินน์่า หมู่บ้านลับลิ้มผั่งน้ำ” ฉบับพระราชนิพนธ์แปลในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
- 3. วิเคราะห์ตัวละครเพศชายทั้งหมดในเรื่อง โดยวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดของ Marie Richmond Abbott (1992) 2 แบบ ได้แก่ 1) ความเป็นชายแบบเก่า และ 2) ความเป็นชายแบบใหม่
- 4. วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างความเป็นชายแบบเก่ากับแบบใหม่ของตัวละครเพศชายที่ปรากฏในเรื่อง “ไปอินน์่า หมู่บ้านลับลิ้มผั่งน้ำ”
- 5. นำข้อมูลที่วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) มานำเสนอในรูปแบบการพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ความเป็นชายแบบเก่าและแบบใหม่ของตัวละครเพศชายในเรื่อง “ไปอินน้ำ หมู่บ้านลับลิ้มผั่งน้ำ”

ตัวละครเพศชายที่มีบทบาทสำคัญในเรื่อง “ไปอินน้ำ หมู่บ้านลับลิ้มผั่งน้ำ” ปรากฏทั้งหมด 8 ตัวละคร ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดความเป็นชายของ Marie Richmond Abbott (1992) ได้แก่ 1) ความเป็นชายแบบเก่า และ 2) ความเป็นชายแบบใหม่ สามารถแสดงผลการวิจัยได้ดังนี้

1.1 หมาขวนลี้

ตัวละครเอกเพศชายที่มีความสัมพันธ์ในสถานะคนรักกับเงินหลินเยว่ตัวละครเอกเพศหญิงที่เป็นตัวดำเนินเรื่องในวรรณกรรมและมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดกับหมาจ่านจวิน โดยมีสถานะเป็นบุตรชายคนเดียวของตระกูลหมาผู้มั่งคั่งและเป็นความหวังสูงสุดของตระกูล ภายใต้เบื้องหลังความเจ็บปวดของตระกูลหมาที่เคยผ่านการถูกปฏิเสธการขอฮั้นเงินในการรักษาโรคเมเร็งของหมาจ่านจวินในอดีตทำให้ตระกูลหมาเลือกที่จะช่วยเหลือตัวเองและไม่สนใจความทุกข์ร้อนของผู้อื่นในชุมชน กระทั่งเป็นประเด็นความบาดหมางของคนในชุมชนที่มีต่อคนตระกูลหมาที่ขายสินค้าเกินราคาและไม่มีน้ำใจต่อคนในชุมชน แม้ในช่วงวิกฤติความขาดแคลน ส่งผลให้หมาขวนลี้ผู้เป็นบุตรต้องอยู่ในภาวะบุคคลนารังเกียจจากพฤติกรรมของพ่อแม่ไปด้วย ซึ่งหมาขวนลี้และเงินหลินเยว่มีความสัมพันธ์ในสถานะคนรักมาระยะหนึ่ง แต่ก็ต้องเป็นความรักที่ต้องปิดบังพ่อแม่ทั้งสองฝ่ายเนื่องจากเหตุผลความไม่ลงรอยของตระกูลหมาและคนในชุมชน ดังข้อความ

เงินหลินเยว่เห็นหมาขวนลี้อยู่ที่ผั่ง ช่วยพ่อแม่จับปลา
ช่วงเวลากลางวันทั้งสองคนต้องทำเป็นไม่รู้จักกัน พ่อแม่ของหมาขวนลี้
เปิดร้านขายอาหารและของชำ ทุก ๆ ครึ่งเดือนจะขับรถขับเค็ลื้อนลี้ลื้อ
ของบ้านไปซื้อของในเมือง (เมื่อแม่น้ำแข็งผ่านไป, หน้า 22)

จากการวิเคราะห์ตามกรอบทฤษฎีปิตาธิปไตย พบว่า หมาขวนลี้มีลักษณะของความเป็นชายแบบใหม่ (New Male) โดยมีการสะท้อนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. แสดงอารมณ์ที่อ่อนไหวและเปิดเผยได้กับผู้หญิง (Emotionally sensitive and self-expressive with women) ดังตัวอย่างในวรรณกรรมซึ่งเป็นบทสนทนาระหว่างหมาชวนลีและเฉินหลินเยว่ ขณะที่ทั้งสองพูดคุยกันระหว่างการแอบนัดพบกันริมแม่น้ำในเวลากลางคืน

ครั้งหนึ่งเห็นก้อนน้ำแข็งก้อนใหญ่ ๆ รูปร่างสี่เหลี่ยม ผืนผ้าลอยช้า ๆ จากต้นน้ำลงมาอย่างโดดเดี่ยว เฉินหลินเยว่พูดขึ้นว่านี่เป็นบ้านของพวกเอสกิโมที่ถูกน้ำพัดพาลงมา แต่หมาชวนลีพูดโพล่งขึ้นว่า “เหมือนหีบศพมากกว่า ถ้าคนเราได้นอนในหีบศพ น้ำแข็ง ผังอยู่ในแม่น้ำ น่าจะสุขสุดมามากเลยนะ” (เมื่อแพน้ำแข็งผ่านไป, หน้า 16)

จากข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงอารมณ์ความอ่อนไหวของหมาชวนลีที่ไม่เคยแสดงให้ใครอื่นเห็นนอกจากแฟนสาวของตน ซึ่งหมาชวนลีมักกล่าวถึงข้อความด้านลบเสมอเนื่องจากในความรู้สึกลึก ๆ แล้วหมาชวนลีคิดว่าความรักของเขาและเฉินหลินเยว่นั้นไม่อาจสมหวังได้ด้วยสภาพสังคมและวัฒนธรรมจีนรูปแบบเก่าที่การแต่งงานหรือการคบหาคนรักจะต้องเป็นการจัดสรรจากพ่อแม่หรือการคลุมถุงชน (arranged marriage) ประเทศจีนได้รับอิทธิพลของการจัดการความรักแบบคลุมถุงชนอย่างเข้มข้นตั้งแต่อดีตถึงที่ ปรากฏในวรรณกรรมจีนโบราณหลาย ๆ เรื่อง เช่น เรื่องม่านประเพณี เรื่องความรักในหอแดง เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันการจัดการความรักแบบคลุมถุงชนยังพบในชนบทหรือในชนกลุ่มน้อยของจีนและในสังคมเมืองการจัดการความรักแบบคลุมถุงชนมีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปเป็นการจัดการแบบกึ่งคลุมถุงชน ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมมากทั้งในรูปแบบเว็บไซต์หาคู่ มุมในสวนสาธารณะที่พ่อแม่ของทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงต่างนำคุณสมบัติของลูกหลานของตนมาแนะนำซึ่งกันและกัน โดยทำหน้าที่เป็นเจ้าพ่ออย่างแข็งขัน (ซวาลิน เฟ่งบุญและคณะ, 2563)

2. แต่งงานด้วยความรัก (Romantic Marriage) จากบทบรรยายในวรรณกรรมพบว่า หมาชวนลีและเฉินหลินเยว่เลือกที่จะคบหากันถึงแม้ว่าทั้งสองจะอยู่ในภาวะที่ไม่เหมาะสมกันทั้งฐานะของครอบครัวและความขัดแย้งระหว่างตระกูลหมาและคนในชุมชนซึ่งหมาชวนลีก็ยังคงมีความเชื่อมั่นในความรักที่มีต่อเฉินหลินเยว่ โดยไม่ได้มองว่าความรักนั้นเป็นความจำเป็นหรือเป็นการจัดสรรโดยพ่อแม่หรือการคลุมถุงชน (arranged marriage) แต่อย่างใด

3. มีความเสมอภาคซึ่งกันและกัน (Equal relationship) ในวรรณกรรม บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหม่าจวนลี่และเงินหลินเยว่ สะท้อนให้เห็นถึงความเสมอภาคของเพศ โดยไม่ได้มีข้อความที่สะท้อนให้เห็นถึงการใช้อำนาจครอบงำเพศหญิงหรือการคุกคามอื่น ๆ แต่เป็นการให้ความสำคัญกับการรับฟังความคิดเห็นของเพศหญิง ดังในตัวอย่างข้อความบันทึกของอาจารย์หญิง หน้า 55 ที่เงินหลินเยว่ต่อว่าหม่าจวนลี่เรื่องราคาเกลือที่สูงเกินไป ซึ่งหม่าจวนลี่ก็เห็นด้วยกับประเด็นดังกล่าวถึงจะถูกต่อว่าอย่างหนักแต่หม่าจวนลี่ก็ไม่มีที่ทำการใช้อำนาจครอบงำหรือคุกคามเพศหญิงแต่อย่างใด ซึ่งต่างกับหม่าจวนจวินผู้เป็นพ่อที่มักใช้อำนาจครอบงำหรือคุกคามเพศหญิงเสมอ

1.2 หม่าจวนจวิน

ตัวละครที่เป็นกลไกในการสร้างปมความขัดแย้งของคนในชุมชนและตระกูลหม่า กระทั่งเกิดเป็นโศกนาฏกรรมการตายของแคทยาในที่สุด มีสถานะเป็นพ่อของหม่าจวนลี่และเป็นเจ้าของร้านขายของชำในชุมชนที่มั่งคั่งที่สุด แต่จากบาดแผลการถูกปฏิเสธการขอยืมเงินในการรักษาโรคมะเร็งของตนเองในอดีตทำให้หม่าจวนจวินเป็นคนเห็นแก่ตัวและหวังผลกำไรกับทุกเรื่องแม้จะเป็นเรื่องที่ผิดศีลธรรมก็ตาม จากการวิเคราะห์ตามกรอบทฤษฎีปิตาธิปไตยพบว่า หม่าจวนจวินเป็นตัวแทนความเป็นชายแบบเก่า (Traditional Male) มีการสะท้อนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ไม่แสดงอารมณ์ที่อ่อนไหวหรือความรู้สึกที่แท้จริงออกมา (Not emotionally sensitive or self-revealing) เป็นลักษณะเด่นของหม่าจวนจวินที่จะเก็บซ่อนอารมณ์ที่แท้จริงและไม่แสดงให้ใครเห็น แม้แต่บุคคลในครอบครัวซึ่งในความเป็นชายแบบเก่าเป็นค่านิยมของชาวจีนโบราณที่ผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัวจะต้องมีความเข้มแข็งเป็นผู้นำในทุกด้านและจะไม่แสดงออกทางความรู้สึกออกมาให้ผู้อื่นเห็น

พ่อชาวเรื่องแคทยาตายไปแล้วแพร่ออกมา พ่อของหม่าจวนลี่ไม่พูดอะไรกับฉันเลยสักคำ เขียนไว้บนกระดานดำว่าลดราคาเกลือแล้ว เวลานี้สองคนพ่อ ลูกหนึ่งคนอยู่ในบ้านไม่พูดจา หันงอแงมึนงอแงอยู่นอกบ้าน (บันทึกของอาจารย์หญิง, หน้า 98)

2. มีความสนิทสนมกับผู้ชายด้วยกันแต่ไม่ใกล้ชิด (Strong male bound but no intimacy) ในสมัยที่หมาจ๋านจวินยังเป็นวัยหนุ่มก็มีความสนิทสนมกับกลุ่มเพศชายในชุมชนเดียวกันและตกหลุมรักผู้หญิงคนเดียวกันคือ “แคทยา” แต่ก็ยังคงมีช่องว่างกับเพื่อนชายในกลุ่มเนื่องจากตกหลุมรักและจีบผู้หญิงคนเดียวกัน ดังแสดงในบทบรรยายที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ของผู้ชายในหมู่บ้านที่เป็นพรรคพวกเดียวกันแต่ก็มีการแข่งขันในเชิงลึก โดยจากข้อความตัวอย่างพบว่า เพื่อนชายในกลุ่มตั้งข้อสังเกตถึงกลวิธีการจีบสาวของหมาจ๋านจวินที่มีต่อแคทยา

ตอนที่หมาจ๋านจวินยังอยู่ในกลุ่มหนุ่ม ๆ ที่ตามต่อแคทยา เขารู้จักใช้คำพูดในการจีบที่ไพเราะเพราะพริ้งเข้าตัวรู้ก็ไปเก็บดอกไม้มาให้นาง ใช้ญ้ออ่อน ๆ พันเป็นข้อเอาไปวางไว้หน้าประตูของแคทยา (เน่าเสีย, หน้า 68)

3. ใช้อำนาจครอบงำผู้หญิง (Domination of women) เป็นชนบดงเดิมในวัฒนธรรมจีนที่ส่งเสริมให้เพศชายมีอำนาจเหนือเพศหญิงกล่าวถึงแนวปฏิบัติที่เพศหญิงจะต้องทำตามอย่างเคร่งครัด คือ “การปฏิบัติตาม 3 ข้อ” กล่าวถึง “未嫁从父，既嫁从夫，夫死从子。” หากยังไม่ออกเรือนต้องปฏิบัติตามคำสั่งและเชื่อฟังบิดา และเมื่อออกเรือนต้องปฏิบัติตามคำสั่งและเชื่อฟังสามี หากสามีเสียชีวิตต้องปฏิบัติตามคำสั่งและเชื่อฟังบุตรชาย จากข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของเพศชายและการใช้อำนาจครอบงำเพศหญิงจากรุ่นสู่รุ่นคือ พ่อ สามี และลูกชาย ดังนั้นในวรรณกรรมจะเห็นได้ว่าหมาจ๋านจวินมักใช้อำนาจครอบงำภรรยาของตนเป็นเนืองนิจ โดยสะท้อนออกมาทางความคิด คำพูด และการกระทำต่าง ๆ

ทันใดนั้นเมียของหมาจ๋านจวินร้องไห้ “ช่างมันเถอะ ลตราดาเกลียดสักหน่อยก็ไม่เป็นไร” นางหมาว่า “เป็นความคิดแบบผู้หญิงนะซี” หมาจ๋านจวินด่าเมีย “เธอสิมรสชาติตอนที่ไปขอยืมเงินใครต่อใครเพื่อไปหาหมอก็ไม่มีใครให้ ฉันจำได้ไม่ลืมเลย” (เน่าเสีย, หน้า 76)

1.3 เงินโส่วเหริน

เงินโส่วเหรินเป็นบิดาของตัวละครเอกหญิงเงินหลินเยว่และเงินหลินซิ่ง เงินโส่วเหรินเป็นผู้ชายคนหนึ่งที่ตกหลุมรักแคทยาสาวงามประจำหมู่บ้าน จากการวิเคราะห์ตามกรอบทฤษฎีปิตาธิปไตย พบว่า เงินโส่วเหรินเป็นตัวแทนความเป็นชายทั้งแบบเก่า (Traditional Male) และแบบใหม่ (New Male) โดยมีการสะท้อนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. เข้มแข็งด้านพลังกำลังทางร่างกาย ก้าวร้าว รุนแรง (Physical and Aggression)

ถึงพ่อจะไม่รู้เรื่องนี้แต่ก็ด่าตระกูลหม่า “ครอบครัวมันเป็นพวกเลวทรามไม่มีศีลธรรม ต่อไปลูกชายคงหาเมียไม่ได้ ใครจะไปแต่งงานกับพวกสัตว์เดรัจฉาน” (เมื่อแพ้น้ำแข็งผ่านไป, หน้า 23)

“ทำอะไร” เงินโส่วเหริน “ถู” ใส่กำนัน “คุณยังมีหน้ามาถามอีกหรือ พวกหม่ามัน ใจดำมา เราก็ใจดำกลับไป รวมคนให้มาเป็นร้อยถือไม้กระบอง ถือขวานบุกไปที่บ้านมัน มันจะต้องคุกเข่าขอชีวิตแน่ ๆ เลย” (ความกังวล, หน้า 47)

จากข้อความแสดงให้เห็นความเป็นชายแบบเก่าของเงินโส่วเหรินในด้านความก้าวร้าวและรุนแรงที่แสดงว่าตนเองเป็นใหญ่ มีความคิดที่ถูกต้อง อยู่เหนือผู้อื่น ผ่านข้อความหรือคำพูดที่เป็นลักษณะการสั่งการ ประชดประชัน ผู้เป็นลูกหรือแม้แต่การพูดจาถูกเหยียดหยาม เลียดสีตัวละครอื่น ๆ

2. ไม่แสดงอารมณ์ที่อ่อนไหวหรือความรู้สึกที่แท้จริงออกมา

(Not emotionally sensitive or self-revealing)

ตอนนั้นเมียของหม่าจ้านจวินน่าสงสารมาก นางวิ่งไปเที่ยวขอยืมเงินทางโน้นทางนี้ ต้องไปกราบไหว้วิ่งวอนขอร้องเพื่อขอเงิน ในที่สุดได้เงินมาไม่ถึงหมื่นหยวน (บันทึกของอาจารย์หญิง, หน้า 52)

จากข้อความนี้แสดงให้เห็นว่าในใจลึก ๆ แล้วเงินโส่วเหรินก็มีความรู้สึกอ่อนไหว และเห็นอกเห็นใจเมียของหมาจ๋านจวินที่จะต้องออกหน้าขอยืมเงินคนในหมู่บ้านเพื่อมารักษา หมาจ๋านจวิน ซึ่งต่างจากบทบาทของความเป็นชายแบบเก่าที่จะต้องมีความหนักแน่น ไม่แสดงความรู้สึกหรืออารมณ์ใด ๆ ให้ผู้อื่นรับรู้ได้

3. ใช้อำนาจครอบงำผู้หญิง (Domination of woman)

พ่อคือเงินโส่วเหรินกำชับเงินหลินเยวไปปลัดให้พี่ชาย กลับมากินข้าว ให้พี่ชายไปบ้านตระกูลหมาจ๋านซื้อเกลือกับมาหลาย ๆ ถุง (บันทึกของอาจารย์หญิง, หน้า 31)

“พ่อของหนูไม่ยอมให้หนูไปซื้อของที่ร้านขายของชำอะไร ๆ ก็เรียกพี่ชายไป บอกว่าอากาศที่บ้านหมาจ๋านไม่ดี ไม่อยากให้มลพิษแก๊ส ไซ้เนามาแปดเปื้อนหนู” (บันทึกของอาจารย์หญิง, หน้า 31)

จากข้อความแสดงให้เห็นว่าเงินโส่วเหรินจะใช้อำนาจครอบงำผู้หญิง คือเงินหลินเยว ซึ่งเป็นลักษณะความเป็นชายแบบเก่า โดยอาศัยความสัมพันธ์แบบบุพการีกับบุตรธิดาในการสั่งหรือห้ามที่จะให้หรือไม่ให้ทำอะไรต่างใด ๆ

4. แสดงอารมณ์ที่อ่อนไหวและเปิดเผยได้กับผู้หญิง (Emotionally sensitive and self-expressive with woman)

“สวรรค์มีตา” เงินโส่วเหรินพูดเสียงสั่น “แคทยาขึ้นสวรรค์ไป แล้วให้นางฟ้าส่งเกลือมาให้ไปยื่นหน้าของเรา” (บันทึกของอาจารย์หญิง, หน้า 102)

ติกแล้วพ่อของเงินหลินเยวยังพลิกตัวไปมาอยู่บนเตียงไม้กระดาน เขาไปส่งศพแคทยาที่สุสานไม่ได้ ได้แต่นอนทอดถอนใจ (บันทึกของอาจารย์หญิง, หน้า 108)

จากข้อความแสดงให้เห็นความเป็นชายแบบใหม่ในด้านแสดงอารมณ์ที่อ่อนไหว และเปิดเผยได้กับผู้หญิงของเงินโส่วเหรินที่ปรากฏในช่วงท้ายของเรื่องไม่ว่าจะเป็น การพูดด้วยน้ำเสียงที่สั่นเครือ หรือแม้แต่การถอนหายใจแล้วเป็นการแสดงให้ตัวละครหรือผู้อ่านรับรู้ได้ถึงอารมณ์ที่เกิดขึ้นในตัวของเงินโส่วเหริน

5. มีความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามเพื่อส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน

(Heterosexual relationships as a source of support)

ฉันรีบขอโทษพวกบ้านตระกูลเงินที่มารบกวนและว่า
ฉันไม่รังเกียจกลิ่นคาวปลา เงินโล่วเหรินค่อยสบายใจ พุดกับลูก
ชายและลูกสาว “คุณครูช่างมีเหตุผล ไม่เหมือนพวกแก”
(บันทึกของอาจารย์หญิง, หน้า 55)

จากข้อความนี้ แสดงให้เห็นความเป็นชายแบบใหม่ ของเงินโล่วเหรินใน
ความสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม เพื่อส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกันผ่านทางคำพูด ซึ่งเป็น
ลักษณะที่ชี้ให้เห็นว่าถึงแม้เงินโล่วเหรินจะเป็นคนที่มีนิสัยใจคอความเป็นชายแบบเก่าอยู่เป็น
พื้นฐานแต่ก็ยังมีความเป็นชายแบบใหม่อยู่ด้วยเช่นเดียวกัน

1.4 เงินหลินชิง

เงินหลินชิงเป็นบุตรชายของเงินโล่วเหรินและเป็นพี่ชายของตัวละครเอกหญิง
เงินหลินเยว่ จากการวิเคราะห์ตามกรอบทฤษฎีปีตาธิบิโดยพบว่า เงินหลินชิงเป็นตัวแทน
ความเป็นชายทั้งแบบเก่า (Traditional Male) และแบบใหม่ (New Male) โดยมีการสะท้อนใน
ด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. เข้มแข็งด้านพลังกำลังทางร่างกาย ก้าวร้าว รุนแรง

(Physical and Aggression)

เงินหลินชิงพี่ชายเงินหลินเยว่ ทำตามที่พ่อสั่งสุ่มไฟเพิ่ม
ความร้อนใต้เตียงคั้ง 2 เตียงจนไฟลุกมือ
(บันทึกของอาจารย์หญิง, หน้า 53)

เงินหลินชิงบ่นจื๋มจ่าเบา ๆ ว่า “เตียงคั้งสำหรับให้คน
นอนสบาย ไม่ใช่สำหรับย่างปลา ต้องให้เจริญหูเจริญตาถึงจะถูก”
(บันทึกของอาจารย์หญิง, หน้า 54)

จากข้อความแสดงให้เห็นว่าเงินหลินชิงเป็นคนที่มีความเข้มแข็งด้านพลังกำลัง
ทางร่างกายในการทำงานตามที่พ่อสั่งจนไฟลุกมือได้รับบาดเจ็บและมีความก้าวร้าวรุนแรง
ผ่านทางคำพูดที่แสดงความเห็นของตนอย่างตรงไปตรงมาซึ่งเป็นลักษณะความเป็นชายแบบเก่า

2. แสดงอารมณ์ที่อ่อนไหวและเปิดเผยได้กับผู้หญิง

(Emotionally sensitive and self-expressive with woman)

เขากระซิบเตือนมาโดยตลอดว่า “ถ้าเธอจะแต่งงานไป อยู่ตระกูลหม่า อีกครึ่งชีวิตที่เหลือคงต้องทุกข์ทรมานอารมณ์เสียไปตลอด” (เมื่อแม่น้ำแข็งผ่านไป, หน้า 23)

จากข้อความแสดงให้เห็นว่าความเป็นชายแบบใหม่ของเงินหลินซึ่งในการแสดงอารมณ์ที่อ่อนไหวและเปิดเผยได้ต่อผู้หญิง โดยการกระซิบเตือนแสดงความเป็นห่วงต่อน้องสาวของตน

3. ชอบคบค้าสมาคมกับผู้หญิง (Prefer company of women)

“คุณครูรู้ลึกลับมากที่บ้านเรา เรายังเฝ้ากลืนคำวปลา มาต้อนรับท่าน น้าชายหน้าจริง ๆ” เงินหลินซึ่งเข้าใจสาเหตุที่ทำให้ น้องสาวขุ่นเคืองใจเลยพูดขึ้นมา (บันทึกของอาจารย์หญิง, หน้า 55)

เงินหลินซึ่งตะโกนปลุก เราสะดุ้งตื่นนึกว่าเกิดเรื่องใหญ่ รีบสวมเสื้อผ้า เงินหลินซึ่งยืนอยู่หน้าประตู พูดเสียงดัง “มาดูนี่เร็ว ๆ มีเกลือ 6 ถัง เซ้านี้พอเปิดประตูมาก็เห็นวางไว้หน้าประตูแล้ว” (บันทึกของอาจารย์หญิง, หน้า 101)

จากข้อความแสดงให้เห็นความเป็นชายแบบใหม่ชอบคบค้าสมาคมกับผู้หญิงของเงินหลินซึ่ง แต่ในที่นี้ก็อาจจะสันนิษฐานว่า เงินหลินซึ่งก็อาจจะไม่ได้ชอบคบค้าสมาคมกับผู้หญิง แต่ด้วยตนเองมีน้องเป็นผู้หญิงจึงทำให้มีความเข้าใจถึงอารมณ์ของผู้หญิงได้อย่างรวดเร็วที่ต้องการรักษาภาพลักษณ์ และแสดงมารยาทในการต้อนรับแขกที่มาเยือน และสามารถปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นซึ่งเป็นเพศตรงข้ามได้เป็นอย่างดี

1.5 หวังเต๋อเก๋ย

หวังเต๋อเก๋ยเป็นกำนันประจำหมู่บ้านไปอินน่า ผู้เป็นสามีของแคทยา ตัวละครหญิงสำคัญในวรรณกรรมเรื่องนี้จากบุคลิกภาพและนิสัยส่วนตัวของกำนันหวังเต๋อเก๋ยพบว่า เขาเป็นผู้ชายที่มีส่วนผสมของความเป็นชายแบบเก่า (traditional male) และความเป็นชายแบบใหม่ (new male) อยู่ในคนคนเดียวกัน ดังปรากฏตามลักษณะต่อไปนี้

1. เข้มแข็งด้านพลังกำลังทางร่างกาย ก้าวร้าว รุนแรง (Physical and Aggression)

ถึงแม้ว่าเขาจะดูเป็นคนสุภาพ พุดน้อย ไม่ค่อยมีพลังกำลังเท่ากับภรรยาของเขา แต่สิ่งที่พบความเป็นชายแบบเก่า คือ การแสดงความก้าวร้าวจากการทะเลาะ โดยกล่าวว่าจากรุนแรงกับภรรยาถึงตอนที่เขากล่าวต่อว่าแคทยาผู้เป็นภรรยา

“อย่านึกถึงตอนนั้นที่ผู้ชายไปอินน่าตามีตตามัวหลงไหล
แกไปหมด แล้วสำคัญตัวเองผิดนะ มันคือตอนนั้น มาถึงตอนนี้ถาม
ดูซิว่าใครอยากได้แกไหม” “ให้ฟรีก็ไม่ว่า” (เน่าเสีย, หน้า 70)

นอกจากนี้ การตั้งชื่อภรรยาโดยนำมาเปรียบเทียบกับสัตว์เลี้ยงอย่างวัวควายเป็นการแปลกแยกให้ผู้หญิงเป็นสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ถือเป็นการลดทอนคุณค่าของคน กำนันจะเรียกภรรยาเขาว่า “แม่วุ่นน้อย” ดังตัวอย่าง

“มานี่หน้อยแม่วุ่นน้อยของฉัน”
(บันทึกของอาจารย์หญิง, หน้า 62)
“แคทยา แม่วุ่นน้อย แกทำอะไรอยู่เนะ นอนน้อยอย่างนี้
ถึงได้ขี้โมโห กลับมาจับสักหน้อยซิ” (เน่าเสีย, หน้า 67)

ยิ่งไปกว่านั้น การดูถูกรูปลักษณ์ อุดลักษณะความเป็นมนุษย์ หรือสิ่งที่ปรากฏตามร่างกายของเพศหญิงพบได้ในสังคมชายเป็นใหญ่ ซึ่งเป็นการไม่ให้เกียรติและมองคนอย่างไม่เสมอภาค

“กำนันมักพูดติดตลกว่าจะเอาคิมที่เผาไฟร้อน ๆ จีไฟ
ออกเม็ดหนึ่ง แต่ไม่รู้จะเอาไฟเม็ดไหนออกดี ฉะนั้น ไฟทั้ง 2 เม็ด
ก็ยังอยู่รอดปลอดภัย” (ความกังวล, หน้า 40)

ส่วนความรุนแรงทางอารมณ์ในการบันทึกละเมิดด้วยคำพูดของกำนันก็พบเห็นได้จากตอนที่กำลังจะเล่าว่าทำไมแคทยาจึงเสียชีวิต กำนันพูดแสดงให้เห็นถึงอำนาจภายใต้จิตสำนึกที่จะแก้แค้นว่า

“ผมจะไปทำลายร้านขายของชำตระกูลหม่าให้พังยับเยิน
ผมจะฆ่าหมี่ทั้งป่าให้ตายหมด” (เน่าเสีย, หน้า 88-89)

อนึ่ง พบการใช้อำนาจครอบงำบุคคลอื่นจากตอนที่กำนันแสดงออกถึงความดีอีร์นเอาแต่ใจเป็นบุคลิกภาพอย่างหนึ่งของสังคมชายเป็นใหญ่พบได้จากบทสนทนาที่กำนันไม่ให้ไปเยี่ยมหีบศพของแม่แต่อาจให้แคทยา

“ผมอยากทำหีบศพให้นางโดยเฉพาะ เอาที่สวยงามที่สุด”
ผู้ดำเนินพิธีงานศพกระซิบเบาๆ “อาจจะไม่ทันเวลานะ” “ก็ให้นาง
รอไปซิ” กำนันพูด “สามวันไม่พอก็ให้นางรอไปห้าวัน” (บันทึกของ
อาจารย์หญิง, หน้า 94)

2. ประสบความสำเร็จด้านเศรษฐกิจ ฉลาดและมนุษยสัมพันธ์ดี (Economic achievement, Intelligence, Interpersonal skills) หัวข้ออยู่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานได้เป็นกำนัน เขามีความสัมพันธ์ที่ดีเป็นมิตรกับชาวบ้าน อีกทั้งยังเป็นคนประนีประนอม ไม่สร้างความขัดแย้ง พูดเจรจาให้ชาวบ้านได้ลดสถานการณ์คุกรุ่นที่อาจนำไปสู่ความรุนแรง

“เราจะใช้วิธีผัดภูมิหายอย่างนั้นไม่ได้” กำนันพูด
“ทำอย่างนั้นก็เป็นการก่อจลาจลนะสิ” (ความกังวล, หน้า 47)
“ครูกูครับ...” กำนันหันไปที่ครูของเงินหลินเยว่ ดู
ท่าทางน่าสงสาร ส่งสายตาวิงวอน “คุณเป็นคนมีประสบการณ์
เห็นโลกมามาก คุณช่วยพูดหน่อยสิครับ” (ความกังวล, หน้า 50)

อนึ่ง กำนันเป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่อครอบครัวแม้ตนจะจับปลาไม่เก่งแต่ยังช่วยภรรยาทำงานอย่างแข็งขัน ช่วยทำปลาย่างไว้น้ำขายและยังช่วยเหลืองานบ้านภรรยาด้วยสะท้อนให้เห็นการรู้จักปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจการค้าปลาที่กำลังขาดแคลนเกลือ บ่งชี้ถึงความฉลาดหลักแหลมในการแก้ปัญหา

3. แต่งงานด้วยความรัก (Romantic Marriage) ในเรื่องของความรักจะเห็นได้ว่ากำนันแต่งงานสร้างครอบครัวกับแคทยาด้วยความรัก โดยที่ชายหลายคนในหมู่บ้านล้วนแต่ชอบพอแคทยา ทว่าแคทยาก็เลือกแต่งงานกับกำนันทั้ง ๆ ที่เขาเป็นคนเรียบ ๆ พุฒน้อยสุขภาพและดูอ่อนแอ พออายุมากขึ้นเขาก็กลายเป็นคนดื่มจัดเพราะเกิดจากความรักภรรยาที่หมักหมมได้รสเล็ด นอกจากนั้นแล้วเมื่อทะเลาะกับภรรยาแล้วกำนันมักจะรักษาความสัมพันธ์โดยไม่มองว่าตนเองต้องอยู่เหนือกว่า โดยจะพยายามหาซื้อผ้าพันคอหรือกำไลเงินเพื่ออภรรยาแสดงอารมณ์ที่อ่อนไหวและเปิดเผยกับเพศหญิง

1.6 บุตรชายของหวังเต๋อเก๋ย

บุตรชายของหวังเต๋อเก๋ยและแคทยาสตรีที่เสียสละตนเองจนเกิดเป็นปมความขัดแย้งรุนแรงในหมู่บ้านไปอันน่าเป็นควมรู้ ได้เรียนหนังสือจบจากวิทยาลัยป่าไม้ ทำงานดูแลกล้าไม้ที่สวนเพาะชำแห่งหนึ่ง เขาเป็นลูกที่รักพ่อและแม่มาก มีความกตัญญูรู้คุณ ซึ่งพบบุคลิกภาพทั้งความเป็นชายแบบเก่าและแบบใหม่ ดังต่อไปนี้

1. เข้มแข็งด้านพลังกำลังทางร่างกาย ก้าวร้าว รุนแรง (Physical and Aggression) เมื่อทราบข่าว การตายของแม่เขาเสียใจมาก ยิ่งได้รู้สาเหตุการเสียชีวิตของแม่แล้ว เขาจึงอยากรจะแก้แค้นโดยแสดงอารมณ์โกรธอย่างรุนแรงจะคว่ำปิ่นเก่า ๆ ที่ขึ้นสนิมแล้วจะไปยิงหมีให้ได้

“แกจะทำอะไรนะ” “ฉันจะขึ้นเขาไปยิงหมีตัวนั้น” ลูกชายพูด “เราจะฝังแม่แก่พ่อรุ่นนี้แล้ว แกต้องเป็นคนถือธงไว้อาลัย จะขึ้นเขาไปยิงหมีได้อย่างไร” “แม่ตายไปแล้ว ใครจะถือธงไว้อาลัยให้แม่อีกได้แต่หมียังอยู่ มันจะกลับมาทำร้ายคนอื่นได้อีก” (บันทึกของอาจารย์หญิง, หน้า 104)

และจะนำระเบิดเพลิงไปป่าไผ่บ้านตระกูลหม่าที่เป็นสาเหตุให้แม่ต้องจากเขาไปดังที่กำนันได้พูดว่า

“การกระทำของแန်းะ พ่อก็ดูออกหมด แก่เตรียมระเบิดเพลิง แต่แม่ชอบและไม่ชอบประณามทำร้ายคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่สำนึกผิดแล้ว พ่อก็เป็นอย่างนั้น ตอนเช้าเมื่อวานเราไม่ต้องจ่ายเงินสักสตางค์แดงเดียวก็ได้เกลือมา สายโทรศัพท์ที่ถูกตัดก็ต่อใหม่แล้ว พ่อขอพูดว่าไม่ควรแก้แค้นตอบโต้พวกตระกูลหม่า” (บันทึกของอาจารย์หญิง, หน้า 110)

ก้านนผู้พ่อได้พูดเตือนสติลูกชายไว้ไม่ให้ก่อเหตุ นับว่าเขาเป็นคนที่รู้จักเหตุและผลสมกับที่เป็นคนมีความรู้เล่าเรียนมาสูงและมีจิตใจนึกถึงความเดือดร้อนของคนอื่น การให้อภัยคนที่สำนึกผิดได้และกระทำตนเสียใหม่ย่อมเป็นสิ่งที่น่านับถือ

2. ไม่แสดงอารมณ์ที่อ่อนไหวหรือความรู้สึกที่แท้จริงออกมา (Not Emotionally sensitive or self-revealing) จากบทบรรยายในวรรณกรรม พบว่า จากตอนที่เขากลับมาบ้านแล้วพ่อบอกว่าแม่เสียแทนที่เขาจะคุกเข่าหน้าศพร้องไห้ เพื่อแสดงให้เห็นว่ารักแม่มากขนาดไหน เขาแค้นว่าตาปริ่มพยับหน้าแล้วหันหลังเดินเข้าไปในบ้านจนคนพบเห็นผิดหวัง เขารอจนพบผู้หญิงที่มาช่วยแต่งตัวคนตายกลับหมด เขาจึงไปเปิดทึบหยิบปืนล่าสัตว์มาเพื่อจะไปล่าหมี่ที่เขาคิดว่าเป็นสาเหตุให้แม่เขาต้องเสียชีวิต

3. ประสบความสำเร็จด้านเศรษฐกิจ ฉลาดและมนุษยสัมพันธ์ดี (Economic achievement, Intelligence, Interpersonal skills) จากบทบรรยายในวรรณกรรม พบว่า ลูกชายก้านนเป็นคนมีความรู้ ได้มีโอกาสเรียนหนังสือจนจบป้าไม้ และได้ทำงานตรงกับสายที่ตนเรียนจบมา เขาเป็นคนฉลาดและมีเหตุผล เชื่อฟังพ่อแม่ จะสังเกตได้จากตอนที่เขาโกรธมากจนอยากจะแก้แค้นแต่พ่อก็ได้ห้ามปรามไว้ เขาก็เชื่อฟังและปฏิบัติตาม

1.7 ครูใหญ่

ครูใหญ่ผู้ดูแลโรงเรียนในหมู่บ้านไต่ฮันน่า มีความสัมพันธ์เป็นคู่บ่าวสาวกับภรรยาของเงินหลินเยว่นางเอกของบทประพันธ์เรื่องนี้ จากการวิเคราะห์ตามกรอบทฤษฎีปิตาธิปไตย พบว่า ครูใหญ่เป็นตัวแทนความเป็นชายทั้งแบบเก่า (Traditional Male) และแบบใหม่ (New Male) โดยมีการสะท้อนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ไม่แสดงอารมณ์ที่อ่อนไหวหรือความรู้สึกที่แท้จริงออกมา

(Not emotionally sensitive or self-revealing)

“วันนี้ตอนเช้าครูใหญ่พายเรือออกไป ตอนเช้าที่ลากแหวนบ้านที่อุดไว้หลุดออกมาอีกหนึ่ง น้ำเข้าเรือไปครึ่งลำ เรือเกือบจมลงไปแล้ว ครูใหญ่อยู่ในเรือ ตกใจตะโกนลั่นให้คนช่วยชีวิต พ่อผมพายเรือของที่บ้านไปช่วยเขา ตอนเช้าขึ้นฝั่งมาทางแก่งเปี้ยกมด หน้าขาวซีดน่ากลัว มองดูเหมือน นีรธา ในที่สุดเรือเขาก็จมลง” (บันทึกของอาจารย์หญิง, หน้า 28)

จากข้อความนี้แสดงให้เห็นความเป็นชายแบบเก่าของครูใหญ่ที่จะไม่แสดงอารมณ์ที่อ่อนไหวหรือความรู้สึกที่แท้จริงออกมา เหตุการณ์เลวร้ายจนถึงชีวิตครั้งนี้ ครูใหญ่ต้องใช้ความอดทนในการจัดการด้วยตนเองอย่างสุดความสามารถจนครูใหญ่ไม่สามารถที่จะจัดการได้ด้วยตัวเองจึงขอความช่วยเหลือจากคนอื่น และเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่เสี่ยงถึงชีวิตครั้งนี้ขึ้นครูใหญ่ก็ต้องเก็บอาการเพื่อรักษาภาพลักษณ์ของอาชีพครู ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตัวละครไม่แสดงอารมณ์ที่อ่อนไหวหรือความรู้สึกที่แท้จริงออกมา

2. จะคบค้าสมาคมเฉพาะในหมู่ผู้ชาย (Prefers company of men)

...ครูใหญ่ถาม “อากาศไม่ใช่ออย่างนี้ยังยิงโกป้าได้อีกหรือ สายตาและโซคของลุงไม่เลวเลยนะ...” “มันไม่ทำอะไรลงก็ดีแล้ว” กำนันพูด “ถ้าลุงยิงหมิด้า ผมก็จับเห่ เป็นกำนันไม่ได้” หวังปิงหลินพูด “ถึงลุงไม่ได้ยิง แต่คนอื่นก็อาจจะยิง” (เน่าเสีย, หน้า 78)

จากบทบรรยายนี้สะท้อนให้เห็นความเป็นชายแบบเก่าของครูใหญ่ที่มีความสนิทสนมและการคบค้าสมาคมกับหมู่ผู้ชายด้วยกันนั่นคือ หวังปิงหลิน จะเห็นได้จากการพูดคุยหยอกล้อกันที่ใช้ล้อสสารกันระหว่างคนที่สนิทสนมคุ้นเคยเมื่อต้องออกไปล่าสัตว์ในป่า

3. ประสบความสำเร็จด้านเศรษฐกิจ ฉลาดและมนุษยสัมพันธ์ดี

(Economic achievement, Intelligence, Interpersonal skills)

“นางจะขึ้นเขาปีนต้นไม้ไปหาปลาได้อย่างไร จะไปขุดดินหาเกลือก็ไม่ได้ นางจะขึ้นเขาไปทำอะไร” ครูใหญ่เอามือโพ้หลังพุดวรรณคดีสละสลวย (เน่าเสีย, หน้า 79)

จากข้อความนี้แสดงให้เห็นความเป็นชายแบบใหม่ของครูใหญ่ในความฉลาดและลุ่มลึกในการใช้ภาษาวรรณคดีบรรยายอย่างสละสลวย ซึ่งเป็นลักษณะที่โดดเด่นกว่าตัวละครเพศชายตัวอื่นๆ ในเรื่อง ทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่าความฉลาดในการใช้ภาษาเหล่านั้นเกิดจากการได้เล่าเรียนหนังสือจนได้ประกอบอาชีพเป็นครูบาอาจารย์ ซึ่งสะท้อนในอดีตว่าผู้ชายจะเป็นเพศที่มีสิทธิในการได้รับการศึกษาเป็นพื้นฐานด้วย

4. แสดงอารมณ์ที่อ่อนไหวและเปิดเผยได้กับผู้หญิง

(Emotionally sensitive and self-expressive with woman)

“พ่อผมพายเรือของที่บ้านไปช่วยเขา ตอนเขาขึ้นฝั่งมาทางแก่งเปี้ยวหมด หน้าขาวซีด น้ำกัว มองดูเหมือนผีราด ในที่สุดเรือเขาก็จมลงไป เมียครูใหญ่กระตือรือร้นว่าเขาเป็นคนไม่เอาไหน พวกเราที่ฝั่งหัวเราะกันตลอดเข้าเลยครับ” (บันทึกของอาจารย์หญิง หน้า 28)

จากข้อความจะเห็นได้ว่าครูใหญ่มีความเป็นชายแบบใหม่ที่สามารถแสดงและเปิดเผยอารมณ์อ่อนไหวกับผู้หญิงและคนอื่น ๆ ได้ เมื่อเกิดเหตุการณ์ร้ายแรงถึงขั้นเอาชีวิตเกือบไม่รอด ครูใหญ่ไม่ลังเลที่จะแสดงออกถึงความหวาดกลัวตกใจเหล่านั้นออกมา แม้จะต้องรักษาภาพลักษณ์ความเป็นครู แต่เมื่อครูใหญ่มาอยู่กับภรรยา ก็แสดงอารมณ์ส่วนความอ่อนไว้นั้นออกมาอย่างเปิดเผย

5. มีความเสมอภาคซึ่งกันและกัน (Equal relationship)

เงินหลินเยว่เล้งงานแล้วก็มาบอกว่า ครูใหญ่อนุญาตให้
ลาหยุดงาน 2 วันมาช่วยงาน (บันทึกของอาจารย์หญิง, หน้า 95)

จากข้อความนี้แสดงให้เห็นความเป็นชายแบบใหม่ของครูใหญ่ที่มีความเสมอภาค
ให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งเป็นตัวละครผู้หญิงไม่ใช้อำนาจครอบงำ หรือบีบบังคับให้กระทำ
บางอย่างตามแต่ใจ หรือกฎระเบียบ ในตัวอย่างครูใหญ่อนุญาตให้เงินหลินเยว่ลางานเพื่อไป
ช่วยพิธีศพของแคทยา สะท้อนให้เห็นการอนุญาตให้ทุกคนมีสิทธิอย่างเป็นทางการและเหมาะสม
ตามสถานการณ์ที่เป็นความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ของแคทยาผู้หญิง ซึ่งเป็นตัวละครสำคัญใน
เรื่องที่เสียสละชีวิตตนเองเพื่อหาน้ำแข็งมารักษาปลาไว้

1.8 หวังปิงหลิน

นายพรานป่าผู้มีประสบการณ์เชี่ยวชาญในการหาของป่าของหมู่บ้านไปอิ่นน่า ผู้พบ
ศพแคทยาตัวละครเอก จากการวิเคราะห์ตามกรอบทฤษฎีปิตาธิปไตยพบว่า หวังปิงหลินเป็น
ตัวแทนความเป็นชายทั้งแบบเก่า (Traditional Male) และแบบใหม่ (New Male) โดยมีการสะท้อน
ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. เข้มแข็งด้านพลังกำลังทางร่างกาย ก้าวร้าว รุนแรง

(Physical and Aggression)

ตาเฒ่าชื่อหวังปิงหลินถือปืนล่าสัตว์พาดบาเดินทางมา
จากเขา มือหนึ่งถือไม้เท้าขยมาตัวหนึ่ง ... หวังปิงหลินกระแอมที่
หนึ่ง “ที่จริงเห็นสัตว์ตัวโตด้วย แต่ไม่กล้ายิง กลัวผิดกฎหมาย อาจ
ถูกชังคุก” (เน่าเสียน, หน้า 78)

จากข้อความแสดงให้เห็นว่า นอกจากหวังปิงหลินจะมีอาชีพเป็นนายพราน
ซึ่งต้องอาศัยพลังกำลังร่างกายในการประกอบอาชีพแล้ว คำพูดที่ชัดเจนและตรงไปตรงมานั้น
ยังแสดงให้เห็นความรุนแรงของอารมณ์แต่ก็ยังยับยั้งไว้ด้วยเหตุผลและผล คือ ความเคารพและ
ปฏิบัติตามกฎหมาย

2. ประสบความสำเร็จด้านเศรษฐกิจ ฉลาดและมนุษยสัมพันธ์ดี

(Economic achievement, Intelligence, Interpersonal skills)

“ข้าง ๆ รอยเท้ามีอยู่ทีหนึ่งมีรอยโคลนเป็นวงกลม ๆ 2 วงใหญ่พอ ๆ กับถังเหล็กที่ใช้ใส่น้ำกิน ถ้าไม่ได้หาบถังเหล็ก ใช้มือหัวถ้งน้ำรอยจะไม่เหมือนกัน ถ้าใช้มือหัวถ้งรอยกลม ๆ 2 วงน่าจะอยู่ใกล้กัน แต่ที่ลุงเห็นวงกลมอันหนึ่งอยู่หน้า อีกอันหนึ่งอยู่ข้างหลัง ห่างกันสักเมตรหนึ่ง แสดงว่าถ้ง 2 ใบนี้มีคนหาบมา ตอนวางถังลงบนพื้นไม้ คานที่ใช้หาบจะไปพาดอยู่บนขอบถ้ง” “ฟังลุงพูดแล้วรู้สึกว่าได้ความรู้มาก” ครูใหญ่พูด (เน่าเสีย, หน้า 80)

จากข้อความแสดงให้เห็นว่า หวังปิงหลินมีความฉลาดหลักแหลมในอาชีพนายพรานของตน แม้ว่าความฉลาดนี้อาจจะไม่ได้เกิดจากการเล่าเรียนศึกษาแต่เกิดจากประสบการณ์ที่สั่งสมมานานนับสิบปี ผ่านการลองผิดลองถูกจึงทำให้สามารถสังเกตและมองเห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและวิเคราะห์จนสามารถแก้ไขปัญหาได้

“คงอย่างนั้น” หวังปิงหลินสับถั่วที่ถือโก๋ป่าอีกครั้ง พูดว่า “ประเดี๋ยวลุงจะกลับบ้าน ไปทำซูปโก๋ป่า ทุกคนไปกินด้วยกันไหม โก๋ถั่ววุ้นทีเดียว” (เน่าเสีย, หน้า 81)

จากข้อความนี้แสดงให้เห็นความเป็นชายแบบใหม่ของหวังปิงหลินที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคนในหมู่บ้าน สร้างความเป็นกันเองและมีลักษณะของคนที่มีน้ำใจ โดยการเชิญชวนและแบ่งปันอาหารที่ทำเองให้ทุกคนรับประทานอย่างเต็มที่

2. การเปรียบเทียบความเป็นชายแบบเก่ากับความเป็นชายแบบใหม่ของตัวละครเพศชายที่ปรากฏในเรื่อง “ไปอินน้ำ หมู่บ้านลับลิ้มฝั่งน้ำ”

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความเป็นชายแบบเก่ากับความเป็นชายแบบใหม่ของตัวละครเพศชาย

ลำดับ	ชื่อตัวละคร	ความเป็นชายแบบเก่า (Traditional Male)								ความเป็นชายแบบใหม่ (New Male)							
		1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8
1	หมาขวนลี้									✓				✓	✓		
2	หมาจ่านจวิน		✓		✓		✓										
3	เถินโล้วเหริน	✓	✓				✓			✓			✓				
4	เถินหลินซิง	✓								✓	✓						
5	หวังเต๋อเก๋ย	✓								✓				✓			
6	บุตรชายของหวังเต๋อเก๋ย	✓	✓							✓							
7	ครูใหญ่		✓	✓						✓	✓				✓		
8	หวังปิงหลิน	✓								✓							

เมื่อพิจารณาความเป็นชายในตัวละครเพศชายในเรื่อง “ไปอินน้ำ หมู่บ้านลับลิ้มฝั่งน้ำ” พบว่า ตัวละครทั้ง 8 ตัวละครนั้นมีสัดส่วนความเป็นชายทั้งแบบเก่าและแบบใหม่ มีการผสมผสานลักษณะของความเป็นชายแบบเก่าและแบบใหม่เข้าด้วยกัน กล่าวคือ ความเป็นชายที่ทรงอำนาจเหนือผู้หญิงที่พบมากที่สุด คือ ความเข้มแข็งด้านพลังกำลังทางร่างกาย ความก้าวร้าวและความรุนแรง เนื่องจากสภาพร่างกายที่แตกต่างกันที่ผู้ชายมีทำให้ผู้หญิงยังต้องพึ่งพาผู้ชายในหลายเรื่อง เช่น ผู้ชายยังเป็นแรงงานสำคัญในการทำงาน ผู้ชายยังเป็นหัวหน้าครอบครัวมีหน้าที่หลักในการหาเลี้ยงครอบครัว อาจกล่าวได้ว่า ความเป็นชายแบบเก่าเน้นความมีอำนาจและการครอบงำของผู้ชาย ทำให้ความเป็นชายมีลักษณะที่เหนือกว่าความเป็นหญิงเสมอ เช่น ผู้หญิงคือเพศที่อ่อนแอ ผู้ชายคือเพศที่เข้มแข็ง รวมทั้งผู้ชายแบบเก่าจะไม่แสดงอารมณ์ที่อ่อนไหวหรือความรู้สึกที่แท้จริงซึ่งเป็นลักษณะเด่นที่พบรองลงมา เนื่องจากความมีอำนาจและความเข้มแข็งดังกล่าวเป็นตัวกำหนดลักษณะความเก็บกักและความอดทนต่อการแสดงอารมณ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นการรักษาภาพลักษณ์ที่เด่นชัดของความเป็นชายแบบเก่าไว้ในขณะที่ความเป็นชายแบบใหม่ทำให้ภาพลักษณ์ผู้ชายเปลี่ยนแปลงไป ผู้ชายมีมนุษยสัมพันธ์

มากขึ้น มีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่หลากหลายมากขึ้น มีความฉลาดหลักแหลมทางด้านอาชีพที่เด่นชัด และสามารถเผยความรู้สึกหรือความอ่อนแอของตนเองได้อย่างอิสระอีกด้วย

อภิปรายผลและสรุปผล

ตัวละครเพศชายในพระราชนิพนธ์แปลในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่อง “ไปอินน้ำ หมู่บ้านลับลิ้มผั่งน้ำ” มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 8 ตัวละคร ลักษณะของตัวละครเพศชายมีทั้งความเป็นชายแบบเก่าและแบบใหม่ โดยในบางตัวละครเป็นตัวแทนของความเป็นชายแบบเก่าอย่างเต็มรูปแบบ เช่น หมาจ่านจวิน ความเป็นชายแบบใหม่อย่างเต็มรูปแบบ เช่น หมาชนลี และในบางตัวละครมีความผสมผสานทั้งความเป็นชายแบบเก่าและแบบใหม่ เช่น เงินโล้วเหวิน เงินหลินซิง หวังเต๋อเก๋ย เป็นต้น จากการศึกษาพบว่า ลักษณะของตัวละครเพศชายมีความโอนเอนเป็นความเป็นชายแบบเก่าจากสภาพสังคมและวัฒนธรรมจีนแบบดั้งเดิม คือ 1) ความเข้มแข็งด้านพลังกำลังทางร่างกาย ก้าวร้าว รุนแรง และ 2) ไม่แสดงอารมณ์ที่อ่อนไหวหรือความรู้สึกที่แท้จริง, ความเป็นชายแบบใหม่ที่สะท้อนให้เห็นจากตัวละครที่ได้รับการศึกษาระดับสูง และได้สัมผัสสังคมภายนอก คือ 1) ประสบความสำเร็จด้านเศรษฐกิจฉลาด และมนุษยสัมพันธ์ดี และ 2) แสดงอารมณ์ที่อ่อนไหวและเปิดเผยได้กับผู้หญิง ซึ่งผลสรุปดังกล่าวเป็น 2 ลำดับสูงสุดของความเป็นชายแบบเก่าและแบบใหม่ในวรรณกรรมร่วมสมัยเรื่อง “ไปอินน้ำ หมู่บ้านลับลิ้มผั่งน้ำ”

การโอนเอนไปในทิศทางความเป็นชายแบบเก่าของตัวละครเพศชายในเรื่องนี้เกิดจากสภาพสังคมและวัฒนธรรมจีนแบบดั้งเดิม รวมทั้งสภาพทางสังคมชนบททางไกลที่เพศชายต้องเป็นผู้นำเพื่อการอยู่รอด ผสมกับสภาพทางสังคมที่นับถือและให้เกียรติเพศชายมากกว่าเพศหญิง ทำให้เพศชายถูกยกย่องและมีอิทธิพลครอบงำทั้งความคิด สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยมีเพศหญิงเป็นฝ่ายช่วยเหลือส่งเสริม มีบทบาทเพียงแค่ตัวประกอบ เพื่อให้สังคมขับเคลื่อนไปตามทิศทางที่ชายขีดเอาไว้ เช่น การปกครองของชนชั้นผู้นำในอดีต การจำกัดสิทธิทางการศึกษา การแสดงออกและแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาสังคม เป็นต้น เมื่อเวลาผ่านไปความเป็นชายสมัยใหม่เริ่มปรากฏการเปลี่ยนแปลงบางอย่าง แต่ก็ยังดำเนินอำนาจและความยิ่งใหญ่อยู่ในยุคก่อนผู้ชายจะอยู่ในภาวะเครียดเพราะต้องรับผิดชอบครอบครัว เป็นผู้นำ หารายได้จุนเจือ แต่เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้หญิงเริ่มออกมาทำงานนอกบ้านกันมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการเรียกร้องให้ผู้ชายเลิกกดขี่ผู้หญิง เปลี่ยนมุมมองและให้มอบคุณค่าให้แก่ผู้หญิงมากขึ้น การนิยามความเป็นชายแบบใหม่จึงเปลี่ยนแปลงไป ผู้ชายเริ่มรู้สึกถึงการมีสิทธิ

เสรีภาพต่อการแสดงออกถึงความรู้สึกของตนเอง ทำตามใจชอบ ซึ่งสอดคล้องกับ Abbott (1992) ที่กล่าวถึงความเป็นชายว่า เดิมความเป็นชายถูกจัดให้แตกต่างกับหญิง แต่ปัจจุบันเริ่มเป็นการมองอยู่ตรงกลาง เช่น ผู้ชายก็สามารถอ่อนแอหรือเข้มแข็งได้ ขึ้นอยู่กับเวลาและสถานการณ์ และดิษยพรรณ ศรีบุญเรือง และสุทธภา อินทรศิลป์ (2562) ที่กล่าวถึงลักษณะของผู้ชายในสังคมปัจจุบันว่า มีความหลากหลายขึ้นมากกว่าเดิม ถึงแม้ว่าลักษณะความเป็นชายแบบเก่ายังคงมีอิทธิพลในสังคมปัจจุบันอยู่ แต่ว่าภาพของความเป็นชายแบบใหม่ก็ได้รับการนำเสนอควบคู่กันมา

อย่างไรก็ดี พลังอำนาจที่แท้จริงและซ่อนอย่างมืดชิดเอาไว้ของเพศหญิงถือเป็นสิ่งที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าบทบาทปิตาธิปไตยของชาย ดังที่ ขวาลิน เฟงบุญ และคณะ (2563) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดสตรีนิยมของตัวละครเพศหญิงในวรรณกรรมเรื่องเดียวกัน พบว่าการปกป้องชีวิตของทุกคนภายในบ้านเป็นหน้าที่ของผู้หญิง ซึ่งถูกมองว่าต่ำค่าในสังคมปิตาธิปไตย แต่หากไม่มีการสนับสนุนจากเพศหญิงแล้วมีหรือที่บรรดาชายจะได้ประสบความสำเร็จเชิดชูหน้าตา และเกียรติยศได้จนถึงทุกวันนี้ อย่างไรก็ตาม สุดท้ายทุกตัวละครที่มีความแตกต่างกันไม่ว่าจะเพศชายหรือเพศหญิงต่างร่วมแรงร่วมใจกัน ลดความขัดแย้งความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ทำให้การเสียสละของทุกตัวละครที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องราว และแง่คิดที่ดีในสังคมหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่ชื่อ “ไปอินนา”

เอกสารอ้างอิง

- ขวาลิน เฟงบุญ, นพวรรณ เมืองแก้ว, อธิปัตย์ นิตยัณราและพิชัย แก้วบุตร. (2563). สตรีนิยมผ่านตัวละครเพศหญิง: กรณีศึกษา “ไปอินนา หมู่บ้านลับลิ้มผั่งน้ำ” พระราชนิพนธ์แปลในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา**, 8(1), 180–204.
- ณรงค์กรธร รอดทรัพย์. (2555). ปิตาธิปไตย: ภาพสะท้อนแห่งความไม่เสมอภาคระหว่างชายหญิงในสังคมเอเชีย. **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**, 4(2), 30–46.
- ดิษยพรรณ ศรีบุญเรืองและ สุทธภา อินทรศิลป์. (2562). ภาพความเป็นชายจากการสร้างตัวละครเอกฝ่ายชายใน นวนิยายเรื่องบุพเพสันนิวาสของรอมแพง. **วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์**, 6(1), 431–445.

- ปราณี วงษ์เทศ. (2544). **เพศและวัฒนธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- เยาวลักษณ์ เจลิ้มเกียรติ. (2542). **คำเรียกญาติในจังหวัดนครศรีธรรมราช**. ปรินญา
นิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย) สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ฉือจื้อเจียน. (2561). **ไปอินน่า หมูบ้านลัทธิฝั่มน้ำ [白银那]** (เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม
ราชกุมารี, สมเด็จพระ, ผู้แปล) (ต้นฉบับพิมพ์ ปี ค.ศ. 1994). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- Abbott, M.R. (1992). **Masculine & feminine**. Boston: McGraw-Hill.

ความมั่นคงทางอาหารบ้านบ้องตี้ล่าง
ตำบลบ้องตี้ อำเภอยะโยค จังหวัดกาญจนบุรี

Food security in Ban Bong Ti Lang, Bong Ti Sub-district,
Sai Yok District, Kanchanaburi Province

นพรัตน์ ไชยชนะ^{1*}

Nobparat Chaichana^{1*}

¹ สาขาวิชาบัณฑิตกรรมสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี 71190

¹ Community Development Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Kanchanaburi Rajabhat University Kanchanaburi, Kanchanaburi 71190

* Corresponding author: chimmanee2531@gmail.com

Received: September 16, 2021; Revised: November 18, 2021; Accepted: February 28, 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงพื้นที่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความมั่นคงทางอาหาร ในมิติความพอเพียงของอาหารในชุมชนบ้านบ้องตี้ล่าง ตำบลบ้องตี้ อำเภอยะโยค จังหวัดกาญจนบุรีในปัจจุบัน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประยุกต์วิธีวิจัยทางมานุษยวิทยา เก็บข้อมูลภาคสนาม ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง 10 ราย ผู้นำทางความเชื่อ 2 ราย ผู้นำชุมชน 2 ราย ประชาชนชุมชน 4 ราย รวม 18 ราย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง คือ ตัวแทนเยาวชน 4 ราย ตัวแทนเกษตรกรในชุมชน 5 ราย ตัวแทนจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐ และ NGO จำนวน 3 ราย รวม 12 ราย ผู้วิจัย วิเคราะห์เนื้อหาจากภาคสนาม ข้อมูลสัมภาษณ์ และข้อมูลการสังเกต และวิเคราะห์ความ น่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์แต่ละขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า บ้านบ้องตี้ล่างมีความหลากหลายของทรัพยากรท้องถิ่นที่สมาชิกในชุมชนกว่า 80% เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่อาศัยในชุมชนกว่า 100 ปี ตั้งแต่อดีต – ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงสามารถเข้าถึงแหล่งอาหารได้เพียงพอ วิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชนมีลักษณะสังคมเกษตรกรรม หาของป่า ดำเนินชีวิตเรียบง่ายพึ่งพอใจในสิ่งที่มียู้อยู่ ยึดกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ระบบเครือญาติ วิถีชีวิตยังคงเป็นสังคมเกษตรกรรมหาพืชผักจากแหล่งธรรมชาติ มาบริโภค ใช้สมุนไพรในการรักษาโรค พึ่งพาอาศัยฐานทรัพยากรท้องถิ่นด้วยการนำภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: ความมั่นคงทางอาหาร ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มชาติพันธุ์

Abstract

This research is a spatial study. The objective of this study was to study food security in terms of food sufficiency in Ban Bong Ti Lang community, Bong Ti Sub-district, Sai Yok District, Kanchanaburi Province in the current context. Use a qualitative research methodology. applied research methods in anthropology field data collection A semi-structured, in-depth interview was used. The key informant groups were 10 Karen ethnic groups, 2 religious leaders, 2 community leaders, 4 community philosophers, total 18 people. The secondary informants were 4 youth representatives, 5 community farmers representatives, government officials. and 3 NGOs, a total of 12. Researchers analyzed content from the field. interview information and observation data and analyze the reliability of the results of each analysis step.

The results showed that Ban Bong Ti Lang has a variety of local resources where more than 80% of the community members are Karen ethnic groups who have lived in the community for more than 100 years. The way of life of the members of the community is like an agricultural society, seeking out forest products, simple lifestyles. satisfied with what is available adhere to the rules of kinship relations The way of life is still an agricultural society, seeking plants and vegetables from natural sources for consumption and using herbs to treat diseases. Relying on the local resource base by bringing in the wisdom passed down from the past to the present.

Keywords: Food security, Local wisdom, Ethnic group

บทนำ

โลกปัจจุบันอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) มีการติดต่อเชื่อมโยงกันจนโลกทั้งใบเปรียบเสมือนเป็นหมู่บ้านเดียวกัน มีความก้าวหน้าทางข้อมูลข่าวสารเป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์แห่งยุคสมัย และเพราะความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารดังกล่าว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและรวดเร็วในระดับโลก ส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน ของคนส่วนใหญ่อย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น และอาหารก็เป็นอีกด้านที่เกิดการเปลี่ยนแปลงเชื่อมโยงกับมิติอื่น ๆ อย่างซับซ้อนและรวดเร็วเช่นกัน แม้จะอยู่ในยุคที่ข้อมูลข่าวสารมีมากกว่าในอดีต แต่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาหารที่บริโภคกลับน้อยลง ทั้งในเรื่องความรู้ความเข้าใจในระบบตลาด การเกษตร และมิติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาหาร เช่น เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การเมือง สิ่งเหล่านี้กลับถูกมองว่าเป็นสิ่งไกลตัวจนยากที่จะทำความเข้าใจหรือเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย เรื่องอาหารกลายเป็นประเด็นที่กำลังวุ่นวายทั่วโลก (วาสนา ศรีจำปา, 2557: 11 – 12)

มนุษย์เป็นสิ่งชีวภาพ เปลี่ยนแปลงเสื่อมเสียได้ตามธรรมชาติ จำเป็นต้องมีสิ่งจำเป็นต่อการมีชีวิตเหมือนสิ่งชีวภาพอื่นๆ สิ่งจำเป็นต่อการมีชีวิตของมนุษย์หาได้จากธรรมชาติ มนุษย์กับธรรมชาติจึงต้องพึ่งพาอาศัยกันอยู่ร่วมกัน ไม่เบียดเบียนกัน ซึ่งเรียกว่าสมดุลของธรรมชาติ สิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์มี 4 อย่าง คือ อาหารและน้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ที่เรียกว่าปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งต่อไปอาจมีเพิ่มอีกปัจจัยหนึ่ง คือ อากาศซึ่งมีอยู่แล้วในธรรมชาติ แต่มนุษย์ทำลายความบริสุทธิ์ของอากาศ จนเกิดมลภาวะ ทำลายสมดุลของธรรมชาติด้วยการกระทำของมนุษย์อย่างต่อเนื่อง ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการดำรงชีวิตของมนุษย์และมนุษย์จะขาดไม่ได้ คือ อาหารและน้ำ ทั้งนี้เพราะมนุษย์ต้องการอาหารและน้ำเพื่อสร้างเสริมและเป็นพลังงานสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งยังเป็นการสร้างความคิดเพื่อทำให้เกิดสิ่งที่มีมนุษย์เพิ่มขึ้น อีกทั้งร่างกายของมนุษย์เองก็กระตุ้น และบังคับให้มนุษย์หาอาหารและน้ำด้วยความหิวและความกระหาย ซึ่งเกิดขึ้นแก่ตัวมนุษย์เอง ความหิวและกระหายจะหมดไปด้วยอาหารและน้ำเท่านั้น ไม่มีสิ่งอื่น ๆ มาทดแทนได้ (นฤตม บุญหลง และกล้าณรงค์ ศรีรอด, 2545: 1)

ในช่วง พ.ศ. 2550 – 2551 เกิดวิกฤตอาหารและภาวะอาหารแพง ทำให้ความมั่นคงทางอาหารถูกกล่าวถึงอย่างมากอีกครั้ง และได้นำไปสู่การตราพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. 2551 เพื่อให้เป็นองค์กรหลักในการดำเนินงานและจัดการด้านอาหารในทุกมิติให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลขึ้นในลักษณะบูรณาการ

ทำงานและความร่วมมือ ขณะเดียวกันหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องด้านความมั่นคงทางอาหารได้ผลักดันแผนยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทางอาหารเป็นวาระแห่งชาติ จนได้บรรลุเป็นแผนยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทางอาหารในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 - 12 พร้อมกันนั้น ผลจากการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการสร้างความมั่นคงทางอาหารของหน่วยงาน/องค์กรภาคส่วนต่าง ๆ ในช่วงที่ผ่านมาได้ทำให้เกิดชุมชนต้นแบบซึ่งได้มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผ่านสื่อต่าง ๆ ในฐานะแหล่งเรียนรู้สำหรับชุมชนอื่น ๆ และผู้สนใจในขณะที่เกิดจากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหารของชุมชนและสถานะความมั่นคงทางอาหารของชุมชนของสุภา โยเมือง (2555) และ เกียรติศักดิ์ ยั่งยืน (2556) พบว่า ปัจจุบันยังมีชุมชนอีกจำนวนหนึ่งที่ประสบปัญหาเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงทางอาหาร และชุมชนหลายแห่งแม้จะมีความมั่นคงทางอาหาร แต่พบว่ามีปัจจัยและโอกาสเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงทางอาหารด้วย ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนเหล่านั้นให้มี ความสามารถ สร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหารทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคต (พรทิพย์ ดิลกานันท์, 2557: 4 - 5) จะเห็นได้ว่า ความมั่นคงทางอาหารมีความสำคัญและมีผลกระทบต่อมนุษย์ สังคม ชุมชน และโลก โดยชุมชนเกษตรกรรมเป็นฐานทรัพยากรอาหาร แหล่งผลิตอาหาร และเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหาร ที่ผ่านชุมชนได้เข้าไปเกี่ยวกันอยู่ภายใต้โครงสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีอิทธิพลและบทบาทอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ รวมทั้งการเรียนรู้ของชุมชนที่นำไปสู่ความมั่นคงทางอาหารหรือไม่มั่นคงทางอาหารของชุมชนและสังคม (พรทิพย์ ดิลกานันท์, 2557: 5)

บ้านบ้องตี้ล่าง ตำบลบ้องตี้ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ลักษณะชุมชนเป็นหมู่บ้านชายแดน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะทั้งความแตกต่างหลากหลายของชาติพันธุ์ เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยชุมชนมีพื้นที่เข้าออกระหว่างประเทศไทยและประเทศเมียนมาโดยมีเทือกเขาตะนาวศรีเป็นเส้นแบ่งพื้นที่ของทั้งสองประเทศ หลังแนวพรมแดนนี้ในอดีตเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านกะเหรี่ยง ซึ่งชาวบ้านทั้งสองฝั่งมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างยาวนาน หมู่บ้านเหล่านี้ได้แก่ หมู่บ้านห้วยโง้ง กะวอวา (ลานช้างเผือก) ลอกเอาะ และหมู่บ้านเมตตา ผู้คนสองฝั่งมีการไปมาหาสู่กันเป็นประจำ (เรวดี อุลิต, 2552: 32) ขณะที่ปัจจุบันชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงด้ายหลาย ๆ ปัจจัยที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาจากภาครัฐ การท่องเที่ยว และการแสวงหาพื้นที่ของนายทุนที่เข้าไปซื้อที่ดินในการทำการเกษตรเชิงเดี่ยวทำให้ชุมชนมี

การเปลี่ยนแปลงซึ่งส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหารเกิดขึ้น ทั้งนี้หากพิจารณาตามบริบทชุมชนแล้วพบว่า ชุมชนบ้านบ้องตี้ล่างมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งจากปัจจัยภายในชุมชนและปัจจัยภายนอกชุมชน เช่น การติดต่อสื่อสาร การคมนาคมขนส่ง สาธารณูปโภคที่ทันสมัย การเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชนที่เกิดจากนโยบายของรัฐ เป็นต้น ทำให้ปัจจุบันสมาชิกในชุมชนส่วนหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตพืชแบบดั้งเดิม การหา การปลูกแบบใหม่หรือแบบใหม่เข้าไปแทนที่ วิถีการดำเนินชีวิตแบบเดิมเริ่มพลาลือเลือน หรือถูกลดทอน ในขณะที่ความมั่นคงทางอาหารเริ่มมีความมั่นคงน้อยลง สมาชิกในชุมชนเริ่มซื้อบริโภคมากกว่าปลูกหรือหาในพื้นที่การเกษตร และในขณะที่กลุ่มนายทุนเริ่มเข้ามามีบทบาทหลักกับการเร่งให้ปลูกพืชเศรษฐกิจ ผลกระทบดังกล่าวอาจไม่ได้กระทบต่อความมั่นคงทางอาหารที่ยังคงมีความเพียงพอ แต่หากไม่มีแนวทางหรือวิธีการจะทำให้ชุมชนเกิดความเสี่ยงในอนาคตที่ทำให้ทรัพยากรหรือต้นทุนทางสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลดน้อยลง ดังนั้นการศึกษาความมั่นคงทางอาหารในชุมชนบ้านบ้องตี้ล่างสามารถนำสู่แนวทางการในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ให้สามารถเรียนรู้และสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชนและสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความมั่นคงทางอาหารในมิติความพอเพียงของอาหารในชุมชนบ้านบ้องตี้ล่าง ตำบลบ้องตี้ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์ในปัจจุบัน

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาประเด็นความมั่นคงทางอาหารในประเทศไทยและต่างประเทศปัจจุบันมีการตั้งสมมติฐานที่หลากหลาย ดังเช่น ปราณี โนนจันทร์ และคณะ (2551), Gladwin และคณะ (2001), เอกรินทร์ พึ่งประชา ตรุณี โพธิ์ปลัด และประกาย แก้วอุทุม (2555), Sutherland (1999), นพรัตน์ ไชยชนะ และพลวัต วุฒิประจักษ์ (2560), จันทร์ตนาวพร วงศ์ชัย (2557) พบว่า ความมั่นคงทางอาหารในชุมชนที่มีฐานะยากจนและประกอบอาชีพเกษตรกรรม ความไม่มั่นคงทางอาหารเกิดในครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ แต่รัฐบาลกลับมองข้ามปัญหาดังกล่าวและหันไปให้ความสำคัญกับแรงงานนอกภาคการเกษตร บทบาทการผลิตของเกษตรกรลดน้อยลงทำให้ราคาอาหารแพงขึ้น ส่งผลต่อครัวเรือนการเกษตรที่มีรายได้น้อยไม่สามารถมีอาหารที่เพียงพอต่อการบริโภคได้ ในขณะที่แนวคิดความมั่นคงทางอาหาร แบ่งได้เป็น 4 ประเด็นหลัก

คือ การมีอยู่ การเข้าถึง การจัดการ และการใช้ประโยชน์ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราควรให้ความสำคัญแก่ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนชนบท ซึ่งนอกจากเป็นฐานการผลิตอาหารที่สำคัญแล้วชุมชนเองยังต้องดูแลทรัพยากรธรรมชาติที่มีให้คงอยู่เพื่อเป็นแหล่งอาหารต่อไป

นอกจากนี้ในข้อค้นพบของโสฬส ศิริไสย์ (2551), วราพร ศรีสุพรรณและคณะ (2549), บุษบา ทองอุปการ (2560), นพรัตน์ ไชยชนะ (2560), วลัยลิกา สรรเสริญชูโชติ (2545), เรวดี อุลิต (2552), พัทธมน เรืองงาม (2533) ได้ใช้พื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีศึกษาประเด็นความมั่นคงทางอาหาร พบว่า ชุมชนชนบทเป็นชุมชนที่ผลิตอาหารส่งต่อชุมชนเมืองทั้งจากแหล่งอาหารธรรมชาติและแหล่งอาหารผลิตเอง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าความมั่นคงทางอาหารของชุมชนในชนบทสามารถส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในระดับภูมิภาคและระดับประเทศได้ โดยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหารนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเด็นหลักคือ การมีอยู่ การเข้าถึง การจัดการ และการใช้ประโยชน์ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราควรให้ความสำคัญแก่ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนชนบท ซึ่งนอกจากเป็นฐานการผลิตอาหารที่สำคัญแล้วชุมชนเองยังต้องดูแลทรัพยากรธรรมชาติที่มีให้คงอยู่เพื่อเป็นแหล่งอาหารต่อไป

ทั้งนี้แนวคิดความมั่นคงทางอาหาร โดย FAO (2006), Frank Riely (1999), International of Red Cross and Red Crescent Societies (2006) ให้ความสำคัญไปในทิศทางเดียวกัน คือ แนวคิดความมั่นคงทางอาหารของชุมชน คือ การที่ทุกคนได้รับอาหารเพียงพอ มีโภชนาการ และเป็นที่ยอมรับในทางวัฒนธรรมตลอดเวลา จากแหล่งอาหารในท้องถิ่นที่ไม่ใช่จากความช่วยเหลือฉุกเฉิน นั้นแสดงให้เห็นว่าชุมชนสามารถพึ่งตนเอง สร้างความเป็นธรรมทางสังคมและส่งเสริมการตัดสินใจแบบประชาธิปไตยมากที่สุด จากแนวคิดดังกล่าวนำไปสู่การประเมินสถานการณ์ด้านความมั่นคงทางอาหารในชุมชนบ้านบ้องตี้ล่างเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในชุมชนให้มีความยั่งยืนต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประยุกต์วิธีวิจัยทางมานุษยวิทยา คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวิถีการทำมาหากินของสมาชิกในชุมชนบ้านบ้องตี้ล่าง ที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร ผู้วิจัยมีการวางแผนโดยใช้เทคนิคเพื่อให้ได้ข้อมูลลึกและละเอียดมีความน่าเชื่อถือ ดังนี้

1. การเลือกสนามวิจัยและสถานการณ์ทางสังคม: การศึกษาสำรวจ ด้วยเหตุผลของความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงหมู่บ้าน โดยเข้าไปติดต่อกับผู้ใหญ่บ้านอย่างไม่เป็นทางการ กำหนดวันที่จะเข้าไปศึกษาสังเกตและสัมภาษณ์ การรวบรวมถึงสถานการณ์ทางสังคม ได้แก่ สถานที่ในชุมชนที่สมาชิกในชุมชนแห่งนี้มีการทำกิจกรรมร่วมกันในงานประเพณีต่าง ๆ รวมถึงวิถีชีวิตประจำวันของสมาชิกในชุมชนบ้านบ้องตี้ล่างในการทำมาหากินในป่า ในไร่ และบริเวณรอบที่อยู่อาศัย กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มข้อมูลหลัก กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง 10 ราย ผู้นำทางความเชื่อ 2 ราย ผู้นำชุมชน 2 ราย ปราชญ์ชุมชน 4 ราย จำนวน 18 ราย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง ตัวแทนเยาวชน 4 ราย ตัวแทนเกษตรกรในชุมชน 5 ราย ตัวแทนจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐ และ NGO จำนวน 3 ราย จำนวน 12 ราย เป็นผู้อธิบายถึงลักษณะและการใช้ชีวิตของสมาชิกในชุมชนบ้านบ้องตี้ล่าง

2. การเข้าสนาม: การเข้าชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ โดยการเข้าศึกษาวิจัยหมู่บ้านอย่างไม่เป็นทางการ โดยการประสานติดต่อกับผู้ใหญ่บ้านของชุมชนบ้านบ้องตี้ล่าง และสร้างปฏิสัมพันธ์กับชุมชน โดยวิธีการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน โดยใช้เวลา 8 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559 – วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2559 ในการเข้าไปสังเกตและเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชน

3. การเยือนชุมชนที่ศึกษา: ผู้วิจัยหาแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมิติการทำมาหากินของสมาชิกในชุมชนบ้องตี้ล่างและชุมชนบ้านบ้องตี้บนซึ่งเป็นหมู่บ้านใกล้เคียง ทั้งแหล่งข้อมูลจากพระสงฆ์ในวัดบ้องตี้ล่าง และปราชญ์ชุมชนด้านอาหาร ทั้งการสำรวจสภาพแวดล้อมของชุมชนอย่างคร่าวๆ โดยใช้ระยะเวลา 10 วัน เริ่มตั้งแต่วันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2559 – วันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2559 ทำให้นักวิจัยเห็นโครงสร้าง ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบ้านบ้องตี้ล่าง

4. การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม: เป็นการสังเกตกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชน และกิจกรรมในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านบ้องตี้ (ในไร่ ในสวน ในบ้าน ในครัว) เพื่อเก็บข้อมูลปฐมภูมิด้านต่าง ๆ วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในชุมชนบ้านบ้องตี้ล่าง ทำให้ค้นพบสถานการณ์ทางวัฒนธรรมในชุมชน เข้าใจเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาหาร และนำข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องของการศึกษาโดยการจัดสนทนากลุ่มย่อย ในลักษณะแผนผังความคิด

5. การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ให้ข้อมูลรอง โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – depth interview): สุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเจาะจงโดยจะต้องมีคุณสมบัติเป็นที่อาศัยอยู่ในชุมชนไม่ต่ำกว่า 10 ปี และมีความรู้ความสามารถในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรในชุมชนหรือทุนในชุมชนที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหารและกิจกรรมต่าง ๆ ในลักษณะของการปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มข้อมูลหลัก กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง 10 ราย ผู้นำทางความเชื่อ 2 ราย ผู้นำชุมชน 2 ราย ปราชญ์ชุมชน 4 ราย จำนวน 18 ราย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง ตัวแทนเยาวชน 4 ราย ตัวแทนเกษตรกรในชุมชน 5 ราย ตัวแทนจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐ และ NGO จำนวน 3 ราย จำนวน 12 ราย คำนึงถึงเกณฑ์การคัดเลือกโดยมีคุณสมบัติของผู้ที่จะถูกรับการคัดเลือกเข้าร่วมโครงการวิจัยที่ระบุไว้ข้างต้น และเกณฑ์การคัดออกมีเงื่อนไขผู้ที่ถูกเลือกเข้าร่วมโครงการวิจัยแล้วต้องการถอนตัวออกจากโครงการวิจัยหรือไม่สามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 2 กลุ่ม เป็นระยะเวลา 5 เดือน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล: ในกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเริ่มขึ้นในขณะการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกจะเริ่มขึ้นเมื่อข้อมูลสนามอ้อมตัวการวิเคราะห์เชิงลึกนั้นใช้การตรวจสอบข้อมูลสามเส้าทั้งด้านตัวผู้วิจัย ด้านเวลาและด้านวิธีการ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญแก่การจำแนกข้อมูลด้วยฐานความเหมือนความต่างด้วยข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์หลังเคราะห์ดังกล่าวจะถูกนำเสนอต่อชุมชนด้วยการจัดเวทีเสวนาขึ้นซึ่งประโยชน์ที่ได้คือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การตรวจสอบข้อมูลร่วมกันและการสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในงานศึกษาวิจัยภายหลังการวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จสิ้นจนได้องค์ความรู้ที่ทุกฝ่ายเข้าใจตรงกัน กระบวนการเขียนรายงานการวิจัยจะเริ่มต้นขึ้น

7. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ: การตรวจสอบข้อมูลเป็นการดำเนินการหลังการเก็บรวบรวมข้อมูล และก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล โดยในการวิจัยครั้งนี้มีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ได้แก่

- การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) ซึ่งจะเป็นการพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้น่าเชื่อถือเพียงใด โดยจะตรวจสอบจากแหล่งบุคคลผู้ให้ข้อมูลที่ต่างแหล่งกัน ได้แก่เกษตรกร ปราชญ์/ผู้รู้ ผู้นำชุมชน และนักพัฒนาองค์กรเอกชนในพื้นที่

- การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) ซึ่งจะพิจารณาจากวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อตรวจสอบ

ความสอดคล้องของข้อมูลในประเด็นเดียวกัน โดยวิธีการที่ใช้ ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะจง และการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย

บ้านบ้องตี้: ต้นทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

บ้องตี้ เพี้ยนมาจากคำในภาษากะเหรี่ยง "เปาะติ" มีความหมายว่า "ห้วยน้ำเหลือ" สอดคล้องกับการจัดสนทนากลุ่มที่ได้สอบถามถึงที่มาของชื่อหมู่บ้านบ้องตี้ ที่ได้กล่าวว่า

"บ้องตี้ มาจากภาษากะเหรี่ยงนะ เพราะกะเหรี่ยงอาศัยอยู่หลัก ๆ คำว่าบ้องตี้ มันมาจากคำว่า "เปาะติ" แปลว่า น้ำเหลือ ไม่รู้มาจากอะไร"

"บ้องตี้" ในภาษามอญ หากพูดว่าว่า "บ้องตี้" คนมอญสามารถเข้าใจความได้ทันที แปลว่า เมื่อเช้า บางคนบอกว่า เมื่อน้อง ชาล้า เป็นต้น ดังคำกล่าว

" "บ้องตี้" มาจากภาษามอญ แปลว่า เมื่อเช้า ปวดเมื่อย ลำ เพราะการเดินทางจากในอดีตนั่นต้องเดินทางไกล กว่า จะไปถึงเมือง ต้องเดินลัดเขา ใช้เวลาเป็นวัน ๆ"

(สวไร วิเศษคุณากร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2560)

ข้อมูลจากสนทนากลุ่ม พบว่า สมาชิกในชุมชนมีความเชื่อว่า หมู่บ้านบ้องตี้ นั้นมาจากภาษามอญ เดิมเคยมีคนมอญอาศัยอยู่ก่อนชาวกะเหรี่ยง แต่ปัจจุบันชาวมอญในชุมชนบ้องตี้มีเพียงส่วนเท่านั้น

ที่ตั้งบ้านบ้องตี้ล่างและอาณาเขตติดต่อ อำเภอไทรโยคมีพื้นที่ทั้งหมด 2,728.922 ตารางกิโลเมตร (1,705,000 ไร่) ห่างจากศาลากลางจังหวัดกาญจนบุรี ไปตามถนนสายกาญจนบุรี-สังขละบุรี ระยะทาง 50 กิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพ 179 กิโลเมตร และบ้านบ้องตี้ล่าง ตั้งอยู่ หมู่ 2 อยู่ทางทิศเหนือของตำบลบ้องตี้ มีพื้นที่ 60 ตารางกิโลเมตรและมีชุมชนอยู่ในเขตปกครองอีก 1 ชุมชน คือ บ้านประดู่ทอง และมีอาณาเขตติดต่อ ภายในเขตตำบลบ้องตี้ ได้แก่ ทิศเหนือ ติดกับ หมู่ 4 บ้านทุ่งมะเขือย้อย ทิศใต้ ติดกับ หมู่ 1 บ้านบ้องตี้บน ทิศตะวันออก ติดกับ บ้านเสรีธรรม ตำบลลุ่มลุ่ม และทิศตะวันตก ติดกับ ประเทศเมียนมา (พม่า) (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้องตี้, 2556: 4)

ด้านอาชีพ จากการสำรวจชุมชนบ้านบ้องตี้ล่าง พบว่า สมาชิกในชุมชนบ้านบ้องตี้ล่างมีวิถีการดำรงชีวิตเป็นแบบพอเพียง อาชีพหลัก คือทำไร่ ค้าขาย และมีอาเสริม เป็นการหาของป่าขาย และทอผ้า พิธีที่ชาวชุมชนปลูกส่วนใหญ่ คือ มั่นสาปะหลัง ข้าวโพด ปาล์ม และกล้วย เป็นต้น อาชีพเสริม คือ หาของป่าขาย เช่น การเก็บเห็ดโคน หน่อไม้ และลำสัตว์ รวมถึงการทอผ้า ผ้าส่วนใหญ่ที่สมาชิกในชุมชนทอ คือ ผ้าซิ่น ผ้าฝืน เป็นต้น ปัจจุบันอาชีพทอผ้าเหลือน้อย รายได้ของสมาชิกในชุมชนโดยเฉลี่ยประมาณ 10.500.000 บาท/ปี

ด้านวัฒนธรรมประเพณี จากเสียงสะท้อนในเวทีชุมชน พบว่า ประเพณีของสมาชิกในชุมชนบ้านบ้องตี้ล่างส่วนใหญ่มีประเพณีหลัก ๆ ทั่วไปที่จัดตามฤดูกาลเหมือนพื้นที่อื่น ๆ คือ ทำบุญตักบาตรเทศกาลปีใหม่ รดน้ำคำหัวหน้าผู้ใหญ่ในเทศกาลสงกรานต์ ประเพณีแห่เทียนในวันเข้าพรรษา ออกพรรษา และประเพณีลอยกระทง เชื้อชาติและศาสนา สมาชิกในชุมชนบ้านบ้องตี้ล่าง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้มีทั้งนับถือศาสนาคริสต์เป็นส่วนใหญ่ ความเชื่อ บ้านบ้องตี้ล่างมีความเชื่อมาตั้งแต่บรรพบุรุษ คือ ประเพณีทอดสะพานข้ามต้นโพธิ์ ประเพณีจัดขึ้นช่วง 15 ค่ำ เดือน 5 ซึ่งคนในชุมชนมีความเชื่อว่า เป็นการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาให้กับผู้ที่กำลังดวงตก หรือกำลังป่วย โดยการนำไม้ไผ่มาเขียนชื่อผู้ที่กำลังดวงตก หรือป่วยลงไปที่ต้นไผ่แล้วนำไปวางพาดกับต้นโพธิ์ ซึ่งความหมายของการพาดไม้ไผ่ไปยังต้นโพธิ์ หมายถึงผู้ที่กำลังดวงตก หรือกำลังป่วยนั้น กำลังจะล้มลง หรือเสียชีวิตได้ในเวลาต่อมา แต่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยพยุงไว้ จึงทำให้ไม่ล้ม หรือเสียชีวิต นั่นเอง ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ในชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านแพทย์แผนไทยโบราณ/สมุนไพร คือ นายจำปา พิจิตร และนายสุมิตร ทองเปราะ ทั้งคู่อาศัยอยู่ หมู่ 2 บ้านบ้องตี้ล่าง

ด้านฐานทรัพยากรธรรมชาติ บ้านบ้องตี้ล่างยังคงความอุดมสมบูรณ์เป็นเพราะชาวกะเหรี่ยงแห่งนี้มีหลักและกติกาในการใช้และรักษาทรัพยากรธรรมชาติและยังคงฝังแน่นอยู่ในวิถีชีวิต ความคิดความเชื่อของชาวบ้าน เช่นการล่าสัตว์จะล่าเพียงแค่ว่าพอเป็นอาหารบริโภคเท่านั้น ถึงแม้จะเจอสัตว์อื่นอีกก็จะไม่ล่าเมื่อได้สัตว์ป่าจะมาแบ่งปันแจกจ่ายกันในหมู่บ้านดีพี่น้องเพื่อนฝูง สัตว์ป่าบางชนิดชาวบ้านจะไม่ล่า เช่น นกเงือก ชะนี เป็นต้น เพราะเนื่องจากเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง และเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าแห่งนี้ การตัดหน่อไม้ถ้าหน่อไม้เล็กเกินไปจะไม่ตัดปล่อยให้โตต่อไปก่อน หน่อที่ใหญ่เกินไปก็ไม่เอามีช่วงระยะเวลาในการตัดหน่อไม้เพื่อให้ไม้ใหม่ใหม่ทดแทนของเดิม เป็นต้น

ความมั่นคงทางอาหารในมิติความพอเพียงชุมชนบ้านบ้องตี้ล่าง

ถึงแม้ว่าความมั่นคงทางอาหารจะมีอยู่ถึง 4 มิติ ได้แก่ 1) การมีอาหารเพียงพอ 2) การเข้าถึงอาหาร 3) การใช้ประโยชน์จากอาหาร และ 4) การมีเสถียรภาพด้านอาหาร ทั้งนี้ ผลการศึกษาดังกล่าวขอเสนอข้อมูลในมิติความพอเพียงของชุมชนบ้านบ้องตี้ล่าง ซึ่งมีฐานทรัพยากรอาหารของชุมชนสามารถหาได้จากที่อยู่อาศัย ไร่ และจากป่า ก่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหารในชุมชนซึ่งเกิดความพอเพียง ดังนี้

ความพอเพียง : แหล่งอาหารที่มีตลอดปี สิ่งที่ยืนยันได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านบ้องตี้ล่าง มีพื้นฐานทางเศรษฐกิจเป็นหลัก แต่รูปแบบของการผลิตได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตในทิศทางที่มีความสัมพันธ์กับกลไกระบบตลาด ทุนนิยมมากขึ้น มีการพัฒนาระบบเศรษฐกิจทุนนิยมขึ้น แต่ขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาระบบเศรษฐกิจเพื่อการยังชีพดั้งเดิมของชุมชนไว้ได้เช่นกัน ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านบ้องตี้ล่าง ส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญแก่การผลิตเพื่อยังชีพ และลักษณะเศรษฐกิจเพื่อขายกับการพัฒนาของภาครัฐ และการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐ จากการสังเกต พบว่า มากกว่า 80 % ครอบครัวมีข้าวไว้บริโภคภายในบ้าน นั้นแสดงให้เห็นว่าเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ ซึ่งก็จัดอยู่ในประเด็นอาหารที่มีความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนและชุมชน

ความพอเพียง : บ้านหรือที่อยู่อาศัย การสร้างบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจะปลูกบ้านจากวัสดุธรรมชาติ คือ ไม้ไผ่ทำโครงพื้นและตัวบ้าน ใช้ดอกผูก หลังคาใช้ใบไม้ ใบหวาย ความเป็นอยู่เรียบง่าย ลักษณะบ้านจะไม่มั่นคงถาวรเพราะจะไม่อยู่ที่ใดที่หนึ่งเป็นเวลานานมักโยกย้ายบ่อยเมื่อมีเหตุการณ์ไม่ดี หรือมีโรคระบาดเกิดขึ้นและย้ายที่อยู่ตามแหล่งที่ทำกิน คือ พื้นที่ทำไร่ข้าว ชุมชน ก็มีการปลูกบ้านโดยใช้ภูมิปัญญาแบบดั้งเดิม แต่ในปัจจุบันสภาพบ้านเรือนของกะเหรี่ยงแทบ ๆ อาจจะทำดูได้ยาก เพราะด้วยความเจริญที่เข้าไปพร้อมกับการสร้างถนน ทำให้สังคมที่นี้อาจจะต้องปรับเปลี่ยนตามกระแสของการเปลี่ยนแปลง สำหรับแหล่งอาหารที่ปลูกไว้ละแวกบ้านของตนเอง ลักษณะดังกล่าวนี้บ่งชี้ถึงความพำลือนหรือถูกลดทอนความสำคัญลง เนื่องจากชุมชนเองอาจจะเริ่มหาทรัพยากรที่จะนำมาปลูกเรือนแบบไม่เต็มได้ยาก ดังคำกล่าว

"บ้านของกะเหรี่ยงดั้งเดิม ก็ต้องปรับเอาธรรมชาติมาใช้สร้างบ้าน ส่วนใหญ่ในอดีตจริงๆ ก็ทำด้วยไม้ไผ่ และก็ไม้จากธรรมชาติ เราไม่ตัดไม้ทำลายป่า เพราะเราอยู่กับป่ากับเขา และก็รักษาสິงแวดล้อมด้วย"

(สุกานดา เชื้อดี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2560)

"กะเหรี่ยงเคยจำได้ว่า สร้างบ้านกับไม้ ส่วนใหญ่เป็นไม้ลวก (ไม้ไผ่) ตัดจากป่า และก็ปลูกลงในป่า แต่ปัจจุบันมันเปลี่ยนแปลงไปมาก ถ้าจะดูตัวอย่างจริงๆ ไม่มีแล้ว"

(ทองอาน วิเชียรเลิศ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2560)

ความพอเพียง : วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง การทำไร่เป็นสิ่งที่สำคัญในการดำรงชีวิต แต่การทำเกษตรได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ก่อนนี้กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงทำไร่ได้ผลดี เพราะว่าอยู่บนพื้นที่อุดมสมบูรณ์ น้ำพอแก่การเพาะปลูกตลอดปีไม่เคยใช้ปุ๋ยหรือยาปราบศัตรูพืช แต่เมื่อมีการอพยพโยกย้ายไปพื้นที่ใหม่ ที่ถูกจัดสรรให้ พื้นดินไม่อุดมสมบูรณ์ แห้งแล้ง ฝนตกไม่ตกต้องตามฤดูกาล น้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกไม่เพียงพอ ส่งผลต่อวิถีชีวิตในการผลิตในไร่ ไร่ถือเป็นหัวใจสำคัญ เพราะไร่ คือ ที่ประกอบอาชีพของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่นี่ ลักษณะการทำไร่ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง คือ จะทำไร่หมุนเวียน การทำไร่ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจะทำเพียงเพื่อบริโภคในครอบครัวเท่านั้นจะไม่ทำเพื่อขาย สาเหตุที่ไม่ทำเพื่อขายเพราะอาศัยแรงงานในครอบครัวในการถางพื้นที่เพื่อทำไร่ แต่ละครอบครัวก็จะมีลักษณะใช้พื้นที่มากน้อยขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกที่มีอยู่ โดยทั่วไปจะใช้ที่ดินไม่เกิน 10 ไร่ (วัลย์ลิกา สรรเสริฐโชติ, 2545: 73) เช่นเดียวกับชุมชนบ้านบ้องตี้ที่มีพื้นที่ใช้ทำไร่ที่เหลือน้อยในอดีตที่ผ่านมาวิธีการทำไร่ข้างนั้นจะไม่ใช้สารเคมี ซึ่งติดกับปัจจุบันที่ชุมชนหันมาใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อเร่งผลผลิตให้มากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการปลูกพืชอาหารและพืชใช้สอยอื่น ๆ ลงในไร่ข้าว เช่น ผัก พริก สมุนไพร ยาสูบ ถั่ว งา ข้าวโพด แตง พักทอง มันสำปะหลัง เป็นต้น โดยมีเทคนิคในการผลิตจะใช้เครื่องมือแบบง่าย ๆ ที่มีอยู่แล้วตามภูมิปัญญาของชุมชน

ภาพที่ 1 (ซ้าย) ลักษณะกายภาพทั่วไปชุมชนบ้านบ้องดี่ล่าง (ขวา) พื้นที่ทำสวน

ที่มา: นพรัตน์ ไชยชนะ (2560)

ความพอเพียง : แหล่งอาหารที่หาซื้อจากตลาดหรือร้านของชำในหมู่บ้านหรือมีผู้นำมาจำหน่ายในหมู่บ้าน เนื่องจากว่าชุมชนบ้านบ้องดี่ล่างอยู่ห่างจากอำเภอไทรโยค วิธีการผลิตของกลุ่มชาติพันธุ์ของเปลี่ยนแปลงไปจากวิถีเดิม ดังนั้นการซื้อผักบริโภคหรือเนื้อสัตว์นั้น นับวันจะเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากในแหล่งธรรมชาติมีปริมาณไม่เพียงพอ ขณะเดียวกันกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเริ่มมีอาชีพรับจ้างทั่วไปมากขึ้นส่งผลให้เวลาออกไปเก็บผักหรือล่าสัตว์จากแหล่งธรรมชาติ ทำให้รูปแบบในการหาซื้อจะเป็นที่นิยมมากขึ้น

ความพอเพียง : แหล่งอาหารที่มีตามฤดูกาล กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย รู้จักพึ่งพาธรรมชาติ รู้จักการใช้ประโยชน์จากพืชพรรณที่มีตามธรรมชาติ โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้ สืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นวิธีการหาพืชมาเป็นอาหาร เป็นยารักษาโรค เป็นเครื่องรางหรือใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ แหล่งอาหารที่หามาได้ตามฤดูกาลที่เกิดขึ้นจากแหล่งธรรมชาติมักจะเป็นพืชที่ไม่มีโอกาสได้บริโภคบ่อย ๆ จากข้อมูลการลงสำรวจชุมชน พบว่า แหล่งอาหารสำคัญในชุมชนที่สามารถหาได้ตามฤดูกาล ได้แก่ ป่าชุมชนบ้านบ้องดี่ล่างระหว่างเดือน สิงหาคม – พฤศจิกายน ของทุกปี สมาชิกในชุมชนจะเข้าไปหาเห็ดโคนที่มีจำนวนมากภายในป่าชุมชนมาบริโภค

ความพอเพียง : แหล่งอาหารตามธรรมชาติ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติหรือป่าไม้เพื่อเป็นแหล่งอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในชุมชนบ้านบ้องดี่ล่าง คนในชุมชนมีการใช้ประโยชน์มากจากป่าหรือแหล่งธรรมชาติในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อนำอาหารมาบริโภคในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเก็บอาหาร การล่าสัตว์ เป็นต้น ดังนั้นการใช้ประโยชน์จากป่าไม้เพื่อนำอาหารมาบริโภคจึงต้องอยู่ภายใต้ข้อตกลงระหว่างคนในชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ คือ ห้ามคนในชุมชนตัดไม้และทำไร่ในป่าอนุรักษ์ ส่วนข้อตกลงด้านการใช้

ประโยชน์จากป่าระหว่างสมาชิกในชุมชนด้วยตนเอง จากเสียงสะท้อนในเวทีชุมชนพบว่า สมาชิกในชุมชนใช้เกณฑ์การแบ่งตามจารีตดั้งเดิมของชุมชนที่มีการสืบทอดต่อ ๆ กันมา โดยการแบ่งพื้นที่ป่าไม้ออกเป็นป่าประเภทต่าง ๆ ตามลักษณะการใช้ประโยชน์ เช่น ป่าเพาะปลูก ป่าอนุรักษ์ ป่าใช้สอย โดยที่ทุกคนในชุมชนมีการรับรู้ร่วมกันเกี่ยวกับข้อตกลงและข้อห้ามในการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่า ส่วนการใช้ประโยชน์จากป่าด้วยวัตถุประสงค์อื่นที่นอกเหนือจากข้อตกลงร่วมกันของคนในชุมชนที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของป่าจากการสอบถามผู้อาวุโสพบว่า ต้องมีการประกอบพิธีกรรมก่อนเสมอเพื่อแสดงถึงการขออนุญาต ซึ่งป่าที่เป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของชุมชน

กล่าวได้ว่าบ้านบ้องตี้ล่างมีแหล่งอาหารท้องถิ่นที่มีศักยภาพ เหมาะสมกับการบริโภค ดั่งข้อมูลข้างต้น ทั้งนี้ไม่นับรวมข้อมูลอาหารที่มีอยู่ในฐานข้อมูลอื่น ๆ อีกหลายชนิดและสัตว์อีกหลากหลายชนิด ซึ่งสะท้อนถึงแหล่งอาหารทางธรรมชาติในท้องถิ่น ที่สามารถช่วยให้คนในชุมชนมีสุขภาพที่ดีจากการกินอาหารท้องถิ่นที่สด สะอาด ปลอดภัย หลากหลาย และมีคุณค่าจากสารอาหาร ทั้งนี้ข้อมูลดังกล่าว ยังสามารถจัดทำเป็นฐานข้อมูลให้แก่ชุมชน ซึ่งประยุกต์ใช้กับบริบทอื่น ๆ ที่มีลักษณะทางด้านภูมิศาสตร์ที่สอดคล้องกัน

สรุปและอภิปรายการวิจัย

บ้านบ้องตี้ล่าง มีทุนทางทรัพยากรธรรมชาติสูง เนื่องจากเป็นชุมชนที่อยู่ชายแดนและสมาชิกในชุมชนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง โดยวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนั้นมีวิถีที่ผูกพันกับป่า ช่วยดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้ปัจจุบันถึงแม้ว่าชุมชนจะมีการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชนก็ตาม แต่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ เป็นเพราะกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแห่งนี้มีหลักและกติกาในการใช้และรักษาทรัพยากรธรรมชาติและยังคงฝังแน่นอยู่ในวิถีชีวิต การล่าสัตว์จะล่าเพียงแค่ว่าพอเป็นอาหารบริโภคเท่านั้นสอดคล้องกับแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural ecology) (ยศ สันตสมบัติ, 2544: 34) เป็นแนวคิดทางมานุษยวิทยาแนวหนึ่ง ที่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเน้นถึงอิทธิพลสิ่งแวดล้อมว่าเป็นตัวกำหนดการวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม ตามที่ยศ สันตสมบัติ (2544: 35) ได้อธิบายแนวความคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรมว่า เป็นการศึกษากระบวนการปรับตัวทางสังคมภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม โดยเน้นวิวัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการปรับตัว (Adaptation) ของสังคมแนวคิดนี้มองสังคมในลักษณะเป็นพลวัตหรือเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลง

เป็นผลมาจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม โดยมีพื้นฐานที่สำคัญ คือ เทคโนโลยีการผลิต โครงสร้างสังคม และลักษณะของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เป็นเงื่อนไขหลักกำหนดกระบวนการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวของสังคมวัฒนธรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นพรัตน์ ไชยชนะ (2559) กล่าวว่า วิธีการทำมาหากินกะเหรี่ยงโป บ้านไร่ป่า ตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหารในชุมชนแห่งนี้ โดยวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยง ณ ชุมชนแห่งนี้ ได้แก่ การทำไร่ การทำสวน มีรูปแบบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ค้นพบในการทำมาหากิน ทรัพยากรสมบัติที่ล้ำค่าที่สุดที่บรรพบุรุษส่งมอบให้กับคนรุ่นต่อ ๆ มา ซึ่งเป็นภูมิปัญญาในการทำมาหากิน พึ่งพิงธรรมชาติ ป่าเขา ไปพร้อมกับการดูแลฟื้นฟูให้มีความอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้จะเห็นว่าชุมชนชายขอบหรือชุมชนชายแดนนั้น ส่วนหนึ่งชุมชนจะร่วมกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สมาชิกในชุมชนมีการใช้ประโยชน์มากจากป่าหรือแหล่งธรรมชาติในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อนำอาหารมาบริโภคในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเก็บอาหาร การล่าสัตว์ เป็นต้น ดังนั้นการใช้ประโยชน์จากป่าไม้เพื่อนำอาหารมาบริโภคจึงต้องอยู่ภายใต้ข้อตกลงระหว่างคนในชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ คือ ห้ามคนในชุมชนตัดไม้และทำไร่ในป่าอนุรักษ์ ส่วนข้อตกลงด้านการใช้ประโยชน์จากป่าระหว่างสมาชิกในชุมชนด้วยกันเอง สอดคล้องกับงานวิจัย สุรัชย์ รักษาชาติ (2545) และวัลย์ลีกา สรรเสริญชูโชติ (2545) กล่าวว่าวิถีการผลิตข้าวให้เพียงพอต่อการบริโภคภายในครัวเรือนตลอดทั้งปี โดยมีแบบแผนของการผลิตข้าวให้พอเพียง ได้แก่การนำภูมิปัญญาเดิมของบรรพบุรุษตนเองกลับมาใช้ใหม่ ปรากฏการณ์ดังกล่าวสามารถสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชน รวมทั้งชุมชนเองจะต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการฐานทรัพยากรร่วมกัน นอกจากนี้ประเด็นดังกล่าวถึงแม้ว่าชุมชนแห่งนี้จะเรียนรู้และปรับตัวเข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งปัจจัยภายในชุมชนและปัจจัยภายนอกชุมชนก็ตาม คนในชุมชนตระหนักและเห็นคุณค่าทรัพยากรในชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนมีการรักษารูปแบบวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของท้องถิ่น วิถีชีวิตของกะเหรี่ยง มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งเป็นภูมิปัญญาต่าง ๆ โดยเฉพาะ “ลือกาเวาะ” ที่เป็นวิธีการทำมาหากินของชาวกะเหรี่ยง สอนให้คนอยู่อย่างพอดี พอประมาณ รู้จักใช้ทรัพยากรในชุมชนที่มีอย่างมีเหตุผลและรู้คุณค่ารูปแบบการดำเนินชีวิตนี้ ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหารของหมู่บ้านไร่ป่า ตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี หมู่บ้านไร่ป่าจัดเป็นพื้นที่ชายแดนในจังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็น “น้องใหม่แห่งผืนดินตะวันตก” มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยมรดกทางธรรมชาติ

หากพิจารณาถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรหรือสถานการณ์ด้านความมั่นคงทางอาหารในชุมชนบ้านบ้องตี้ล่าง ในประเด็นความเพียงพอของอาหารนั้น พบว่า ชุมชนแห่งนี้มีการพึ่งพาธรรมชาติ รู้จักการใช้ประโยชน์จากพืชพรรณที่มีตามธรรมชาติ โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้ สืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นวิธีการใช้พืชมาเป็นอาหาร เป็นยารักษาโรค ฐานทรัพยากรอาหารในชุมชนบ้านบ้องตี้สามารถใช้ประโยชน์จากพืชได้หลายลักษณะ แบ่งตามลักษณะการใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันของชุมชนในท้องถิ่นได้ 5 กลุ่ม คือ 1) ใช้เป็นอาหาร ทั้งที่เป็นอาหารโดยตรงหรือเป็นอาหารสัตว์ ส่วนใหญ่เป็นธัญพืช ผักและผลไม้ 2) ใช้ทำเป็นที่อยู่อาศัยและเครื่องมือที่เกี่ยวข้อง เน้นไม้ที่เป็นไม้เนื้อแข็งและทนทาน 3) ใช้ทำเครื่องนุ่งห่ม สิ่งทอ รวมถึงพืชเป็นสีย้อม 4) ใช้รักษาคนและสัตว์ รวมทั้งพืชพืชชนิดต่าง ๆ ที่ใช้เป็นยาป้องกันและกำจัดแมลง 5) พืชที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรัชย์ รักษาชาติ (2545) และวัลย์ลิกา สรรเสริญโชติ (2545) กล่าวว่า แบบแผนการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของชุมชนกะเหรี่ยงจังหวัดกาญจนบุรี ภายหลังจากการพัฒนากระแสหลักได้ปรับเปลี่ยนวิถีชุมชนโดยเฉพาะการมีส่วนทำให้ชุมชนเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นเมืองและมีภาวะทันสมัยที่เด่นชัด ผลที่เกิดขึ้นชัดเจนคือชุมชนเริ่มผลิตพืชไร่เชิงเดี่ยวภายใต้ความเลื่อมใสของของฐานทรัพยากรท้องถิ่น ความสัมพันธ์ในชุมชนเริ่มเปลี่ยนไปอยู่บนฐานผลประโยชน์และคำนึงถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากขึ้น นอกจากนี้สมาชิกชุมชนเริ่มมีภาระหนี้สินตามมา สุรัชย์มุ่งศึกษาให้เห็นแบบแผนการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนภายใต้บริบทความเป็นชายขอบทั้งด้านชาติพันธุ์และพื้นที่ ผลการศึกษาพบว่าครัวเรือนกะเหรี่ยงมุ่งผลิตข้าวให้มีเพียงพอต่อการบริโภคตลอดปี การผลิตเพื่อขายในระยะแรกทำให้เกิดปัญหาหนี้สินจนต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับนายทุนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จนในที่สุดต้องหันกลับมาเพาะปลูกข้าวไร่ในเขตป่าซึ่งถือเป็นการใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ให้ผลพอเพียงแก่ครัวเรือนและเป็นการลดรายจ่ายได้ อย่างไรก็ตามกลับพบว่าการกลับเข้าไปเพาะปลูกตามภูมิปัญญานั้นขัดแย้งกับบริบทเงื่อนไขทางกฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ผืนป่าของรัฐ ในประเด็นความมั่นคงทางอาหารสำหรับคนชายขอบนั้นนอกเหนือจากความหมายที่เดิมจำกัดอยู่บนการดำรงถึงสุขภาพเป็นหลักแล้ว ความมั่นคงทางอาหารยังครอบคลุมเชื่อมโยงโดยตรงต่อฐานทรัพยากรท้องถิ่นทั้งดิน น้ำ ป่า แรงงาน ฯลฯ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการบริหารจัดการที่เป็นผลจากการต้องปรับตัวตามบริบทและข้อจำกัดจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ด้วย งานศึกษาชิ้นนี้ทำให้เห็นวาทะภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทแวดล้อมยุคปัจจุบันเหมาะสมที่จะเป็นแนวทางเบื้องต้นในการแก้ปัญหาความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มคนชายขอบ เช่นเดียวกับชุมชนบ้านป่า

นางเย้ย ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี มีแบบแผนทรัพยากรในชุมชนที่นำไปสู่การจัดการสู่ความมั่นคงด้านอาหารย่อมแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. องค์ความรู้จากการขับเคลื่อนชุมชนบ้านบ้องตี้ล่าง ทำให้ชุมชนเองสามารถประเมินสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารในมิติวัฒนธรรมได้ องค์ความรู้ที่ได้นั้นสามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อหาจุดเด่น และโอกาสในการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะในประเด็นการเสริมสร้างสุขภาวะที่ดี หรือโภชนาการของคนในชุมชนซึ่งถือเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเอง
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาค้นคว้าไปปรับใช้กับชุมชนซึ่งการประเมินสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารในมิติวัฒนธรรม สามารถนำมาวิเคราะห์การเสริมสร้างสุขภาวะที่ดีให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านบ้องตี้ล่าง
3. หน่วยงานราชการทั้งภาครัฐ NGO และเอกชน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลบ้องตี้ มูลนิธิสืบนาคะเสถียร สำนักงานเกษตรอำเภอไทรโยค ฯลฯ ควรเข้ามาประเมินความเสี่ยงทางด้านความมั่นคงทางอาหารในชุมชนบ้องตี้และชุมชนใกล้เคียง เพื่อนำไปสู่การวางแผนเชิงนโยบายในการสร้างแนวทางเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ใคร่ขอขอบคุณผู้ให้คำแนะนำ คำปรึกษาและช่วยเหลือผู้วิจัยตลอดมา นางสาวหทัยชนก ตันธนะชัย (บ๊อบ) นางสาวชมพูนุช คำจันทร์ (แนน) นางสาวธัชรินทร์ พ่วงแพ (จอย) นางสาวปริตากรณ์ ยอดเรือน (จิว) ลูกศิษย์ ที่คอยลงพื้นที่ภาคสนามกับผู้วิจัย ที่คอยเป็นกำลังใจถามไถ่ถึงความคืบหน้าของวิจัยอยู่เสมอ ขอขอบคุณ ผู้นำชุมชน กำนันผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลบ้องตี้ ตลอดจนภาคประชาชนในท้องถิ่นที่ให้ความร่วมมือในการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้กับผู้วิจัย รวมทั้งให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ บุคคลที่ขาดเสียไม่ได้ คือ อาจารย์ ดร.พลวัต วุฒิประจักษ์ ถึงท่านจะไม่อยู่ในโลกนี้แล้ว แต่ประสบการณ์ที่ท่านเคยมอบให้ในการลงพื้นที่ภาคสนามการวิจัยยังตราตรึงอยู่ในใจของผู้วิจัยมาโดยตลอดทุก ๆ ท่านจะเป็นความทรงจำแก่ผู้วิจัยตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

เกียรติศักดิ์ ยิ่งยืน. (2556). **สมัชชาความมั่นคงทางอาหาร**. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

คมลักษณ์ ไชยยะ. (2551). **กะเหรี่ยงใน/นอก : ปฏิสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ ณ อาณาบริเวณ**

ชายแดน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา

มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จอมขวัญ ชูชาติ. (2558). **ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนโคกพะยอม ตำบลละงู อำเภอละงู**

จังหวัดสตูล. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

นพรัตน์ ไชยชนะ และพลวัต วุฒิประจักษ์. (2560). **รายงานการวิจัยความมั่นคงทางอาหาร**

ของคนชายขอบบนฐานความหลากหลายของทรัพยากรท้องถิ่น บ้านบ้องตี่ล่าง

ตำบลบ้องตี่ อำเภอยะรัง จังหวัดกาญจนบุรี. กาญจนบุรี: สถาบันวิจัยและ

พัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

นพรัตน์ ไชยชนะ. (2560). **รายงานการวิจัยปฏิบัติการทางวัฒนธรรมในการพิทักษ์อาหาร**

บ้านป่านางเยื่อ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี. กาญจนบุรี:

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

นพรัตน์ ไชยชนะ. (2561). **รายงานการวิจัยแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนด้านความ**

มั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์บ้านทิพเย ตำบล ชะแล อำเภอบาง

ทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี. กาญจนบุรี: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัย

ราชภัฏกาญจนบุรี.

นฤตม บุญหลง และกล้าณรงค์ ศรีรอด. (2545). **อาหารเพื่อมนุษยชาติ**. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

บุษบา ทองอุปการ. (2560). **รายการวิจัยปฏิบัติการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารจาก**

องค์ความรู้และฐานความหลากหลายของทรัพยากรท้องถิ่น ชุมชนบ้านตลิ่งแดง

ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี. กาญจนบุรี: สถาบันวิจัยและ

พัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

- ปราณี โนนจันทร์ และคณะ. (2551). **วิถีชีวิตและความมั่นคงทางอาหาร: กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านปากบุงและชุมชนใกล้เคียงในตำบลคันไร่ อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พรทิพย์ ตีลาภานันท์. (2557). **การนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณญบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิพัฒน์ เรืองงาม. (2533). **ชาวกะเหรี่ยงและวัฒนธรรมชาวกะเหรี่ยง ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยศ สันตสมบัติ. (2544). **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เรวดี อุลิต. (2552). **80 ปี ของชุมชนบ้านบองดี จากหมู่บ้านกะเหรี่ยงถึงหมู่บ้านชายแดน**. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รวราพร ศรีสุพรรณและคณะ. (2549). **เครือข่ายการเรียนรู้วัฒนธรรมข้าวไร่เพื่อความมั่นคงด้านอาหารและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ลุ่มน้ำแควใหญ่**. นครปฐม: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วัลย์ลิกา สรรเสริญโชติ. (2545). **การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในวิถีการผลิต และระบบความสัมพันธ์ทางสังคมในมิติชายหญิงของชุมชนกะเหรี่ยง: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านทิพเย หมู่ที่ 3 ตำบลชะแล อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี**. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วาสนา ศรีจำปา. (2557). **วิถีชีวิตกับความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ป่าชุมชนโนนใหญ่ ตำบลเสียว อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภา ไยเมือง. (2555). **ตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหารระดับชุมชน**. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.

- สุรัชย์ รักษาชาติ. (2545). **ความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของคนชายขอบ: รูปแบบการบริโภคและแหล่งที่มาของอาหารของครัวเรือนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**, วิทยานิพนธ์วิทยาศาตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการวางแผนสิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาชนบทมหาวิทยาลัยมหิดล.
- โสฬส ศิริไสย์. (2551). **โครงการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อการพัฒนาความมั่นคงทางอาหารและโภชนาการในประชากรกลุ่มชาติพันธุ์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้องตี้. (2556). **ข้อมูลชุมชนบ้องตี้**. กาญจนบุรี: สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลบ้องตี้. (เอกสารอัดสำเนา).
- เอกรินทร์ พึ่งประชา และคณะ. (2558). บุญข้าวสากในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม “ไทดำ”. **วารสารมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**, 8(2), 2481–2496.
- Gladwin. C. Thomson. (2001). Addressing food security in Africa via multiple livelihood strategies of women farmers. **Food Policy**, 26(2), 107–208.
- Sutherland, J.P., –Folkard, G.K. and Grant, W.D. (1990). Natural coagulants for appropriate water treatment: a novel approach. **WATERLINES**, 8(4), 3–30.
- FAO. (2006). **Food Security**. Policy Brief. Issue 2.
- Riely, Frank. (1999). **Food Security Indicators and Framework for Use in the Monitoring and Evaluation of Food Aid Programs**. Food and Nutrition Technical Assistance. Washington D.C.: FANTA and FAM.
- International of Red Cross and Red Crescent Societies. (2006). **How to conduct a Food Security Assessment: A step-by-step guide for National Societies in Africa**. Second Edition. Geneva: International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies.

การวิจัยสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์การแสดง ชุดฉุยฉายมัจฉานุ

Creative Research in Creating Matchanu Solo Dance

นราพล เดชพลกรัง^{1*}Narapol Detpolkrang^{1*}¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร 10300¹ Suan Sunandha Rajabhat University Bangkok 10300

* Corresponding author: krutoto_2525@hotmail.com

Received: May 24, 2021; Revised: October 15, 2021; Accepted: November 4, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ในการ 1) ศึกษาและวิเคราะห์ท่ารำแม่ท่าโขลง และท่าปลา 2) เพื่อสร้างสรรค์งานนาฏยประดิษฐ์ ชุดฉุยฉายมัจฉานุ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการศึกษาเอกสาร และเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ชนิดแบบมีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้าง จากกลุ่มประชากรนาฏศิลป์ในสำนักการสังคีตกรมศิลปากร คัดเลือกแบบเจาะจงตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้ปฏิบัติวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีการเคลื่อนไหว และทฤษฎีสุนทรียศาสตร์แล้วนำเสนอผลงานการแสดง

ผลการวิจัย พบว่าใช้ท่ารำหลักจากแม่ท่าโขลง ได้แก่ 1)แม่ท่าโขลงครั้งแรกใช้ 3 ท่า ได้แก่ ท่าเหลี่ยมขัด ท่ากระที่บกกลับ ท่าหย่อง 2) แม่ท่าโขลงครั้งหลัง ใช้ 1 ท่า ได้แก่ ท่าชูบหน้า 3) ท่ารำเฉพาะ 2 ท่า ได้แก่ ท่าเกาเหว ท่าเกาคาง 4) ท่า 4 ท่า 5 ท่า 7 5) ท่ารำตีบทและท่าปลาของนางสุพรรณมัจฉา การสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์การแสดงชุด ฉุยฉายมัจฉานุ ได้สร้างสรรค์บทประพันธ์ ตามคำร้องของเนื้อเพลงการแสดงชุด ฉุยฉายมัจฉานุ ท่ารำแต่ละท่าของช่วงการแสดงให้มีความต่อเนื่องและกลมกลืนกับทำนองเพลงแต่ละช่วง ใช้ท่ารำทั้งหมด 52 ท่า ใช้เวลาในแสดง 12 นาที เครื่องแต่งกายยังคงยึดรูปแบบเดิม ตามแบบของกรมศิลปากร จะแต่งกายยืนเครื่องลิง ประกอบด้วยกำไลเท้า สนับเพล่า ผ้านุ่ง ห้อยข้าง ผ้าปิดก้น เสื้อ (ปักขนเป็นลิง) รัดสะเอว ห้อยหน้า เข็มขัด กรองคอ ทับทรวง สังวาล ดาบทิศ พาวุธด แหวน

รอบ ปะวะหล้า ทองกร มีหางเป็นหางปลา มีอาวุธเป็นดอกบัว นาฏยประดิษฐ์การแสดงชุด
ฉุยฉายมัจฉานู สามารถแสดงได้ทุกโอกาส

คำสำคัญ: มัจฉานู, ฉุยฉาย, การสร้างสรรค์

Abstract

The purposes of this research were 1) to study and analyze the principal dance of the monkey's role in Khon, as well as the fish dance, 2) to create the choreography of Chui Chai Macchanu dance. This research is a qualitative research conducted by studying related document and collecting field data by observation and interviews. The tool used for the data collection was interview forms, both structured and unstructured. The informants were Thai traditional artists in Office of Performing Arts, the Fine Arts Department. The purposive sampling method was used to limit the sample group to practitioners in the field. The analysis was done by applying movement analysis approach and aesthetics approach. Then the performance was presented.

The research revealed that, the dance choreography, Chui Chai Macchanu, applied the principal dance postures of the monkey's role in Khon. The description is as follows: 1) Three principal dance postures were used in the first half, which were Liam Ad standing posture, Krathueab Klab stomping posture, and Yong looking posture; 2) One principal dance posture was used in the second half, which was the threatening posture; 3) Two specific dance postures were used, which were waist scratching posture and chin scratching posture; 4) Three Kraw Nok (army marching) dance postures were used, which were the 4th, the 5th, and the 7th Kraw Nok dance posture; 5) The fish dance postures of Suvannamaccha. The researcher has created new dance postures from songs, written works, and lyric of Chui Chai Macchanu dance. Each dance posture was designed to be continuous and harmonious with the melody, using a total of 52 dance postures and 12-minute show time. The original costumes were retained according to the tradition of the Fine Arts Department. The monkey's costume consisted of ankle bracelets, a traditional balloon capris, a brocade skirt, waist dangling accessories, a rear waist dangling brocade, a shirt (embroidered with monkey's fur motive), a waist brocade cloth, a front waist dangling brocade, a belt, a collar accessory, a necklace, breast chains with

diamond-shaped decorative plates, arm bracelets, ankle rings, beaded bracelets, golden armbands, fish tail, and a lotus-shaped weapon. The dance choreography, Chui Chai Macchanu, can be performed in every occasion.

Keywords: Macchanu, Chui Chai, creation

บทนำ

นาฏยศิลป์ถือเป็นศิลปะวัฒนธรรมที่สำคัญของไทยอันทรงคุณค่ามีประวัติความเป็นมายาวนานก่อนประวัติศาสตร์ชนชาติไทย นาฏศิลป์อย่างหนึ่งที่สำคัญ และมีการขึ้นทะเบียนมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมวลมนุษยชาติครั้งแรกของไทย นับตั้งแต่ได้เป็นภาคีสถาบันสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้เมื่อปี พ.ศ. 2559 นั่นคือ การแสดงโขน นาฏกรรมชั้นสูงของไทยมีกำเนิดมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 20 โดยวิวัฒนาการมาจากการละเล่น 3 ประเภท คือ หนึ่งใหญ่ ชักนาคตีกดาบรพ และกระบี่กระบอง โดยมีที่มา จากการละเล่นทั้ง 3 ประเภทนำมาบูรณาการกัน โดยโขนได้ท่าทางการเดินจากหนึ่งใหญ่ นำรูปแบบการแต่งกายทั้งฝ่ายยักษ์ ฝ่ายมนุษย์และฝ่ายลิงจากการแสดงชักนาคตีกดาบรพ และมีการ นำรูปแบบการต่อสู้แบบไทย มาเป็นยุทธนาฏยลีลา ในฉากการรบ ยกทัพ และ ต่อสู้ จากการละเล่นกระบี่กระบอง ของไทย ส่วนโขน มีการแสดงเรื่องจากวรรณคดี รามเกียรติ์ หรือรามายณะ ของอินเดียมากที่สุด โดยเนื้อเรื่องที่นำมาใช้ดำเนินเรื่องในการแสดง นิยมใช้บทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ของพระมหากษัตริย์ไทย รัชกาลที่ 1, 2, 4 และ 6 ที่บรรจุวรรณรสไว้ด้วย รัก โลภ โกรธ หลง อิทธิปาฏิหาริย์ กลยุทธ์ กลวิธีในการทำสงครามให้ฝ่ายธรรมะ และฝ่ายอธรรม ฝ่ายธรรมะ คือ ฝ่ายพระนารายณ์ อวตารหรือพระรามกษัตริย์ ครองกรุงอโยธยา ซึ่งมีข้าทหารเป็นเหล่าวานร กับฝ่ายอธรรม คือ ทศกัณฐ์ พญายักษ์ เจ้าเมืองลงกา ที่มีเหล่าอสูรเป็นบริวาร โดยตัวละครในการแสดง โขน ประกอบด้วย ฝ่ายตัวพระ นาง ยักษ์และ ลิง เป็นกลุ่มหลัก

นอกจากนี้ในบทละครได้บรรจุชื่อเพลงบรรเลงและเพลงร้อง บทพากย์และเจรจา เนื้อเรื่อง บทร้อง และพากย์ มีการสอดแทรกศีลธรรม คุณธรรมไว้อย่างครบถ้วน ที่เป็นข้อเตือนให้เห็นหลักคุณธรรมที่จะมีชัยชนะเหนือฝ่ายอธรรม ความงดงามของการแต่งกายของการแสดงโขนถือเป็นสิ่งแสดงความจริงใจประณีตของศิลปะวัฒนธรรมไทยคือ ผู้แสดงทั้ง 4 ประเภทนั้นต้องสวมหัวโขนปิดหน้าโดยหัวโขนที่ประดิษฐ์ขึ้นจากงานศิลปะที่ผสมผสานช่างไทยหลายแขนงมีหน้าตาลักษณะ สี ศิราภรณ์ และอวัยวะบนใบหน้า ตั้งแต่หัว ตา จมูก

ปาก หนวด เคี้ยว ฟัน และรูปหน้าที่ต่างเป็นเอกลักษณ์ของตัวละครแต่ละตัว และทำให้ศิลปะการประดิษฐ์หัวโขน เป็นงานวิจิตรศิลป์อันประณีตของไทยอีกอย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับการแต่งกายที่ใช้การแต่งกายยืนเครื่อง ที่มีการประดิษฐ์ ลวดลาย การปักเลื่อม แบบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความงามสมกับนาฏยศิลป์ชั้นสูงของไทย การแสดงโขนดำเนินเรื่องราวจากตัวละคร นิยมแสดงเรื่องรามเกียรติ์ซึ่งเนื้อเรื่องจะกล่าวถึงกษัตริย์ของพุทธศาสนาพระนารายณ์ ดังนั้นจึงมีความเชื่อว่า การแสดงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระเป็นเจ้า เมื่อจะแสดงบทบาทของเทวดา ก็จะหัวโขนปิดใบหน้าทั้งหมด เพราะคิดว่าตนไม่ดีพอ ดังนั้นจึงต้องมีผู้พูดแทนเรียกว่า ผู้พากย์เจรจา ภายหลังต่อมา จวบจนปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนให้ ผู้แสดงตัวพระ นาง มาสวมขมา มงกุฎ รัตเกล้า กะบังหน้า ฯลฯ แทนแต่ก็ยังไม่วางตัวเอง เว้นแต่ตัวตลกและฤๅษี รูปแบบเช่นนี้จึงกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะการแสดงโขน (อัมไพวรรณ เศษชาติ. 2557 : 51)

รูปแบบของการแสดงโขน ในปัจจุบัน จะมีช่วงของการรำ ต่าง ๆ ประกอบอยู่เพื่อทำหน้าที่สลับฉากหรือเล่าเรื่องราวบางตอนอันเป็นการแสดงอรรถรสให้ผู้ชมได้เห็นความงดงาม ตามบทละครที่กำหนดไว้ ลักษณะการรำชนิดหนึ่งที่นิยมนำมาใช้ในการแสดงโขนได้แก่รำฉุยฉาย กรมศิลปากร ได้กล่าวถึงความหมายของรำฉุยฉายว่า เป็นลักษณะของการ แสดงกิริยาอาการ ปลापปลื้มดีใจ หลังจากการแปลงกาย หรือแต่งกายปลอมตัวสำเร็จเสร็จสิ้น ตัวอย่างเช่นการรำฉุยฉายทศกัณฐ์หรือทศกัณฐ์ลงสวน กล่าวถึงการรำรำของทศกัณฐ์หลังจากแต่งกายให้สวยงามเพื่อเสด็จลงสวนไปเกี่ยวพาราสินาสีดา หรือ โขนในตอนนางลอย มีการรำรำ ฉุยฉายเบญจกายแปลง เป็นเหตุการณ์ที่นางเบญจกายแปลงกาย มาเป็นนางสีดาเพื่อล่อหลอกให้พระรามเศร้าโศกเสียใจถึงการเสียชีวิตของพระมเหสี

การรำรำฉุยฉาย เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้แสดงเนื่องจากเป็นการรำเดี่ยวที่ ผู้แสดงจะต้องมีความสามารถความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในการถ่ายทอดลีลาและอารมณ์เชิงนาฏยศัพท์ได้อย่างสวยงาม และสื่ออารมณ์ของการชื่นชมยินดี ตามลักษณะลีลาของตัวละครแต่ละประเภท การสร้างสรรค์ การ แสดง รำฉุยฉายจึงสามารถคิดค้นประดิษฐ์ขึ้นได้ตามลักษณะของการรำรำเดี่ยว เพื่อแสดงให้เห็นถึงการแต่งกายหรือการแปลงกายรวมถึงการบรรยายลักษณะรูปร่าง ของตัวละครนั้น ๆ ในวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ ได้กล่าวถึงตัวละครตัวหนึ่ง ที่มีความน่าสนใจและมีรูปร่างและเรือนร่างที่สามารถนำมาสร้างสรรค์เป็นนาฏยะลีลาในลักษณะของการแสดงฉุยฉายได้อย่างดีนั่นคือมัจฉานุ

การแสดงโขนตอนกำเนิดมัจฉานุ มัจฉานุเป็นตัวละครในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ มัจฉานุเป็นลิงผิวกายสีขาวยาวหางเป็นปลา ด้วยเหตุที่เป็นลูกของหนุมานซึ่งเป็นลิงกับนางสุพรรณมัจฉาซึ่งมีร่างกาย ส่วนบนเป็นวานรกายสีขาวย ส่วนล่างเป็นปลาจึงมีรูปร่างลักษณะเป็นลูกผสมระหว่างลิงกับปลา ในการถ่ายทอดท่าทางและนาฏยศัพท์ตามลักษณะของการแสดงโขน ผู้แสดงเป็นมัจฉานุ ควรจะมี ทักษะ พื้นฐานจากแม่ท่าโขนลิงแม่ท่าโขนลิงเป็นแม่บทหรือท่าหลัก ซึ่งจะนำไปใช้ประกอบในการปฏิบัติท่าทางอื่น ๆ แต่การแสดงรำมัจฉานุ ในบางท่าไม่มีนาฏยศัพท์ เรียก เพราะคณาจารย์มิได้บัญญัติชื่อเรียกไว้ บางท่าเป็นนาฏยศัพท์ที่จะต้องจดจำและปฏิบัติได้ และมีบางท่าที่มีชื่อเรียกเป็นลำดับที่ เช่น ท่า 1 ท่า 2 ท่า 3 ท่า 4 ท่า 5 ครูกรีตั้งข้อสันนิษฐานว่า เดิมท่าเหล่านี้ไม่มีชื่อกำหนด ต่อมา มีการฝึกหัดท่ารำตรวจพล (ออกกราว) ซึ่งเป็นกระบวนท่าที่ซ้ำกัน ต่างกันบางท่าซึ่งเป็นหลักที่เรียกกันว่า ท่า 1 ท่า 2 จนถึงท่า 7 ครั้งท่าหลักเหล่านี้ซ้ำกันกับแม่ท่าซึ่งไม่มีชื่อกำหนด จึงเรียกชื่อท่าในแม่ท่าตามท่ารำตรวจพลว่า ท่า 1 ท่า 2 เป็นที่ยอมรับกันว่าการฝึกแม่ท่าของลิงนั้นได้กำหนดขั้นตอนไว้ 2 ช่วง คือ “ครึ่งท่าแรก” และ “ครึ่งท่าหลัง” “ครึ่งท่าแรก” เริ่มตั้งแต่นั่งไหว้ “ครึ่งท่าหลัง” ท่าทางส่วนใหญ่จะเน้นอากัปกริยาของลิงมักเป็นท่าทางเบ็ดเตล็ด เช่น ท่าจับแมลงวัน ท่าจับหมัด ท่าเล่นแมลงวัน และท่าเล่นหมัด เป็นต้น การฝึกแม่ท่าครึ่งหลัง ครูกรี ศิลปินผู้เชี่ยวชาญในการรำ ในตัวละครลิง ท่านกล่าวว่า ยากกว่าครึ่งท่าด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีแรงบันดาลใจที่จะประดิษฐ์ เนื้อเพลง เรียบเรียงท่ารำและยังคงใช้เครื่องแต่งกายแบบเดิมประกอบชุดการแสดง นาฏยประดิษฐ์ ชุดฉุยฉายมัจฉานุ โดยการนำแม่ท่าโขนลิงและท่าทางของนางสุพรรณมัจฉา มาสร้างสรรค์ขึ้นใหม่

การสร้างสรรครำฉุยฉายชุดนี้ จะเกิดขึ้นจากการ เรียงร้อย ท่ารำ ทั้งตัวลิงและนางสุพรรณมัจฉา โดยการจัดลำดับท่ารำ การกำหนดนาฏยศัพท์ที่ชัดเจน การวางแผนอย่างมีระบบระหว่างท่ารำกับดนตรี และบทเพลงต่าง ๆ เพื่อให้เกิดรูปแบบ การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ โดยใช้ชื่อชุดการแสดงว่า การสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์การแสดงชุด ฉุยฉายมัจฉานุ ผลการสร้างสรรค การรำฉุยฉายชุดนี้ ให้เกิดองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนา นาฏศิลป์ไทย เพื่อรักษาคุณค่าทางเอกลักษณ์ ของวัฒนธรรม ที่เกิดการสร้างสรรค์ต่อยอด ที่ยึดแบบแผน และขนบธรรมเนียมในการรำนาฏศิลป์ไทย ประเภทโขนเพื่อให้เกิดการสร้างสรรค เข้าสู่การสืบสาน และส่งเสริมนาฏศิลป์ไทย ให้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อนำไปใช้ในการเรียนรู้ของเยาวชนและประกอบวิชาชีพทางด้าน การแสดงอันมีคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ท่ารำแม่ท่าโชนลิ่ง และท่าปลาของนางสุพรรณมัจฉา
2. เพื่อสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์การแสดงชุด ฉุยฉายมัจฉานู

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลวรรณกรรมบทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 ถึง รัชกาลที่ 6 บทโขนของกรมศิลปากร ตอน กำเนิดมัจฉานู ประวัติความเป็นมาของการรำฉุยฉาย แม่ท่าโชนลิ่ง ท่าปลาของนางสุพรรณมัจฉา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ดำเนินการฝึกแม่ท่าโชนลิ่ง ท่าปลาของนางสุพรรณมัจฉา ศึกษาดนตรีประกอบการแสดงฉุยฉาย เครื่องแต่งกายยืนเครื่องลิ่ง
3. ประดิษฐ์ท่ารำการแสดงฉุยฉายมัจฉานู ออกแบบทำนองเพลง และออกแบบลำดับการแสดงชุดฉุยฉายมัจฉานู
4. ดำเนินการฝึกซ้อมชุดการแสดงฉุยฉายมัจฉานู
5. นำเสนอการแสดงชุดฉุยฉายมัจฉานูต่อผู้เชี่ยวชาญ

การศึกษาค้นคว้าข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าและเก็บข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ปราชญ์ผู้รู้ ซึ่งเป็นบุคคลเกี่ยวข้องกับการแสดงโชนลิ่ง และตัวนาง
2. ศึกษาดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงฉุยฉาย
3. ศึกษาการแต่งกายยืนเครื่องลิ่ง
4. ประดิษฐ์ท่ารำ ทำนองเพลง ประกอบการแสดงชุดฉุยฉายมัจฉานู

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสร้างสรรค์กระบวนการทำในการสร้างสรรค์ครั้งนี้มีรายละเอียด ดังนี้

1. การสังเกต ผู้สร้างสรรค์ได้ติดตามและรับชมการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ตอน หนุมานจับนางสุพรรณมัจฉา และ ตอนอุยฉายหนุมานทรงเครื่อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการแสดง โดยใช้วิธีสังเกต 2 วิธี คือ

1.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างความสัมพันธ์กับผู้แสดง เพื่อสังเกตลีลาท่าทางของตัวหนุมานและตัวสุพรรณมัจฉา ตั้งแต่ก่อนเริ่มก่อนเริ่มทำการแสดง จนเสร็จสิ้นการแสดง

1.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้เข้าไปชมการแสดงที่มีการแสดงโขนเรื่อง รามเกียรติ์ตอน หนุมานจับนางสุพรรณมัจฉา และ ตอนอุยฉายหนุมานทรงเครื่อง โดยสังเกต วิถีชีวิตและกระบวนการแสดงในระยะห่างเพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นจริงมากที่สุด

2. การสัมภาษณ์ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ 2 วิธี คือ

2.1 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้สร้างสรรค์ได้กำหนดประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ไว้ชัดเจนเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ประวัติความเป็นมาของอุยฉาย องค์ประกอบ การแสดง ดนตรีประกอบการแสดง ประวัติความเป็นมาของมัจฉา อกแบบโครงสร้างแบบ สัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 เป็น ประเด็นคำถามความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาของการรำอุยฉาย ส่วนที่ 3 เป็นประเด็น คำถามเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของมัจฉา ส่วนที่ 4 เป็นประเด็นคำถามการสร้างสรรค์ นาฏยประดิษฐ์การแสดงชุด อุยฉายมัจฉา ส่วนที่ 5 เป็นประเด็นคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ

2.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นคำถามที่ผู้สร้างสรรค์ไม่ได้กำหนด ประเด็นไว้ล่วงหน้า แต่เป็นการสนทนากับผู้สัมภาษณ์ในเรื่องเกี่ยวกับ วรรณกรรมเรื่อง รามเกียรติ์ การรำอุยฉาย เพื่อให้ได้รายละเอียดที่สมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น

3. สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ใช้ในการบันทึกภาพและเสียง ได้แก่ กล้องถ่ายรูป และ กล้องบันทึกภาพเคลื่อนไหว ผู้สร้างสรรค์ใช้เพื่อบันทึกข้อมูลในขณะที่ทำงานสร้างสรรค์ เพื่อให้ เกิดข้อผิดพลาด เพื่อที่จะนำไปปรับปรุงแก้ไขผลงานสร้างสรรค์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลที่ได้จากหนังสือ เอกสารข้อมูลต่าง ๆ สื่ออินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง กับแม่ท่าโขลง ทำปลาของนางสุพรรณมัจฉา ดนตรีประกอบการแสดง ฉุยฉาย พร้อมด้วยการออกภาคสนาม เพื่อสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. นายศราวุธ อารมณชื่น นาฏศิลปิน ระดับชำนาญการ โขนลิง
2. นางสาวกัญทิยา ภิภารัตน นาฏศิลปิน ปฏิบัติงาน ตัวนาง
3. นายเบนซิน จันทร์เสน ครูผู้ช่วย ร.ร.วัดราชาธิวาส สพม.เขต 1

2. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแม่ท่าโขลง ทำปลาของนางสุพรรณมัจฉา ดนตรีประกอบการแสดงฉุยฉาย มาจัดหมวดหมู่

3. วิเคราะห์ข้อมูลและออกแบบการนำเสนอทางประดิษฐ์ชุด ฉุยฉายมัจฉา

4. ประเมิน สรุปผลงานสร้างสรรค์ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ออกเสนอแนะ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

4.1 ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก ราชบัณฑิต สาขานาฏกรรมไทย ราชบัณฑิตยสภา และ นักวิชาการละครและดนตรี สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

4.2 ดร.นิวัฒน์ สุขประเสริฐ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย (โขนลิง) สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร

4.3 ดร.นิธิพัฒน์ พลชัย อาจารย์ภาควิชาฟิสิกส์อุตสาหกรรมและอุปกรณ์การแพทย์, ศิลปินนักเต้น นักวิเคราะห์การเคลื่อนไหว และ หัวหน้ากลุ่มการแสดงร่วมสมัย พรรคสันหลัง (spine party movement) ศิลปินผู้เชี่ยวชาญในด้านการสร้างสรรค์ งานร่วมสมัย จากเทคนิค Contact Improvisation มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

5. นำเสนอการแสดงชุดดังกล่าวต่อผู้เชี่ยวชาญ

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายข้อการวิจัย ด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยผู้วิจัยเริ่มจากการเตรียมเนื้อหาให้ครบตามความมุ่งหมายของการวิจัย วางเค้าโครงของการเขียนรายงานแล้ว จึงลงมือเขียนโดยเน้นความถูกต้อง รัดกุม ชัดเจน มีความต่อเนื่องและเชื่อมโยงกัน พร้อมตาราง และภาพประกอบบางช่วงบางตอน

อภิปรายและสรุปผล

จากการวิจัยเรื่อง นาฏยประดิษฐ์การแสดงชุด ฉุยฉายมัจฉานู ผลของการวิจัยครั้งนี้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย นำไปสู่การอภิปรายผลดังนี้

1. ประเด็นจากการศึกษาข้อมูลท่ารำแม่ท่าโขลง พบว่าแม่ท่าโขลงครั้งแรก 6 ท่า ได้แก่ ท่ามองเลี้ยว ท่ากระโดดคว่ำ ท่าเหลี่ยมอัด ท่าแก้ง ท่ากระเทีบกกลับ ท่าหย่อง แม่ท่าโขลงครึ่งหลัง 5 ท่า ได้แก่ ท่าตมหมัด ท่าชูปนเข้า ท่าเล่นหมัด ท่าจับหมัด ท่ากาจับปากโลง ท่าเบ็ดเตล็ด 10 ท่า ได้แก่ ท่าเกาเอว ท่าเกาเข้า ท่าเกาหัว ท่าเกาคาง ท่าคว้าน้ำ ท่าชูปนเข้า ท่าชู ท่าเซ้งอ ท่ายืน ท่าคว่ำหลัง ท่ากราวนอก 7 ท่า ได้แก่ ท่า 1 ท่า 2 ท่า 3 ท่า 4 ท่า 5 ท่า 6 ท่า 7 และท่าทางในการแสดงของนางสุพรรณมัจฉา มีอยู่ท่าเดียวคือท่าว่ายน้ำ โดยมีมือข้างใดข้างหนึ่งระดับศีรษะ อีกมือเหยียดตึงข้างหลัง บ้างท่าก็กระดกเท้า บ้างท่าก็ไขว้เท้า ซึ่งสอดคล้องกับ ไพโรจน์ ทองคำสูง (2549) ได้ศึกษาแนวคิด และวิธีแสดงโขลง ซึ่งมีความสำคัญมากต่อการแสดงโขลงเรื่องรามเกียรติ์ กล่าวโดยสรุปแนวคิดเชิงทฤษฎีการเคลื่อนไหวกระบวนรำของโขลงวิเคราะห์ในเชิงนาฏยประดิษฐ์ได้อย่างชัดเจน แนวคิดเชิงทฤษฎีการสร้างสรรค์องค์ประกอบทางศิลปะในการแสดงโขลงสามารถสัมผัสได้ วิธีแสดงโขลงเป็นการสร้างรูปแบบ โดยนำมนุษย์ผู้ชายเป็นหลัก แล้วตกแต่งโครงสร้าง และการเคลื่อนไหว เพื่อเป็นการเสริมให้ได้บุคลิกเด่นของลิงในจารีตการแสดงโขลงการแสดงออกของโขลงเชิงนาฏยศิลป์ เป็นการรำท่าบท ส่วนในเวลาพักไม่ได้ท่าบทจะใช้ท่าเลียนแบบธรรมชาติของลิง นับว่าโบราณจารย์ ได้แสดงภูมิปัญญาให้ผู้ชมรับรู้ได้ทันทีว่าต้นตอความเป็นมาในการแสดงโขลงนั้นเป็นอย่างไร และใช้อย่างไรให้เหมาะสม และสอดคล้องกับสรุปผล วิรุฬห์รักษ์ (2549) สรุปผลการศึกษา นาฏยศิลป์รัชกาลที่ 9 ไว้ว่า การแสดงนาฏศิลป์ประเภทต่าง ๆ ในรัชกาลนี้ พบว่า โขน หนังใหญ่ และละครประเภทต่าง ๆ ได้รับการอนุรักษ์ สืบทอดจารีตประเพณีของการแสดงมาจากอดีต พร้อมทั้งมีการพัฒนารูปแบบเป็นสาขาย่อยออกไปอีก ละครพื้นบ้านที่เป็นนาฏพาณิชนัย จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบเพื่อให้คนดูนิยมอยู่ตลอดเวลา ขณะเดียวกันก็มีการพ้อนรำบางอย่างย้อนกลับไปหาเอกลักษณ์จากอดีต ละครร้องและละครเพลงที่เคยนิยมในยุคก่อนก็ยังคงได้รับการอนุรักษ์ไว้ ในขณะที่ละครพูดกลับเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายยิ่งทั้งในโทรทัศน์และละครเวที ส่วนระบำเป็นนาฏยศิลป์ประเภทหนึ่งที่มีการประดิษฐ์ขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งสามารถจำแนกโดยเนื้อหาออกเป็น 6 หมวดใหญ่ คือ 1) ระบำในโขลงและละคร 2) ระบำศิลปะอาชีพ 3) ระบำเนื่องมาจากประเพณี พิธีกรรม และการละเล่น 4) ระบำโบราณคดี 5) ระบำเอกลักษณ์ท้องถิ่น และ 6) ระบำเบ็ดเตล็ด ระบำ

เหล่านี้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากกระแสของการส่งเสริมวัฒนธรรม และการท่องเที่ยว ซึ่งลักษณะสำคัญของนาฏยศิลป์รัชกาลที่ 9 คือ การสืบทอดจารีตนาฏยศิลป์ดั้งเดิมพร้อมกับการปรับปรุงองค์ประกอบการแสดงบางอย่างที่ไม่ผิดธรรมเนียมนิยม การฟื้นฟูนาฏยศิลป์บางประเภท พร้อมการนำเสนอในแนวที่ต่างกันออกไปจากเดิมบ้าง การพยายามสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ที่มีเอกลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งปราศจากอิทธิพลของนาฏยศิลป์ราชสำนัก

2. การสร้างสรรค์ผลงานการแสดงนาฏยประดิษฐ์การแสดงชุด ฉุยฉายมัจฉานุ ใช้ทำรำแม่ท่าโขลงได้แก่ 1) แม่ท่าโขลงครั้งแรกใช้ 3 ท่า ได้แก่ ท่าเหลี่ยมอัด ท่ากระเทียบ กลับ ท่าหย่อง 2) แม่ท่าโขลงครั้งหลัง ใช้ 1 ท่า ได้แก่ ท่าชูบนเข้า 3) ท่าเบ็ดเตล็ดใช้ 2 ท่า ได้แก่ ท่าเกาเฒ่า ท่าเกาแดง 4) ท่ากรวอนอกใช้ 3 ท่า ได้แก่ ท่า 4 ท่า 5 ท่า 7) ท่าปลาช่อนางสุพรรณมัจฉา ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ทำรำใหม่จากเพลงและบทประพันธ์ ตามคำร้องของเนื้อเพลงการแสดงชุด ฉุยฉายมัจฉานุ ทำรำแต่ละท่าของช่วงการแสดงให้มีความต่อเนื่องและกลมกลืนกับทำนองเพลงแต่ละช่วง ใช้ทำรำทั้งหมด 52 ท่า ใช้เวลาในแสดง 12 นาที เครื่องแต่งกายยังคงยึดรูปแบบเดิม ตามแบบของกรมศิลปากร จะแต่งกายยืนเครื่องลง ประกอบด้วยกำไลเท้า สนับเพลลา ผ้าถุง ห้อยข้าง ผ้าปิดก้น เสื้อ(ปักขนเป็นลิง) รัดสะเอว ห้อยหน้า เข็มขัด กรองคอ ทับทรวง สังกวาล ตาบทัด พาวุธรัด แหวนรอบ ปะวะหล้า ทองกร มีหางเป็นหางปลา มีอาวุธเป็นดอกบัว นาฏยประดิษฐ์การแสดงชุด ฉุยฉายมัจฉานุ สามารถแสดงได้ทุกโอกาส ซึ่งสอดคล้องกับ ฉันทนา เอี่ยมสกุล (2550) กล่าวว่าวิธีวิจัยเชิงสร้างสรรค์ โดยคงรากฐานของนาฏศิลป์ไทยโบราณไว้เป็นพื้นฐานในการคิดประดิษฐ์ทำรำนาฏศิลป์ขึ้นใหม่ จากความประทับใจในประสบการณ์ความงามของธรรมชาติ เกิดเป็นจินตนาการ ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการคิดประดิษฐ์ทำรำทำให้สอดคล้องกับการประพันธ์เพลง การประดิษฐ์เครื่องแต่งกายใหม่ และทำการฝึกสอนถ่ายทอดทำรำนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ให้แก่แก่นักเรียนและนักศึกษา และนำออกแสดงเพื่อเผยแพร่นาฏศิลป์ไทยแล้วจึงบันทึกข้อมูลเป็นตำราวิชาการเป็นผลงานสร้างสรรค์ชุด ระเบิดอกพุทธรักษา ระเบิดอกเข้าพรรษา ระเบิดอกแก้ว ระเบิดอกพุฒตาน ระเบิดอกส้มงามนามลิลาวดี และระบำกนิรี ซึ่งผลงานการวิจัยนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ (จินตนาการ) นี้จึงเป็นผลงานจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานอันเป็นแบบแผนโครงสร้างที่สืบทอดกันมาแต่โบราณของนาฏศิลป์ไทย เป็นตัวหลักแล้วผสมผสานกับความบันเทิงใจเกิดแนวคิด โดยยึดหลักความสมจริงในความงามของดอกไม้ เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงความงามของธรรมชาติ ทำให้เกิดแรงจูงใจให้ศิลปินหรือผู้วิจัยสร้างสรรค์โดยเปรียบเทียบความงามจากธรรมชาติส่งผ่านมาสู่งานศิลปกรรมเป็นเหตุให้เกิดผลงานการประพันธ์เพลง และการประดิษฐ์ทำรำขึ้นมาใหม่

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ

1.1 ผลการศึกษาครั้งนี้สถาบันการศึกษา และหน่วยงานต่าง ๆ สามารถนำชุดการแสดงฉายฉายมัจฉาญ ไปเป็นสื่อการเรียนการสอน หรือเป็นส่วนหนึ่งของตัวอย่างการประดิษฐ์ผลงานเพื่ออนุรักษ์ไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมด้านดนตรีและนาฏศิลป์ให้คงอยู่สืบไป

1.2 กลุ่มบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับหน่วยงานนั้น ๆ

2. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษารูปแบบการพัฒนางานนาฏศิลป์ในลักษณะงานสร้างสรรค์ในรูปแบบอื่น ๆ

กิตติกรรมประกาศ

กราบขอบพระคุณ ดร.ณัฐกรณ์ รัตนชัยวงศ์ ที่ปรึกษาหลักและ ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก ราชบัณฑิต สาขานาฏกรรมไทย ราชบัณฑิตยสภา และนักวิชาการละครและดนตรี สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ดร.นิวัฒน์ สุขประเสริฐ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย (โขนลิง) สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร ที่ให้คำแนะนำ ตลอดจนครูบาอาจารย์ และ บิดา มารดา และผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จทุกท่านที่ได้กรุณาแรงกายแรงใจช่วยเหลือและสนับสนุน ในทุก ๆ อย่างด้วยความปรารถนาดีมาโดยตลอดจึงทำให้งานวิจัยนี้ประสบผลสำเร็จดังที่มุ่งหวัง

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2538). **จิตรกรรมฝาผนังเรื่อง รามเกียรติ์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ.
- กรมศิลปากร. (2551). **ทะเบียนข้อมูล : วิพิธทัศนา ชุดระบำ รำ ฟ้อน เล่ม 3**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- บุญเตือน ศรีวรพจน์. (2557). **จิตรกรรมรามเกียรติ์วัดสุทัศนเทพวราราม**. กรุงเทพฯ: รุ่งรุ่ง ศิลป์การพิมพ์.
- พัฒน์ พร้อมสมบัติ และคณะ. (2545). **รวมงานนิพนธ์ของ นายอาดม สายาคม ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ กรมศิลปากร**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.

พิรพงศ์ เสนไสย. (2546). **นาฏยประดิษฐ์**. กอฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์.

ไพโรจน์ ทองคำสุก. (2549). **แนวคิด และวิธีแสดงโขนลิง**. กรุงเทพฯ.

ไพโรจน์ ทองคำสุก. (2555). สืงาทำภาษาโขนลิง. **วารสารราชบัณฑิตยสถาน**, 37(2), 218–235.

โมฬี ศรีแสนยงศ์. (2555). **นาฏยประดิษฐ์ รำฉุยฉายมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**.
มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

รจนา สุนทรานนท์. (2556). **วิธีสอนและเทคนิคการสอนนาฏศิลป์ไทย**. ปทุมธานี:

ศูนย์ปฏิบัติการพิมพ์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

สุนนมาลย์ นุ่มเนติพันธ์. (2543). **การละครไทย**. (พิมพ์ครั้งที่3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2543). **นาฏศิลป์ปริทรรศน์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ หสน.ห้องภาพสุธรรม.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). **หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์**. (พิมพ์ครั้งที่3).
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2549). **นาฏศิลป์ รัชกาลที่ 9**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

สมชาย ณ นครพนม และคณะ. (2556). **โขนอัจฉริยนาฏกรรมสยาม**. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์กรมศิลปากร.

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานส่งเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำหนังสือ “ครูกรี วรศรีน ศิลปินแห่งชาติ”.
(2555). **ครูกรี วรศรีน ศิลปินแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์ปริ้นท์ตั้ง.

แนวคิดด้วยเสรีภาพเชิงบวกของอิสยาห์ เบอร์ลิน

Isaiah Berlin's the Concept of Positive Liberty

ศักดิ์สิทธิ์ ชมารเลิศ^{1*}

Saksit Karlers^{1*}

¹ สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด 45120

¹ School of Political Science, Roi Et Rajabhat University, Roi Et 45120

* Corresponding author E-mail: saksitkarlers@gmail.com

Received: October 1, 2021; Revised: March 8, 2022; Accepted: March 28, 2022

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายแนวคิดด้วยเสรีภาพเชิงบวกของอิสยาห์ เบอร์ลิน กล่าวคือ การศึกษาในครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงเอกสาร และวิธีการศึกษาแบบปรัชญาการเมือง ผ่านการตีความวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีอย่างละเอียด ผลการศึกษาพบว่า เสรีภาพเชิงบวก คือ ความเป็นไปได้ที่จะกระทำ หรือการกระทำได้จริงในลักษณะที่เราสามารถควบคุมชีวิตของเราเองได้ และบรรลุเป้าหมายพื้นฐานของเราเองได้ ดังนั้น เสรีภาพเชิงบวกจึงเกี่ยวข้องกับการมีทรัพยากรและอำนาจในการดำเนินการเพื่อดำเนินชีวิตตามวิถีทางใดทางหนึ่ง หรือบรรลุการตระหนักรู้บางอย่างในตนเอง ซึ่งมีเป้าหมายในการเอื้อประโยชน์หรือสนับสนุนให้ปัจเจกบุคคลมีอิสรภาพผ่านมาตรการของรัฐและสังคม

คำสำคัญ: อิสยาห์ เบอร์ลิน เสรีภาพ เสรีภาพเชิงบวก

Abstract

This paper aims to explain Isaiah Berlin's the concept of positive liberty. That is, this study applied documentary research and political philosophy method conducted through a textual analysis and interpretation, the result shows that, positive liberty is the possibility of acting or the reality of acting in such a way as to take control of one's life and realize one's fundamental purposes, so positive liberty about having the

resources and power to take action for live a certain way or achieve some sort of self-realization, which are intended to facilitate and promote the freedom of the individual via measures taken by society and the state.

Keywords: Isaiah Berlin, Liberty, Positive Liberty

บทนำ

คำว่า “เสรีภาพ” ในภาษาไทย¹ มีต้นกำเนิดมาจากคำว่า “liberty” ของภาษาอังกฤษ ซึ่งมาจากคำว่า “libertas” ของภาษาละติน โดยมีรากศัพท์มาจากคำว่า “liber” ของภาษาละติน ซึ่งคำ ๆ นี้มักจะถูกกล่าวถึงในแง่ของสภาวะของมนุษย์ในทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเกี่ยวกับทางเลือกต่าง ๆ ในชีวิตของมนุษย์

นักคิด นักปรัชญาการเมืองแนวเสรีนิยม (liberalism) ได้นำเสนอปรัชญาเสรีภาพที่มีรากฐานความคิดมาจาก 2 แนวคิดใหญ่ ๆ คือ (1) แนวคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติ (natural rights) และ (2) แนวคิดเรื่องอรรถประโยชน์นิยม (utilitarianism) โดยนักคิด นักปรัชญาการเมืองบางคนอาจสนับสนุนเสรีภาพเชิงลบมากกว่าเสรีภาพเชิงบวก บางคนอาจสนับสนุนเสรีภาพเชิงบวกมากกว่าเสรีภาพเชิงลบ หรือบางคนอาจสนับสนุนเสรีภาพเชิงลบและเสรีภาพเชิงบวกอย่างเท่าเทียมกัน (equality) อย่างไรก็ตาม สำหรับนักคิด นักปรัชญาการเมืองแนวเสรีนิยม เสรีภาพคือสิ่งที่สำคัญและมีคุณค่าต่อมนุษย์ และความเท่าเทียมกันก็คือสิ่งเสริมสร้างที่จำเป็นสำหรับการมีเสรีภาพของมนุษย์ (Darity, Jr., 2008: 439)

ประวัติศาสตร์การเมืองของมนุษยชาติได้ชี้ให้เห็นว่า แนวคิดเสรีนิยมนั้นมีประวัติอยู่ไม่น้อย เช่น ในระยะแรก ๆ ซึ่งอยู่ในช่วงศตวรรษที่ 17 และ 18 ประเด็นที่สำคัญของแนวคิดเสรีนิยมคือความไร้เหตุผลของศาสนา (the irrationality of religion) โดยเฉพาะในขณะนั้นคือ ประเด็นจากคริสตจักรคาทอลิก (the Catholic Church) เป็นอาทิ ประเด็นต่อมาคือ ประเด็นจากลัทธิคอมมิวนิสต์ (communism) หรือลัทธิฟาสซิสต์ (fascism) เป็นอาทิ ซึ่งลัทธิดังกล่าวเพื่ออยู่ช่วงหนึ่ง แต่แล้วก็ต้องล่มสลายลง โดยเฉพาะหลังจากที่มนุษยชาติได้มีการประกาศใช้

¹ ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 คำว่า “เสรีภาพ” หมายถึง ความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง เช่น เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการนับถือศาสนา, ความมีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องเฉพาะกับแนวคิดว่าด้วยเสรีภาพเชิงลบของ Berlin

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ ในปี ค.ศ. 1948 (the United Nations' Universal Declaration of Human Rights 1948) ซึ่งต่อมาได้ส่งผลให้รัฐบาลในหลายประเทศพยายามจำกัดอดีตที่ไร้เหตุผลออกจากสังคมของตน (Hadas, 2013: 894)

อิทธิพลของแนวคิดเสรีนิยมชัดเจน เข้มข้น และกว้างขวางมากขึ้น โดยเฉพาะภายหลังสิ้นสุดสงครามเย็นในช่วงทศวรรษที่ 1990 ทำให้ Francis Fukuyama นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกัน เชื้อสายญี่ปุ่น ถึงกับออกมาประกาศว่า นี่คือการสิ้นสุดของประวัติศาสตร์ ผ่านงานเขียนชิ้นสำคัญของเขาที่ชื่อ *The End of History and the Last Man* (1992) ที่แนวคิดเสรีนิยม และระบอบเสรีนิยมประชาธิปไตยได้รับการยอมรับในนานาประเทศอย่างกว้างขวาง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปริมาณแนวคิดเสรีนิยม และระบอบเสรีนิยมประชาธิปไตยจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทั่วโลก แต่ก็แทบจะกล่าวไม่ได้ว่าแนวคิดเรื่องเสรีภาพนั้นมีอย่างลงหลักปักฐานในประเทศเหล่านั้นกันอย่างทั่วถึง เพราะแท้จริงแล้ว อารยธรรมของประเทศนอกโลกตะวันตกนั้น ไม่ค่อยยอมรับแนวคิดเสรีภาพมาเป็นแนวคิดทางสังคมและการเมืองเท่าใดนัก และการเปิดใจรับแนวคิดเสรีภาพของประเทศนอกโลกตะวันตก ก็เพิ่งเริ่มมีขึ้นเมื่อพวกเขาต้องติดต่อกับชาวยุโรปในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 นี้เอง

นอกจากนี้ บรรดาผู้ที่สนับสนุนแนวคิดเสรีภาพในประเทศนอกโลกตะวันตกเองก็ต้องประสบปัญหาอย่างน้อย 2 ประการ คือ (1) จะหาวิธีเชื่อมโยงแนวคิดเสรีภาพซึ่งเป็นของชาวต่างชาติให้เข้ากับจารีตประเพณีทางปัญญาของชาติตนเองให้ลงตัวได้อย่างไร โดยไม่ให้เกิดแย้งกันมากเกินไป และ (2) จะหาความหมายที่จะแปลจากคำว่า "liberty" มาเป็นภาษาของชาติตนเองได้อย่างไร โดยไม่ให้ห่างไกลจากความหมายที่แท้จริง (Shogimen, 2005: 1276)

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าอิทธิพลของแนวคิดเสรีนิยมนับแต่ศตวรรษที่ 17 ต่อเนื่องมาจนถึงศตวรรษที่ 18 ศตวรรษที่ 19 และศตวรรษที่ 20 ได้ทำให้มนุษยชาติส่วนใหญ่พากันเรียกร้องซึ่งเสรีภาพ เสรีภาพจึงเป็นหนึ่งในเรื่องที่น่าคิด นักปรัชญาการเมืองกังวลสนใจที่จะขบคิดและหนึ่งในนักคิด นักปรัชญาการเมืองชาวอังกฤษที่ขบคิดเรื่องเสรีภาพได้เสียงดังที่สุดในศตวรรษที่ 20 ก็คือ Isaiah Berlin

Berlin เกิดที่เมืองริกา (Riga) ประเทศลัตเวีย เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน ค.ศ. 1909 เป็นลูกพ่อค้าผู้มั่งคั่ง ในปี ค.ศ. 1915 ความวุ่นวายของสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้ทำให้ครอบครัวของเขาต้องละทิ้งเมืองริกาเพื่อไปอยู่ที่เมืองแอนเดรียโพล (Andreapol) และต่อมาก็ย้ายไปที่เมืองเปโตรกราด (Petrograd) ประเทศรัสเซีย แต่ก็พบกับความไม่สงบอีกในไม่ช้า โดยในปี ค.ศ. 1917 ได้เกิดการปฏิวัติขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์และเดือนตุลาคม และนำไปสู่การเริ่มต้นการปกครองของ

สหภาพโซเวียต ภายใต้การปกครองเชิงปราบปรามผู้เห็นต่างของสหภาพโซเวียต ทำให้ครอบครัวของ Berlin ตัดสินใจย้ายไปอยู่ที่เมืองลอนดอน (London) ประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นดินแดนที่มีแนวคิดเสรีนิยม ให้ความสำคัญกับเสรีภาพ และความอดทนอดกลั้นต่อความคิดและการกระทำที่แตกต่างกัน หรือชนิตธรรม (tolerance) มากที่สุดดินแดนหนึ่งของโลก ซึ่งได้ส่งผลอย่างลึกซึ้งต่อการพัฒนาทางปัญญาของ Berlin ในเวลาต่อมา โดยเฉพาะการได้มีโอกาสเข้าเรียนและได้ทำงานที่มหาวิทยาลัยอ็อกซ์ฟอร์ด (University of Oxford) ต่อมาเขาได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์อันทรงเกียรติด้านทฤษฎีสังคมและการเมืองที่มหาวิทยาลัยอ็อกซ์ฟอร์ด

เมื่อ Berlin เกษียณอายุการทำงานจากมหาวิทยาลัยอ็อกซ์ฟอร์ด ต่อมาในปี ค.ศ. 1975 เขาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการบริหารของ British Academy ซึ่งเป็นสถาบันวิชาการระดับชาติเพื่อการวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของอังกฤษ จนถึงปี ค.ศ. 1978 และเขายังคงทุ่มเทให้กับการแสวงหาความรู้และผลิตงานวิชาการอย่างต่อเนื่องและไม่ย่อท้อตลอดชีวิตที่เหลือของเขา Berlin เสียชีวิตในปี ค.ศ. 1997 ที่มหาวิทยาลัยอ็อกซ์ฟอร์ด หลังจากที่เขาได้เจ็บป่วยเพียงช่วงเวลาสั้น ๆ ขณะที่เขาอายุได้ 88 ปี กับความตาย Berlin เคยกล่าวไว้ว่า “ฉันไม่รังเกียจความตาย ... แต่ฉันคิดว่าการตายเป็นสิ่งที่น่ารำคาญ ฉันคัดค้านมัน ฉันไม่อยากจะมันเกิดขึ้น ... ฉันอยากรู้อยากเห็นอย่างมาก ฉันอยากมีชีวิตอยู่ตลอดไป” (The Isaiah Berlin Association of Latvia, 2011: 1)

งานเขียนที่ชื่อ *Two Concepts of Liberty* ของ Berlin นับเป็นงานเขียนที่ว่าด้วยปรัชญาเสรีภาพที่โด่งดังที่สุดและมีอิทธิพลในวงวิชาการที่สูงชันหนึ่งในศตวรรษที่ 20 โดยงานเขียนชิ้นดังกล่าวได้ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1958 ซึ่งเดิมทีเคยเป็นสุนทรพจน์เปิดงานของ Berlin ในฐานะที่เขาได้รับการสถาปนาให้เป็นศาสตราจารย์ด้านทฤษฎีสังคมและการเมืองแห่งมหาวิทยาลัยอ็อกซ์ฟอร์ด ในปี ค.ศ. 1958 (Merriman and Winter, 2006: 351)

ใน *Two Concepts of Liberty* นั้น Berlin ได้นำเสนอปรัชญาว่าด้วยเสรีภาพสองแบบหรือสองนัย ซึ่งได้แก่ เสรีภาพเชิงลบ (negative liberty)² กับ เสรีภาพเชิงบวก (positive liberty) ซึ่งแนวคิดที่ว่าด้วยเสรีภาพทั้งสองแบบหรือทั้งสองนัยนี้ ไม่เพียงมีความแตกต่างกันและแข่งขันกันมาตลอดประวัติศาสตร์การเมืองของมนุษยชาติ และเสรีภาพทั้งสองแนวคิดนี้ต่างก็มีอิทธิพลต่อการเมืองโลกสมัยใหม่ในเวลาอันเช่นกัน ซึ่งได้ทำให้ความเชื่อ การมองโลก และวิถีชีวิตของมนุษย์

² คำว่า “negative” หรือ “ลบ” ในที่นี้ ไม่ได้มีนัยถึง “ความไม่ดีหรือความชั่วร้าย” แต่มีนัยถึง “การต่อต้านหรือการไม่ยอมรับ”

ในแต่ละแห่งหรือแต่ละประเทศแตกต่างกันไปอย่างมีนัยสำคัญ ความคิดของมนุษย์ที่แตกต่างกันและกำลังแข่งขันกันอยู่นี้ ย่อมทำให้มนุษย์ต้องขัดแย้งกันในโลกแห่งการปฏิบัติจริง

ดังนั้น การทำความเข้าใจแนวคิดด้วยเสรีภาพทั้งสองแบบหรือทั้งสองนัยนี้จึงมีความสำคัญต่อมนุษยชาติ ในฐานะภูมิปัญญาทางการเมืองที่จะทำให้มนุษย์มีความเป็นมนุษย์มากขึ้น และแตกต่างจากสัตว์อื่น ๆ โดยเฉพาะถ้าหากมนุษย์นำมันมาเป็นแนวคิดและแนวปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และสมดุลกัน การดำรงชีวิตอยู่อย่างสันติภาพของมนุษย์ย่อมเป็นไปได้ โดยสำหรับบทความชิ้นนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอเฉพาะแนวคิดด้วยเสรีภาพเชิงบวกเท่านั้น ส่วนแนวคิดด้วยเสรีภาพเชิงลบ ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้แล้วในบทความอีกชิ้นหนึ่ง³

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่ออธิบายแนวคิดด้วยเสรีภาพเชิงบวกในงานเขียนที่ชื่อ *Two Concepts of Liberty* ของ Berlin

วิธีการศึกษา

วิธีการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการศึกษาแบบเชิงคุณภาพ (qualitative method research) ด้วยการศึกษาเอกสาร (documentary research) โดยเป็นการศึกษาแบบปรัชญาการเมือง⁴ ผ่านการตีความวิเคราะห์ตัวบทอย่างละเอียด (textual analysis and interpretation)⁵

³ เสรีภาพเชิงลบ หมายถึง อิสระหรือความไร้ซึ่งข้อจำกัดใด ๆ จากสิ่งกีดขวางหรือการบังคับควบคุมจากภายนอก นั่นคือ เมื่อปัจเจกบุคคล สังคม และรัฐไม่เข้ามาแทรกแซงเรา เสรีภาพเชิงลบจึงเกี่ยวข้องกับพื้นที่ซึ่งปัจเจกบุคคลมีอิสระที่จะกระทำการใด ๆ โดยไม่ถูกบังคับจากผู้อื่น เสรีภาพเชิงลบเชื่อว่า เราไม่เพียงแต่เลือกค่านิยมและวิถีชีวิตเท่านั้น แต่เรายังเป็นผู้สร้างและเป็นผู้กำหนดค่านิยมและวิถีชีวิตเหล่านั้นด้วย ผู้ที่สนใจรายละเอียดสาระสำคัญดังกล่าว โปรดดูเพิ่มเติม ใน ศักดิ์สิทธิ์ ชารเลิศ. (2021). “เสรีภาพเชิงลบ” คืออะไร? : บทวิเคราะห์อภิสยาห์ เบอร์ลิน. วารสารการบริหารปกครอง, 10(2), 112–133.

⁴ John Plamenatz นักวิชาการด้านปรัชญาการเมืองชาวอังกฤษ ได้เสนอไว้ใน บทนำ ของงานเขียนที่ชื่อ *Man and society: a critical examination of some important social and political theories from Machiavelli to Marx* ว่า แนวทางการศึกษาความคิดทางการเมือง (political thought) นั้นมีอยู่ด้วยกัน 3 แนวทาง ได้แก่ (1) แนวการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง (history of political thought) กล่าวคือ เป็นการเน้นสืบค้นให้เห็นว่านักคิดคนหนึ่งมีอิทธิพลทางความคิดทางการเมืองต่อนักคิดอีกคนหนึ่งอย่างไร เช่น นักคิดก่อน

หน้า หรือนักคิดร่วมสมัยเดียวกันมีอิทธิพลทางความคิดทางการเมืองต่อนักคิดที่เรากำลังศึกษาอยู่อย่างไร มีความคิดที่เหมือนหรือต่างกันอย่างไร และการศึกษาแนวนี้จะให้ความสำคัญกับการศึกษาสภาพบริบทแวดล้อมแห่งยุคสมัยของนักคิด ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ว่าส่งผลต่อความคิดทางการเมืองของนักคิดอย่างไร (2) แนวการศึกษาเชิงทฤษฎีการเมือง (political theory) กล่าวคือ เป็นการเน้นทำความเข้าใจความคิดทางการเมืองของนักคิด ผ่านการแสวงหาความหมายของถ้อยคำหรือคำศัพท์ที่นักคิดใช้ เพื่อเป็นการตรวจสอบว่า นักคิดสามารถอธิบายได้อย่างมีเหตุผลและเป็นระบบหรือไม่ มีตรรกะที่หละหลวมหรือไม่ อย่างไร จนสามารถวิพากษ์วิจารณ์ความคิดทางการเมืองของนักคิดได้ ทั้งนี้ การกล่าวถึงบริบทแวดล้อมแห่งยุคสมัยของนักคิด ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ว่าส่งผลต่อความคิดทางการเมืองของนักคิดอย่างไรนั้น เป็นเพียงส่วนเสริมเฉพาะจุดที่ต้องการขยายความให้มีความชัดเจนมากขึ้น (3) แนวการศึกษาเชิงปรัชญาการเมือง (political philosophy) กล่าวคือ เป็นการเน้นศึกษาความคิดทางการเมืองของนักคิดจากงานเขียนที่นักคิดได้เขียนขึ้น โดยงานเขียนที่นักคิดได้เขียนขึ้นถือเป็นตัวบทสำคัญในเชิงปรัชญา ดังนั้นการศึกษาแนวนี้จึงเน้นที่จะจำกัดการศึกษาอยู่ที่ตัวบทของนักคิด ผ่านการตั้งคำถามและตอบคำถามอย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ โดยอาจจะมิได้พิจารณาถึงบริบทแวดล้อมแห่งยุคสมัยของนักคิด ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ว่าส่งผลต่อความคิดทางการเมืองของนักคิดอย่างไรเท่าใดนัก อย่างไรก็ตาม Plamenatz ชี้ให้เห็นว่า ไม่ว่าจะเป็นแนวการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง เชิงทฤษฎีการเมือง หรือเชิงปรัชญาการเมือง ไม่มีแนวทางการศึกษาแบบใดจะสามารถอ้างได้ว่าดีไปกว่ากันหรือมีความถูกต้องไปกว่ากัน ทั้งนี้ก็เพราะแนวทางการศึกษาในแต่ละแบบนั้น ย่อมสามารถให้คุณค่าที่แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และขึ้นอยู่กับว่า ผู้ศึกษามีความถนัดและสนใจในแนวทางการศึกษาแบบใดด้วย ความแตกต่างของความถนัดและความสนใจของผู้ศึกษาดังกล่าวนี้อาจถือได้ว่าเป็นการแบ่งงานกันทำตามความถนัดและความสนใจทางวิชาการของผู้ที่สนใจศึกษาด้านความคิดทางการเมืองนั่นเอง (Plamenatz, 1963: ix-xxii)

⁵ สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ผู้เขียนไม่ได้มุ่งที่จะสืบค้นว่านักคิดคนใดมีอิทธิพลทางความคิดทางการเมืองต่อ Berlin อย่างไร ไม่ได้มุ่งที่จะเปรียบเทียบความคิดทางการเมืองของ Berlin กับนักคิดคนใด อีกทั้งไม่ได้มุ่งที่จะศึกษาความคิดทางการเมืองโดยรวมทั้งหมดของ Berlin และไม่ได้มุ่งศึกษาความคิดทางการเมืองของ Berlin ที่มีต่อบริบททางการเมืองในช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่งเป็นการเฉพาะ แต่การศึกษาในครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาความคิดทางการเมืองของ Berlin อย่างมีประเด็นเฉพาะเจาะจง นั่นคือ ประเด็นเรื่องเสรีภาพเชิงบวก โดยที่ผู้เขียนจะพยายามเข้าใจ Berlin ให้ได้อย่างที่ Berlin เข้าใจตัวเอง หรือผู้เขียนจะพยายามเข้าใจ Berlin ให้ได้มากกว่าที่ Berlin เข้าใจตัวเอง และเพื่อให้สามารถบรรลุถึงความเข้าใจ (understanding) ในลักษณะดังกล่าว ผู้เขียนจึงต้องอาศัยศาสตร์และศิลป์แห่งการตีความ (hermeneutics) เป็นเครื่องมือในการศึกษาดังที่ Hans-Georg Gadamer (1976: 57) นักคิด นักปรัชญาชาวเยอรมัน ได้เสนอไว้ในงานเขียนที่ชื่อ

สำหรับเอกสารตัวบทที่เป็นแหล่งข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยเน้นที่จะใช้เอกสารชั้นต้น (primary text) กล่าวคือ เป็นเอกสารตัวบทที่ Berlin เป็นผู้เขียนขึ้นมาเอง ซึ่งเป็นงานเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องโดยตรงกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งได้แก่งานเขียนที่ชื่อ *Two Concepts of Liberty* (1958)

ผลการศึกษา

องค์ประกอบที่สำคัญของแนวคิดด้วยเสรีภาพเชิงบวก

Berlin ได้เสนอไว้ว่า เสรีภาพเชิงบวกมาจากแนวคิดที่ว่า เมื่อปัจเจกบุคคลคนหนึ่งมีความปรารถนาที่จะเป็นนายของตัวเอง ปรารถนาที่จะมีอำนาจเหนือตัวเอง ต้องการมีชีวิตและการตัดสินใจในการกระทำต่าง ๆ ที่ขึ้นอยู่กับตัวเอง ต้องการรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองตัดสินใจเลือก ต้องการเป็นเครื่องมือของตนเองเท่านั้น ไม่ต้องการตกเป็นเครื่องมือของผู้อื่น ต้องการให้เหตุผลของตนเองเป็นเครื่องนำทางชีวิต เข้าใจเหตุผลของตนเอง ต้องการบรรลุผลหรือเป้าหมายต่าง ๆ ตามที่ตนเองปรารถนา มีเป้าหมายเป็นของตนเองโดยการกำหนดมันขึ้นมาเอง และที่สำคัญต้องเป็นเป้าหมายที่สามารถทำให้สำเร็จได้ในความเป็นจริงด้วย มนุษย์เราต้องเป็นผู้กระทำในฐานะองค์ประธาน ต้องไม่ใช่ผู้ถูกกระทำเยี่ยงวัตถุ เยี่ยงสัตว์ หรือเยี่ยงทาส เพราะชีวิตเยี่ยงทาสหรือสัตว์นั้นไม่ควรเกิดขึ้นกับชีวิตมนุษย์เรา (Berlin, 1969: 131)

ดังนั้น หัวใจสำคัญของการมีเสรีภาพเชิงบวก นอกจากการเป็นนายตัวเองแล้ว เสรีภาพเชิงบวกต้องเป็นเสรีภาพที่สามารถทำให้สำเร็จได้ในความเป็นจริงด้วย เมื่อใดก็ตามที่ปัจเจกบุคคลคนใดก็ตามรู้สึกว่าเขาไม่สามารถกระทำในสิ่งที่ต้องการให้สำเร็จได้ในความเป็นจริงด้วยตัวเขาเอง เขาย่อมมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้รัฐและสังคมเข้ามาช่วยเหลือเขา ทั้งนี้ก็เพื่อให้เขาสามารถกระทำในสิ่งที่เขาต้องการให้สำเร็จได้อย่างเป็นจริง

Philosophical Hermeneutics ว่า การตีความ คือการทำความเข้าใจต่อแก่นสารของตัวบทด้วยความเข้าใจของเราเองในฐานะผู้ตีความ แล้วสื่อความหมายออกมาด้วยภาษาของเราเอง ดังนั้น ความเข้าใจจึงขึ้นอยู่กับ การตีความของเรา ขณะที่การตีความและความเข้าใจของเราจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของเราที่มีต่อโลก นอกจากนี้ Gadamer (1988: 389) ยังได้เสนอไว้ในงานเขียนที่ชื่อ *Truth and Method* (ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1960) และชี้ให้เห็นว่า ภาษา คือสื่อกลางที่ทำให้เกิดความเข้าใจผ่านการตีความ

เสรีภาพเชิงบวกจึงเป็นเสรีภาพที่เกี่ยวข้องกับสิทธิ ซึ่งก็คือสิทธิเชิงบวก เช่น สิทธิที่จะมีการศึกษาที่ดี สิทธิที่จะมีสาธารณสุขที่ดี เป็นอาทิ โดยสิทธิที่เป็นรูปธรรมจะทำให้ปัจเจกบุคคลมีเสรีภาพเชิงบวกได้อย่างเป็นจริง ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยระบบ กลไก และมาตรการของรัฐและสังคม โดยเฉพาะเมื่อปัจเจกบุคคลเพียงลำพังไม่สามารถที่จะกระทำการสิ่งนั้นให้สำเร็จได้ด้วยตัวเองได้

อย่างไรก็ตาม Berlin ชี้ให้เห็นว่า ชีวิตมนุษย์เรานั้นไม่ง่ายที่จะมีเสรีภาพเชิงบวก กล่าวคือ แม้เราจะเชื่อโดยสนิทใจว่า เราเป็นนายตัวเอง เรามีอำนาจเหนือตัวเอง เราไม่ได้มีชีวิตและการตัดสินใจในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องขึ้นอยู่กับผู้อื่น เราไม่ได้ตกเป็นทาสของผู้อื่น เรามีความเป็นไท แต่ในความเป็นจริง เราอาจมีชีวิตและการตัดสินใจในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องขึ้นอยู่กับอารมณ์ความรู้สึกที่ไร้เหตุผลของเราเองก็เป็นได้ เราอาจตกเป็นทาสของธรรมชาติแห่งตัวตนของเราเอง ซึ่งการตกเป็นทาสในลักษณะเช่นนี้นั้น Berlin เห็นว่า เป็นการตกเป็นทาสที่มนุษย์คนหนึ่งนั้นยากที่จะควบคุมมันได้ด้วยตัวเอง และยากที่ตัวเราเองจะปลดแอกจากมันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตกเป็นทาสของอารมณ์ความรู้สึกที่เรามีต่อศีลธรรมที่เราเชื่อถืออยู่ ซึ่งมักจะอยู่เหนือเหตุผลอื่นใดทั้งปวง การตกเป็นทาสของเรานั้น อาจเกิดขึ้นได้ทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว มนุษย์มักจะไม่รู้ตัว และสำหรับคนที่ไม่รู้ตัว พวกเขามักจะคิดความนั้นคือตัวตนที่แท้จริงของพวกเขา และนั่นจึงทำให้พวกเขาไม่สามารถที่จะรู้และเข้าใจได้ว่า อะไรคือสิ่งที่ครอบงำจิตวิญญาณของพวกเขาอยู่ จนกลายเป็นสิ่งที่ทำให้พวกเขาต้องมีตัวตนในแบบที่พวกเขาเป็นอยู่นั่นเอง (Berlin, 1969: 132)

การตกเป็นทาสของตนเองนั้น อาจเกิดขึ้นได้ทั้งโดยที่ไม่มีเหตุผลชักนำและโดยที่มีเหตุผลชักนำ ซึ่งธรรมชาติแห่งตัวตนที่ครอบงำจิตวิญญาณของมนุษย์เรานั้นก็มีทั้งด้านดีและด้านร้าย กล่าวคือ สำหรับธรรมชาติแห่งตัวตนด้านร้าย ซึ่งมักจะถูกชักนำด้วยอารมณ์ความรู้สึก ที่มุ่งแสวงหาแต่ความพึงพอใจของตนเป็นที่ตั้ง ดังนั้น Berlin จึงเห็นว่า สำหรับธรรมชาติแห่งตัวตนด้านร้ายนี้ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องถูกจัดวางให้อยู่ในกรอบของระเบียบวินัยของรัฐและสังคม ดังนั้น ธรรมชาติแห่งตัวตนด้านร้าย ที่ถูกชักนำด้วยอารมณ์ความรู้สึกที่มุ่งแสวงหาแต่ความพึงพอใจของตนเป็นที่ตั้ง จึงเป็นอุปสรรคที่สำคัญของการเพิ่มศักยภาพของปัจเจกบุคคลให้มีเสรีภาพที่สูงขึ้นไป นั่นก็เพราะมันถูกดำเนินไปอย่างไร้เหตุผล ส่วน ธรรมชาติแห่งตัวตนด้านดี เป็นธรรมชาติแห่งตัวตนที่ถูกชักนำด้วยเหตุผล และมุ่งแสวงหาประโยชน์สุขที่ยั่งยืน

ในมิติของการตกเป็นทาสของตนเองโดยมีเหตุผลชักนำนั้น Berlin ชี้ให้เห็นว่า เหตุผลเอง แม้จะเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของธรรมชาติแห่งตัวตนด้านดี แต่ก็อาจกลายเป็นสิ่งที่ครอบงำ จิตวิญญาณของมนุษย์เราได้เช่นกัน โดยเฉพาะถ้าหากมันเป็นเหตุผลที่มีรากฐานทางความคิด มาจากสิ่งที่ถูกตระหนักถึงในฐานะที่อยู่เหนือปัจเจกบุคคล เช่น สังคม รัฐ หรือชาติ เป็นอาทิ ขณะที่เหตุผลกลายเป็นสิ่งที่ทำให้ปัจเจกบุคคลมีฐานะเป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งของสังคม รัฐ หรือชาติเท่านั้น และอำนาจเหนือของเหตุผลของสังคม รัฐ หรือชาติก็มักจะกลายเป็นสิ่งที่ถูกตระหนักถึงในฐานะเครื่องมือช่วยเพิ่มศักยภาพของปัจเจกบุคคลให้มีเสรีภาพที่สูงขึ้นไป

ดังนั้น ในบางกรณี เพื่อเพิ่มศักยภาพของปัจเจกบุคคลให้มีเสรีภาพที่สูงขึ้นไป ในนามของเหตุผล รัฐ สังคม หรือชาติจึงมักจะบังคับให้ปัจเจกบุคคลทำตามมาตรการของสังคม รัฐ หรือชาติ เช่น เพื่อให้ปัจเจกบุคคลมีการศึกษาที่ดีขึ้น หรือเพื่อให้ปัจเจกบุคคลมีสาธารณสุขที่ดีขึ้น เป็นอาทิ โดยที่หากปัจเจกบุคคลผู้เป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งของสังคม รัฐ หรือชาตินั้น มีการศึกษาที่ดีขึ้นแล้ว มีสุขภาพที่ดีขึ้นแล้ว พวกเขาจะต้องการที่จะแสวงหาลิขสิทธิ์เหล่านี้ด้วยตัวของพวกเขาเองเช่นกัน และการที่ใครคนใดคนหนึ่งยังขาดความตระหนักที่จะแสวงหาลิขสิทธิ์เหล่านี้เพื่อเพิ่มศักยภาพของตนเองให้มีเสรีภาพที่สูงขึ้นไป นั้นเป็นเพราะพวกเขายังขาดการศึกษาที่ดีอยู่นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม Berlin เตือนมนุษย์ชาติว่า แนวคิดที่ว่าด้วยเสรีภาพเชิงบวกที่ตั้งอยู่บนเหตุผลบางอย่างก็อาจเปิดช่องทางให้มนุษย์คนหนึ่งสามารถบังคับเพื่อนมนุษย์ให้ทำตามเจตนารมณ์และเหตุผลของของเขาได้เช่นกัน ด้วยการอ้างเหตุผลเรื่องการเพิ่มศักยภาพของเพื่อนมนุษย์ให้มีเสรีภาพที่สูงขึ้นนั่นเอง โดยเฉพาะเมื่อมนุษย์คนหนึ่งรู้สึกว่าคุณมีความรู้ และเหตุผลเหนือกว่าคนอื่น ๆ ในสังคม รัฐ หรือชาติ และรู้สึกว่าคุณกำลังทำในสิ่งที่เป็นการประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ทั่วไป กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ คน ๆ หนึ่งอาจบังคับผู้อื่นเพื่อให้พวกเขาได้รับผลประโยชน์อันดีของพวกเขาเอง ซึ่งไม่ใช่การบังคับผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์แก่ผู้กระทำ การบังคับแต่ฝ่ายเดียว (Berlin, 1969: 132-133)

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า เสรีภาพเชิงบวกต้องเป็นเสรีภาพที่สามารถทำให้สำเร็จได้ในความเป็นจริงด้วย ซึ่งแนวคิดนี้เอง ที่ทำให้มนุษย์คนหนึ่งต้องการเรียกร้องให้รัฐและสังคมเข้ามาช่วยเหลือ เพื่อให้พวกเขาเข้าถึงผลประโยชน์ของตนเองได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะเมื่อพวกเขาขาดศักยภาพที่จะเข้าถึงมันได้ด้วยตนเอง และโดยเฉพาะเพื่อให้พวกเขามีศักยภาพที่จะมีเสรีภาพที่สูงขึ้นไปได้

ดังนั้น ตามแนวคิดที่ว่า เสรีภาพเชิงบวกต้องเป็นเสรีภาพที่สามารถทำให้สำเร็จได้ในความเป็นจริงด้วยตัวเอง ที่ทำให้มนุษย์คนหนึ่งอาจเชื่อว่า ในบางกรณี พวกเขาจะรู้ว่าจะไร้สิ่งที่ดีสำหรับเพื่อนมนุษย์คนอื่น ๆ ขณะที่คนอื่น ๆ บางคนอาจไม่รู้ และความรู้หรือการตกอยู่ในอิทธิพลของคนอื่น ๆ ทำให้พวกเขาไม่สนใจยึดต่อประโยชน์ของตนเอง และตามแนวคิดที่ว่า เสรีภาพเชิงบวกต้องเป็นเสรีภาพที่สามารถทำให้สำเร็จได้ในความเป็นจริงด้วยตัวเอง ที่ทำให้มนุษย์คนหนึ่งอาจเชื่อว่า ในบางกรณีพวกเขาควรถูกรัฐและสังคมเข้ามาจัดการชีวิตให้ ทั้งนี้ก็เพื่อให้พวกเขาเข้าถึงผลประโยชน์อันดีของตนเอง เพราะพวกเขาขาดศักยภาพที่จะเข้าถึงมันได้ด้วยตนเอง ดังนั้นในแง่นี้ พวกเขาจึงเชื่อว่า ในบางกรณี การบังคับคือสิ่งที่มีคุณค่าต่อพวกเขา โดยเฉพาะถ้าหากมันช่วยให้พวกเขามีศักยภาพที่จะมีเสรีภาพที่สูงขึ้นไปได้

Berlin ชี้ให้เห็นว่า การจะก้าวไปสู่การบรรลุความเป็นนายตัวเองมีอยู่ด้วยกัน 2 รูปแบบ รูปแบบแรก คือ การนิยามตัวตนของตนเองอย่างที่คุณเองเข้าใจตามหลักการหรืออุดมคติที่คุณเองเชื่อถือ เพื่อบรรลุถึงความเป็นตัวตนตามหลักการหรืออุดมคตินั้น ๆ ส่วนรูปแบบที่สอง คือ การสลายตัวตนของเราเพื่อก้าวไปสู่อิสรภาพที่แท้จริง จนสามารถเข้าถึงความจริงของความจริงในชีวิต (Berlin, 1969: 134)

การจะก้าวไปสู่การบรรลุความเป็นนายตัวเองทั้ง 2 รูปแบบต่างก็มีความสอดคล้องกับแนวคิดเสรีภาพเชิงบวก แต่การก้าวไปสู่การบรรลุความเป็นนายตัวเองด้วยการสลายตัวตนของเราเพื่อก้าวไปสู่อิสรภาพที่แท้จริงนั้น มีความสอดคล้องกับแนวคิดเสรีภาพเชิงบวกมากกว่า ขณะที่การก้าวไปสู่การบรรลุความเป็นนายตัวเองด้วยการนิยามตัวตนของตนเองอย่างที่คุณเองเข้าใจตามหลักการหรืออุดมคติที่คุณเองเชื่อถือ เพื่อบรรลุถึงความเป็นตัวตนตามหลักการหรืออุดมคตินั้น ๆ มีความสอดคล้องกับแนวคิดเสรีภาพเชิงบวกน้อยกว่า ทั้งนี้ก็เพราะแม้มนุษย์เราอาจจะไม่ตกเป็นทาสของใคร แต่มนุษย์เราก็คงตกเป็นทาสของตนเองได้ ทั้งในแง่ของอารมณ์ความรู้สึก หรือแม้แต่ในแง่ของเหตุผลก็ตาม ทั้งนี้ก็เพราะธรรมชาติแห่งตัวตนของมนุษย์นั้นมีทั้งด้านดีและด้านร้าย ซึ่งขัดแย้งและต่อสู้กันอยู่เสมอมาในตัวตนของมนุษย์เรา

ดังนั้น มนุษย์เราจึงควรใช้ความรู้และเหตุผลในการปรารถนาเฉพาะในสิ่งที่เป็นไปได้ในความเป็นจริง และควรปลดแอกตัวเองออกจากความปรารถนาในสิ่งที่ไม่มีทางเป็นไปได้ในความเป็นจริง เพราะถ้าหากมนุษย์เราไม่สามารถปลดแอกตัวเองออกมาได้ มนุษย์เราก็จะตกเป็นทาสของความปรารถนานั้น ๆ ในทำนองเดียวกันนี้ ความกลัวเองก็เช่นกัน ทั้งนี้ก็เพราะเสรีภาพเชิงบวกนั้น ต้องเป็นเสรีภาพที่มนุษย์เราสามารถที่ควบคุมได้ด้วยตัวเราเอง และด้วยการที่มนุษย์เป็นผู้สร้างสังคม รัฐ หรือกฎหมาย มนุษย์จึงควรใช้และควบคุมสถาบันเหล่านี้ให้

เป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างเสรีภาพให้แก่มนุษย์เอง ไม่ใช่กลับไปตกเป็นทาสของสถาบันเหล่านี้เสียเอง (Berlin, 1969: 135–136)

คุณค่าและความสำคัญของแนวคิดด้วยเสรีภาพเชิงบวก

สำหรับ Berlin ถ้าหากเราไม่ตกเป็นทาสของความกลัว เผด็จการหรือทรราชย์ (tyrant) หน้าไหนหรือในรูปแบบใดก็ตาม ย่อมไม่สามารถบังคับข่มขู่ให้เราต้องกระทำตามเจตนารมณ์ของมันได้ เช่น แม้ว่าการเผด็จการจะข่มขู่หรือคุกคามร่างกายหรือทรัพย์สินของเราขนาดไหนก็ตาม แต่ถ้าเราไม่ยึดติดกับวัตถุนั้นเป็นทรัพย์สินนั้น ไม่กังวลว่าร่างกายเราจะถูกคุกคาม เผด็จการที่ว่่านั้นย่อมไม่สามารถทำให้เราต้องตกเป็นทาสของมันได้ เพราะเราได้ตั้งมั่นจิตวิญญาณอันเป็นตัวตนของเราไว้ภายในจิตใจของเราแล้ว ดังนั้น ปัจจัยภายนอกที่จะนำสิ่งชั่วร้ายมาสู่ตัวเรา ย่อมไม่สามารถเข้าไปทำร้ายจิตวิญญาณแห่งตัวตนที่อยู่ภายในของเราได้ ในแง่นี้เราย่อมมีเสรีภาพจากเผด็จการที่ว่านั้นได้ หากเราคิดและกระทำเช่นนั้นได้ หรือยกตัวอย่างผ่านมิติของร่างกายเรา เช่น หากเรามีบาดแผลที่ขา มีแนวทางที่เราจะจัดการกับปัญหานี้ได้อยู่ 2 แนวทาง โดยแนวทางแรกคือ เราต้องเฝ้ารักษาบาดแผลที่ขานั้นจนหาย ซึ่งอาจต้องใช้เวลานานหน่อย แต่ถ้าเราเฝ้ารักษาบาดแผลที่ขานั้นแล้วก็ยังไม่หายดี เราต้องใช้แนวทางที่สอง ซึ่งก็คือ เราต้องกำจัดบาดแผลที่ขานั้นออกจากร่างกายเราเสีย ด้วยการตัดขาที่เป็นบาดแผลนั้นออกไปจากร่างกายของเรา กล่าวคือ หากเราได้ตั้งมั่นจิตวิญญาณอันเป็นตัวตนของเราไว้ภายในจิตใจของเราแล้ว เราไม่ได้ยึดติดกับอะไรแล้ว ทั้งชีวิตที่เหลืออยู่ย่อมสำคัญกว่าขาที่เป็นบาดแผลนั้น และเราย่อมมีเสรีภาพอยู่ แม้เราจะไม่มีขาที่เป็นบาดแผลนั้นแล้วก็ตาม เป็นอาทิ (Berlin, 1969: 135)

การปลดปล่อยตนเองไปสู่เสรีภาพด้วยการหลุดพ้นจากอำนาจของความปรารถนาส่วนตนคือการก้าวไปสู่ความเป็นตัวของตัวเองอย่างหนึ่ง มันคือความมั่นคงทางจิตวิญญาณภายใน มันคือคุณลักษณะพื้นฐานของมนุษย์ผู้ที่ต้องการจะก้าวไปสู่เสรีภาพส่วนบุคคล ดังนั้นในแง่เสรีภาพ ก็คือ การทำให้ความปรารถนาของเราสูญสิ้นไป โดยเฉพาะเมื่อเราไม่สามารถจะควบคุมมันได้ หรือเราทำให้มันบรรลุผลไม่ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง เสรีภาพ ก็คือ การที่เราสามารถควบคุมความปรารถนาของเราได้นั่นเอง

เสรีภาพจึงเป็นสิ่งที่เรียกร้องให้เราต้องอยู่ในฐานะผู้กระทำ ไม่ใช่อยู่ในฐานะผู้ถูกกระทำ หรือเราต้องอยู่ในฐานะผู้ควบคุม ไม่ใช่อยู่ในฐานะผู้ถูกควบคุม เราจะมีเสรีภาพก็ต่อเมื่อเราสามารถเป็นตัวของตัวเองได้ เราจะสามารถรับกฎหมายก็ต่อเมื่อเราสามารถควบคุมการบังคับใช้กฎหมายนั้นได้ ดังนั้นภายใต้กฎหมาย เสรีภาพก็คือการเคารพต่อกฎหมายที่เราเลือกที่จะกระทำตามนั่นเอง ซึ่งไม่มีมนุษย์ผู้ใดที่ต้องการจะกดขี่ตนเองหรือต้องการทำให้ตนเองตกเป็น

ทาส กล่าวคือ เราจะมีเสรีภาพก็ต่อเมื่อเราไม่ถูกควบคุมโดยอำนาจที่เราไม่สามารถควบคุมมันได้นั่นเอง ดังนั้น ความคิดที่จะต่อต้านหรือหลุดพ้นจากสิ่งที่มีความไม่แน่นอนนั้น จึงมีความสำคัญต่อทั้งด้านศีลธรรมและการเมือง (Berlin, 1969: 135–136)

คุณค่าของความเป็นมนุษย์อยู่ที่การเป็นตัวของตัวเองของมนุษย์ มนุษย์จึงควรมีเป้าหมายของตนเอง และควรมีเจตจำนงของตนเองที่เสรี ดังนั้น การทำลายความเป็นตัวของตัวเองของปัจเจกบุคคลใดก็ตามจึงเป็นสิ่งชั่วร้าย อย่างไรก็ตาม มนุษย์เราอาจถูกปลุกเร้า ถูกงูจใจ ถูกหลอวง ถูกข่มขู่จากผู้มีอำนาจ และการที่ผู้มีอำนาจปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์เช่นนี้ นั้นยอมเท่ากับว่า ผู้มีอำนาจได้ทำลายความเป็นมนุษย์ของเพื่อนมนุษย์ลงอย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะการไม่เปิดโอกาสให้เพื่อนมนุษย์ได้คิดและตัดสินใจที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวของพวกเขาเองตามที่พวกเขาปรารถนา ดังนั้นจึงไม่ควรมีมนุษย์ผู้ใดที่คู่ควรพอที่จะบังคับให้ผู้อื่นต้องมีความสุขในแบบที่เขาปรารถนาได้ ในแง่นี้ ระบอบหรือระบบฟอปกครองลูกก็คือระบอบหรือระบบเผด็จการแบบหนึ่งนั่นเอง นั่นก็เพราะมันเป็นการกระทำต่อเพื่อนมนุษย์ราวกับว่าพวกเขาเป็นสิ่งมีชีวิตที่ไม่ต้องการเสรีภาพ หรือเป็นเสมือนเพียงวัตถุชิ้นหนึ่งเท่านั้น

Berlin ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดใดก็ตามที่ยอมปล่อยให้มนุษย์ต้องตกเป็นทาสของอารมณ์ความรู้สึก เพราะเขามองว่านั่นเป็นความสุขแบบทาส และใครก็ตามที่หลอกลวงหรือบังคับเพื่อนมนุษย์ให้ไปในทิศทางดังกล่าว นั่นถือว่าพวกเขากำลังทำลายศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของเพื่อนมนุษย์ลง และถ้าใครที่พอใจกับการถูกบังคับไปในทิศทางดังกล่าว นั่นก็ถือว่าพวกเขากำลังทำลายศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของตนเองลงเช่นกัน ดังนั้นจึงไม่ควรมีความปรารถนาของใครก็ตามสูงส่งหรืออยู่เหนือความปรารถนาของใครจนสามารถบังคับให้คนอื่น ๆ คิดและกระทำตามความปรารถนาของเขาได้ ถ้าหากไม่ใช่สิ่งที่ผู้คิดและกระทำตามนั้นมีความปรารถนาด้วย การคิดและกระทำด้วยตนเองอย่างเสรีจึงมีคุณค่าในตัวของมันเอง ความเป็นปัจเจกบุคคลจึงมีคุณค่าสูงส่งในแง่นี้ ดังนั้นใครก็ตามจึงไม่ควรใช้ผู้อื่นเป็นเครื่องมือเพื่อให้ตนเองบรรลุในสิ่งที่ตนปรารถนา (Berlin, 1969: 136–137)

Berlin ชี้ให้เห็นว่า แนวคิดปัจเจกบุคคลนิยมในลักษณะดังกล่าวนี้เริ่มมีขึ้นในศตวรรษที่ 18 โดยเฉพาะในหมู่ชาวคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ (Protestant) เป็นอาทิ ที่เริ่มให้ความสำคัญกับเหตุผลมากกว่าพระเจ้า กล่าวคือ ปัจเจกบุคคลมีความสามารถในการใช้เหตุผล และมุ่งกระทำตามที่ได้ผลเท่ากับ เพราะสิ่งที่ไม่ใช่เหตุผลอาจทำให้มนุษย์หลงผิด หรืออาจตกเป็นทาสของอารมณ์ความรู้สึกของตนเองได้

การขัดความกลัวจึงเป็นหนทางแห่งการปลดปล่อยตัวเราเองจากการครอบงำของเผด็จการ ซึ่งเผด็จการก็คือสิ่งชั่วร้ายที่เราไม่สามารถจะควบคุมมันได้ ดังนั้น หากเราตกอยู่ในสภาวะของการถูกครอบงำโดยเผด็จการ ผลจากการกระทำของเราย่อมไร้ความหมาย นั่นก็เพราะเราไม่ได้อยู่ในสภาวะที่เราสามารถควบคุมชีวิตของเราเองได้ แนวคิดนี้มีนัยทั้งทางจริยธรรมและทางการเมือง (Berlin, 1969: 138)

ดังนั้น มนุษย์ผู้มีเสรีภาพที่แท้จริงก็คือมนุษย์ผู้ที่รู้จักปรารถนาในสิ่งที่เขาสามารถเข้าถึงได้จริง ๆ และทำในสิ่งที่เขาปรารถนานั้นได้จริง ๆ การขาดเสรีภาพในลักษณะเช่นนี้เองที่ทำให้รัฐที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยในยุคกรีกต้องล่มสลายลง หรือทำให้รัฐที่ปกครองโดยระบอบสาธารณรัฐในยุคโรมันต้องล่มสลายลงและต่างก็ถูกแทนที่ด้วยระบอบเผด็จการ

เพื่อหลีกเลี่ยงการขาดเสรีภาพในลักษณะเช่นนี้ โดยเฉพาะในหมู่มนุษย์ผู้เคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เราจึงไม่ควรปรารถนาในสิ่งที่ในความเป็นจริงแล้วเราไม่สามารถเข้าถึงมันได้จริง ๆ นั่นก็เพื่อเป็นการปลดปล่อยตัวเราเองออกจากอำนาจของความปรารถนาจอมปลอมนั้น ด้วยเหตุนี้ มนุษย์เราจึงควรมีความสามารถทั้งในความปรารถนาต่อสิ่งที่เป็นไปได้และความไม่ปรารถนาต่อสิ่งที่เป็นไปได้ สำหรับสิ่งที่เป็นไปได้ นั่นก็แค่เรายุติความปรารถนานั้น เราก็มีโอกาสที่จะมีเสรีภาพแล้ว (Berlin, 1969: 139)

แนวคิดด้วยเสรีภาพเชิงบวกเชิงวิพากษ์

แม้แนวคิดเสรีภาพเชิงบวกจะมีคุณค่าและความสำคัญต่อมนุษยชาติ แต่ Berlin ก็ได้ชี้ให้เห็นว่า การให้ความสำคัญกับเสรีภาพเชิงบวกมากเกินไป อาจเป็นการทำลายเสรีภาพเชิงลบลง ซึ่งเสรีภาพเชิงลบควรเป็นเสรีภาพที่มนุษย์ควรมีก่อนเสรีภาพอื่นใด (Berlin, 1969: 132)

ภายใต้บริบทแห่งเสรีภาพเชิงบวก เผด็จการมักจะฉวยโอกาสจัดการปกครองประชาชนของตนให้กลายเป็นมนุษย์ผู้ไม่มีความสามารถที่จะเป็นตัวของตัวเอง แต่ให้มีความปรารถนาที่สอดคล้องกับรัฐ โดยรัฐมักจะอ้างว่าเป็นการสร้างเสรีภาพให้กับประชาชน และประชาชนส่วนใหญ่ก็มักจะรู้สึกว่าเขาได้มีเสรีภาพแล้ว แต่หารู้ไม่ว่านี่คือการลดทอนเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนเองลงอย่างสิ้นเชิง เพราะแม้ว่าแนวคิดเรื่องเสรีภาพที่จะเป็นตัวของตัวเองโดยสมบูรณ์อาจนำมาซึ่งความไม่ปลอดภัยได้ แต่การปฏิเสธความปรารถนาของตนเองนั้นก็ไม่ได้เป็นแนวทางเดียวที่จะเอาชนะอุปสรรคแห่งเสรีภาพได้เช่นกัน เพราะมนุษย์ผู้ปรารถนาให้ผู้อื่นคิดและกระทำตามที่ตนปรารถนา พวกเขามักจะไม่ปฏิเสธแนวคิดเพื่อการคุกคามผู้อื่น เพราะพวกเขาเชื่อว่า นั่นคือแนวทางการเพิ่มเสรีภาพให้กับตนเองของพวกเขา ซึ่งเสรีภาพในลักษณะนี้เป็นเสรีภาพเชิงบวกนี่เอง ขณะเดียวกันพวกเขาก็มักจะปฏิเสธเสรีภาพเชิงลบ ในฐานะที่มันเป็น

อุปสรรคเมื่อพวกเขาปรารถนาที่จะคุกคามผู้อื่น แนวคิดดังกล่าวนี้มีอิทธิพลบนโลกสมัยใหม่ของเรายู่น้อย เช่น ลัทธิล่าอาณานิคม เป็นอาทิ (Berlin, 1969: 139–141)

ดังนั้น การจะเข้าถึงเสรีภาพได้ มนุษย์เราต้องอาศัยการใช้เหตุผลเชิงวิพากษ์ เพื่อที่จะรู้และเข้าใจได้ว่า อะไรคือสิ่งที่จำเป็น และอะไรคือสิ่งที่เราควบคุมไม่ได้ เพราะบรรดาเหตุผลที่เราควบคุมไม่ได้ และห่างไกลจากสิ่งจำเป็น เหตุผลเหล่านั้นอาจทำให้เราต้องตกเป็นทาสของมันได้ นั่นก็เพราะเราไม่ได้อยู่ในฐานะผู้กระทำ แต่เราตกอยู่ในฐานะผู้ถูกกระทำ ด้วยเหตุนี้ความรู้ในการใช้เหตุผลเชิงวิพากษ์ หรือการวิพากษ์เหตุผลหนึ่ง ๆ จึงเป็นแนวทางที่สำคัญที่จะช่วยปลดปล่อยมนุษย์ให้ออกจากความเป็นทาสได้ เช่น ทาสของความกลัว ทาสของความปรารถนา เป็นอาทิ ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ภายใต้เหตุผลหนึ่ง ๆ เสมอ (Berlin, 1969: 141–143)

ด้วยเหตุนี้ แนวคิดเหตุผลนิยม (rationalism) จึงได้กลายมาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญตลอดจนทำหน้าที่ชี้แนะแนวคิดเสรีภาพเชิงบวก ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นแนวคิดที่สำคัญของลัทธิชาตินิยม (nationalism) ลัทธิคอมมิวนิสต์ (communism) ลัทธิอำนาจนิยม (authoritarianism) และลัทธิเผด็จการอำนาจนิยมแบบเบ็ดเสร็จ (totalitarianism) และได้ส่งผลกระทบต่อชนกลุ่มมนุษยชาติเรามาไม่น้อย (Berlin, 1969: 143–144)

อภิปรายและสรุปผล

มีความชัดเจนว่าเสรีภาพเชิงบวกนั้นเกี่ยวข้องกับการเพิ่มความเท่าเทียมกันของมนุษย์ และเรียกร้องให้รัฐและสังคมมีหน้าที่ต้องปกป้องการคุ้มครองมัน นอกจากนี้เสรีภาพเชิงบวกยังต้องการการแทรกแซงจากรัฐและสังคม นั่นก็เพื่อป้องกันภัยคุกคามต่าง ๆ จากภายนอก รัฐและสังคม

ในประเทศเสรีนิยมประชาธิปไตย (liberal democracy) เช่น สหรัฐอเมริกา แม้สิทธิและเสรีภาพเชิงบวกจะไม่ได้ถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของรัฐบาลกลางเท่าใดนัก แต่สำหรับรัฐธรรมนูญของรัฐบาลท้องถิ่นนั้นได้มีการบัญญัติสิทธิและเสรีภาพเชิงบวกไว้น้อย ไม่ว่าจะเป็นสิทธิและเสรีภาพทางอาหาร การศึกษา ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อมที่ดีต่อสุขภาพ สาธารณสุข และการแพทย์ ผู้ยากไร้ ผู้สูงอายุ ความเจ็บป่วย อุบัติเหตุ การว่างงาน ตลอดจนค่าครองชีพ เช่น กรณีของรัฐธรรมนูญแห่งรัฐนิวยอร์ก บทที่ 1 มาตรา 17 บัญญัติไว้ว่า มนุษย์ผู้เป็นแรงงานไม่ใช่สินค้าหรือสิ่งของทางการค้า และต้องไม่ได้รับการพิจารณาหรือตีความไปเช่นนั้น ทั้งนี้ห้ามไม่ให้นายจ้างใช้แรงงานทำงานเกินแปดชั่วโมงในหนึ่งวัน หรือเกินห้าวันในหนึ่งสัปดาห์ ยกเว้นในกรณีเหตุฉุกเฉินพิเศษ และนายจ้างต้องจ่ายค่าจ้างให้แรงงานไม่น้อยกว่าอัตราค่าจ้าง

ที่เกิดขึ้นในการค้าหรืออาชีพเดียวกันในท้องถิ่นของรัฐนั้น ๆ และแรงงานมีสิทธิในการจัดระเบียบและเจรจาต่อรองร่วมกันผ่านตัวแทนที่พวกเขาได้เลือกตั้งขึ้นมาเอง เป็นอาทิ

ทั้งนี้ การที่รัฐธรรมนูญของรัฐบาลกลางมีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพเชิงบวกอยู่น้อย นั้นเป็นเพราะในระดับของระบอบการปกครอง สหรัฐอเมริกาปกครองด้วยระบอบเสรีนิยมประชาธิปไตย ซึ่งเป็นระบอบที่สอดคล้องและเข้ากันได้กับเสรีภาพเชิงลบมากกว่าเสรีภาพเชิงบวก กล่าวคือ รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาได้รับอิทธิพลความคิดจากปรัชญาเสรีนิยมโดยแนวคิดเสรีนิยมจะให้ความสำคัญกับการที่รัฐบาลกลางต้องมีอำนาจที่จำกัด และต้องมีหน้าที่ในการรักษาเอกราชและทรัพย์สินของปัจเจกบุคคลเป็นหลัก ดังนั้น บรรดาผู้สร้างรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นนักเสรีนิยมจึงเชื่อว่า หากมีการบัญญัติให้มีเสรีภาพเชิงบวกมากเกินไปในรัฐธรรมนูญของรัฐบาลกลาง นั้นอาจทำให้รัฐบาลกลางอ้างสิทธิในการใช้อำนาจเพื่อแทรกแซงเสรีภาพของปัจเจกบุคคลได้ง่ายเกินไป และย่อมเป็นการไม่ฉลาดและไม่เหมาะสมหากปล่อยให้อำนาจอธิปไตยต้องตกอยู่ในมือของสถาบันการเมืองที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งด้วย

ในช่วงศตวรรษที่ 19 และ 20 สิทธิและเสรีภาพเชิงบวกได้ถูกเพิ่มเติมเข้าไปในรัฐธรรมนูญของรัฐต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกาไม่น้อย เนื่องจากประชาสังคมกลุ่มต่าง ๆ ได้แสวงหาการปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ของพวกเขาผ่านกฎหมาย ดังนั้นพวกเขาจึงผลักดันให้มีการสร้างสิทธิและเสรีภาพเชิงบวกตามรัฐธรรมนูญ และพวกเขาก็เชื่อว่า รัฐบาลท้องถิ่นมีความเหมาะสมที่จะบังคับใช้สิทธิและเสรีภาพเชิงบวกตามรัฐธรรมนูญมากกว่ารัฐบาลกลาง (Emily Zackin, 2016: 318–320)

ผู้ที่สนับสนุนเสรีภาพเชิงบวกมักจะต้องการให้เสรีภาพเชิงบวกได้รับความสำคัญอย่างเท่าเทียมกันกับเสรีภาพเชิงลบ โดยเฉพาะถ้าหากมนุษย์เราต้องการที่จะให้เสรีภาพเกิดขึ้นได้จริง ๆ สำหรับทุกคน และผู้ที่สนับสนุนเสรีภาพเชิงบวกอาจไม่เห็นด้วยที่จะให้เสรีภาพเชิงลบสำคัญเหนือกว่าหรือต้องมาก่อนเสรีภาพเชิงบวกเสมอ เพราะถ้าหากเสรีภาพทั้งสองแบบต้องพึ่งพาอาศัยกันแล้ว เสรีภาพทั้งสองแบบก็ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน อนึ่ง ผู้ที่สนับสนุนเสรีภาพเชิงบวกไม่ได้ปฏิเสธว่าเสรีภาพเชิงลบนั้นมีคุณค่าและเป็นเสรีภาพที่ควรค่าแก่การนำไปใช้จริงกับมนุษย์ทุกคน แต่ผู้ที่สนับสนุนเสรีภาพเชิงบวกเชื่อว่า การให้ความสำคัญกับเสรีภาพเชิงลบเหนือเสรีภาพชนิดอื่นได้นั้นไม่สมเหตุตามผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาวะการณ์ที่มนุษย์ไม่สามารถใช้เสรีภาพเชิงลบได้จริง ๆ เนื่องจากเขาไม่ได้รับความช่วยเหลือจากเสรีภาพเชิงบวก

หากมนุษย์มีการศึกษาและสุขภาพที่ดี พวกเขาจะสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจได้ดี แต่พวกเขาจะไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในทางใดได้เลย หากพวกเขาไม่สามารถเข้าถึงและมีการศึกษาและสุขภาพที่ดีด้วยตัวของพวกเขาเองได้ กล่าวคือ ปัจเจกบุคคลเข้มแข็ง รัฐและสังคมก็เข้มแข็ง ปัจเจกบุคคลอ่อนแอ รัฐและสังคมก็อ่อนแอ ดังนั้น สิ่งมีคุณค่าสำหรับมนุษย์ที่มนุษย์ไม่สามารถเข้าถึงและมีมันได้ รัฐจึงควรมีหน้าที่ทำให้สิทธิขั้นพื้นฐานเหล่านั้นของพลเมืองของตนบรรลุผลจริงได้ และเสรีภาพเชิงบวกก็ช่วยเติมเต็มในส่วนที่ขาดหายให้แก่เสรีภาพเชิงลบในแง่นี้ (Tobias Gombert, 2009: 96–100)

อนึ่ง ชีวณัฏฐิก นักปรัชญาการเมืองที่สนับสนุนเสรีภาพเชิงลบจะไม่เปิดใจกว้างต่อเสรีภาพเชิงบวก เพราะแท้จริงแล้วพวกเขาพร้อมที่จะสนับสนุนเสรีภาพเชิงบวกด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะถ้าหากมันไม่ได้เป็นภัยอันตรายต่อเสรีภาพเชิงลบ ซึ่งนักคิด นักปรัชญาการเมืองที่มีแนวคิดดังกล่าว พวกเขาได้ถูกขนานนามว่า นักเสรีนิยมสมัยใหม่ (modern liberalism) ยกตัวอย่างเช่น Thomas Paine (1737–1809), John Rawls (1921–2002) เป็นอาทิ (Johnny Goldfinger, 2011: 619–620)

อย่างไรก็ตาม นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สำหรับในประเทศเสรีนิยมประชาธิปไตย การจะหาดุลยภาพแห่งอำนาจของรัฐที่มีต่อปัจเจกบุคคลนั้นเป็นเรื่องที่ยากยิ่ง ซึ่งยังเป็นข้อถกเถียงทางการเมืองอยู่ ณ ปัจจุบัน ดังที่ James Madison (1751–1836) ได้เคยกล่าวไว้ว่า “มันเป็นผลสะท้อนที่สะท้อนใจ ที่เสรีภาพน่าจะได้รับอันตรายพอ ๆ กัน ไม่ว่ารัฐบาลจะมีอำนาจมากเกินไป หรือมีอำนาจน้อยเกินไป” (It is a melancholy reflection that liberty should be equally exposed to danger whether Government have too much or too little power.) (Hanson, 2003: 95)

กล่าวโดยสรุป สำหรับ Berlin มนุษย์เราจะมีเสรีภาพเชิงบวกได้ก็ต่อเมื่อเราสามารถมีความปรารถนาที่จะเป็นนายตัวเองได้ มีอำนาจเหนือตัวเองได้ กระทำสิ่งต่าง ๆ โดยขึ้นอยู่กับตัวเองได้ รับผิดชอบในสิ่งที่ตัวเองตัดสินใจเลือกได้ เป็นเครื่องมือของตนเอง ไม่ตกเป็นเครื่องมือของผู้อื่น บรรลุผลหรือเป้าหมายต่าง ๆ ตามที่ใจปรารถนาได้ ใช้เหตุผลของตนเองเป็นเครื่องนำทางชีวิตได้ เข้าใจเหตุผลของตนเองได้ กำหนดเป้าหมายของตนเองได้ ที่สำคัญต้องเป็นเป้าหมายที่สามารถทำให้สำเร็จได้ในความเป็นจริง และต้องเป็นผู้กระทำในฐานะองค์ประธาน ไม่ใช่ผู้ถูกกระทำเยี่ยงวัตถุ เยี่ยงสัตว์ หรือเยี่ยงทาส ดังนั้น เมื่อใดก็ตามที่เรารู้ว่าเราไม่สามารถกระทำในสิ่งที่ต้องการให้สำเร็จได้ในความเป็นจริงด้วยตัวเอง เราย่อมมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้รัฐและสังคมเข้ามาช่วยเหลือเพื่อทำให้เราสามารถกระทำในสิ่งที่เราต้องการให้สำเร็จได้อย่างเป็นจริง เสรีภาพเชิงบวกจึงเป็นเสรีภาพที่เกี่ยวข้องกับสิทธิ เช่น สิทธิที่จะมีการศึกษาที่ดี สิทธิที่จะ

มีสาธารณูปโภคที่ดี เป็นอาทิ โดยสิทธิที่เป็นรูปธรรมจะทำให้ปัจเจกบุคคลมีเสรีภาพเชิงบวกได้อย่างเป็นจริง ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยระบบ กลไก และมาตรการของรัฐและสังคม นั่นก็เพราะปัจเจกบุคคลเพียงลำพังไม่สามารถที่จะกระทำให้สำเร็จได้ งานชิ้นสำคัญของ Berlin เรื่องนี้คืองานเขียนของเขาที่ชื่อ *Two Concepts of Liberty* ซึ่งตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1958 ซึ่งเดิมเป็นสุนทรพจน์เปิดงานของ Berlin ในฐานะที่ได้รับการสถาปนาให้เป็นศาสตราจารย์ด้านทฤษฎีสังคมและการเมืองแห่งมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ในปี ค.ศ. 1958

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “ความคิดทางการเมืองของอิสยาห์ เบอร์ลิน : ว่าด้วยความแตกต่างระหว่างเสรีภาพเชิงลบกับเสรีภาพเชิงบวก” โดยได้รับทุนสนับสนุนจากชมรมนักศึกษาเพื่อประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนแห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ประจำปี 2564

เอกสารอ้างอิง

- ศักดิ์สิทธิ์ ฆารเลิศ. (2021). “เสรีภาพเชิงลบ” คืออะไร ? : บทวิเคราะห์อิสยาห์ เบอร์ลิน. *วารสารการบริหารปกครอง*, 10(2), 112–133.
- Berlin, Isaiah. (1969) *Two Concepts of Liberty*. In *Four essays on liberty*. London: Oxford University Press, pp. 118–172.
- Darity, W.A., Jr. (Ed.) (2008). *Liberty*. In *International Encyclopedia of the Social Sciences*. Detroit, MI: Macmillan Reference USA, pp. 439–441.
- Gadamer, Hans-Georg. (1976). *Philosophical Hermeneutics*. In David E. Linge (Ed.), Berkeley: University of California Press.
- Gadamer, Hans-Georg. (1988). *Truth and Method In Joel*. Weinsheimer and Donald G. Marshall (Eds.), New York: Continuum.
- Goldfinger, Johnny. (2011). Modern Liberalism, Conservatism, and Libertarianism. In John T. Ishiyama and Marijke Breuning (Eds.), *21st Century Political Science: A Reference Handbook* Thousand Oaks, CA: SAGE Reference, pp. 615–624.

- Gombert u.a., Tobias. (2009). **Foundations of social democracy**. Berlin: Friedrich–Ebert–Stiftung.
- Hadas, E. (2013). **Liberalism**. In R. L. Fastiggi (Ed.), **New Catholic Encyclopedia Supplement 2012–2013: Ethics and Philosophy**. Detroit, MI: Gale, pp. 892–895.
- Hanson, R. L. (2003). Liberty, Concept of. In S. I. Kutler (Ed.), **Dictionary of American History** New York, NY: Charles Scribner's Sons, pp. 94–95.
- Merriman, John. and Winter, Jay. (Eds.) (2006). **Berlin, Isaiah (1909–1997)**. In **Europe Since 1914: Encyclopedia of the Age of War and Reconstruction**. Detroit, MI: Charles Scribner's Sons, pp. 350–352.
- Plamenatz, John. (1963). **Man and society Volume one: a critical examination of some important social and political theories from Machiavelli to Marx**. London: Longman.
- Shogimen, T. (2005). **Liberty**. In M. C. Horowitz (Ed.), **New Dictionary of the History of Ideas**. Detroit, MI: Charles Scribner's Sons, pp. 1272–1279.
- The Isaiah Berlin Association of Latvia. (2011). **Isaiah Berlin: Life**. In The Isaiah Berlin Association of Latvia. Retrieved from http://www.isaiahberlin.org/system/articles/en_pdfs/000/000/005/original/Isaiah_Berlin.Life.pdf?1400230847
- Zackin, Emily. (2016). **Rights, Negative**. In Stephen Schechter, Thomas S. Vontz, Thomas A. Birkland, Mark A. Graber, and John J. Patrick (Eds.), **American Governance**. Farmington Hills, MI: Macmillan Reference USA, pp. 318–320.

เสรีภาพทางการแสดงออก พื้นที่ทางสังคมและตัวตนของ Cosplayer

Expression Freedom, Social Space and Self of Cosplayer

อารยา บำรุงศิลป์^{1*} บุญยานุช เมี้ยนเอียด¹ และ พิษณุ อภิสมาจารย์โยธิน²
Araya Bamrungsin^{1*}, Boonyanuch Mian-iam¹ and Phitsanu Aphisamacharnyothin²

¹ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา สาขาวิชาพัฒนาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก 65000

² ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
จังหวัดพิษณุโลก 65000

¹ Department of Sociology and Anthropology, Department of Social Development,
Faculty of Social Sciences, Naresuan University, Phitsanulok 65000

² Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences,
Naresuan University, Phitsanulok 65000

*Corresponding E-mail: arayab61@nu.ac.th

Received: September 29, 2021; **Revised:** November 19, 2021; **Accepted:** February 28, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาการประกอบสร้างตัวตนของ Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 2) เพื่อศึกษาพื้นที่ทางสังคมของกลุ่ม Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 3) เพื่อศึกษาลักษณะเสรีภาพทางการแสดงออกของ Cosplayer 4) เพื่อศึกษาความท้าทาย อุปสรรค และการรับมือของกลุ่ม Cosplayer ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ Cosplayer จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผลการศึกษาพบว่า กลุ่ม Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีการประกอบสร้างตัวตนขึ้นมา 2 ลักษณะ ได้แก่ ตัวตนในชีวิตประจำวันที่มีการใช้ชีวิตแบบที่คนส่วนใหญ่ในสังคมเป็น และ ตัวตนในสังคม Cosplay โดยได้มีการประกอบสร้างตัวตนใหม่ขึ้นมาผ่านการแต่ง Cosplay เนื่องจากพื้นที่ในการแสดงออกของ Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก นั้นมีอยู่อย่างจำกัดส่งผลให้กลุ่ม Cosplayer มีการหาพื้นที่ใหม่ ๆ

เพื่อแสดงออก ซึ่งมีทั้งพื้นที่จริงและพื้นที่ในโลกออนไลน์ นอกจากนี้เสรีภาพในการแสดงออกของ Cosplayer นั้นมีมากกว่าในอดีตแต่ก็ยังคงถูกคนภายนอกมองว่าเป็นเรื่องที่แปลกอยู่และมีรูปแบบของการกดทับกันภายในสังคม Cosplay โดยการแต่ง Cosplay นั้นยังคงต้องเผชิญกับอุปสรรคและความท้าทายต่างๆ ซึ่งส่วนมากมาจากคนในครอบครัวและมีหลายครั้งที่มาจากเพื่อนหรือคนใกล้ชิด จึงทำให้กลุ่ม Cosplayer ต้องมีการรับมือต่ออุปสรรคความท้าทายเหล่านั้น

คำสำคัญ: กลุ่ม Cosplayer ตัวตน เสรีภาพทางการแสดงออก พื้นที่ทางสังคม

Abstract

This research aims to 1) study self-construction of cosplayer, 2) study the social space of cosplayer, 3) study expression freedom of cosplayer, 4) study challenges, barriers, and responses of the cosplayer. The key informants were 9 cosplayers. The research instrument was a semi-structured interview. The results showed that cosplayers in Muang District, Phitsanulok Province had two types of self-construction included individual Self that was as same as most people in society, and the cosplay self. That had been construction through the costumes. Therefore, the expression freedom of a cosplayer in Muang District, Phitsanulok Province had limited. As a result, the cosplayers has to find new areas to express themselves which included both real space and online space. Besides, cosplayer's freedom of expression was greater than in the past, but, it still viewed by outsiders as strange and had depression within the cosplay society. The cosplayers costume still facing with various barriers and challenges. Most of challenges come from family members and often from friends or close people. Therefore, the cosplayer group had to deal with these barriers and challenges.

Keywords: Cosplayer, Self, Expression Freedom, Social Space

บทนำ

ในปัจจุบันนี้มีการรับวัฒนธรรมจากต่างประเทศมากมาย ในเรื่องของวัฒนธรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่อง การแต่งกาย อาหาร การศึกษา หรือว่าในเรื่องของการเมืองเอง ก็ตาม ซึ่งในสังคมไทยนั้นก็ได้มีการรับวัฒนธรรมของประเทศญี่ปุ่นเข้ามาอย่างหลากหลาย ปรากฏให้เห็นได้โดยทั่วไปในหลากหลายรูปแบบ อาทิเช่น สินค้า อาหาร การแต่งกาย การ์ตูน อนิเมะ วงไอดอล ภาษา เพลง เป็นต้น โดยการแต่ง Cosplay นั้นก็เป็นวัฒนธรรมที่ได้รับนำเข้ามาจากญี่ปุ่นเช่นกัน ซึ่งมีการให้ความหมายของคำว่า Cosplay ไว้ว่าเป็นการผสมคำภาษาอังกฤษระหว่างคำว่า Costume ที่แปลว่า เครื่องแต่งกาย กับคำว่า Play ที่แปลว่า การเล่นและเมื่อนำเอาคำว่า Costume+Play จึงแปลตรง ๆ ได้ว่า “การเล่นเสื้อผ้า” โดยคำว่า Costume นี้สามารถเป็นได้ทั้งคำนามและคำกริยา ถ้าเป็นคำนามจะแปลได้ว่า ชุดเสื้อผ้า ส่วนคำกริยาแปลว่า การแต่งกายด้วยชุดเฉพาะ Costume ในที่นี้ไม่ได้หมายถึง เสื้อผ้าที่สวมใส่อยู่ทั่วไป แต่คำว่า Costume มีความหมายของตัวมันเองที่หมายถึง ชุดเสื้อผ้าหรือชุดเสื้อผ้าที่มีเอกลักษณ์ในตัวเอง เช่น ชุดคอสตัมการ์ตูนญี่ปุ่น ถ้าเป็นการใส่เสื้อยืดกางเกงยีนส์ธรรมดายังไม่จัดว่าเป็นคอสตัม แต่นิยามคำจำกัดความที่ชัดเจนที่สุด ของคำว่า Cosplay คือ การแต่งกายเลียนแบบ โดยเป็นการเลียนแบบตัวการ์ตูน หรือ ศิลปิน โดยผู้ที่แต่งคอสเพลย์นั้นมักจะเรียกตัวเองว่า layer ซึ่งมาจาก Cosplayer เริ่มแรกวัฒนธรรมในแง่ของการแต่งกายที่มาจากประเทศญี่ปุ่นนั้นได้มีมาก่อนแล้ว คือการแต่งกายตามสไตล์ของนักร้องญี่ปุ่น ซึ่งต่อมาเริ่มลดน้อยลงและมีงานที่เกี่ยวข้องกับ Cosplay ขึ้นมาแทน โดยในปัจจุบันกระแสของ Cosplay ได้ขยายออกไปในหลาย ๆ กลุ่มมากขึ้น (รัชพงศ์ หาเรือนโคด, 2557)

การแต่งกาย Cosplay นั้น ในช่วงแรกนั้นจะแบ่งออกเป็นสองกลุ่มหลัก ๆ นั่นก็คือ กลุ่ม Cosplay การ์ตูน และกลุ่ม Cosplay J-Rock ซึ่งแต่ละกลุ่มนั้นก็เกิดขึ้นจากการคลั่งไคล้หรือชื่นชอบในการ์ตูนและวง J-Rock จนทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรม Cosplay ขึ้นมา งานที่มีลักษณะ Cosplay ที่ได้เกิดขึ้นในประเทศไทยครั้งแรก คือ งานมหกรรมช่อง 9 การ์ตูนที่จัดในช่วงท้ายปี 2525 บริเวณลานจอดรถของสถานีโทรทัศน์สีกอง 9 การเติบโตของวัฒนธรรม Cosplay นั้นก็ได้ขยายออกไปในวงกว้าง การเติบโตของกระแส Cosplay ในไทย เริ่มค่อย ๆ ขยายไปที่ละกลุ่มมากขึ้น เช่น มีการ Cosplay ตามเกม ตามการ์ตูน และถึงแม้ว่าการ Cosplay จะเกี่ยวข้องกับความเป็นญี่ปุ่น แต่การ Cosplay ไม่จำกัดว่าต้องเป็นตัวละครหรือตัวการ์ตูนของญี่ปุ่นอย่างเดียว การ Cosplay นั้นรวมถึง Superhero ทางฝั่งตะวันตกด้วยเช่นกัน เช่น Spiderman การเติบโตของการ Cosplay ในประเทศไทยนั้นเริ่มขยายไปที่ละกลุ่มมากขึ้นจากตอนแรกที่เป็นกลุ่ม Cosplayer

ที่กระจุกตัวอยู่ที่กรุงเทพเป็นหลัก แต่เมื่อการ Cosplay เริ่มเป็นที่นิยมมากขึ้น ก็ได้เริ่มมีการจัดงานตามต่างจังหวัดมากขึ้น (รัชนก พุทธิสุขา, 2562)

วัฒนธรรม Cosplay นั้น เป็นอีกวัฒนธรรมหรือเป็นอีกสังคมหนึ่งที่เพิ่งจะถือกำเนิดขึ้นมาได้ไม่นาน แต่ก็เป็นที่นิยมอย่างมากในหมู่วัยรุ่นบางกลุ่ม ซึ่งในปัจจุบันจะเห็นได้อย่างแพร่หลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ถึงแม้ว่าจะเป็นวัฒนธรรมที่นิยมมากในหมู่วัยรุ่นบางกลุ่มแต่ทว่าในสังคมนั้นยังมองว่า Cosplay นั้นเป็นเรื่องที่แปลกใหม่ ผู้วิจัยจึงอยากนำเสนอในแง่มุมของผู้ที่แต่งกาย Cosplay หรือ Cosplayer ว่ากลุ่มพวกเขาเหล่านั้นมีตัวตน ความเป็นมาอย่างไร และถึงแม้จะมีการจัดงาน Cosplay event กันอย่างแพร่หลายแต่ก็ไม่ได้หมายความว่าจะมีการจัดงานอย่างเป็นทางการขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงอยากจะนำเสนอวิธีการจัดการพื้นที่ทางสังคมในการแสดงออกของกลุ่ม Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก รวมไปถึงความท้าทายต่าง ๆ ที่อาจจะต้องเผชิญของกลุ่ม Cosplayer ว่าพวกเขามีวิธีการรับมืออย่างไรกับความท้าทายที่เกิดขึ้นนั้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการประกอบสร้างตัวตนของ Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาพื้นที่ทางสังคมของกลุ่ม Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อศึกษาลักษณะเสรีภาพทางการแสดงออกของ Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
4. เพื่อศึกษาความท้าทาย อุปสรรค และการรับมือของกลุ่ม Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์อย่างเป็นขั้นตอนโดยเป็นบทสนทนาหรือข้อคำถามให้ผู้ให้ข้อมูลตอบตรงข้อคำถามและสามารถบรรยายเพิ่มเติมจากข้อคำถามได้ ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงต้นผู้วิจัยจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลและมีเครื่องมือที่ช่วยในการจดและการจำ ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง กล้องบันทึกภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้อง โดยมีรายละเอียดดังนี้

การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีระยะเวลาในการแต่ง Cosplay ตั้งแต่ 1-8 ปี จำนวน 9 คน แต่ละบุคคลมีเรื่องราวที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ฉะนั้น บรรยากาศของการสัมภาษณ์จะเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เพื่อให้การสนทนาระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลไม่ตึงเครียดจนเกินไป มีการกำหนดข้อคำถามให้ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ก็เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้เล่าอย่างมีอิสระเพื่อให้ข้อมูลมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยมีกระบวนการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้วิจัยได้ทำการแนะนำตนเองว่าผู้วิจัยเป็นใคร มาจากที่ไหน แสดงถึงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ และได้ขออนุญาตในการบันทึกเสียง บันทึกภาพ ในระหว่างการสัมภาษณ์ เมื่อผู้วิจัยได้ทำการชี้แจงรายละเอียดของการสัมภาษณ์ทั้งหมดแล้ว จึงได้เริ่มสัมภาษณ์โดยมีการถามคำถามและเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้เล่าเรื่องอย่างเต็มที่ เพราะข้อมูลดังกล่าวเป็นประสบการณ์โดยตรงจากผู้ให้ข้อมูล โดยในการสัมภาษณ์แต่ละครั้งผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล และนำเนื้อหามาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และสรุปเพื่อเขียนข้อมูลเชิงพรรณนาตามแต่ละข้อวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า เนื่องจากการแต่ง Cosplay เป็นวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมาจากรุ่นพี่ที่มีความชื่นชอบในการดู อนิเมะญี่ปุ่น และได้รับความนิยมมากขึ้นจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจุดเริ่มต้นของการแต่ง Cosplay นั้นเกิดจากการที่ชื่นชอบในการดูอนิเมะของญี่ปุ่นอยู่แล้ว ซึ่งบางส่วนเริ่มแต่ง Cosplay ด้วยตัวเอง

“เริ่มมาจากการชอบอนิเมะเรื่อง เรียกเธอว่าพระเจ้า

ลึซึมิยะ ฮารุฮิ แล้วอยากแต่งอย่างนั้นบ้าง

แล้วแม่มีเพื่อนเป็นช่างตัดเสื้อเลยลองให้

เพื่อนแม่ช่วยตัดชุดให้ก็เลยได้เริ่มแต่งตั้งแต่นั้นมา”

แรม นามสมมติ (อายุการแต่ง 7ปี, เพศหญิง)

ถึงแม้บางคนนั้นจะชอบในการ์ตูน อนิเมะญี่ปุ่น แต่ก็ไม่ได้แต่ง Cosplay จนมีคนรู้จักได้มาชวนให้ไปแต่ง Cosplay ด้วยกัน จึงได้เริ่มมีความกล้าที่จะแต่ง Cosplay

“เริ่มจากมีรุ่นพี่ที่แต่ง Cosplay มาก่อน ได้มาชวนให้ลองแต่ง Cosplay ด้วยกัน จากนั้นจึงเริ่มแต่งมาเรื่อยๆ แล้วก็ชอบในอนิเมะญี่ปุ่นอยู่แล้วด้วยครับ”

นารูโตะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 5 ปี, เพศชาย)

ซึ่งการแต่ง Cosplay นั้นเป็นการสร้างตัวตนของกลุ่ม Cosplayer ในการแต่ง Cosplay จะเป็นการสวมบทบาท character ของตัวละครนั้น ๆ ซึ่งก็เป็นการสร้างตัวตนอีกตัวตนหนึ่งขึ้นมา เพื่อตอบสนองของความชอบในตัวละครนั้น ๆ

“...เป็นการนำเอาจินตนาการมาสร้างเป็นตัวตน ก็คือการนำเอาตัวละครในอนิเมะมาสวมบทบาทบนตัวของเรา ทำให้เราได้เป็นตัวละครที่เราชอบ...”

มีดาสะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 7 ปี, เพศหญิง)

และยังตอบสนองความต้องการที่จะปลดปล่อยความเป็นตัวตนออกมา เพราะในสังคมครอบครัวหรือสังคมนอกบ้าน ยังไม่เข้าใจในตัวตนที่เป็น LGBTQ จึงได้แสดงตัวตนผ่านการแต่ง Cosplay

“...ได้สร้างตัวตนอีกบุคลิกหนึ่งขึ้นมา เพราะในตอนที่ไม่แต่ง Cosplay ได้ทำในสิ่งที่เป็นตัวเอง ซึ่งตอนที่อยู่ที่บ้านไม่สามารถเป็นตัวเองได้ แต่พออยู่ในสังคม Cosplay ก็จะสามารถแสดงความเป็นตัวเองได้...”

โจโกะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 4 ปี, LGBTQ)

ดังนั้นตัวตนในระหว่างการแต่ง Cosplay กับตัวตนปกติในสังคมค่อนข้างแตกต่างกัน เพราะการมาแต่ง Cosplay ทำให้ได้มาอยู่ในสังคมใหม่ ได้สร้างตัวตนขึ้นมาใหม่ที่แตกต่างจากการใช้ชีวิตตอนปกติ ได้อยู่ในสังคมที่มีกลุ่มเพื่อนที่มีความชื่นชอบในเรื่องเดียวกัน

“ค่อนข้างแตกต่าง เพราะตัวตอนปกติจะเป็นคนเจิบๆ แต่พอได้แต่ง Cosplay ได้อยู่กับกลุ่มเพื่อนที่ชอบอะไรเหมือน ๆ กัน มันทำให้รู้สึกได้ว่า นี่แหละคือตัวตนที่เราอยากเป็น”

มีคาสะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 7 ปี, เพศหญิง)

ซึ่งแตกต่างจากตัวตอนปกติที่พอไม่ได้อยู่ในสังคม Cosplay ไม่มีเพื่อนที่มีความชื่นชอบในเรื่องเดียวกัน ทำให้กลายเป็นคนเจิบ ๆ เก็บตัว ไม่กล้าแสดงออก ไม่เป็นตัวของตัวเอง

“...ในตอนที่ได้แต่ง Cosplay นั้นจะมีความกล้าเพิ่มมากขึ้น แต่ในชีวิตปกติกลับเป็นคนที่ไม่มั่นใจในตัวเองเลย...”

ใจโกะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 4 ปี, LGBTQ)

ในการแต่ง Cosplay แน่นอนจะต้องมีการแต่ง Cosplay ที่ตรงข้ามกับเพศสภาพของตนเองเพื่อตอบสนองความต้องการของตัว Cosplayer ในด้านต่าง ๆ ที่พบ คือ

1. แต่ง Cosplay เป็นเพศสภาพตรงข้ามแล้วได้ผลการตอบรับที่ดีว่าการแต่งเป็นตัวละครที่มีเพศสภาพเดียวกันกับตนเอง ทำให้ได้การยอมรับนำไปสู่การมีชื่อเสียง

“ส่วนใหญ่จะแต่งเป็นตัวละครผู้หญิง เพราะในการแต่งเป็นตัวละครผู้หญิงนั้นมันจะมีความท้าทายในเรื่องของความแตกต่างจากตัวตอนปกติ ซึ่งเป็นความแตกต่างจากตัวตอนปกติอย่างมาก และในปัจจุบันในการแต่งเป็นตัวละครผู้หญิงนั้นจะได้กระแสตอบรับที่ดีกว่า ไม่ว่าจะในเรื่องของชื่อเสียงหรือมีผู้คนรู้จัก”

เบจิด้า นามสมมติ (อายุการแต่ง 8 ปี, LGBTQ)

2. เพราะต้องการแสดงออกถึงตัวตนของตนเองจริง ๆ ที่อยู่ภายในออกมา เนื่องจากไม่สามารถทำได้ในชีวิตปกติ

“ปกติแต่งเป็นตัวละครผู้หญิง เพราะในตัวตนของเรานั้นคือผู้หญิง อยากจะเป็นผู้หญิงมาตั้งแต่เด็ก ซึ่งการแต่ง Cosplay นั้นมันสามารถแต่งเป็นผู้หญิงในบุคลิกแบบไหนก็ได้ มันก็เหมือนกับได้เป็นการปลดปล่อยตัวเองออกมาในรูปแบบที่อยากจะเป็น”

ใจโกะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 4ปี, LGBTQ)

3. แต่ง Cosplay เป็นเพศตรงข้าม เพราะมีบุคลิกหรือรูปร่างที่เหมาะสมกับเพศสภาพนั้น ๆ มากกว่า

“ส่วนมากแต่งเป็นตัวละครผู้ชาย เพราะบุคลิกค่อนข้างที่จะแมนและมีรูปร่างที่สูง เมื่อแต่งเป็นตัวละครผู้หญิงจะทำให้รู้สึกว้าไม่เข้ากับตัวเอง แต่พอเป็นตัวละครผู้ชายด้วยรูปร่างที่สูงทำให้รู้สึกว่าการแต่งเป็นตัวละครผู้ชายนั้นเหมาะสมมากกว่าตอนแต่งเป็นผู้หญิง”

มิคาสะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 7 ปี, เพศหญิง)

ในการเกิดขึ้นของวัฒนธรรม Cosplay นั้นจะต้องมีการรวมกลุ่มผู้คนที่มีความชอบในการดู อนิเมะญี่ปุ่นเหมือนกัน ดังนั้นจะต้องมีพื้นที่เพื่อแสดงออกถึงความชอบในการแต่ง Cosplay จากผลการวิจัยพื้นที่ทางสังคมที่นำเสนอตัวตนตอนแต่ง Cosplay มีทั้งพื้นที่จริงและพื้นที่ในโลกออนไลน์ โดยปกติพื้นที่ที่นำเสนอตัวตนตอนแต่ง Cosplay นั้น จะเป็นงาน Cosplay event แต่เมื่องาน Cosplay event นั้นมีไม่มากพอต่อความต้องการในการแสดงออกของ Cosplayer กลุ่ม Cosplayer จึงได้มีการหาพื้นที่ใหม่ ๆ ที่สามารถแสดงออกได้ ซึ่งในพื้นที่จริงที่กลุ่ม Cosplayer มีการแต่งไปนั้นได้แก่ สถานที่ที่มีการจัดสถานที่ให้เข้ากับเทศกาลสำคัญต่าง ๆ เช่น วันคริสต์มาส วันตรุษจีน เป็นต้น การไพรเวท (การที่กลุ่ม Cosplayer รวมตัวกันเพื่อไปแต่ง Cosplay และถ่ายรูปในสถานที่ที่มีความเข้ากับลักษณะเนื้อเรื่องหรือตัวละครที่แต่ง) งานโรงเรียนที่สามารถแต่งไปร่วมงานได้ หรือการเช่าสตูดิโอเพื่อถ่ายรูปร่วมกับเพื่อน

“ส่วนใหญ่จะเป็นงาน Cosplay event ต่างๆ หรือเป็นงาน
โรงเรียน บางครั้งก็จะแต่งไปตามงานเทศกาลต่างๆ
อย่างเช่น งานปีใหม่ วันคริสต์มาส หรืออีกรูปแบบหนึ่งก็
คือการแต่งไปไพรเวท ถ่ายรูปกับเพื่อนๆ อัฟลงในสื่อ
Social ให้คนติดตาม”

ชาภุระ นามสมมติ (อายุการแต่ง 3 ปี, LGBTQ)

ถ้าไม่สามารถออกไปสถานที่ข้างนอกได้กลุ่ม Cosplayer ก็เลือกที่จะแต่ง Cosplay
อยู่ที่บ้านแล้วจึงนำไปลงในโลกออนไลน์ ซึ่งกลุ่ม Cosplayer จะมีการลงรูปภาพหรือLiveสด
ในโลกออนไลน์เป็นปกติอยู่แล้ว

“ส่วนมากคืองาน Cosplay event หรืออาจจะแต่งอยู่ที่ห้อง
ของตัวเองและถ่ายรูปลงในสื่อ social media มีบางครั้งที่จะ
ไปไพรเวทนอกสถานที่ซึ่งจะไปกับกลุ่มเพื่อนๆ”

นารูโตะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 5 ปี, เพศชาย)

การแต่ง Cosplay เป็นวัฒนธรรมใหม่ที่ได้รับคามนิยมจากคนเฉพาะกลุ่มซึ่งก็คือ
กลุ่มที่ชื่นชอบในการดู อนิเมะญี่ปุ่นนั่นเอง ดังนั้นเมื่อคนภายนอกมองเข้ามาจึงเป็นเรื่องที่
น่าแปลกใจเป็นธรรมดาและแน่นอนว่าจะเกิดปัญหาในเรื่องของสิทธิเสรีภาพในการ
แสดงออกของ Cosplayer ตามมาแต่ในปัจจุบันนี้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกของ
Cosplayer นั้นมีมากกว่าในอดีต เพราะกระแสการแต่ง Cosplay ได้รับความนิยมมากขึ้น
เนื่องจากได้มีการจัดงาน Cosplay event ในพื้นที่สาธารณะที่มีผู้คนเยอะ และได้มีสื่อ Social
media เข้ามามีบทบาทในการประชาสัมพันธ์กิจกรรม Cosplay แต่ก็ยังมี Cosplayer

“ปัจจุบันนี้ค่อนข้างเยอะขึ้น เพราะได้มีการจัดงานในสถานที่
ที่คนเยอะ ทำให้คนภายนอกได้เห็นการ Cosplay นี้มากขึ้น”

มिकासะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 7 ปี, เพศหญิง)

มี Cosplayer บางส่วนที่มองว่ายังมีสิทธิในการแสดงออกที่น้อย เพราะยังมีบางคน
ในสังคมที่ยังคงไม่เปิดรับและยังมองว่าการแต่ง Cosplay นั้นแปลก

“มีสิทธิในการแสดงออกที่ค่อนข้างน้อย เพราะด้วยที่สังคม
ยังไม่เปิดรับและยังไม่เข้าใจในการแต่ง Cosplay”

โจโกะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 4 ปี, LGBTQ)

ข้อจำกัดในการแสดงออกของ Cosplayer ส่วนมากจะมาจากคนภายนอกที่ไม่ได้
รู้จักการ Cosplay ดีพอทำให้มีการตีความหมายที่ผิดไปคิดว่าการแต่ง Cosplay จะต้องเป็น
การแต่งออกมาให้ sexy เสมอไป

“เป็นความเข้าใจผิดเกี่ยวกับ Cosplay ของผู้ใหญ่และ
ครอบครัว ที่มองว่าการแต่ง Cosplay เป็นการแต่งตัวแบบ
sexy”

ซาคุระ นามสมมติ (อายุการแต่ง 3 ปี, LGBTQ)

นอกจากนี้ยังมีการโดน Body Shaming จากทั้งคนภายนอกสังคม Cosplay และคนใน
สังคม Cosplay นอกจากการโดน Body Shaming (การประณาม วิจารณ์ ดูถูก หรือล้อเลียน
รูปร่างหน้าตาคนอื่น) แล้วก็ยังมีการกดทับเวลาที่ชอบในตัวละครเดียวกันหรือการแต่ง Cosplay
เหมือนกันภายในสังคม Cosplay

“เรื่องความมั่นใจ กลัวว่าจะแต่งออกมาได้ไม่ดี เพราะว่า
บางครั้งมีบุคคลอื่นที่ชื่นชอบในตัวละครนี้เหมือนกันและถ้า
ตัวเองแต่งออกมาได้ไม่ดี ก็จะถูกมองว่าไม่ดีและจะมี
บุคคลภายนอกที่มองมาด้วยสายตาแปลก ๆ”

นารูโตะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 5 ปี, เพศชาย)

เนื่องจากการแต่ง Cosplay เป็นเรื่องของความชอบเฉพาะกลุ่ม คนส่วนมากยังไม่
เข้าใจและไม่ยอมรับซึ่งที่ส่งผลต่อตัว Cosplayer มากที่สุดเห็นจะเป็นสังคมรอบข้างไม่ว่าจะ
เป็น ครอบครัว เพื่อน หรือคนรู้จักก็ตาม จึงมีความท้อแท้และอุปสรรคที่กลุ่ม Cosplayer
จะต้องรับมือกับปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้น จากการวิจัยมุมมองจากคนรอบข้างที่มีต่อการแต่ง
Cosplay มีทั้งมุมมองในด้านที่ดีและไม่ดี จากภาพรวมมุมมองในด้านที่ดีนั้นส่วนมากจะมา
จากครอบครัวที่ไม่ให้การยอมรับและกีดกันออกจากการ Cosplay เพราะมองว่า Cosplay นั้น
เป็นเรื่องที่ไร้สาระให้สนใจในการเรียนมากกว่าและการที่ไม่ยอมรับในการเป็น LGBTQ

(Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer) อยู่แล้วการที่จะแต่ง Cosplay เป็นเพศตรงข้าม นั้นยังเป็นเรื่องที่ยอมรับไม่ได้เลย อีกทั้งมุมมองจากเพื่อนหรือคนใกล้ชิดที่ยังมองว่า Cosplay เป็นเรื่องไร้สาระก็จะมีการแซวหรือล้อเลียนต่าง ๆ

“...เมื่อเพื่อนคนอื่นที่ไม่สนิทเมื่อรู้ว่าแต่ง Cosplay ก็จะมีการล้อเลียนหรือแซว หรือมีการตั้งฉายาให้แบบแปลกๆ แต่ในด้านครอบครัวก็มีความรุนแรงขึ้นมา เช่น ไล่ให้ไปเปลี่ยนเพศ ดูถูกว่าส่งให้ไปเรียนไม่ใช่แต่ง Cosplay จึงได้มีการพยายามกีดกันไม่ให้แต่ง Cosplay...”

นารูโตะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 5 ปี, เพศชาย)

อย่างไรก็ตามยังมีด้านที่ดีที่ให้การสนับสนุน ซึ่งครอบครัวจะมองว่าการ Cosplay เป็นแค่การแต่งตัวอย่างหนึ่ง ไม่ใช่เรื่องที่ทำให้เสียหายตลอดจนให้การสนับสนุน

“...ซึ่งในการที่ครอบครัวรับรู้ในช่วงแรกอาจจะไม่เปิดใจ ยอมรับมากเท่าไร แต่ก็ได้แสดงออกว่าในการมาแต่ง Cosplay นั้น ก็มีข้อดีและมีประโยชน์อะไรบางอย่างครอบครัวจึงเริ่มยอมรับและสนับสนุนต่อมาเรื่อย ๆ ...”

ซากุระ นามสมมติ (อายุการแต่ง 3 ปี, LGBTQ)

การรับมือและการจัดการปัญหาต่อความท้าทายและอุปสรรคของการแต่ง Cosplay อุปสรรคส่วนใหญ่ก็นั้นมาจากครอบครัวเพราะสถาบันครอบครัวเป็นสิ่งที่ใกล้ชิดมากที่สุด ซึ่งเวลามีปัญหาหรือไม่ว่าจะทำอะไรก็ตามคนในครอบครัวจะเป็นอย่างแรก ๆ ที่รับรู้ก่อนเสมอ ซึ่งผู้วิจัยจะแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่

ช่วงที่ 1 ไม่ยอมรับในการแต่ง Cosplay ซึ่งกลุ่ม Cosplayer จะมีการรับมือ โดยการไม่บอกครอบครัวว่าแต่ง Cosplay แอบแต่งต่อไปอย่างเงียบ ๆ เพื่อรอเวลาที่เหมาะสม เวลาที่สามารถหารายได้ด้วยตัวเองได้จนไม่ต้องพึ่งครอบครัวอีกต่อไป แล้วจึงค่อยแสดงความชอบในการแต่ง Cosplay ออกไป

“ความคิดส่วนใหญ่ค่อนข้างไปทางแย่ ส่วนมากจะเป็นคน
รู้จัก ซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับในด้านครอบครัว จึงไม่บอก
ครอบครัวว่าแต่ง Cosplay แอบแต่งอย่างเงียบ ๆ ซึ่งก็ยัง
เป็นลูกที่ดีแยกเรื่องเรียนออกจากเรื่องกิจกรรมหรือ
ความชอบอื่น ๆ เมื่อถึงเวลาที่เหมาะสม ในตอนที่สามารถ
หาเลี้ยงตัวเองได้หรือใช้ชีวิตด้วยตัวเองได้ก็จะบอกให้
ครอบครัวรับรู้”

นารูโตะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 5 ปี, เพศชาย)

ช่วงที่ 2 ไม่ค่อยเห็นด้วยกับการแต่ง Cosplay แต่สามารถอธิบายเพื่อสร้างความ
เข้าใจในการแต่ง Cosplay นั้นไม่ใช่เรื่องที่ไม่ดีและสามารถสร้างประโยชน์ให้กับตัวเองได้
อีกด้วย หรือสามารถเพิ่มความเข้าใจให้มากขึ้นโดยการพาครอบครัวไปงาน Cosplay event
ด้วยเพื่อให้เห็นว่าในสังคม Cosplay มีกิจกรรมอย่างไรบ้าง

“คนในครอบครัวจะไม่ค่อยเห็นประโยชน์ของการแต่ง
Cosplay จึงได้พาครอบครัวไปงาน Cosplay event เพื่อให้
ครอบครัวได้รับรู้ว่าสังคม Cosplay เป็นอย่างไรเขาทำอะไร
กันบ้างในงาน Cosplay และทำให้ได้รู้ว่าการประกวด
Cosplay เป็นอย่างไร”

เบจิด้า นามสมมติ (อายุการแต่ง 8 ปี, LGBTQ)

ช่วงที่ 3 ไม่ได้มีความคิดเห็นต่อการแต่ง Cosplay มองว่าการแต่ง Cosplay เป็น
เรื่องปกติ ในลักษณะนี้ไม่จำเป็นต้องอธิบาย แต่แค่แสดงให้เห็นว่าการแต่ง Cosplay ไม่ได้เป็น
เรื่องที่สร้างความเสียหายก็พอ

“ทำให้ครอบครัวเห็นว่าในการมาแต่ง Cosplay นั้นไม่ได้
เรื่องเสียหายอะไร แต่การ Cosplay นั้นสามารถสร้าง
ความสุขในแก่ตนเอง และบางครั้งยังสามารถสร้าง
ประโยชน์ไปจนถึงสร้างรายได้ให้กับตนเองด้วย”

มิดาสะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 7 ปี, เพศหญิง)

ดังนั้นกลุ่ม Cosplayer จึงมีความคาดหวังต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม Cosplay จะมีความคาดหวังหลัก ๆ คืออยากให้มีความถี่ในการจัดงาน Cosplay event ที่มากขึ้นกว่าเดิม และมีการจัดงานที่หลากหลายมากกว่างาน Cosplay anime อีกอย่างคือความคาดหวังว่า สังคมภายนอกจะให้การยอมรับและมองว่า Cosplay เป็นเรื่องปกติ เป็นแค่ความชอบและงานอดิเรกอย่างหนึ่งที่เหมือนกับการเล่นดนตรีหรือเล่นกีฬา

“คาดหวังว่าให้มีการจัดงานที่หลากหลายขึ้น มีพื้นที่ให้แสดงออกมากขึ้น และอยากให้ในสายตาของบุคคลอื่นมองว่า Cosplay เป็นกิจกรรมที่คนยอมรับเหมือนคนที่เล่นดนตรี เล่นกีฬา”

นารูโตะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 5 ปี, เพศชาย)

นอกจากนี้ Cosplayer ยังอยากให้สังคมเลิกเข้าใจผิดว่าชุด Cosplay คือชุด Sexy เพราะถึงแม้ว่าจะมีตัวละครบางตัวที่แต่งกายที่ค่อนข้าง sexy แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า การแต่ง Cosplay เป็นการแต่งตัว sexy ไปทั้งหมด

“คาดหวังว่าให้สังคมภายนอกเลิกมองว่าชุด Cosplay คือชุด sexy ถึงแม้ว่าอาจจะมียางตัวละครที่แต่งชุดค่อนข้าง sexy แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ชุด sexy คือชุด Cosplay ไปทั้งหมด”

มิคาสะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 7 ปี, เพศหญิง)

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถนำมาสรุปตามข้อวัตถุประสงค์ของการวิจัยและอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. การประกอบสร้างตัวตนของ Cosplayer มีจุดเริ่มต้นมาจากการที่กลุ่ม Cosplayer นั้นมีความชื่นชอบในการดูหรืออินิเมะญี่ปุ่นอยู่แล้ว จึงได้เริ่มแสดงความชอบนั้นผ่านการสร้างตัวตนใหม่ด้วยการแต่ง Cosplay ซึ่งในการที่กลุ่ม Cosplayer มาแต่ง Cosplay ได้นั้น สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ๆ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 กลุ่ม Cosplayer ที่เริ่มต้นแต่งด้วยตนเอง และกลุ่มที่ 2 ถูกคนรู้จักชักชวนให้มาแต่ง Cosplay ด้วยกันซึ่งการแต่ง Cosplay นั้นเป็นการสวมบทบาท character ตัวละครจึงเปรียบเสมือนการสร้างตัวตนอีกตัวตนหนึ่งขึ้นมาเพื่อตอบสนองความชอบ

ในตัวละครนั้น ๆ ซึ่งบางคนอาจจะแต่งเป็นตัวละครที่ตรงกันข้ามกับเพศสภาพของตนเอง เพื่อตอบสนองความต้องการที่จะปลดปล่อยตนเองออกมาเพราะในสังคมครอบครัวหรือสังคมรอบข้าง ยังไม่เข้าใจในตัวตนที่เป็น LGBTQ จึงได้แสดงตัวตนผ่านการแต่ง Cosplay และยังได้กระแสนตอบรับที่ดีกว่าการแต่งตรงตามเพศสภาพของตนเอง นอกจากการได้มาของกระแสตอบรับที่ดีแล้วยังมีในเรื่องของชื่อเสียงทำให้เป็นที่ยอมรับในสังคม Cosplay ดังนั้นการแต่ง Cosplay ที่ตรงข้ามกับเพศสภาพของตนเองก็ไม่ได้มาจากตัวตนที่ต้องการแสดงออกมาเพียงอย่างเดียวแต่เป็นในเรื่องของกระแสตอบรับและชื่อเสียงอีกด้วย และอีกข้อสำคัญที่ทำให้กลุ่ม Cosplayer นั้นแต่งเป็นตัวละครที่ตรงข้ามกับเพศสภาพของตนเองนั้นก็เพราะมาจากความเหมาะสมของบุคลิกและรูปร่างของตนเองที่เหมาะสมกับตัวละครนั้น ๆ มากกว่า อย่างเช่น Cosplayer เพศหญิงที่มีรูปร่างสูงโปร่งกว่ามาตรฐานเพศหญิงทั่วไป ทำให้เวลาที่แต่ง Cosplay เป็นตัวละครผู้หญิงแล้วรู้สึกไม่มั่นใจจึงเลือกที่จะ Cosplay เป็นตัวละครเพศชายดีกว่า

ดังนั้นตัวตนในระหว่างการแต่ง Cosplay กับตัวตนปกติในสังคมจึงมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก เพราะการแต่ง Cosplay นั้นทำให้ได้มาอยู่ในสังคมใหม่ ได้สร้างตัวตนของตนเองในอีกมุมหนึ่งขึ้นมาใหม่ ซึ่งแตกต่างจากตัวตนในสังคมปกติ ได้อยู่ในสังคมที่มีกลุ่มเพื่อนที่มีความชื่นชอบในเรื่องเดียวกัน จึงทำให้มีความกล้าและความมั่นใจที่จะแสดงออกถึงความชอบในการดูหรืออนิเมะญี่ปุ่นมากขึ้น และด้วยความที่สังคม Cosplay มีน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับผู้คนทั่ว ๆ ไปเวลาที่ได้แต่ง Cosplay นั้นจึงทำให้มีความรู้สึกโดดเด่นมากกว่าคนอื่น ๆ ทั่วไปในสังคม ต่างจากตัวตนในสังคมปกติที่ต้องพยายามทำตัวให้เหมือนคนอื่น ๆ ไม่แปลก ไม่แตกต่าง จนไม่ได้เป็นตัวของตัวเอง สอดคล้องกับการศึกษาของ รัดติกานต์ วิไลพันธ์ และ พิษณุ อภิธมาจารย์โยธิน ปี 2560 และ ฐริณัฐร์ โชติวรณ ปี 2557 ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า ทฤษฎี I-Me-Self ของ Mead (1929) ที่กล่าวว่า Self ประกอบไปด้วย ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจาก ความชอบของตนเองที่มาจากความคิดและความรู้สึก ที่เป็นพฤติกรรมและลักษณะเฉพาะของบุคคลนั้น ๆ ส่วน Me ได้รับอิทธิพลมาจากสังคมหรือบริบทที่ตัวบุคคลนั้นอยู่หรือเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากความคาดหวังของครอบครัวหรือสังคมภายนอก (มณีมัย ทองอยู่ (2557), หน้า 27-29 อ้างใน รัดติกานต์ วิไลพันธ์ (2560), หน้า 6)

2. พื้นที่ทางสังคมของกลุ่ม Cosplayer ในระหว่างพื้นที่จริงและพื้นที่ในโลกออนไลน์ โดยปกติพื้นที่ทางสังคมที่นำเสนอตัวตนตนแต่ง Cosplay นั้นคืองาน Cosplay event แต่เมื่องาน Cosplay event นั้นมีไม่มากพอต่อความต้องการในการแสดงออกของกลุ่ม Cosplayer กลุ่ม Cosplayer จึงได้มีการหาพื้นที่ใหม่ ๆ ที่สามารถตอบสนองความต้องการในการแสดงออกของ

Cosplayer ได้ โดยมีทั้งพื้นที่จริงและพื้นที่ในโลกออนไลน์ ซึ่งพื้นที่จริงนั้นจะมี 1) การโพรวเท 2) การเช่าสตูดิโอถ่ายรูป 3) การแต่งอยู่ที่บ้าน และ 4) สถานที่ที่ทำการจัดงานเทศกาลสำคัญต่าง ๆ ในส่วนของโลกออนไลน์นั้นกลุ่ม Cosplayer เลือกที่จะแต่งอยู่บ้านซึ่งเรียกว่า การเทสแล้วลงรูปในแอปพลิเคชัน Facebook หรืออาจจะ Live สด บน Facebook สอดคล้องกับการศึกษาของ รัตติกานต์ วิไลพันธ์ และพิชญ์ อภิสมจารโยธิน ปี 2560 และ กอบชัย ศักตวาศศิริวิมล ปี 2552 ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า การมองพื้นที่แบบเดิมไม่สามารถอธิบายพื้นที่บางส่วนได้ เพราะ ค่านิยม วัฒนธรรม ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทุกขณะ พื้นที่จึงเป็นที่ที่มีความหมายและคุณค่า เป็นสถานที่ที่ต้องอธิบายด้วยการเล่าเรื่องบรรยาย การรับรู้ การเข้าใจ พื้นที่ดังกล่าวแยกออกจากสังคมที่มีกฎระเบียบ ข้อบังคับ ขนบธรรมเนียม และประเพณี เป็นพื้นที่ที่มีการแสดงออกถึงความชอบ รสนิยม ตัวตนที่ใช้ พื้นที่ดังกล่าวมีการประกอบกิจกรรมที่หลากหลายและสร้างสรรค์ มีการรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีความสนใจที่คล้าย ๆ กัน หรือมีเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งทำให้บุคคลสามารถหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่ไม่ต้องการในสังคมความเป็นจริงได้ (Kevin Robbins (1996) อ้างใน รัตติกานต์วิไลพันธ์ (2560), หน้า 7-8)

3. ลักษณะเสรีภาพการแสดงออกของ Cosplayer นั้นมีมากกว่าในอดีต เพราะ กระแสของการแต่ง Cosplay ได้รับความนิยมมากขึ้น เนื่องจากได้มีการจัดงาน Cosplay event ในพื้นที่สาธารณะที่มีผู้คนเยอะ และด้วยเทคโนโลยีในปัจจุบันได้มีสื่อ Social media เข้ามามีบทบาทในการประชาสัมพันธ์กิจกรรม Cosplay ทำให้ Cosplay นั้นเริ่มแพร่หลายออกไปอยู่ในสายตาและการรับรู้ของผู้คนทั่วไปมากขึ้น แต่ในการแต่ง Cosplay นั้นก็ยังมีข้อจำกัดในการแสดงออกอยู่ เพราะก็ยังมีสังคมภายนอกที่ยังมองว่าการแต่ง Cosplay นั้นเป็นเรื่องที่แปลกและยังมีความเข้าใจที่ผิด ๆ เกี่ยวกับ Cosplay อยู่หรือการโดน Body Shaming จากทั้งคนภายนอกสังคม Cosplay และคนภายในสังคม Cosplay ด้วยกันเอง นอกจากการโดน Body Shaming แล้วก็ยังมีการกดทับเวลาที่ชอบในตัวละครเดียวกันหรือการแต่ง Cosplay เหมือนกันภายในสังคม Cosplay สอดคล้องกับการศึกษาของ กอบชัย ศักตวาศศิริวิมล ปี 2552 ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า พื้นที่ ประกอบด้วยลักษณะที่เป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม ในแง่รูปธรรมพื้นที่ หมายถึง อาณาบริเวณใดก็ตามที่มีการแบ่งกันเขตเอาไว้ เช่น พื้นที่ในบ้าน พื้นที่ในห้างสรรพสินค้า เป็นต้น นอกจากนั้น พื้นที่ ยังมีความหมายทางสังคม การเมืองและวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นนามธรรม นั่นก็คือ เวที (ทางนามธรรม) สำหรับบทบาทของสื่อมวลชน ในปัจจุบันนี้สื่อ Social media เข้ามาเป็นสื่อกลางในการสื่อสารแบบสองทาง ระบบอินเทอร์เน็ตสามารถเชื่อมต่อไปยังข้อมูลอื่นๆหรือผู้ใช้คนอื่น ๆ จึงยิ่งทำให้ขอบเขตของการสร้างพื้นที่นั้น

สามารถขยายได้อย่างกว้างขวาง โดยไร้ข้อจำกัดด้านกายภาพ (Habermas, กาญจนา แก้วเทพ (2543) อ้างใน กอบชัย ศักดา-วงศ์ศิริมงคล (2552))

4. ความท้าทาย อุปสรรค และการรับมือของกลุ่ม Cosplayer มุมมองจากคนรอบข้างที่มีต่อการแต่ง Cosplay มีทั้งมุมมองในด้านที่ดีและไม่ดี จากภาพรวมมุมมองในด้านที่ไม่ดีนั้นส่วนมากจะมาจากครอบครัวที่ไม่ให้การยอมรับและกีดกันออกจากการ Cosplay เพราะมองว่า Cosplay นั้นเป็นเรื่องที่ไร้สาระให้สนใจในเรื่องของการเรียนมากกว่า และการที่ไม่ยอมรับในการเป็น LGBTQ อยู่แล้วการที่จะแต่ง Cosplay เป็นเพศตรงข้ามนั้นยิ่งเป็นเรื่องที่ยอมรับไม่ได้เลย ซึ่งกลุ่ม Cosplayer ได้มีการรับมือกับอุปสรรคจากครอบครัวโดยการมีการแบ่งออกเป็น 3 ระดับดังนี้

ระดับที่ 1 ครอบครัวต่อต้านไม่ให้แต่ง Cosplay การรับมือก็คือ การไม่บอกครอบครัวว่าแต่ง Cosplay แอบแต่งต่อไปอย่างเงิบ ๆ เพื่อรอเวลาที่เหมาะสม เวลาที่สามารถหารายได้ด้วยตัวเองได้จนไม่ต้องพึ่งครอบครัวอีกต่อไป แล้วจึงค่อยแสดงความชอบในการแต่ง Cosplay ออกไป

ระดับที่ 2 ครอบครัวรู้สึกไม่ชอบในการแต่ง Cosplay การรับมือก็คือ การอธิบายเพื่อสร้างความเข้าใจว่าในการแต่ง Cosplay นั้นไม่ใช่เรื่องที่ไม่ดีและสามารถสร้างประโยชน์ให้กับตัวเองได้อีกด้วย หรือสามารถเพิ่มความเข้าใจให้มากขึ้นโดยการพาครอบครัวไปงาน Cosplay event ด้วยเพื่อให้เห็นว่าในสังคม Cosplay มีกิจกรรมอย่างไรบ้าง

ระดับที่ 3 ครอบครัวไม่รู้สึกอะไรกับ Cosplay แต่ไม่เห็นประโยชน์ของการแต่ง Cosplay ด้วยเช่นกัน การรับมือก็คือ การแสดงให้เห็นว่าการแต่ง Cosplay ไม่ได้เป็นเรื่องที่สร้างความเสียหายก็พอ สามารถอธิบายเพื่อสร้างความเข้าใจได้

อีกทั้งมุมมองจากเพื่อนที่ไม่สนิทหรือคนไกลตัวที่ยังมองว่า Cosplay เป็นเรื่องไร้สาระก็จะมีการแซวหรือล้อเลียนต่าง ๆ แต่ก็ยังมีด้านที่ดีที่ให้การสนับสนุน ซึ่งบางครั้งครอบครัวจะมองว่าการ Cosplay เป็นแค่การแต่งตัวอย่างหนึ่ง ไม่ใช่เรื่องที่ทำให้เสียหายตลอดจนให้การสนับสนุน

ซึ่งกลุ่ม Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกนั้นได้มีความคาดหวังต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม Cosplay คืออยากให้มีความมีการจัดงาน Cosplay event ที่มากขึ้นกว่าเดิม และมีการจัดงานที่หลากหลายมากกว่าแค่งาน Cosplay anime อีกอย่างคือความคาดหวังว่าสังคมภายนอกจะให้การยอมรับและมองว่า Cosplay เป็นเรื่องปกติ เป็นแค่ความชอบและงานอดิเรกอย่างหนึ่งที่เหมือนกับการเล่นดนตรีหรือเล่นกีฬา และอยากให้สังคมเลิกเข้าใจผิดว่าชุด Cosplay คือชุด Sexy เพราะถึงแม้ว่าจะมีตัวละครบางตัวที่แต่งกายที่ค่อนข้าง sexy

แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า การแต่ง Cosplay เป็นการแต่งตัว sexy ไปทั้งหมด สอดคล้องกับการศึกษาของ เบญจมาศ ยศพิทักษ์ ปี 2553 ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า ทฤษฎีความต้องการของ Murray (1893) เมอเรียโต้ให้ความหมายเกี่ยวกับความต้องการไว้ว่า ความต้องการเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและใช้แทนแรงผลักดัน ทำให้เกิดการกระทำ การรับรู้ ความต้องการนี้ในบางครั้งจะถูกกระตุ้นโดยตรงจากกระบวนการของสิ่งบางสิ่งภายในร่างกาย แต่บ่อยครั้งก็เกิดขึ้นจากแรงกดดันของสังคมแวดล้อมภายนอก โดยเกี่ยวข้องกับความต้องการในการที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งยากลำบาก พยายามที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวงหรือสิ่งกีดขวางต่าง ๆ พยายามที่จะนำชัยชนะมาให้ตนเอง และความต้องการที่จะเป็นอิสระจากสิ่งกีดขวางทั้งปวงหรือความต้องการที่จะต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความเป็นตัวของตัวเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย

1. จากการศึกษาพบว่า พื้นที่ทางสังคมของกลุ่ม Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก นั้นมีน้อยจนไม่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่ม Cosplayer ได้ ทำให้กลุ่มของ Cosplayer จะต้องไปแสวงหาพื้นที่ใหม่ๆ เพื่อแสดงออก ดังนั้นควรมีแนวทางสนับสนุนให้มีการเพิ่มพื้นที่ในการแสดงออกให้แก่กลุ่ม Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
2. จากการศึกษาพบว่า ความท้าทาย อุปสรรค และการรับมือของกลุ่ม Cosplayer อุปสรรคสำคัญส่วนใหญ่นั้นมาจากครอบครัวที่ไม่ยอมรับในตัวตนหรือความชอบของบุตร จนนำไปสู่ความไม่เข้ากันในครอบครัว จึงควรมีแนวทางการเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจให้ครอบครัวเปิดใจยอมรับในตัวตนของ Cosplayer เพื่อความสัมพันธ์ที่ดีและความสุขภายในครอบครัว

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นของความเข้าใจผิดที่เกี่ยวกับชุด Cosplay นั่นคือ คนภายนอกไม่เข้าใจความหมายของคำว่า Cosplay และยังมองชุด Cosplay เป็นชุด sexy หรือมองว่าชุด Costume Sexy ต่างๆ อย่างเช่น ชุดเมดแม่ม่าน (Maid costume) ชุดนอนวาฬ หวี ชุดนักเรียนญี่ปุ่น เป็นต้น เป็นชุด Cosplay ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ผิด ทั้งนี้ด้วยเนื้อหาที่มีอยู่ค่อนข้างมากจึงไม่สามารถครอบคลุมในเรื่องนี้ได้ จึงอยากฝากประเด็นนี้ให้ผู้ที่สนใจศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กอบชัย คักดวงศศิริวิมล. (2552). **การสื่อสารเพื่อการสร้างพื้นที่สาธารณะของวัฒนธรรมย่อย Cos'Play**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภูริณัฐร์ โชติวรรณ. (2557). **กะเทยโรงงาน : ชีวิตและตัวตนข้ามเพศของแรงงานอพยพจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: เชียงใหม่. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2563
<https://dric.nrct.go.th/SearchDetail/307538>.
- ธวัชพงศ์ หาเรือนโคก. (2557). **Cosplay: วัฒนธรรมป๊อปของวัยรุ่นในสังคมไทย**. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี กรุงเทพมหานคร.
- เบญจมาศ ยศพิทักษ์. (2553). **การสื่อสารกลุ่มแรงจูงใจในการแต่งกายคอสเพลย์ของวัยรุ่นไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- รัชก พุทธสุขา. (2562). **ทำความเข้าใจกลุ่ม Cosplay ในสังคมไทย ผู้เลือกรับ Japanese pop culture**. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2563, จาก
<https://www.museumsiam.org/detail2.php?MID=3&CID=177&SCID=242&CONID=3188>.
- รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. (ม.ป.ป.). **ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์กับการอธิบายปรากฏการณ์สังคมจากมุมมองตัวแสดง Symbolic Interaction Theory and the Explanation of Social Phenomena from Actor Perspective**. **วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย**, 5(2), 77–80.
- รัตติกานต์ วิไลพันธ์ และพิษณุ อภิสมชาจารย์อิน. (2562). **การประกอบสร้างตัวตนทางเพศและพื้นที่ทางสังคมของกลุ่มแฟนคลับศิลปินเกาหลีใต้ : กรณีศึกษากลุ่มวัยรุ่นไทยในกรุงเทพมหานคร**. ใน **นเรศวรวิจัย ครั้งที่ 13**. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

เส้นทางและปัจจัยในการดำเนินธุรกิจของครูดนตรีอิสระ

The Career Pathway and Factors Influencing Business Operation of Independent Music Teachers

ธนิษฐ วรพลวิรัตน์¹ ตรียทิพ บุญแย้ม^{1*} และ ปาวัด อูปถัมภ์เชื้อ¹

Taninrat Worrapolwirat¹, Treetip Boonyam^{1*} and Pawat Ouppathumchua¹

¹ สาขาธุรกิจดนตรี วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล จังหวัดนครปฐม 73170

¹ Music Business Department, College of Music, Mahidol University, Nakhon Pathom 73170

* Correspondence author: treetip.b@gmail.com

Received: May 17, 2021; Revised: September 12, 2021; Accepted: October 8, 2021

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องเส้นทางและปัจจัยในการดำเนินธุรกิจของครูดนตรีอิสระเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาเส้นทางและปัจจัยในการเข้าสู่อาชีพของครูดนตรีอิสระ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการครูดนตรีอิสระของผู้ปกครองและนักเรียน เก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ครูสอนดนตรีอิสระ 4 คน ผู้ปกครอง 8 คน และนักเรียนที่ได้เรียนกับครูอิสระ 8 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้รูปแบบการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า เส้นทางและปัจจัยที่ส่งผลในการเลือกอาชีพครูดนตรี ได้แก่ ปัจจัยภายในประกอบด้วยความต้องการที่จะเป็นครู ความชอบในการได้สอน มีความสุขในการได้สอน โดยได้เห็นถึงพัฒนาการของนักเรียน และการได้พบทวนความรู้ที่เรียนมา ในขณะที่ปัจจัยภายนอก ได้แก่ รายได้ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการครูดนตรีอิสระของผู้ปกครองและนักเรียน ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการครูดนตรีอิสระของผู้ปกครองและนักเรียน พบว่าประกอบไปด้วย V (Value) ความคุ้มค่า, R (Reputation) ชื่อเสียงของครูผู้สอน, F (Flexibility) ความยืดหยุ่น, R (Result Oriented) การสอนที่มุ่งเน้นผลลัพธ์, E (Easiness) ความสะดวกสบาย, และ E (Extra service) การบริการที่นอกเหนือจากการสอน

คำสำคัญ: ครูดนตรีอิสระ เส้นทางอาชีพ ปัจจัยในการดำเนินธุรกิจ

Abstract

The study of the career pathway and factors influencing the business operation of independent music teachers aims to study career pathway and business operation factors of independent music teachers, and also factors that affect the decision of parents and students to receive independent music teacher's service. The semi-structured interview was a research tool for collecting data from key informants, namely 4 independent music teachers, 8 parents, and 8 students who decided to receive the services of independent music teachers. Data were analyzed by content analysis. The research result found that the pathway and factors that affect career choosing consisted of internal factors including the need to be a music teacher, the passion and happiness of teaching, seeing the students' development, and the teacher's knowledge reviewed, and an external factor is income. Factors affecting the decision of parents and students to use independent music teachers' services can be summarized as V (Value), R (Reputation), F (Flexibility), R (Result Oriented), E (Easiness), and E (Extra service). This result could directly benefit independent music teachers or those who wish to be and apply it for their future business operations.

Keywords: Independent Music Teacher, Career Pathway, Business Operation Factor

บทนำ

การเรียนการสอนดนตรีศึกษาที่มีอยู่ในหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการได้รับการบรรจุให้เป็นการเรียนการสอนที่มีอยู่ในทุกระดับชั้น ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา แต่ทั้งนี้วิชาดนตรีดังกล่าวถูกจัดให้เป็นการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับการสอนทางด้านทฤษฎีดนตรีเบื้องต้น ไม่มีการแยกประเภทของเครื่องดนตรีให้ตรงกับความต้องการและความถนัดของนักเรียน เนื่องจากมีข้อจำกัดในด้านงบประมาณที่ราคาของเครื่องดนตรีแต่ละประเภทที่มีราคาค่อนข้างสูง เช่น เปียโน อิเล็กโทรน เป็นต้น ตลอดจนค่าใช้จ่ายในส่วนของการสถานที่และบุคลากร (วรรณเทพ หาญกล้า, 2539) ซึ่งสอดคล้องกับ สุกรี เจริญสุข (2546) ที่กล่าวว่า ในการเรียนการสอนดนตรีของนักเรียนไทยในปัจจุบัน ที่ต้องเรียนดนตรีตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 แต่โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีครูซึ่งทำหน้าที่ในการเรียนการสอนดนตรีที่มีความรู้ด้านดนตรีโดยตรง ส่งผลให้การเรียนการสอนดนตรีใน

โรงเรียนจึงอยู่ในสภาพที่ล้มเหลว นักเรียนที่มีความชอบจึงไม่สามารถที่จะเรียนดนตรีได้อย่างเต็มที่และลึกซึ้ง พ่อแม่และผู้ปกครองจึงจำเป็นต้องส่งนักเรียนไปเรียนพิเศษวิชาดนตรีจากโรงเรียนดนตรีเอกชนนอกเวลาเรียน ประกอบกับในปัจจุบันที่ผู้ปกครองของนักเรียนได้มีการให้ความสำคัญไปกับการเสริมทักษะพิเศษแก่เด็กนักเรียนมากขึ้นเพิ่มเติมจากการเรียนการสอนที่โรงเรียนตามปกติ จึงทำให้โรงเรียนดนตรีเอกชนและครูสอนดนตรีอิสระเข้ามามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนดนตรีมากยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุดังกล่าวจึงส่งผลทำให้เกิดโรงเรียนสอนดนตรีเอกชนขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยมีโรงเรียนที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง ทั้งโรงเรียนการสอนดนตรีเอกชนขนาดใหญ่ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก หรือแม้แต่การเปิดสอนของโรงเรียนสอนดนตรีขนาดเล็กและขนาดกลางที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก ที่เปิดสอนดนตรีทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด แสดงให้เห็นถึงขนาดของธุรกิจการศึกษาที่มีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ปัจจัยสำคัญที่สุดในการตัดสินใจเลือกโรงเรียนกวดวิชาหรือวิชาพิเศษของนักเรียนและผู้ปกครอง ส่วนใหญ่มักจะขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับครูผู้สอนพิเศษเป็นสำคัญ โดยเฉพาะครูสอนพิเศษที่มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่สนุกสนาน สอนดี มีความเป็นกันเองกับผู้เรียน และสามารถสอนเนื้อหาให้ผู้เรียนสนใจได้อย่างครบถ้วน สมบูรณ์ (จินตนา เวชมี, 2551) โดยมีหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นว่า ความเชี่ยวชาญและความฉลาดของครูสอนพิเศษเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดต่อการตัดสินใจเลือกเรียนกวดวิชา โดยที่ปัจจัยสำคัญประการนี้ได้ส่งผลทำให้เกิดการเลือกประกอบอาชีพครูสอนพิเศษซึ่งอยู่ในรูปแบบของครูอิสระขึ้นเป็นจำนวนมาก (อรทัย สุทัศน์, 2553)

ครูสอนดนตรีอิสระจะจัดการเรียนการสอนดนตรีพิเศษให้ตามสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งนักเรียนและผู้ปกครองสามารถเลือกได้อย่างอิสระ ทำให้เป็นหนึ่งในการเรียนการสอนที่ได้รับความนิยม ในการวิเคราะห์ของทบวงมหาวิทยาลัยพบว่า บัณฑิตมีแนวโน้มที่จะเลือกประกอบอาชีพอิสระมากขึ้น ส่งผลให้ตลาดแรงงานใหม่ของบัณฑิตในปัจจุบันและอนาคต มีการเปลี่ยนแปลงจากภาครัฐบาลเป็นเอกชน และอาชีพอิสระมากขึ้น (วิจิตร ศรีสอาน, 2553) จึงผลักดันทำให้ครูดนตรีที่ได้ทำการสอนดนตรีอยู่ในโรงเรียนกวดวิชาต่าง ๆ หันมาสนใจและมีการดำเนินการสอนในรูปแบบการสอนดนตรีแบบอิสระด้วย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่อง เส้นทางและปัจจัยในการดำเนินธุรกิจของครูดนตรีอิสระ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเข้าสู่อาชีพครูดนตรีอิสระ และศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการครูอิสระของผู้ปกครองและนักเรียน

ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะช่วยให้เกิดข้อมูลและแนวทางในการประกอบอาชีพครูสอนดนตรีอิสระ และเกิดเป็นแนวทางให้กับนักดนตรี ครูสอนดนตรี และผู้ที่สนใจ ได้ทราบและทำความเข้าใจถึงความต้องการของผู้ปกครองและนักเรียนในการเลือกใช้บริการครูสอนดนตรีอิสระร่วมด้วย

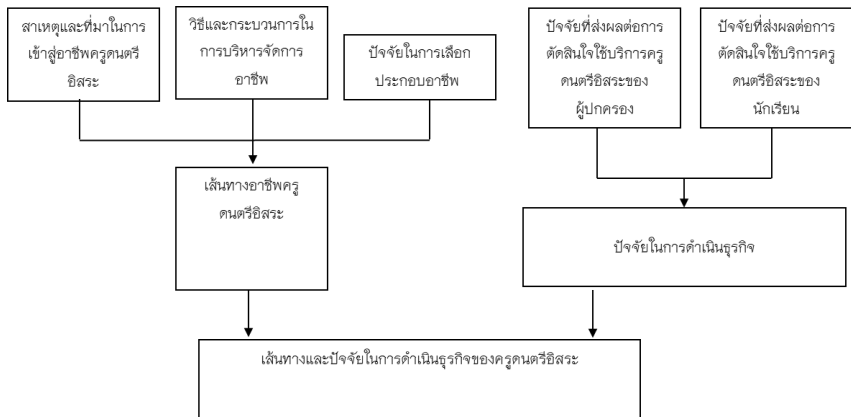
ทั้งนี้สำหรับการเลือกอาชีพของครูดนตรีอิสระนั้น สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดของ Holland (1973) ซึ่งกำหนดทฤษฎีการเลือกอาชีพที่เกิดขึ้นมาจากการสังเกตเกี่ยวกับความสนใจและพฤติกรรมในอาชีพของบุคคล โดยทำการวิเคราะห์ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ ลักษณะและความสนใจของบุคคล ผ่านแนวความคิดพื้นฐาน 4 ข้อ ได้แก่ บุคลิกภาพของบุคคลทั่วไป สิ่งแวดล้อมของบุคคล ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมหรือสังคมที่มีต่อตัวบุคคล และพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งถูกกำหนดโดยบุคลิกภาพที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลเอง โดยทั้งนี้บุคคลจะเลือกประกอบอาชีพใด Hoppock (1935) อธิบายว่าขึ้นอยู่กับ ความต้องการของบุคคล บุคลิกภาพ และสิ่งแวดล้อมของเขา

สำหรับผู้ปกครองและนักเรียนนั้น การตัดสินใจใช้บริการครูสอนดนตรีอิสระสามารถอธิบายได้ตามแนวคิดพฤติกรรมผู้บริโภค โดยเฉพาะแบบจำลองพฤติกรรมผู้บริโภคของ Kotler & Armstrong (1990) โดยอาศัยแนวคิด S-R Theory กำหนดให้อยู่ในรูปแบบของกล่องดำของผู้บริโภค (Black Box Model) ซึ่งอธิบายว่าการตอบสนองของผู้ซื้อนั้นเกิดขึ้นจากสิ่งกระตุ้นภายนอก ประกอบด้วยสิ่งกระตุ้นทางการตลาด และสิ่งกระตุ้นอื่น ๆ อาทิ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและเทคโนโลยี เป็นต้น ส่งผลต่อความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของผู้บริโภค ซึ่งเรียกกันว่ากล่องดำ (black box) ซึ่งเป็นกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคนั่นเอง ทั้งนี้สำหรับส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของผู้บริโภคซึ่งถูกนำเสนอโดย Lauterborn (1990) ได้กล่าวว่า การเสนอสินค้าหรือบริการควรคำนึงถึงมุมมองผู้บริโภค ได้แก่ ความต้องการ (Customer's wants/ needs) ต้นทุนผู้บริโภค (Customer's costs) ความสะดวกในการซื้อ (Convenience to buy) และการสื่อสาร (Communication) รวมเรียกแนวคิดนี้ว่า 4C's Marketing

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเส้นทางและปัจจัยในการเข้าสู่อาชีพของครูดนตรีอิสระ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการครูดนตรีอิสระของผู้ปกครองและนักเรียน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง เส้นทางและปัจจัยในการดำเนินธุรกิจของครูดนตรีอิสระ เป็นการศึกษาวิจัยด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวคิดและทฤษฎีในการเลือกอาชีพ ของ Holland (1973) สำหรับการคำถามเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ ลักษณะ และความสนใจของครูสอนดนตรีอิสระ และใช้ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพ ของ Hoppock (1935) สำหรับการสร้างคำถามที่เกี่ยวกับปัจจัยหรือตัวแปรที่ส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพครูสอนดนตรีอิสระ และได้เลือกปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ของ Booms & Bitner (1981) และ ส่วนประสมทางการตลาด 4C's Marketing ของ Lauterborn (1990) มาเป็นแนวคิดและทฤษฎีหลักสำหรับการกำหนดกรอบคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ผู้ปกครองและนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครที่เลือกใช้บริการครูสอนดนตรีอิสระ โดยมีรายละเอียดการวิจัยดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่

1) ครูสอนดนตรีอิสระในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งหมด 4 คน โดยแบ่งกลุ่มเป็นผู้ซึ่งประกอบอาชีพครูดนตรีอิสระไม่เกิน 5 ปี จำนวน 2 คน และผู้ที่ประกอบอาชีพครูดนตรีอิสระตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน ซึ่งยินดีให้ข้อมูล และสามารถให้ผู้วิจัยเข้าถึงผู้ปกครองและนักเรียนที่เรียนดนตรีกับครูสอนดนตรีอิสระร่วมด้วย

2) ผู้ปกครองและนักเรียนที่ได้เรียนกับครูอิสระในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 16 คน โดยแบ่งเป็นผู้ปกครองจำนวน 8 คน และนักเรียนจำนวน 8 คน

ทั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยตัวเอง โดยผู้วิจัยขออนุญาตทำการบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์ทุกครั้ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) สำหรับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนแล้ว โดยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์จำนวน 3 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ครูสอนดนตรีอิสระในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีการแบ่งเนื้อหาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ข้อคำถามเกี่ยวกับประวัติการทำงาน ความเป็นมา และเหตุผลในการเข้าสู่อาชีพครูสอนดนตรีอิสระ รูปแบบการประกอบอาชีพของครูสอนดนตรีอิสระที่มีความเชื่อมโยงกับแนวคิดปัจจัยในการดำเนินธุรกิจในด้านต่างๆ และเหตุผลที่ครูสอนดนตรีคิดว่ามีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพครูสอนดนตรีอิสระ

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองที่เลือกให้นักเรียนได้เรียนกับครูอิสระในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีการแบ่งเนื้อหาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ข้อคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์เกี่ยวกับการเรียนดนตรีก่อนหน้าที่ผู้ปกครองจะมีการตัดสินใจเลือกใช้บริการครูสอนดนตรีอิสระ เหตุผลที่ตัดสินใจให้นักเรียนได้เรียนกับครูสอนดนตรีอิสระ ระยะเวลาในการใช้บริการ ความพึงพอใจที่ได้จากการใช้บริการ ความคาดหวังและสิ่งที่ได้รับจากการเรียน และโอกาสที่จะใช้บริการครูสอนดนตรีอิสระในอนาคต

ชุดที่ 3 แบบสัมภาษณ์นักเรียนที่ได้เรียนกับครูอิสระในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีการแบ่งเนื้อหาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ข้อคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอนดนตรีก่อนหน้าที่นักเรียนจะตัดสินใจเลือกเรียนดนตรีกับครูสอนดนตรีอิสระ เหตุผลที่ตัดสินใจเลือกเรียนกับครูสอนดนตรีอิสระ ระยะเวลาที่เรียนกับครูสอนดนตรีอิสระ ความพึงพอใจที่ได้จากการใช้บริการ ความคาดหวังและสิ่งที่ได้รับจากการเรียน และโอกาสในการใช้บริการหรือการศึกษาในด้านดนตรีต่อในอนาคต

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- 1) จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักจากวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลการวิจัย
- 2) เมื่อผู้วิจัยได้รับการอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จึงเริ่มดำเนินการลงพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร
- 3) นำแบบสัมภาษณ์เก็บข้อมูลซึ่งในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญผู้วิจัยจะทำการบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยเป็นผู้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยตัวเอง
- 4) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์ นำมาถอดความเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ของข้อมูลการสัมภาษณ์ที่ได้มีการบันทึกไว้จากการบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์อย่างเป็นระบบ เพื่อค้นหาแบบแผน ประเด็นสำคัญของข้อมูลที่ได้ และความหมายที่ปรากฏในการศึกษาตามแนวคิดของ Mile & Huberman (1994)

ผลการศึกษา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ปรากฏข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลดังนี้

ข้อมูลของครูสอนดนตรีอิสระ

จากการศึกษาในข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นครูสอนดนตรีอิสระในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าครูสอนดนตรีอิสระจบการศึกษาด้านดนตรีในสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ มีเหตุผลในการเลือกศึกษาด้านดนตรีจากความชอบส่วนบุคคล และการสนับสนุนจากครอบครัว โดยมีจำนวนเด็กนักเรียนที่สอนอยู่ระหว่าง 3-11 คน และพบว่าช่วงอายุของนักเรียนที่เรียนกับครูสอนดนตรีอิสระมีช่วงอายุที่หลากหลาย ครูส่วนใหญ่มีรายได้จากการสอนดนตรีเป็นหลัก โดยรายได้จะมีการคิดค่าใช้จ่ายเป็นแบบเหมาจ่าย และในบางรายจะมีการบวกค่าใช้จ่ายเพิ่มตามระยะทางที่เดินทางไปสอน ซึ่งผู้ปกครองของนักเรียนจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในส่วนนี้

ข้อมูลของผู้ปกครอง

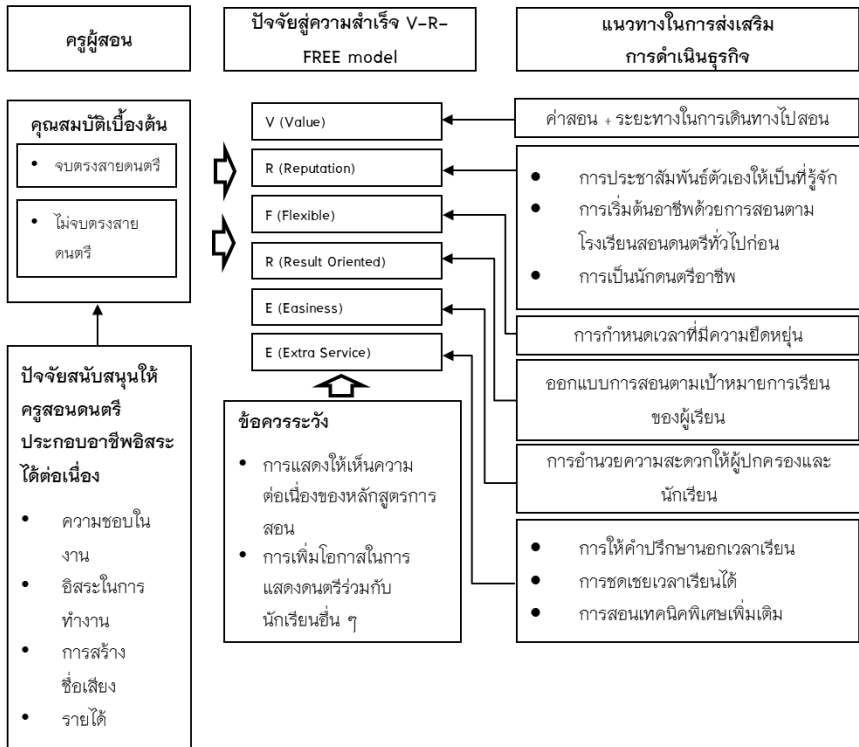
ผลที่ได้จากการศึกษาในข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้ปกครอง พบว่าผู้ปกครองของนักเรียนที่ได้เรียนกับครูอิสระในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 6 คน โดยมีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 47 ปี อาชีพของผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำธุรกิจส่วนตัว รองลงมาคือเป็นข้าราชการ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 38,000 บาท และส่วนใหญ่แล้วมีจำนวนบุตรหลานที่เรียนดนตรี 1 คน

นักเรียนของผู้ปกครองมีประสบการณ์ในการเรียนกับสถาบันหรือโรงเรียนสอนดนตรีอื่นมาก่อน โดยทางสถาบันหรือโรงเรียนสอนดนตรีไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนได้ในหลายประเด็น และพบว่ามีนักเรียนที่เคยเรียนดนตรีกับสถาบันหรือโรงเรียนสอนดนตรีมาก่อนแล้วมีการหยุดเรียนไประยะหนึ่ง และกลับมาเรียนดนตรีอีกครั้งโดยเลือกใช้บริการครูสอนดนตรีอิสระ ในส่วนของระยะเวลาในการเรียนกับครูดนตรีอิสระของบุตรหลาน พบว่านักเรียนมีระยะเวลาในการเรียนดนตรีกับครูสอนดนตรีอิสระเริ่มต้นที่ระยะเวลา 1 ปีขึ้นไปเป็นส่วนใหญ่

ข้อมูลของนักเรียน

ผลที่ได้จากการศึกษาในข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นนักเรียน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชายมีจำนวน 7 คน เพศหญิงจำนวน 1 คน นักเรียนส่วนใหญ่มีประสบการณ์เคยเรียนที่สถาบันหรือโรงเรียนสอนดนตรีมาก่อน หลังจากนั้นจึงได้เลือกเปลี่ยนมาเรียนดนตรีกับครูสอนดนตรีอิสระ โดยผู้ที่มีประสบการณ์เคยเรียนที่สถาบันหรือโรงเรียนสอนดนตรีมาก่อนแล้วเลือกมาใช้บริการครูสอนดนตรีอิสระ เนื่องจากการเรียนที่สถาบันหรือโรงเรียนสอนดนตรีที่ผ่านมาเป็นการเรียนที่ไม่ต่อเนื่อง และต้องการเปลี่ยนรูปแบบในการเรียน

หลังจากที่ผู้วิจัยได้รวบรวมผลการวิจัยทั้งหมด สามารถสรุปผลการวิจัย โดยนำเสนอในรูปแบบจำลองธุรกิจ ดังนี้

1) ครูผู้สอน

ครูผู้สอนดนตรีอิสระในการศึกษานี้แม้จะมีคุณสมบัติเบื้องต้นเป็นผู้ที่จบการศึกษาโดยตรงในด้านดนตรีในระดับมหาวิทยาลัย แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยคำนึงถึงกรณีที่ผู้สอนอาจไม่จบการศึกษาตรงสายวิชาด้านดนตรีโดยตรง จึงเสนอแนะปัจจัยที่สนับสนุนให้ครูผู้สอนดนตรีจะสามารถประกอบอาชีพอิสระได้อย่างต่อเนื่องได้ หากมีคุณลักษณะซึ่งเป็นไปตามผลการศึกษาซึ่งมีดังนี้

- เป็นผู้มีความชอบในการสอนดนตรีเป็นที่ตั้ง
- มีใจรักในความอิสระในการทำงาน ซึ่งหมายถึงการยอมรับที่จะรับความเสี่ยงจากการไม่มีรายได้ประจำจากการประกอบอาชีพครูสอนดนตรีได้ เพื่อแลกเปลี่ยนกับอิสระในการทำงานของตน

- ความพยายามในการสร้างชื่อเสียงให้กับตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในความสามารถอีก ทั้งยังสามารถขยายกลุ่มนักเรียนให้กว้างขวางขึ้นจากชื่อเสียงของตนนี้ด้วย ประเด็นนี้สามารถสนับสนุนให้ครูผู้สอนดนตรีอิสระที่แม้ไม่จบดนตรี แต่หากสามารถสร้างชื่อเสียงในแวดวงนักดนตรีได้ ก็อาจจะได้รับความไว้วางใจไม่แตกต่างกันได้

- ความสามารถในการสร้างรายได้ ซึ่งการประกอบอาชีพครูสอนดนตรีอิสระนั้นจะทำให้ผู้สอนได้รับค่าตอบแทนเต็มเม็ดเต็มหน่วย เมื่อเทียบกับการสอนในสังกัดโรงเรียนดนตรีทั่วไป

2) ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการประกอบอาชีพครูสอนดนตรีอิสระด้วยแบบจำลอง

V-R-FREE

จากการศึกษาข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นครูสอนดนตรีอิสระ ผู้ปกครองและนักเรียน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์และสรุปขึ้นเป็นแบบจำลอง (V-R-FREE model) สำหรับครูสอนดนตรีอิสระที่ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่สำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจของครูสอนดนตรีอิสระ และเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการครูอิสระของผู้ปกครองและนักเรียน ได้ดังนี้

1) Value (ความคุ้มค่า)

ความเหมาะสมคุ้มค่าของค่าใช้จ่ายในการเรียน ซึ่งเป็นปัจจัยด้านราคา ที่ครูสอนดนตรีอิสระควรมีการจัดสรรและกำหนดราคาค่าใช้จ่ายที่มีความคุ้มค่าและมีอิสระในการเลือกให้แก่ผู้ปกครองและนักเรียน

2) Reputation (ชื่อเสียงของครูผู้สอน)

ชื่อเสียงของครูผู้สอนที่ทำให้ครูสอนดนตรีอิสระเป็นที่รู้จักของลูกศิษย์ รวมไปถึงประสบการณ์การทำงานในสายอาชีพที่เกี่ยวข้องกับทางด้านดนตรี ทำให้ผู้ปกครองและนักเรียนเกิดความสนใจและต้องการที่จะมาเรียนกับครูสอนดนตรีอิสระ

3) Flexibility (ความยืดหยุ่น)

การมีอิสระในการทำงานเป็นปัจจัยสนับสนุนการดำเนินธุรกิจของครูสอนดนตรีอิสระ ด้วยการที่ครูสามารถบริหารจัดการเวลาของตัวเองได้ สามารถเลือกหาเวลาที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนที่มีความลงตัวกับความต้องการของผู้ปกครองและนักเรียนได้อย่างอิสระและมีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนตามความต้องการของผู้ใช้บริการ สำหรับความยืดหยุ่นนี้ถือเป็นจุดเด่นที่แข็งแกร่งสำหรับการประกอบอาชีพครูสอนดนตรีอิสระ

4) Result Oriented (การสอนที่มุ่งเน้นผลลัพธ์)

การช่วยให้เกิดผลสำเร็จในการเรียนดนตรีแก่นักเรียน เพราะผู้ปกครองและนักเรียนจะมีการกำหนดหรือตั้งเป้าหมายในการใช้บริการครูสอนดนตรีอิสระไว้หากครูสามารถตอบโจทย์ความต้องการนั้นได้ ก็จะเป็นผลสำเร็จของนักเรียนและกลายเป็นความพึงพอใจในที่สุด ทั้งนี้ผลการศึกษาพบว่าครูสอนดนตรีอิสระสามารถสร้างผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายของผู้เรียนได้ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากผู้เรียนประสงค์จะศึกษาต่อในสาขาดนตรี

5) Easiness (ความสะดวกสบาย)

การเลือกเวลาในการเรียนและสถานที่ที่เรียนที่มีความสะดวก ถือเป็นความสะดวกสบายในการเรียนที่ผู้ปกครองและนักเรียนใช้ในการตัดสินใจเลือกใช้บริการกับครูสอนดนตรีอิสระ เนื่องจากลบลัทธิการเดินทางไปเรียนตามสถาบันต่าง ๆ แต่สามารถเรียนได้ที่บ้านของนักเรียนเอง

6) Extra Service (การบริการที่นอกเหนือจากการสอน)

ความทุ่มเทและการให้บริการในเวลาที่นอกเหนือจากเวลาในการเรียน การสอนตามปกติของครูสอนดนตรีอิสระ เช่น การให้คำปรึกษานอกเวลา การสอนเทคนิคดนตรีอื่น ๆ เพิ่มเติมแม้นักเรียนไม่ได้ร้องขอ ทำผู้ปกครองและนักเรียนเกิดความพึงพอใจและแสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่ของครู ซึ่งเป็นบริการพิเศษที่ช่วยสนับสนุนให้นักเรียนมีทักษะและมีความรู้ที่เพิ่มมากขึ้น ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่นักเรียนแม้ไม่ได้อยู่ในเวลาให้บริการ

3) แนวทางในการส่งเสริมการค้าเงินธุรกิจ

การเสริมสร้างแบบจำลอง V-R-FREE ให้เกิดขึ้นได้นั้น เมื่อพิจารณาจากข้อมูลที่ได้รับจากผลการวิจัย สามารถสรุปแนวทางในการส่งเสริมการค้าเงินธุรกิจให้กับครูผู้สอนดนตรีอิสระตามปัจจัยในแบบจำลองได้ดังต่อไปนี้

- การกำหนดค่าสอนและค่าใช้จ่ายตามระยะทางในการเดินทางไปสอน: ครูผู้สอนควรพิจารณาในการกำหนดค่าสอนแยกจากค่าใช้จ่ายตามระยะทางในการเดินทางไปสอนอย่างชัดเจน เพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้ปกครองในการพิจารณาค่าใช้จ่าย ซึ่งจะทำให้ผู้ปกครองเห็นถึงความคุ้มค่าในการใช้บริการกับครูผู้สอนดนตรีอิสระ ถือเป็นแนวทางในการพัฒนาปัจจัยด้าน V (Value) (ความคุ้มค่า)

- การสร้างชื่อเสียงให้กับตนเอง เพื่อสนับสนุนปัจจัยด้าน R (Reputation) (ชื่อเสียงของครูผู้สอน) ทั้งนี้ประกอบด้วย 3 วิธี ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ตนเองให้เป็นที่รู้จัก อาจใช้การสื่อสารผ่านวิธีปากต่อปาก (word of mouth) หรือผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การเริ่มต้นอาชีพด้วยการสอนดนตรีตามโรงเรียนสอนดนตรีทั่วไปก่อน เพื่อให้เป็นที่รู้จักกับเด็กนักเรียนและผู้ปกครอง ซึ่งจะทำให้เกิดการติดตามมาเรียนหลังจากนั้นในภายหลังได้ และการเป็นนักดนตรีที่มีชื่อเสียง ซึ่งจะเกิดขึ้นกรณีที่ครูผู้สอนดนตรีอิสระอาจจะได้เป็นครูในโรงเรียนสอนดนตรีมาก่อน ก็จะทำให้เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือแก่ผู้ปกครองได้เช่นกัน

- การกำหนดเวลาเรียนที่มีความยืดหยุ่น: วิธีการนี้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการดำเนินธุรกิจสำหรับปัจจัยด้าน F (Flexibility) (ความยืดหยุ่น) โดยผู้สอนจะต้องมีความยืดหยุ่นในเรื่องการจัดตารางเวลาเรียน ให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้ปกครองและนักเรียน ซึ่งสามารถดำเนินการผ่านการบริหารจัดการเวลาของครูผู้สอนเองได้

- การออกแบบการสอนตามเป้าหมายการเรียนรู้ของนักเรียน: เป็นแนวทางในการพัฒนาปัจจัยด้าน R (Result Oriented) (การสอนที่มุ่งเน้นผลลัพธ์) ถือเป็นจุดเด่นของการเป็นผู้สอนดนตรีอิสระ ซึ่งไม่ต้องยึดถือตามหลักสูตรการสอนเหมือนในโรงเรียนสอนดนตรีทั่วไป แต่หากครูผู้สอนดนตรีอิสระสามารถออกแบบการสอนได้ตามความต้องการแท้จริงของนักเรียน ก็จะทำให้โอกาสที่ผู้เรียนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายย่อมมากขึ้น นำไปสู่ความพึงพอใจในการใช้บริการและแสดงออกด้วยการเรียนต่อเนื่องต่อไปได้

- การอำนวยความสะดวกให้ผู้ปกครองและนักเรียน: ไม่เพียงแต่ความยืดหยุ่นในการจัดตารางเรียนเท่านั้น หากแต่ครูผู้สอนดนตรีอิสระได้อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนในเรื่องของสถานที่ร่วมด้วย จะเป็นการผูกมัดใจของผู้ปกครองและนักเรียนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากลดภาระการเดินทางและการเตรียมตัวของผู้เรียนและผู้ปกครองลงได้ ถือเป็นแนวทางในการเสริมสร้างปัจจัยด้าน E (Easiness) (ความสะดวกสบาย)

- การให้บริการอื่น ๆ เพิ่มเติม เพื่อสนับสนุนปัจจัยด้าน E (Extra service) (การบริการที่นอกเหนือจากการสอน) ด้วยแนวทางทาง 3 ประการได้แก่ การให้คำปรึกษานอกเวลาเรียนแก่ผู้ปกครองและนักเรียนได้ การชดเชยเวลาเรียนได้ ซึ่งอาจเกิดขึ้นเมื่อผู้ปกครองหรือนักเรียนไม่สะดวกในวันและเวลาเรียนที่อยู่ในข้อตกลงไว้ ประเด็นนี้ถือเป็นจุดแข็งที่สำคัญของครูสอนดนตรีอิสระ และการสอนเทคนิคพิเศษเพิ่มเติม ซึ่งแม้จะไม่มีอยู่ในหลักสูตรที่กำหนดไว้ แต่เมื่อได้สอนเทคนิคพิเศษให้ผู้เรียน ก็ทำให้เกิดความประทับใจในการเรียนมากยิ่งขึ้น

4) ข้อควรระวัง

แม้ว่าแบบจำลอง V-R-FREE จะเป็นแบบจำลองที่มุ่งเป้าสู่ความสำเร็จ แต่อย่างไรก็ตามการสอนด้วยครูผู้สอนดนตรีอิสระยังจะต้องได้รับการปรับปรุงใน 2 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

– การแสดงให้เห็นความต่อเนื่องของหลักสูตรการสอน: จากผลการศึกษาที่พบว่าปัญหาที่นักเรียนอาจมีความกังวลเมื่อเลือกเรียนดนตรีกับ ครูสอนดนตรีอิสระก็เนื่องมาจากครูผู้สอนดนตรีอิสระไม่ได้มีการกำหนดหลักสูตรการสอนตายตัวเหมือนกับโรงเรียนสอนดนตรีอิสระ ครูผู้สอนดนตรีอิสระจึงอาจจะต้องวางแผนการสอนให้เห็นถึงความต่อเนื่องและมีระดับการสอนตั้งแต่ระดับเบื้องต้น (basic) ไปจนถึงระดับสูง (advance) เพื่อให้ผู้เรียนเห็นถึงโอกาสในการพัฒนาทักษะด้านดนตรีของตนได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

– การเพิ่มโอกาสในการแสดงดนตรีร่วมกับนักเรียนอื่นๆ: จากผลการศึกษาที่พบว่าผู้ปกครองมีข้อกังวลในประเด็นดังกล่าว ครูผู้สอนดนตรีอิสระอาจหาวิธีในการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีเวทีในการแสดงดนตรีร่วมกัน เพื่อให้เห็นถึงความก้าวหน้าและทักษะของเพื่อนนักเรียนคนอื่น ๆ และจะเป็นแรงผลักดันให้นักเรียนมีความขยันพัฒนาฝีมือมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันผู้ปกครองจะได้เห็นพัฒนาการของบุตรหลานและเกิดความภาคภูมิใจมากขึ้นอีกด้วย

อภิปรายผล

จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่องเส้นทางและปัจจัยในการดำเนินธุรกิจของครูดนตรีอิสระ มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. เส้นทางและปัจจัยในการเข้าสู่อาชีพของครูดนตรีอิสระ

จากผลการศึกษา พบว่าเส้นทางและปัจจัยที่ส่งผลในการเลือกอาชีพประกอบไปด้วยปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยปัจจัยภายในได้แก่ ความต้องการที่จะเป็นครูมีความชอบในการได้สอน มีความสุขในการได้สอน โดยได้เห็นถึงพัฒนาการของนักเรียน ทำให้เกิดความภูมิใจที่ติวรวมไปถึงยังได้เป็นการทบทวนความรู้ที่เรียนมาของตัวครูผู้สอนเองด้วย ในขณะที่ปัจจัยภายนอกได้แก่ รายได้จากการประกอบอาชีพนี้ ผลการศึกษาสอดคล้องกับทฤษฎีการเลือกอาชีพของ Holland (1973) ที่ได้อธิบายถึงพฤติกรรมของบุคคลซึ่งถูกกำหนดโดยบุคลิกภาพที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัวบุคคล ก่อให้เกิดการตัดสินใจของบุคคลในการเลือกประกอบอาชีพ และยังสอดคล้องกับแนวคิดปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพของ Hoppock (1935) ที่ได้อธิบายถึงความต้องการของบุคคล บุคลิกภาพ และสิ่งแวดล้อม ว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการเลือกอาชีพ ซึ่งบุคคลมีแนวโน้มที่จะเลือกอาชีพที่สามารถตอบสนองความต้องการของตัวเอง

ได้มากที่สุด ซึ่งสิ่งนั้นอาจเป็นได้ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก สำหรับรายได้ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกนั้น พบว่ามีความสอดคล้องกับการศึกษาของ สมเพชร ไชยวุฒิ (2540) ที่ได้ทำการศึกษาในเรื่องแรงจูงใจในการเลือกประกอบอาชีพของบัณฑิตในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง พบว่า สิ่งแวดล้อมหนึ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันให้เลือกประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่างคือ เงินเดือน ค่าจ้างหรือค่าตอบแทนที่จะได้รับจากการประกอบอาชีพนั้น

คุณสมบัติของครูสอนดนตรีอิสระเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการประกอบอาชีพครูสอนดนตรีอิสระ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าคุณสมบัติของครูสอนดนตรีอิสระจะประกอบไปด้วยลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ ความรับผิดชอบ มีการมุ่งเป้าหมายการสอนที่ช่วยสนับสนุนให้นักเรียนสามารถที่จะบรรลุผลสัมฤทธิ์ การสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้ปกครองและนักเรียน ด้วยภาพลักษณ์ที่ช่วยให้ผู้ปกครองและนักเรียนมีความเชื่อใจและความไว้วางใจ ความรู้และความสามารถในการสอนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน การมีจรรยาบรรณครู และการวางตัวให้เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ทศนีย์นารล สัมฤทธิ์วันภูมิ (2555) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องคุณลักษณะพึงประสงค์ของครูตามความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์พบว่า คุณลักษณะพึงประสงค์ของครูตามความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์รายประกอบด้วย คุณธรรมของครู ด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ และด้านทักษะและเทคนิคการสอนของครู และสอดคล้องกับแนวคิดคุณลักษณะของครูที่ดีของ Hessong & Weeks (1987) ได้แก่ เป็นผู้มีความรอบรู้ มีความรู้ ความเข้าใจในวิชาการที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาเป็นอย่างดี เป็นผู้มีความยืดหยุ่นผ่อนปรน การมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลง แก้ไข หรือปรับเปลี่ยนสภาพการณ์ให้เหมาะสมกับการสอนได้ การสามารถปรับเปลี่ยนแผนการเรียนให้เหมาะสมสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ดี เป็นผู้มีความตั้งใจทำงานให้ถึงขีดสุด อุทิศเวลาให้กับการทำงานอย่างเต็มที่ และการเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่นักเรียน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการครูดนตรีอิสระของผู้ปกครองและนักเรียน

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการครูอิสระของผู้ปกครองและนักเรียน จัดเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจของครูสอนดนตรีอิสระ และสามารถอธิบายตามแบบจำลอง (V-R-FREE model) ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1) Value (ความคุ้มค่า)

ความเหมาะสมคุ้มค่าของค่าใช้จ่ายในการเรียน ซึ่งเป็นปัจจัยด้านราคา ที่ครูสอนดนตรีอิสระควรมีการจัดสรรและกำหนดราคาค่าใช้จ่ายที่มีความคุ้มค่าและมีอิสระในการเลือกให้แก่ผู้ปกครองและนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ณัฏฐพัฒน์ วชิรชัยเกียรติ (2552) ที่พบว่าหนึ่งในปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเรียนดนตรีสากลของผู้บริโภค ก็คือราคาค่าเรียน ตลอดจนคุณภาพของโรงเรียน/สถาบัน ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกับ สมศักดิ์ หงษ์สุวรรณ และ กรวีร์ ชัยอมรไพศาล (2561) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกเรียนสถาบันสอนภาษาแห่งหนึ่ง และพบว่า ปัจจัยด้านราคาถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ราคาสินค้าถือเป็นต้นทุนของผู้บริโภค (Consumer's Cost to Satisfy) โดยหากว่าผู้บริโภคเห็นคุณค่าก็ยอมยินดีจ่ายเงินเพื่อที่จะให้ได้สินค้าที่ต้องการมาใช้ (Lauterborn, 1990)

2) Reputation (ชื่อเสียงของครูผู้สอน)

ชื่อเสียงของครูผู้สอนที่ทำให้ครูสอนดนตรีอิสระเป็นที่รู้จักของลูกค้า รวมไปถึงประสบการณ์การทำงานในสายอาชีพที่เกี่ยวข้องกับทางด้านดนตรี ทำให้ผู้ปกครองและนักเรียนเกิดความสนใจและต้องการที่จะมาเรียนกับครูสอนดนตรีอิสระ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดปมา พันธสอาด (2562) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การตัดสินใจเลือกโรงเรียนสอนเต้นและดนตรี โดยพบว่า ในการประเมินทางเลือกการตัดสินใจเลือกโรงเรียนของกลุ่มตัวอย่างปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของกลุ่มตัวอย่างคือชื่อเสียงของครูผู้สอนที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกโรงเรียนสอนเต้นและดนตรี และสอดคล้องกับแนวคิดส่วนประสมทางการตลาดของ Lauterborn (1990) ในด้านการสื่อสาร (Communication) โดยเป็นวิธีการสื่อสารที่ต้องพิจารณาถึงสื่อและสารที่ผู้บริโภคจะรับฟัง ด้วยการให้ความสำคัญในการสร้างเรื่องราว ความเชื่อใจผ่านสื่อที่ผู้บริโภครับฟังซึ่งในกรณีนี้จะเป็นในมุมของการสร้างชื่อเสียงของครูผู้สอนผ่านการสื่อสารต่าง ๆ ให้เป็นที่รู้จักแก่ลูกค้า

3) Flexibility (ความยืดหยุ่น)

ด้วยการที่ครูสามารถบริหารจัดการเวลาของตัวเองได้ สามารถเลือกหาเวลาที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนที่มีความลงตัวกับความต้องการของผู้ปกครองและนักเรียนได้อย่างอิสระ และมีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนตามความต้องการของผู้ใช้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริพร อยู่แก้ว (2560) ที่ได้ทำการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาธุรกิจโรงเรียนดนตรีตามอสังหาริมทรัพย์ ในกลยุทธ์ Course and Time flexibility ที่ให้ความสำคัญในการจัดการที่มีความยืดหยุ่น ที่เกี่ยวกับการจัดการเรื่องเวลาเรียนของผู้เรียน ที่จะช่วยสร้างความได้เปรียบ

เชิงการแข่งขันกับโรงเรียนดนตรีอื่น และสอดคล้องกับแนวคิดส่วนประสมทางการตลาดของ Lauterborn (1990) ในด้านความสะดวกในการซื้อ (Convenience to Buy) โดยเกี่ยวข้องกับการเพิ่มความสะดวกในการซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภค เนื่องจากพฤติกรรมของผู้บริโภคในปัจจุบัน ผู้บริโภคจะเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะซื้อที่ไหนและต้องการซื้อในจำนวนมากเท่าไร หรือซื้อเวลาใด

4) Result Oriented (การสอนที่มุ่งเน้นผลลัพธ์)

การช่วยให้เกิดผลสำเร็จในการเรียนดนตรีแก่นักเรียน เพราะผู้ปกครองและนักเรียนจะมีการกำหนดหรือตั้งเป้าหมายในการใช้บริการครูสอนดนตรีอิสระไว้ หากครูสามารถตอบโจทย์ความต้องการนั้นได้ ก็จะเป็นผลสำเร็จของนักเรียนและกลายเป็นความพึงพอใจในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญญนรี วิณกร (2557) ที่ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการของผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานเข้าเรียนโรงเรียนดนตรีเอกชน พบว่าโรงเรียนดนตรีควรจัดให้มีการสอนที่เฉพาะเจาะจงเพื่อตอบสนองความต้องการและวัตถุประสงค์ของผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันไปในปัจจุบัน และสอดคล้องกับแนวคิดส่วนประสมทางการตลาดของ Lauterborn (1990) ในด้านความต้องการของผู้บริโภค (Consumer Wants and Needs) ซึ่งเป็นการผลิตสิ่งที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ที่ต้องผลิตสินค้าที่สามารถขายได้และตรงตามความต้องการ

5) Easiness (ความสะดวกสบาย)

ผู้ปกครองและนักเรียนให้ความสำคัญกับความสะดวกสบายอย่างมาก เนื่องจากช่วยให้เกิดความสะดวกในการใช้บริการได้มากกว่าการเรียนที่สถาบันหรือโรงเรียนสอนดนตรี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สโรชา แก้วคำ (2558) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ผู้ปกครองเลือกให้เด็กเรียนพิเศษศิลปะ พบว่าปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองมากที่สุดคือสถานที่ตั้งและเวลาในการเรียนการสอนที่มีความสะดวกสบาย เนื่องจากนักเรียนไม่สามารถเดินทางไปเรียนได้ด้วยตัวเองจึงเลือกโรงเรียนที่ผู้ปกครองมีความสะดวกในการไปรับไปส่งมากกว่า เป็นไปตามแนวคิดของ Lauterborn (1990) ด้านความสะดวกในการซื้อ (Convenience to Buy) ที่เกี่ยวข้องกับช่องทางการจัดจำหน่ายที่ช่วยเพิ่มความสะดวกในการซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภค

6) Extra Service (การบริการที่นอกเหนือจากการสอน)

ความทุ่มเทและการให้บริการในเวลาทีนอกเหนือจากเวลาในการเรียนการสอนตามปกติของครูสอนดนตรีอิสระ เช่น การให้คำปรึกษานอกเวลา ที่ทำให้เกิดความพึงพอใจและแสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่ของครู ซึ่งเป็นบริการพิเศษที่ช่วยสนับสนุน

ให้นักเรียนมีทักษะและมีความรู้ที่เพิ่มมากขึ้น ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่นักเรียนแม้ไม่ได้อยู่ในเวลาให้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประชญา แสงโคตร (2558) ที่พบว่า การให้บริการของบุคคลากรเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในระดับมากกับการตัดสินใจเลือกเรียนดนตรี ศิลปะและเต้นของกลุ่มตัวอย่าง และสอดคล้องกับแนวคิดส่วนประสมทางการตลาดของ Lauterborn (1990) ในด้านความต้องการของผู้บริโภค (Consumer Wants and Needs) ในการส่งมอบสินค้าและบริการที่ผู้บริโภคสามารถซื้อไปใช้เพื่อแก้ปัญหาของพวกเขา (Consumer Solution) หรือเพื่อตอบสนองต่อความต้องการในการใช้งานที่จะได้รับจากสินค้าหรือบริการนั้น ๆ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ครูสอนดนตรีอิสระควรให้ความสำคัญกับคุณภาพการสอน การคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน การมุ่งเป้าหมายในการเรียนและวัดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายนั้น ความเอาใจใส่และให้บริการที่มากกว่าความคาดหวังของผู้ปกครองและนักเรียน ถือเป็นหลักสำคัญที่นำมาสู่ความรู้สึกรักคุณค่าในการใช้บริการ
2. ครูสอนดนตรีอิสระควรประชาสัมพันธ์และสร้างชื่อเสียงให้กับตนเองในแวดวงดนตรีให้เป็นที่ประจักษ์ จะสามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษานี้เป็นการศึกษาถึงเส้นทางและปัจจัยในการดำเนินธุรกิจของครูดนตรีอิสระ ซึ่งเป็นการศึกษาในกลุ่มผู้ที่ประกอบอาชีพครูเพียงกลุ่มเดียว โดยมีจำนวนของผู้ให้ข้อมูลสำคัญเฉพาะในพื้นที่หนึ่ง ดังนั้นควรมีการขยายจำนวนของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาให้มีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น และศึกษาในเขตพื้นที่อื่นร่วมด้วยเพื่อจะทำให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำมาใช้ในการเปรียบเทียบและเห็นถึงข้อแตกต่างระหว่างปัจจัยที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ณธิพัฒน์ วชิรชัยเกียรติ. (2552). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกเรียนดนตรีสากลของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร**. สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (บธ.ม.), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธัญญ์วี วัฒนากร. (2557). **ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการของผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานเข้าเรียนโรงเรียนดนตรีเอกชน หลักสูตรวิชาขับร้องในเขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ดุริยางคศาสตร์มหาบัณฑิต (ดศ.ม.), มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทัศน์ยานารถ ลิ้มสุทธิวันภูมิ. (2555). คุณลักษณะพึงประสงค์ของครูตามความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์คณะบัญชี มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. **วารสารสุทธิปริทัศน์**, 26(78), 143–166.
- ปรัชญา แสงโคตร. (2558). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกเรียนดนตรี คีลปะและเต้นของผู้ใช้บริการโรงเรียนอัสสัมชัญ**. ใน **ประชุมวิชาการทางธุรกิจและนวัตกรรมทางการจัดการระดับชาติและนานาชาติ ประจำปี 2558** 1652 – 1659. ขอนแก่น: วิทยาลัยบัณฑิตศึกษากิจการ มหาววิทยาลัยขอนแก่น.
- วิจิตร ศรีสอาน. (2553). **กรณีศึกษา: การปฏิบัติการดำเนินงานของสภามหาวิทยาลัย [สไลด์พาวเวอร์พอยต์]**. บรรยายในการประชุมวิชาการ เรื่อง บทบาทของสภามหาวิทยาลัยในการปฏิรูปอุดมศึกษาไทย, ศูนย์ประชุมสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์, กรุงเทพฯ. สืบค้นจาก <https://library.stou.ac.th/odi/wichit/work-4-1.html>
- วรรณเทพ หาญกล้า. (2539). **โรงเรียนดนตรีเอกชน: การศึกษาสภาพปัญหาการเรียนการสอน**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.), มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิริพร อยู่แก้ว. (2560). **กลยุทธ์การพัฒนาธุรกิจโรงเรียนดนตรีตามอัยาศัยในเขตอำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี**. วิทยานิพนธ์ดุริยางคศาสตร์มหาบัณฑิต (ดศ.ม.), มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุกรี เจริญสุข. (2546). **เสียงและระบบเสียงดนตรีไทย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุปมา พันธสอาด. (2562). **การตัดสินใจเลือกโรงเรียนสอนเต้นและดนตรีของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร**. การค้นคว้าแบบอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (บธ.ม.), มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- สโรชา แก้วคำ. (2558). **ปัจจัยที่ผู้ปกครองเลือกให้เด็กเรียนพิเศษศิลปะ**. การค้นคว้าแบบอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (บธ.ม.), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมเพชร ไชยวุฒิ. (2540). **แรงจูงใจในการเลือกประกอบอาชีพของบัณฑิตคณะแพทยศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ และเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (ร.ม.), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมศักดิ์ หงษ์สุวรรณ และ กรวีร์ ชัยอมรไพศาล. (2561). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกเรียนสถาบันสอนภาษาต่างประเทศ อพเอนด์ อคาเดมี จังหวัดเชียงใหม่. **วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ**, 28(1), 151-166.
- อรทัย สุทัศน์. (2553). **การวิเคราะห์โครงสร้างตลาดของโรงเรียนกวดวิชาในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร**. สารนิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต (ศ.ม.), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Booms, B. & Bitner, M. (1981). **Marketing Strategies and Organizational Structures for Service Firms Marketing of Services**. Chicago: American Marketing Association.
- Hessong, Robert F. & Thomas H. Weeks. (1987). **Introduction to Education**. New York: Mcmilland Publishing.
- Holland, J. L. (1973). **Making vocational choices: A theory of careers**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Hoppock, R. (1935). **Job Satisfaction**. New York: Harper and Brothers.
- Kotler & Amstrong. (1990). **Market an Introduction** (Second Edition). New Jersey: Prentice–Hall, Inc.
- Lauterborn, B. (1990). New Marketing Litany: Four Ps Passé: C–Words Take Over. **Advertising Age**, 61(4), 26.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). **Qualitative data analysis: An expanded sourcebook** (2nd ed.). CA: Sage Publications, Inc.

กลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าผลิตภัณฑ์ตาลโตนด จ.เพชรบุรี

The Physical Distribution Strategy of Palm Sugar Products in Phetchaburi Province

ธนิษฐา รัตนพงษ์ปิโย^{1*}

Taninrat Rattanapongpinyo^{1*}

¹ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดเพชรบุรี 76120

¹ Faculty of Management Science, Silpakorn University, Petchaburi 76120

* Corresponding author: taninrata@gmail.com

Received: September 26, 2021; Revised: October 29, 2021; Accepted: November 9, 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าผลิตภัณฑ์ตาลโตนด จ.เพชรบุรี การรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลแบบสะดวก จากกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการในพื้นที่จำนวน 350 ราย รวมทั้งสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐบาล กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง และตัวแทนวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ จำนวนรวมทั้งสิ้น 25 ราย การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอใช้ค่าสถิติบรรยายในรูปของค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ การทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผลการวิจัยพบว่า 1) กลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าที่มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับลักษณะทางกายภาพของผลิตภัณฑ์มากที่สุดคือ การจัดจำหน่ายแบบเลือกสรร 2) การกระจายสินค้าของผู้ผลิตมีต้นทุนค่าขนส่งต่ำเพราะเป็นการจำหน่ายโดยตรง และใช้ระยะเวลาสั้น 3) ผู้ประกอบการไม่สามารถนำวิธีการกระจายสินค้าผลิตภัณฑ์ตาลโตนด มาใช้กับสินค้าเกษตรอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้ และ 4) ต้นทุนการกระจายสินค้ามีได้เป็นปัญหาสำคัญสำหรับผลิตภัณฑ์ตาลโตนด แต่ปัญหาสำคัญคือการขาดแคลนวัตถุดิบ ทั้งนี้ การบริหาร

ความเสี่ยงด้านการกระจายสินค้าเป็นกลยุทธ์ที่จะส่งเสริมให้สามารถปรับปรุงขั้นตอนการทำงาน และการจัดสรรทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

คำสำคัญ: กลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้า ผลิตภัณฑ์ตาลโตนด จังหวัดเพชรบุรี

Abstract

This research was a quantitative and qualitative form and purposed to study the physical distribution strategy of Palm Sugar Products in Phetchaburi Province. Data collecting were questionnaires from 350 samples of local Palm Sugar products entrepreneurs in selective areas by convenient sampling method together with interviewing 25 informant persons, including; local government officers, related people and representative of the community enterprise groups. Data was analysed and shown in the forms of mean, standard deviation, and percentage. And research hypothesis assumption was tested by ANOVA and Multiple regression analysis. Moreover, for qualitative research, the researcher used content analysis method from key informants' data.

Research finding showed that 1. The product distribution form that appropriate and consistent with the physical distribution strategy of Palm Sugar products was Selective Distribution. 2. In each form of product distribution, it had low cost of transportation owing to almost were direct sales and dispensed in short time. 3. The entrepreneur could not develop and apply the same product distribution way to another closed-up agricultural product. And 4. Cost of product distribution was not a vital problem for Palm Sugar products but a supply shortage was more serious one. By risk management in the Physical Distribution Strategy, it supported to work improvement and made more efficacy in resource allocations.

Keywords: Distribution form strategy, Palm sugar products, Phetchaburi province

บทนำ

การพัฒนาประเทศนับแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, 2555) กำหนดยุทธศาสตร์ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคเกษตรกรรม โดยเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มในทุกขั้นตอนการผลิต สนับสนุนเกษตรกรและผู้ประกอบการนำ ความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมบนฐานความคิดสร้างสรรค์ มาใช้กับสินค้าผลิตภัณฑ์การเกษตรและอาหาร เนื่องด้วยประเทศไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม วิถี การเกษตรเป็นรากฐานที่สำคัญในการดำเนินชีวิตของคนไทยสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน เช่นเดียวกับอีกหลายสังคมที่การดำรงชีวิตของคนไทยมีความเกี่ยวข้องกับพืชเป็นอย่างมากตั้งแต่ อดีตถึงปัจจุบันทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยคนในแต่ละท้องถิ่นรู้จักนำเอาพืชชนิดต่าง ๆ มาใช้ ประโยชน์หลากหลายต่อเนื่องกันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ การจะใช้ประโยชน์ จากพืชชนิดใดย่อมขึ้นกับชนิดของพืชที่เจริญงอกงามและมีอยู่มากในท้องถิ่น และขึ้นอยู่กับ ความสามารถในการจัดการของคนในสังคม (Rattanapongpinyo T., 2019) ซึ่งก่อให้เกิดวัฒนธรรม และภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพที่เป็นเอกลักษณ์

ในบรรดาพืชต่าง ๆ ที่คนไทยนำมาใช้ประโยชน์นั้น “ตาลโตนด” เป็นพืชที่รู้จักกันมา เป็นเวลานาน และนำมาใช้ประโยชน์ในลักษณะต่าง ๆ โดยเจือจันทร์ ด่านสีบลกุล (2546) ได้กล่าวถึง “ตาลโตนด” ว่าเป็นพืชเศรษฐกิจอย่างหนึ่งของภาคใต้ ตาลโตนดให้คุณประโยชน์ หลายด้านด้วยกันคือ ช่วยสร้างอาชีพให้กับเกษตรกรในการแปรรูปตาลโตนด ทำให้เกษตรกร สามารถพึ่งพาตนเองได้ และสร้างโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น คนไทยพื้นบ้านรู้จักและ ค้นเคยกับตาลโตนดมาแต่อดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ประโยชน์ด้านการบริโภค โดยนำ ตาลโตนดมาใช้เป็นส่วนประกอบ เครื่องดื่ม อาหารหวาน อาหารคาว และเครื่องปรุงรส นอกจากนี้ แล้ว ภาคใต้ของประเทศไทยมีลักษณะภูมิประเทศที่ต่างจากภูมิภาคอื่นอย่างชัดเจน กล่าวคือ มีลักษณะเป็นคาบสมุทรทอดยาวจากเหนือสู่ใต้ ทางด้านตะวันออกติดกับทะเลอ่าวไทย ทางด้าน ตะวันตกติดกับทะเลอันดามัน มีทะเลสาบ และมีแม่น้ำลำคลองมากมาย ภาคใต้จึงมีบริเวณที่เป็น ริมน้ำและปากแม่น้ำอยู่หลายแห่ง นอกจากนั้นภาคใต้ยังมีภูมิอากาศชุ่มชื้นมีฝนตกตลอดปี จากลักษณะของภูมิประเทศและภูมิอากาศดังกล่าวทำให้ภาคใต้และพื้นที่ใกล้เคียงมีต้นตาลโตนด เติบโตขึ้น และเจริญงอกงามเป็นจำนวนมากหลายแห่ง โดยเฉพาะจังหวัดเพชรบุรี (สมพร ประกอบชาติและคณะ, 2559) ซึ่งถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์อุดมไปด้วย ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และแหล่งท่องเที่ยว ที่มีความโดดเด่นเป็น เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

ผลิตภัณฑ์ตาลโตนดเป็นที่นิยมในหมู่นักท่องเที่ยว และบุคคลทั่วไป ประกอบกับปัจจุบันคนจำนวนมากหันมาบริโภคผลผลิตที่มาจากธรรมชาติ ทำให้ผลิตภัณฑ์ตาลโตนดเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้ให้กับจังหวัดเพชรบุรี แต่ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการแปรรูปจากตาลโตนดบางชนิดมีอายุการเก็บรักษาที่สั้น ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการกระจายสินค้าและการขนส่ง จนบางครั้งทำให้ชาวสวนขายผลิตภัณฑ์ได้ในราคาที่ต่ำและขาดอำนาจในการต่อรองเนื่องจากเงื่อนไขต่าง ๆ ของพ่อค้าคนกลาง โดยเฉพาะเจ้าของสวนตาลโตนดที่มีขนาดเล็ก การตลาดยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เกษตรกรมักคำนึงถึงการขายผลผลิตจากตาลโตนดเฉพาะหน้าเป็นหลัก โดยไม่ได้เน้นถึงการวางแผนการตลาด และการกระจายสินค้าที่มีประสิทธิภาพ การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนากลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าผลิตภัณฑ์ตาลโตนด จังหวัดเพชรบุรี เพื่อช่วยให้เกษตรกรสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Rattangpongpinyo T., 2017) จากการตัดสินใจเลือกช่องทางกระจายสินค้าได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ในการรักษาคุณภาพผลิตภัณฑ์ และลดต้นทุนขนส่งรวมทั้งเวลาในการจัดส่งผลิตภัณฑ์ รวมทั้งการวิเคราะห์ต้นทุนการกระจายสินค้า เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงขั้นตอนการทำงานและการจัดสรรทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น อันจะเป็นการแก้ปัญหาพื้นฐานที่สำคัญของผลิตภัณฑ์และชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าที่มีความเหมาะสมสำหรับผลิตภัณฑ์ตาลโตนด จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อเลือกทำเลสถานที่ใช้ในการกระจายสินค้าที่สามารถรักษาคุณภาพผลิตภัณฑ์ และลดต้นทุนขนส่งรวมทั้งเวลาในการจัดส่งผลิตภัณฑ์ตาลโตนด จังหวัดเพชรบุรี
3. เพื่อพัฒนาวิธีบริหารจัดการการกระจายสินค้าที่สามารถประยุกต์กับผลิตภัณฑ์การเกษตรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน
4. เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนการกระจายสินค้า เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงขั้นตอนการทำงานและการจัดสรรทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษา กลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าผลิตภัณฑ์ตาลโตนด จ.เพชรบุรี ตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 4 ประการโดยทบทวนวรรณกรรมจากแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา จำแนกเป็นตัวแปรอิสระ ได้แก่

– ลักษณะเฉพาะของกิจการ จำแนกเป็น เงินทุนเริ่มต้นของกิจการ ที่มาของเงินทุนดำเนินงาน ระยะเวลาการดำเนินงาน จำนวนคนงาน ประเภทผลิตภัณฑ์สินค้าหลัก สถานที่ตั้งของแหล่งผลิต ลักษณะลูกค้าหลัก และขนาดพื้นที่ประกอบการ

– ปัจจัยกำหนดกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้า จำแนกเป็น ลักษณะความต้องการของลูกค้า ลักษณะสินค้า คู่แข่งขัน ช่องทางการจัดจำหน่าย และข้อกำหนดทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

– ตัวแปรตาม แบ่งออกเป็น ตัวแปรตามขั้นกลาง คือ กลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้า จำแนกเป็น การจัดจำหน่ายแบบทั่วถึง การจัดจำหน่ายแบบเลือกสรร และการจัดจำหน่ายแบบผูกขาด และตัวแปรตามสุดท้าย คือ ประสิทธิภาพการกระจายสินค้า จำแนกเป็น ความรวดเร็วและถูกต้อง ความมีมาตรฐานของสินค้า ความสามารถในการควบคุมค่าใช้จ่าย และความสามารถพัฒนาการให้บริการ

2. ขอบเขตด้านพื้นที่และประชากร

ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ จากผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการในพื้นที่ศึกษาการผลิตและการกระจายสินค้าผลิตภัณฑ์ตาลโตนด จังหวัดเพชรบุรี โดยเฉพาะในเขตที่มีการผลิตตาลโตนดมากที่สุด คือ เขต อำเภอบ้านลาด อำเภอเมือง อำเภอบำเหน็จณรงค์ และอำเภอบำเหน็จณรงค์ นอกจากนี้จะทำการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐในพื้นที่ กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง และตัวแทนวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่ดังกล่าวด้วย

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษานี้ใช้ระยะเวลา 18 เดือน ระหว่างเดือนตุลาคม 2562 ถึงเดือนมีนาคม 2564 โดยแยกเป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากนั้นจะทำการประมวลผล วิเคราะห์ข้อมูลและเขียนรายงานการศึกษา

สมมติฐาน

1. ลักษณะเฉพาะของกิจการที่แตกต่างกันส่งผลต่อกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าต่างกัน
2. ปัจจัยกำหนดกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าส่งผลต่อกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้า
3. กลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าส่งผลต่อประสิทธิภาพการกระจายสินค้า

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ประโยชน์ทางวิชาการ

- ทำให้ทราบถึงกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าที่มีความเหมาะสมสำหรับผลิตภัณฑ์ตาลโตนด จังหวัดเพชรบุรี
- ทำให้ทราบถึงการเลือกทำเลสถานที่ใช้ในการกระจายสินค้าที่สามารถรักษาคุณภาพผลิตภัณฑ์และลดต้นทุนขนส่งรวมทั้งเวลาในการจัดส่งผลิตภัณฑ์ตาลโตนด จังหวัดเพชรบุรี
- ทำให้ทราบถึงการพัฒนาวិธีบริหารจัดการการกระจายสินค้าที่สามารถประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์การเกษตรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน
- ทำให้ทราบถึงการวิเคราะห์ต้นทุนการกระจายสินค้า เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงขั้นตอนการทำงานและการจัดสรรทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ประโยชน์ทางปฏิบัติ

ภาคธุรกิจเอกชนผู้ประกอบการสินค้าผลิตภัณฑ์ตาลโตนด และผลิตภัณฑ์การเกษตรที่ใกล้เคียงในจังหวัดเพชรบุรี และพื้นที่อื่นๆ สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้า การคัดเลือกทำเลที่ใช้ในการกระจายสินค้า และการวิเคราะห์ต้นทุนการกระจายสินค้า ขณะเดียวกันหน่วยงานภาครัฐบาลที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปประกอบการพิจารณา ในการกำหนดนโยบายเพื่อสนับสนุนกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

ทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมเพื่อใช้ในการดำเนินโครงการวิจัย เรื่อง กลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าผลิตภัณฑ์ตาลโตนด จ.เพชรบุรี นั้นประกอบด้วยทฤษฎี และแนวคิดที่สำคัญ ดังนี้

1. การขนส่งสินค้า

การเลือกวิธีการขนส่งมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยในการตัดสินใจ ในการใช้รูปแบบการขนส่งสินค้าจากแหล่งจัดส่งต่าง ๆ ไปยังผู้รับที่อยู่ในแต่ละที่ และเพื่อลดต้นทุนรวมของการผลิตและการขนส่งทุก ๆ บริษัทที่มีเครือข่ายในการจัดส่งวัตถุดิบหรือสินค้า (ค่านายอภิปรัชญาสกุล, 2560: 119) หลักเกณฑ์การเลือกวิธีการขนส่งประกอบด้วย การพิจารณาประเภทของการขนส่ง และค่าใช้จ่ายในการขนส่งแต่ละวิธี ได้แก่

- ลักษณะของผลิตภัณฑ์ (Product Characteristic) ได้แก่ ความคงทนของผลิตภัณฑ์ รวมทั้งน้ำหนักและขนาดของผลิตภัณฑ์

- ความกว้างขวางที่บริการด้านการขนส่งไปถึง (Availability of Services)

- ความไว้วางใจได้ของบริการการขนส่ง (Dependability of Services)

- ความรวดเร็วในการขนส่ง (Speed)

- ความถี่ในการใช้ (Frequency of Services)

- ลักษณะสินค้าที่ต้องดูแลพิเศษ (Operational Capabilities)

- การกำกับดูแลการขนส่ง (Regulation) โดยกฎ ระเบียบต่าง ๆ ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

- ค่าใช้จ่ายในการขนส่ง (Transportation Cost) ค่าใช้จ่ายในการขนส่งประกอบด้วยรายการ

2. กลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้า

ช่องทางการตลาด หรือที่มักเรียกกันว่า ช่องทางการจัดจำหน่าย หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการย้ายสินค้าจากโรงงานไปสู่ผู้บริโภคอย่างมีประสิทธิภาพ และในบางกรณีมีความหมายรวมถึง การเคลื่อนย้ายวัตถุดิบจากแหล่งต่าง ๆ มาสู่โรงงานเพื่อทำการผลิต และนำไปสู่การจัดจำหน่ายแก่ลูกค้าต่อไป (สุวิทย์ นามบุญเรือง, 2560: 10) การศึกษาช่องทางการจัดจำหน่าย ที่เน้นถึงการบริหารช่องทางการตลาด หมายถึง กลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้า แบ่งออกเป็น 3 กลยุทธ์ ได้แก่

- การจัดจำหน่ายแบบทั่วถึง (Intensive Distribution) เป็นการกระจายสินค้าโดยใช้ผู้ค้าส่งและผู้ค้าปลีกให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ซึ่งถือเป็นวิธีการที่นิยมใช้กันมากในการจัดจำหน่ายสินค้าประเภทสินค้าสะดวกซื้อ (Convenience Goods) และกิจการมีวัตถุประสงค์ที่จะกระจายสินค้าให้ครอบคลุมตลาดอย่างทั่วถึง มีตลาดเป้าหมายอยู่ที่ตลาดมวลชน (Mass Market)

- การจัดจำหน่ายแบบเลือกสรร (Selective Distribution) เป็นการกระจายสินค้าโดยใช้ผู้ค้าส่งและผู้ค้าปลีกจำนวนพอประมาณ โดยมีจำนวนอยู่ระหว่างการจัดจำหน่ายแบบผูกขาด กับการจัดจำหน่ายแบบทั่วถึง กิจการจะเลือกร้านค้าที่เหมาะสมกับสินค้าและลูกค้า มีการเลือกร้านค้าจำหน่ายบางจุด บางพื้นที่เท่านั้น ไม่ได้ลงทุกพื้นที่ ส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าประเภทสินค้าเลือกซื้อ (Shopping Goods)

- การจัดจำหน่ายแบบผูกขาด (Exclusive Distribution) เป็นการกระจายสินค้าโดยใช้ผู้ค้าส่งและผู้ค้าปลีกเพียงหนึ่งรายต่อหนึ่งอาณาเขต โดยจะให้เอกสิทธิ์แก่พ่อค้าคนกลาง กิจการมักจะกำหนดเงื่อนไขว่า พ่อค้าคนกลางรายนั้นจะไปรับจำหน่ายสินค้าประเภทเดียวกันของผู้ผลิตรายอื่นอีกไม่ได้ ซึ่งเรียกว่า เป็นการทำ Exclusive Dealing สินค้าที่นิยมใช้การจัดจำหน่ายตามวิธีการนี้ส่วนใหญ่เป็นสินค้าเจาะจงซื้อ (Specialty Goods)

3. ต้นทุนการกระจายสินค้า

การกระจายสินค้าเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดส่งวัตถุดิบ และสินค้าสำเร็จรูปไปยังสถานที่ที่ต้องการ ในเวลาที่ต้องการ และให้อยู่ในสภาพที่ต้องการ หรือกล่าวได้ว่า เป็นกลไกเชื่อมโยงระหว่างองค์การธุรกิจการผลิต หรือผู้จำหน่าย กับลูกค้าผู้บริโภค โดยมีหลักการที่เน้นความถูกต้องในการส่งมอบทั้งด้านปริมาณ คุณภาพ และความเร็วทันเวลา ขณะเดียวกันก็ต้องสามารถลดต้นทุนการจัดส่ง และลดปริมาณสินค้าคงคลังได้อีกด้วย

การขนส่งเพื่อกระจายสินค้ามีผู้เกี่ยวข้องที่สำคัญอยู่ 2 กลุ่ม (ค่านาย อภิปรัชญา สกุล, 2556: 8) ได้แก่ ผู้จัดส่ง (Shipper) ซึ่งเป็นผู้ต้องการจะเคลื่อนย้ายสินค้าจากแหล่งผลิตหรือแหล่งจำหน่าย ไปยังผู้บริโภค และ ผู้ทำการขนส่ง (Carrier) ผู้เป็นตัวกลางเคลื่อนย้ายหรือขนส่งสินค้า เมื่อมีการตัดสินใจเกี่ยวกับการขนส่ง ในการกระจายสินค้าผลิตภัณฑ์การเกษตร บทบาทหน้าที่ของผู้จัดส่ง และ ผู้ทำการขนส่งมักดำเนินการร่วมกันโดยผู้ประกอบการ ดังนั้น ต้นทุนการกระจายสินค้าจึงรวมอยู่ที่กิจการของผู้ประกอบการ ต้นทุนที่สำคัญ ได้แก่

- ค่าใช้จ่ายในการขนส่ง เป็นค่าใช้จ่ายที่จ่ายให้กับผู้ทำการขนส่ง สำหรับการขนส่งสินค้าไปให้กับลูกค้า

- ค่าใช้จ่ายสินค้าคงคลัง เป็นค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาสินค้าคงคลังก่อนทำการขนส่ง

- ค่าใช้จ่ายด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อสนับสนุนการจัดเตรียมสินค้าเพื่อขนส่ง หรือแม้แต่การดูแลการเก็บรักษาสินค้าคงคลังก่อนทำการขนส่ง

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตาลโตนด

สุวิมล อังควาณิช และณภสมน นิจรัตน์ (2556) ศึกษาเรื่อง การทำน้ำตาลโตนดในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี: การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม การปรับตัว สู่แนวโน้มการประกอบอาชีพ ผลการศึกษาพบว่า อาชีพการทำน้ำตาลโตนดแบบดั้งเดิมมีแนวโน้มลดลง เพราะถูกกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมและยังมีมิติอื่น ๆ มาร่วมอธิบายรวมเป็น 4 มิติ คือ ด้านสภาพนิเวศ ด้านสังคมวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการศึกษา เกษตรกรมีการปรับตัวโดยลดการทำน้ำตาลโตนด แต่เพิ่มการทำนา พยายามใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ปรับวิธีการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

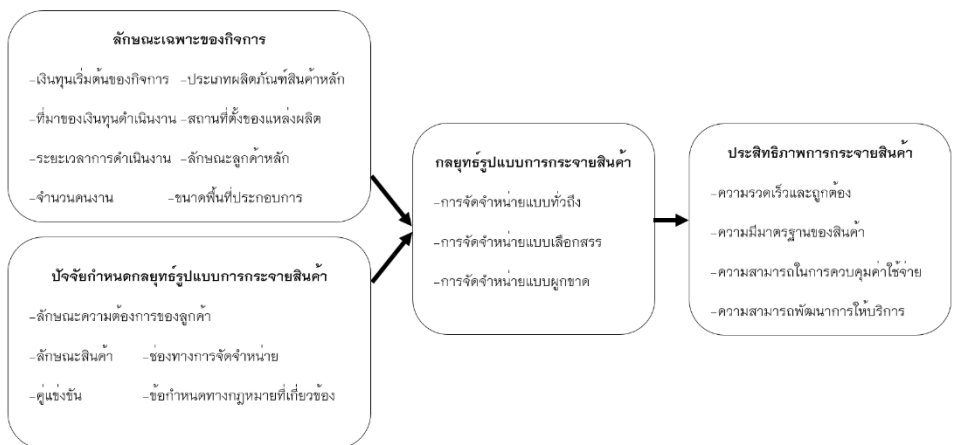
โสฬาร กล่ำสกุล และคงขวัญ ศรีสะอาด (2560) ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ กรณีศึกษา น้ำตาลสดเมืองเพชรบุรี ผลการศึกษาพบว่า การแปรรูปผลิตภัณฑ์น้ำตาลสด ส่วนใหญ่ดำเนินการภายในครอบครัว กระบวนการผลิตยังคงรักษาภูมิปัญญาแบบดั้งเดิม โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณและการส่งเสริมการตลาดจากภาครัฐ สำหรับผู้บริโภคตัดสินใจซื้อน้ำตาลสดพร้อมดื่มด้วยตนเอง ชอบที่ความหอมหวานรสชาติแตกต่างจากธรรมชาติโดยให้ความสำคัญในเรื่องของราคาและคุณภาพ และผลิตภัณฑ์ควรแสดงฉลากที่สื่อความเป็นเอกลักษณ์ของเพชรบุรีและมีมาตรฐานรับรองผลิตภัณฑ์

ธิติมา วงศ์ชีรี และคณะ (2561) ศึกษาเรื่อง ห่วงโซ่มูลค่าของตาลโตนด กรณีศึกษาอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรีปีเพาะปลูก 2560 ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรขาดการบริหารจัดการโซ่มูลค่า ด้านปัจจัยการผลิต แรงงาน คุณภาพ ผลผลิต และการบูรณาการภาครัฐ เอกชน ส่งผลโดยตรงถึงต้นทุนและผลตอบแทน กล่าวได้ว่าหากสามารถบริหารจัดการปัจจัยดังกล่าวได้จะมีส่วนช่วยในการลดต้นทุน และพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ ซึ่งเชื่อมโยงกับความมั่นใจของผู้บริโภค และผลตอบแทนที่เกษตรกรจะได้รับคุ้มค่า

รัตนารณปรีดาคัคคี และรัชชิตา กุฎีศร (2563) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหาร ต้นทุนกลุ่มแปรรูปน้ำตาลโตนดของวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเพชรบุรี ผลการศึกษาพบว่า วิสาหกิจชุมชนให้ความสำคัญกับการบริหารต้นทุน และพบว่าต้นทุนที่วิสาหกิจชุมชนให้ความสำคัญและมีผลต่อการดำเนินธุรกิจมากที่สุด คือ ต้นทุนด้านการผลิต รองลงมาคือ ต้นทุนด้านการเงิน ต้นทุนด้านการจัดการ และต้นทุนด้านการตลาดเป็นลำดับสุดท้าย โดยมี แนวทางการบริหารต้นทุนหลักคือ วิสาหกิจชุมชนให้ความสำคัญกับการบริหารต้นทุนด้านการผลิตมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านการตลาด ด้านการจัดการและด้านการเงิน ตามลำดับ

กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ลักษณะเฉพาะของกิจการ (ศิริญา ดังนฤมิตร, 2558) บัณฑิตกำหนดกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้า (สุชาติ ไตรภพสกุล, 2564: 259) กลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้า (สุวิทย์ นามบุญเรือง, 2560: 95) และ ประสิทธิภาพการกระจายสินค้า (ปรีณา เสนาเก่า และวันชัย รัตนวงษ์, 2551)ผู้วิจัยสามารถ สังเคราะห์กรอบแนวคิดการวิจัย ได้รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ตามภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยการกระจายสินค้าผลิตภัณฑ์ตาลโตนด

วิธีการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ ได้คัดเลือกเขตพื้นที่เขตอำเภอบ้านลาด อำเภอเมือง อำเภอท่า
ยาง และอำเภอชะอำ เป็นพื้นที่ศึกษา เนื่องจากมีผู้ประกอบการ ในรูปของวิสาหกิจ และกลุ่ม
วิสาหกิจเป็นจำนวนมากกว่าเขตอื่น ๆ กล่าวคือ มีปริมาณผลผลิตตาลโตนดร้อยละ 98 และ
จำนวนผู้ผลิตตาลโตนดร้อยละ 97 ในเขตจังหวัดเพชรบุรี (สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบุรี,
2561) นำมาศึกษาเป็นกลุ่มตัวอย่าง จากสถิติจำนวนประชากรผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ตาลโตนดใน
4 เขตอำเภอ ของจังหวัดเพชรบุรี รวมจำนวน 2,412 ราย นำมาคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่
จะทำการสำรวจ ตามวิธีการของยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้จำนวนตัวอย่าง 344 ราย บัดเป็น
จำนวนเต็ม 350 ราย กระจายไปตามอำเภอต่าง ๆ ตามสัดส่วนของประชากรทั้ง 4 อำเภอ โดยมิ
การแจกแจงกลุ่มตัวอย่าง ตามลำดับ ดังนี้

ตารางที่ 1 การกระจายกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละพื้นที่

เขตพื้นที่อำเภอ	ประชากร(คน)	สัดส่วน(ร้อยละ)	จำนวนตัวอย่าง (คน)
บ้านลาด	1,398	58.0	203
เมือง	748	31.0	109
ท่ายาง	143	5.9	21
ชะอำ	123	5.1	17
รวม	2,412	100.0	350

ที่มา: สถิติจำนวนผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ตาลโตนด สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบุรี, 2561

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำหรับ
จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามตารางจำนวน 350 รายโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่มชนิดหลาย
ขั้นตอน (Multi-stage cluster sampling) ตามสัดส่วนประชากรแต่ละอำเภอ และทำการสุ่ม
อย่างง่าย (Simple random sampling) ตามจำนวนขนาดตัวอย่างของแต่ละอำเภอ เพื่อศึกษาวิจัย
เชิงปริมาณ ตลอดจนได้ทำการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อสัมภาษณ์
เพิ่มเติมจากตัวแทนวิสาหกิจชุมชนที่ประกอบธุรกิจผลิตภัณฑ์ตาลโตนดมาไม่ต่ำกว่า 5 ปี และ
มีแรงงานรับจ้างในกิจการจำนวน 5 คนขึ้นไป รวมทั้งสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐในพื้นที่ และ
กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวนรวมทั้งสิ้น 25 ราย ในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเครื่องมือคือ

ตัวผู้วิจัยเอง และใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามประเด็นการศึกษา นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยใช้การค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิด้วยการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย บทความวิชาการ และบรรดาสถิติที่เกี่ยวข้องและมีผู้รวบรวมไว้แล้วมาประกอบ

แบบสอบถามเครื่องมือการวิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และจากงานวิจัยที่รวบรวมมา ภายใต้โครงสร้างแบบสอบถามประกอบไปด้วยกลุ่มคำถาม 5 ส่วน ด้วยกัน จำแนกเป็น ส่วนของคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับ ลักษณะเฉพาะของกิจการ ซึ่งเป็น คำถามประเภทเลือกตอบ (Multiple Choice) ส่วนคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) ได้แก่ ปัจจัยกำหนดกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้า กลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้า และ ประสิทธิภาพการกระจายสินค้า สำหรับส่วนของคำถามปลายเปิด เป็นข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม แบบสอบถามนี้ได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรง และความถูกต้องของเนื้อหา (Validity) ตลอดจนความชัดเจนและการใช้ภาษาที่เหมาะสม ซึ่งมี เกณฑ์วัดผลโดยพิจารณาจากคะแนน Index of Item-Objective Congruence หรือ IOC ผ่านตาม เกณฑ์ คือ 0.89 หลังจากนั้นได้นำแบบสอบถามนี้ไปทดสอบกับผู้ประกอบการผลิตผลิตภัณฑ์ ตาลโตนด จำนวน 30 ราย ซึ่งมีใช้กลุ่มตัวอย่าง ในเขตอำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ก่อนนำมา คำนวณหาค่าความเชื่อมั่นตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach, 1990) เพื่อวัดความน่าเชื่อถือ ของแบบสอบถาม (Reliability) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.94 สำหรับแบบสอบถามในภาพรวมทั้งฉบับ

ข้อมูลจากแบบสอบถามจะนำมาประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และแสดงผลในรูปแบบของ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับข้อมูลจากกลุ่มคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) จะนำผลของค่าเฉลี่ยไปแปลความหมายเป็นค่าระดับ Likert's scale (Likert, 1961 อ้างถึงใน ละเอียด ศิลาน้อย, 2562) แบ่งเป็น 5 ระดับ

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติอ้างอิง แยกเป็น การทดสอบสมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 ลักษณะเฉพาะของกิจการที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อกลยุทธ์รูปแบบ การกระจายสินค้าให้แตกต่างกัน ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance: ANOVA) ในการทดสอบ

สมมติฐานข้อที่ 2 ปัจจัยกำหนดกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้า ส่งผลต่อกลยุทธ์ รูปแบบการกระจายสินค้า ใช้วิธีการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อน (Multiple Regression Analysis) ในการทดสอบ

สมมติฐานข้อที่ 3 กลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้า ส่งผลต่อประสิทธิภาพการกระจายสินค้า ใช้วิธีการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อน (Multiple Regression Analysis) ในการทดสอบ

ผลการวิเคราะห์และการทดสอบสมมติฐานนำไปประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 ส่วนวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 2 ถึงข้อ 4 สรุปและวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนรวมทั้งสิ้น 25 ราย ภายหลังจากการลงพื้นที่ไปศึกษาสภาพที่เป็นจริงของการประกอบการผลิตภัณฑ์ตาลโตนด

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าผลิตภัณฑ์ตาลโตนด จ.เพชรบุรี สามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

ข้อมูลทั่วไป กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณจำนวน 350 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (53.7%) อายุอยู่ระหว่าง 40–50 ปี (72.8%) จบการศึกษาระดับปริญญาตรี (60.2) สถานภาพสมรส (82.3) และมีรายได้ต่อเดือน 20,000 – 40,000 บาท (75.8%)

ประการแรก การศึกษากลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าที่มีความเหมาะสมสำหรับผลิตภัณฑ์ตาลโตนด จ.เพชรบุรี เกษตรกรผู้ประกอบการให้ความเห็นว่า รูปแบบการกระจายสินค้าที่มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับลักษณะทางกายภาพของการกระจายสินค้าผลิตภัณฑ์ตาลโตนดมากที่สุดคือ การจัดจำหน่ายแบบเลือกสรร

ในการทดสอบสมมติฐานว่า ลักษณะเฉพาะของกิจการที่แตกต่างกันส่งผลต่อกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าต่างกัน ผลการทดสอบแสดงให้เห็นตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 การทดสอบลักษณะเฉพาะของกิจการส่งผลต่อกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้า

ลักษณะเฉพาะของกิจการ	ค่า F-test	ค่า Sig.	การแปลผล
เงินทุนเริ่มต้นของกิจการ	0.711	0.546	ไม่แตกต่างกัน
ที่มาของเงินทุนดำเนินงาน	1.420	0.238	ไม่แตกต่างกัน
ระยะเวลาการดำเนินงาน	2.555	0.080	ไม่แตกต่างกัน
จำนวนคนงาน	2.103	0.109	ไม่แตกต่างกัน
ประเภทผลิตภัณฑ์สินค้าหลัก	3.744	0.025*	แตกต่างกัน
สถานที่ตั้งของแหล่งผลิต	1.364	0.054	ไม่แตกต่างกัน
ลักษณะลูกค้าหลัก	4.243	0.031*	แตกต่างกัน
ขนาดพื้นที่ประกอบการ	2.302	0.172	ไม่แตกต่างกัน

* ณ ระดับนัยยะสำคัญ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ลักษณะเฉพาะของกิจการที่แตกต่างส่งผลต่อกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าไม่แตกต่างกัน ยกเว้น เฉพาะ ประเภทผลิตภัณฑ์สินค้าหลัก และ ลักษณะลูกค้าหลัก ที่แตกต่างกันส่งผลต่อกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าแตกต่างกัน

ประเภทผลิตภัณฑ์สินค้าหลัก ได้แก่ วัตถุดิบและผลิตภัณฑ์แปรรูปตาลโตนด ส่งผลต่อกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้า แตกต่างจาก ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตตามคำสั่งซื้อ เฉพาะ อย่างมีนัยยะสำคัญที่ระดับ 0.05 เพราะผู้ผลิตจะต้องเลือกใช้รูปแบบการกระจายสินค้าให้เหมาะสมสอดคล้องกับประเภทผลิตภัณฑ์ที่ตนผลิตออกจำหน่าย เช่น การจัดส่งไปขายให้กับตัวแทนจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตาลโตนด แทนที่จะผลิตและวางจำหน่ายเอง

ลักษณะลูกค้าหลัก ได้แก่ ลูกค้าเฉพาะกิจ ส่งผลต่อกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้า แตกต่างจาก ลูกค้าขายส่ง อย่างมีนัยยะสำคัญที่ระดับ 0.05 เนื่องจาก ลูกค้าเฉพาะกิจมีวิธีการสั่งซื้อและการรับสินค้าหลากหลายวิธี ตามภาวะความต้องการสินค้าในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ ขณะที่ลูกค้าขายส่งผู้ผลิตจะใช้ช่องทางการกระจายสินค้าที่แน่นอนกว่า ซึ่งโดยมากเป็นการสั่งซื้อ และมารับสินค้าจากแหล่งผลิตโดยตรง หรือเลือกวิธีการให้ผู้ผลิตจัดส่งสินค้าไปให้นอกจากนี้จากผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยแสดงให้เห็นว่า กลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการกระจายสินค้า เรียงตามลำดับอิทธิพลการส่งผล ได้แก่ การจัดจำหน่ายแบบเลือกสรร การจัดจำหน่ายแบบผูกขาด และการจัดจำหน่ายแบบทั่วถึง แสดงให้เห็นตามตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 กลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าส่งผลต่อประสิทธิภาพการกระจายสินค้า

กลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้า	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่	1.245	0.250		4.985	0.000
การจัดจำหน่ายแบบทั่วถึง (IND)	0.132	0.037	0.251	3.581	0.000*
การจัดจำหน่ายแบบเลือกสรร (SED)	0.295	0.601	0.357	4.392	0.000*
การจัดจำหน่ายแบบผูกขาด (EXD)	0.279	0.058	0.335	4.819	0.000*

F-Value = 46.312

Adjusted R² = 0.723

Durbin-Watson = 2.057

* ณ ระดับนัยยะสำคัญ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า กลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าเหล่านี้มีอธิบายการเปลี่ยนแปลงของประสิทธิภาพการกระจายสินค้าได้ร้อยละ 72.3 โดยพิจารณาจากค่า Adjusted R² ณ ระดับความเชื่อมั่น 0.95

ในการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการกระจายสินค้า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับการประเมินด้านต่างๆ เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยดังนี้คือ ความมีมาตรฐานของสินค้า ($\bar{x}$ = 3.66, SD = 0.80) ความรวดเร็วและถูกต้อง ($\bar{x}$ = 3.62, SD = 0.76) ความสามารถในการพัฒนาการให้บริการ ($\bar{x}$ = 3.41, SD = 0.79) และความสามารถในการควบคุมค่าใช้จ่าย ($\bar{x}$ = 3.32, SD = 0.71) เรียงตามลำดับ เหตุผลสำคัญก็คือ สินค้าผลิตภัณฑ์ตาลโตนดต้องการความสะดวก และได้มาตรฐานการผลิตเป็นที่ยอมรับของลูกค้า ส่วนขั้นตอนการกระจายสินค้า ถ้าเกษตรกรผู้ผลิตทำการจำหน่ายเอง หรือลูกค้ามารับสินค้า ณ แหล่งผลิตก็จะลดปัญหาขั้นตอนและระยะเวลาการขนส่งสินค้าไปได้ สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าดังกล่าว เรียงตามลำดับอิทธิพลการส่งผล ได้แก่ ลักษณะความต้องการของลูกค้า ลักษณะสินค้า ช่องทางการจัดจำหน่าย คู่แข่งขัน และข้อกำหนดทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แสดงให้เห็นตามตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 ปัจจัยกำหนดกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าส่งผลกระทบต่อกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้า

ปัจจัยกำหนดกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้า	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่	0.452	0.306		1.476	0.000
ลักษณะความต้องการของลูกค้า (DEM)	0.245	0.084	0.229	2.807	0.006*
ลักษณะสินค้า (PRO)	0.233	0.071	0.252	3.259	0.001*
คู่แข่งชั้น (CPP)	0.186	0.058	0.241	3.190	0.002*
ช่องทางการจัดจำหน่าย (CHN)	0.228	0.077	0.223	2.967	0.004*
ข้อกำหนดทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (REG)	0.164	0.821	0.212	2.154	0.001*

F-Value = 36.732

Adjusted R² = 0.635 Durbin-Watson = 1.875

* ณ ระดับนัยยะสำคัญ 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่า ปัจจัยกำหนดกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าส่งผลกระทบต่อกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้า ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้มีอธิบายการเปลี่ยนแปลงของกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าได้ร้อยละ 63.5 โดยพิจารณาจาก ค่า Adjusted R² ณ ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยปัจจัยกำหนดกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าที่ส่งผลกระทบต่อกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าเรียงตามลำดับอิทธิพลการส่งผล ได้แก่ ลักษณะความต้องการของลูกค้า ลักษณะสินค้า ช่องทางการจัดจำหน่าย คู่แข่งขัน และข้อกำหนดทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ประการที่สอง การเลือกทำเลสถานที่ใช้ในการกระจายสินค้าที่สามารถรักษาคุณภาพผลิตภัณฑ์ และลดต้นทุนขนส่งรวมทั้งเวลาในการจัดส่งผลิตภัณฑ์ตาลโตนด จังหวัดเพชรบุรี เนื่องจากในแต่ละรูปแบบของการกระจายสินค้าผู้ผลิตมีต้นทุนค่าขนส่งเพียงเล็กน้อย เพราะส่วนใหญ่คือร้อยละ 70 เป็นการจำหน่ายโดยตรง ส่วนที่เหลือเป็นการฝากขายในร้านค้าของฝากในชุมชนร้อยละ 20 รวมทั้งจำหน่ายให้กับผู้ประกอบการที่อยู่ต่างจังหวัดร้อยละ 10 และผลจากการจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ตาลโตนดได้ในระยะเวลายาว ผู้ผลิตจึงไม่มีแม้แต่ต้นทุนการรักษาสินค้าให้คงสภาพเดิม

ประการที่สาม การพัฒนาวิธีบริหารจัดการการกระจายสินค้าที่สามารถประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์การเกษตรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน พบว่า ผู้ประกอบการไม่สามารถทำการพัฒนาวิธีบริหารจัดการการกระจายสินค้าผลิตภัณฑ์ตาลโตนด เพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์

การเกษตรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวได้ เนื่องจากมีความแตกต่างกันในแทบทุกประเด็นพิจารณา ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย การแปรรูปผลิตภัณฑ์ ความได้เปรียบของผลิตภัณฑ์ ความเสียเปรียบของผลิตภัณฑ์ ต้นทุนการผลิต และรูปแบบการขนส่ง ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์การเกษตรทั้งสองประเภทมีการจัดการกระจายสินค้าที่แตกต่างกันอย่างมาก

และประการสุดท้าย การวิเคราะห์ต้นทุนการกระจายสินค้าเพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงขั้นตอนการทำงานและการจัดสรรทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ต้นทุนการกระจายสินค้ามิได้เป็นปัญหาสำคัญสำหรับการผลิตในผลิตภัณฑ์ตาลโตนด เนื่องจากมีฐานกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่ชัดเจน และสามารถจำหน่ายได้หมดในระยะเวลาอันสั้น ต้นทุนวัตถุดิบ และการขาดแคลนวัตถุดิบต่างหากที่เป็นอุปสรรคสำคัญของการผลิต จากตัวเลขต้นทุนค่าขนส่งซึ่งคิดเป็นร้อยละ 9.7 ของต้นทุนรวม และส่งผลต่อการผลิตและการจำหน่ายไม่มากเท่ากับต้นทุนประเภทอื่น ๆ ผลผลิตจึงไม่กังวลกับการควบคุมต้นทุนด้านนี้ ซึ่งต่างจากต้นทุนค่าแรงงานขึ้นตาลและเคียวตาล ที่นับวันจะหาคนในวัยแรงงานมาประกอบอาชีพนี้ได้น้อย นอกเหนือจากต้นทุนวัตถุดิบที่เกษตรกรเป็นผู้เพาะปลูกตาลโตนดเอง และจำเป็นต้องจัดหาวัตถุดิบเพิ่มเติมในกรณีที่ไม่เพียงพอ ก็จะทำให้เกิดต้นทุนวัตถุดิบเพิ่มขึ้นได้

สำหรับกลยุทธ์ที่จะส่งเสริมให้สามารถปรับปรุงขั้นตอนการทำงาน และการจัดสรรทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้แก่ การระบุด้านทุนการกระจายสินค้าที่สำคัญเพื่อหาสาเหตุและทำความเข้าใจกับปัญหาที่เกิดขึ้น การประเมินโอกาสการเกิดต้นทุนแต่ละประเภทและผลกระทบต่อภาระดำเนินงานของธุรกิจเพื่อลำดับความสำคัญเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหา การเลือกบริหารต้นทุนการกระจายสินค้าที่มีระดับความรุนแรงของปัญหามากที่สุดเรียงตามลำดับและจัดการด้วยวิธีการที่เหมาะสม การตรวจสอบและติดตามแผนการปรับปรุงขั้นตอนการทำงานและการจัดสรรทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และการประเมินผลการจัดการต้นทุนการกระจายสินค้าที่ผ่านมาเพื่อศึกษาบทเรียนซึ่งจะได้นำมาใช้ประโยชน์ต่อไป

สรุปผลและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่ได้นำเสนอมาสามารถสรุปและอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้ คือ
กลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าผลิตภัณฑ์ตาลโตนด ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าที่มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับลักษณะทางกายภาพของการกระจายสินค้าผลิตภัณฑ์ตาลโตนดมากที่สุดคือ การจัดจำหน่ายแบบเลือกสรร ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการกระจายสินค้าเป็นลำดับแรก ผลการวิจัยในประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของรสสุคนธ์ แยมทองคำ และคณะ (2561) ที่พบว่า สินค้าเกษตรมักมีปัญหาเรื่องการจัดจำหน่าย เนื่องจากต้องรักษาความสด สะอาด อยู่ในคุณภาพมาตรฐานจนถึงมือผู้บริโภค จึงต้องเลือกสรรตัวแทนจำหน่ายที่มีใช้คนกลางทั่วไป แต่ต้องสามารถเป็นตัวแทนของผู้ผลิตได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างเครือข่ายการกระจายสินค้า (ณัฐพล บัวเปลี่ยนสี และคณะ, 2561 สุภาพร คำเตจา และคณะ, 2562 และ สดราญนิตย์ เล็กสุทธิ และพงศ์ศิริ ปิตรัตน์เจริญกุล, 2563) ประกอบกับกลุ่มลูกค้าผู้บริโภคมีลักษณะเฉพาะจำเป็นต้องสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้าเหล่านี้ ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อกลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าที่มีความสำคัญ 3 ลำดับแรก คือ ลักษณะความต้องการของลูกค้า ลักษณะสินค้า และช่องทางการจัดจำหน่าย

การเลือกทำเลสถานที่ใช้ในการกระจายสินค้าที่สามารถรักษาคูณภาพผลิตภัณฑ์และลดต้นทุนขนส่งรวมทั้งเวลาในการจัดส่งผลิตภัณฑ์ตาลโตนด ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะทางกายภาพของผลิตภัณฑ์ตาลโตนด ทำให้ผู้ผลิตไม่สามารถจัดตั้งแหล่งกระจายสินค้าที่ไกลจากแหล่งผลิตได้มากนัก ซึ่งลักษณะการกำหนดสถานที่ใช้ในการกระจายสินค้าดังนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรธิดา ศิริเลี้ยง และปารวี จารุพันธ์ (2562) ที่พบว่า การเลือกใช้ศูนย์กระจายสินค้าขนาดย่อยใกล้กับแหล่งผลิตเพื่อลดระยะทางการขนส่งสินค้า จะช่วยลดต้นทุนการขนส่งสินค้าลง และต้นทุนค่าขนส่งมีโอกาสดลดลงได้กว่าร้อยละ 40.0

การพัฒนาวิธีบริหารจัดการการกระจายสินค้าที่สามารถประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์การเกษตรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์รูปแบบการกระจายสินค้าที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการกระจายสินค้าผลิตภัณฑ์ตาลโตนดมากที่สุด ได้แก่ การจัดจำหน่ายแบบเลือกสรร ผู้ประกอบการไม่สามารถทำการพัฒนาวิธีบริหารจัดการการกระจายสินค้าผลิตภัณฑ์ตาลโตนด เพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์การเกษตรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้ด้วยสาเหตุที่กล่าวมาแล้ว โดยประเด็นสำคัญที่สุดคือ ในแต่ละรูปแบบของการกระจายสินค้าผลิตภัณฑ์ตาลโตนด ผู้ผลิตแทบจะไม่มีต้นทุนค่าขนส่งเลยเพราะส่วนใหญ่เป็นการจำหน่าย

โดยตรง และสามารถทำการจำหน่ายได้ในระยะเวลาสั้น ขณะที่ผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว จากการศึกษาของกนกพัชร กอประเสริฐ และคณะ (2562) พบว่า ต้นทุนของกิจกรรมกลางน้ำด้านการขนส่งและกระจายมะพร้าวคิดเป็นร้อยละ 21.0 สูงที่สุดในบรรดาต้นทุนโลจิสติกส์ทั้งหมด

สำหรับการวิเคราะห์ต้นทุนการกระจายสินค้า เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงขั้นตอนการทำงานและการจัดสรรทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ผลการวิจัยพบว่า แม้ต้นทุนการกระจายสินค้ามิได้เป็นปัญหาสำคัญสำหรับการผลิตในผลิตภัณฑ์ตาลโตนด แต่จากการระดมความเห็นของกลุ่มผู้ผลิต ก็ได้สรุปให้เห็นแนวทางที่จะส่งเสริมให้สามารถปรับปรุงขั้นตอนการทำงาน และการจัดสรรทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นดังที่เสนอมาในส่วนของผลการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของชนม์ ณิชชา กังวานศุภพันธ์ และเพ็ญฤมล จะระ (2562) ที่เสนอว่ากิจกรรมสำคัญที่ต้องปรับปรุงด้านต้นทุนเพื่อประสิทธิภาพการจัดการโลจิสติกส์ ได้แก่ การเคลื่อนย้ายและขนส่ง และงานวิจัยเอกชัย คุปตาวาทิน และคณะ (2561) พบว่า การทราบโครงสร้างต้นทุนโลจิสติกส์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมต่าง ๆ สามารถนำไปสู่การตัดสินใจในการลดกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดคุณค่าได้ และแนวทางการลดต้นทุนโลจิสติกส์สามารถทำได้โดยการรวมกลุ่มสมาชิกเครือข่ายผู้ผลิตเพื่อวางแผนการผลิต ภายใต้การสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนจัดตั้งศูนย์กลางกระจายผลผลิตโดยกลุ่มผู้ผลิต หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเอง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

- เกษตรกรผู้ผลิตตาลโตนดควรมีการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มวิสาหกิจผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ตาลโตนด ซึ่งอาจเป็นการรวมกลุ่มเครือข่าย การรวมกลุ่มที่นำโดยผู้ผลิตรายใหญ่ และการรวมกลุ่มของผู้ผลิตที่คุ้นเคยกัน การรวมกลุ่มที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิต และการกระจายสินค้าเพื่อส่งเสริมการตลาดผลผลิต นอกจากนั้นยังสามารถสร้างอำนาจต่อรองกับผู้ซื้อหรือตัวแทนจำหน่าย สร้างเครือข่ายการผลิต การตลาด ตลอดจนสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานของภาครัฐบาลที่ให้การสนับสนุน
- กลุ่มวิสาหกิจผู้ผลิตตาลโตนดหลายกลุ่มได้พยายามพัฒนาช่องทางการกระจายสินค้าด้วยเครื่องมือสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการขายให้กว้างขวาง สะดวก รวดเร็ว และเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้มากขึ้น ขณะเดียวกันก็เป็นวิธีการที่จะช่วยลดต้นทุนการกระจายสินค้า อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้และพัฒนาเครื่องมือการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์

ยังคงอยู่ในระยะเริ่มต้น สถาบันอุดมศึกษาควรให้ความสนใจพัฒนาความรู้ด้านนี้แก่ผู้ประกอบการ เพื่อยกระดับขีดความสามารถทางการผลิตและการตลาดของผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ตาลโตนด

- ปัญหาข้อจำกัดของปริมาณผลผลิตทั้งในรูปของวัตถุดิบ และสินค้าสำเร็จรูปจากผลิตภัณฑ์ตาลโตนด ด้วยสาเหตุของพื้นที่เพาะปลูกที่ไม่สามารถเพิ่มขึ้นได้มาก ผลผลิตออกเป็นฤดูกาลในระยะต้นปี ประกอบกับ คนรุ่นใหม่ไม่สนใจที่จะสืบทอดอาชีพต่อยอดจากบรรพบุรุษ ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐบาล เอกชน และสถาบันการศึกษา ควรร่วมมือกับเกษตรกรผู้ผลิต ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ จากตาลโตนด เพื่อส่งเสริมให้มีการปลูกตาลโตนดมากขึ้นอันจะเป็นการอนุรักษ์อาชีพดั้งเดิม และทำให้คนรุ่นใหม่หันมาให้ความสนใจอาชีพนี้

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาต่อไป

- ควรศึกษาพฤติกรรมการบริโภคของลูกค้าสมัยใหม่ ตลอดจนอุปสงค์ที่มีต่อการใช้ผลิตภัณฑ์ตาลโตนดว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เพื่อให้ผู้ผลิตใช้ในการวางแผนปรับตัวทางธุรกิจในระยะยาว

- ควรศึกษาเรื่องการพัฒนาตราสินค้าผลิตภัณฑ์ตาลโตนด ที่เน้นเอกลักษณ์ภูมิปัญญาของท้องถิ่น เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค และเป็นการสร้างหลักประกันคุณภาพและมาตรฐานการผลิต

- ควรศึกษาเพื่อพัฒนาธุรกิจต่อเนื่อง เช่น ร้านอาหาร ขนม เครื่องดื่ม และร้านค้าของที่ระลึกจากผลิตภัณฑ์ตาลโตนด ธุรกิจเหล่านี้จะช่วยพัฒนาอาชีพใหม่ ๆ ทำให้การเพาะปลูกตาลโตนดคงอยู่ และขยายตัว

- ควรศึกษาเพื่อการพัฒนาพื้นที่เพาะปลูก และประกอบการผลิตภัณฑ์ตาลโตนด ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการเรียนรู้อาชีพดั้งเดิมตลอดจน สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เอื้อเฟื้อข้อมูล อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษา รวมทั้งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานบริหารการวิจัย นวัตกรรมและการสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ อนึ่ง หากงานวิจัยนี้จะก่อให้เกิดคุณูปการต่อสาธารณะชน ขอขอบคุณงามความดีที่เกิดขึ้นให้กับผู้มีอุปการะคุณต่องานวิจัยดังที่ได้กล่าวมา แต่หากจะมีข้อบกพร่องอันใดให้ปรากฏ ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้ด้วยความเต็มใจ และพร้อมนำไปแก้ไขปรับปรุงเพื่อประโยชน์ต่อสังคมไทยในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- นกนพัชร กอประเสริฐ และคณะ. (2562). การจัดการต้นทุนโลจิสติกส์ของมะพร้าว น้ำหอม. **วารสารวิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน วิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา**, 5(2), 30–38.
- เจือจันทร์ ด่านสีบลกุล. (2546). ศึกษาการผลิตอาหารจากตาลโตนดของชาวบ้าน อำเภอสังขละบุรีจังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์สาขาวิชาไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- คำนาย อภิปรัชญาสกุล. (2560). การขนส่งสินค้าในงานโลจิสติกส์ (Goods Transportation in Logistics Works). กรุงเทพฯ: บริษัท โฟคัลมีเดีย แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด.
- คำนาย อภิปรัชญาสกุล. (2556). การบริหารเส้นทางการขนส่งสินค้า (Goods Transportation Routs Management). กรุงเทพฯ: บริษัท โฟคัลมีเดีย แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด.
- ชนม์ฉันทา กังวานศุภพันธ์ และเพ็ญฤมล จะระ. (2562). การจัดการระบบโลจิสติกส์ของวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนข้าวหอมมะลิอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**, 38(2), 22–34.
- ณัฐพล บัวเปลี่ยนสี และคณะ. (2561). การจัดการห่วงโซ่อุปทานของสินค้าผักเบอร์ 8 เพื่อยกระดับศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในอำเภอนวมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 38(4), 52–65.
- ธิดิมา วงศ์ชีรี และคณะ. (2561). ห่วงโซ่มูลค่าของตาลโตนด กรณีศึกษา อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรีปีเพาะปลูก 2560. **วารสารวิทยาศาสตร์เกษตร**, 49 พิเศษ, 506–510.

- ปวีณา เสนาเก่า และวันชัย รัตนวงษ์. (2551). **การศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการกระจายสินค้า ระหว่างการขนส่งผ่านศูนย์กระจายสินค้ากับเอเยนต์เพื่อวางแผนการเพิ่ม ประสิทธิภาพ กรณีศึกษาร้านหนังสือบริษัท วันวัน ออลส์ จำกัด(มหาชน).** วิทยานิพนธ์สาขาการจัดการโลจิสติกส์ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- พัชรธิดา ศิริเลี้ยง และปาริวิ จารุพันธ์. (2562). **การเลือกทำเลที่ตั้งเพื่อจัดตั้งศูนย์กระจาย สินค้ากรณีศึกษา : บริษัทจัดส่งสินค้าอุปโภคบริโภค. ปริญญาณิพนธ์ สาขาวิชา วิศวกรรมโลจิสติกส์ ภาควิชาวิศวกรรมขนถ่ายวัสดุและโลจิสติกส์ คณะ วิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.**
- รสสุคนธ์ แยมทองคำ และคณะ. (2561). **แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการตลาดสินค้า เกษตรปลอดภัยแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รายงาน วิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.**
- รัตนภรณ์ ปรีดาคักดี และรัชชิตา ภูมิศร (2563). **รูปแบบการบริหารต้นทุนกลุ่มแปรรูปน้ำตาล โดนดของวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเพชรบุรี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพชรบุรี, 10(3), 89–97.**
- ละเอียด คีลน้อย. (2562). **การใช้มาตรฐานค่าในการศึกษาวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์การโรงแรม และการท่องเที่ยว. วารสารบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัย อุบลราชธานี, 8(15), 112–126.**
- ศิริญา ดังนฤมิตร. (2558). **ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและ ขนาดย่อมในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์สาขาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.**
- สตราญนิตย์ เล็กสุทธิ์ และพงศ์ศิริ ปิตรัตน์เจริญกุล. (2563). **การพัฒนารูปแบบการตลาด เกษตรอินทรีย์ของเครือข่ายเกษตรกรยั่งยืน จังหวัดลำพูน. Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University, 14(2), 76–87.**
- สมพร ประกอบชาติ และคณะ. (2559). **พันธุ์มิเพชรบุรี. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.**
- สุชาติ ไตรภพสกุล. (2564). **หลักการตลาดเพื่อการเป็นผู้ประกอบการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.**

สุภาพร คำเตจา และคณะ. (2562). การพัฒนาระบบการจัดการการกระจายเมล็ดกาแฟตากแห้งของตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย. ใน **รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 6** (pp. 88–97.) สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

สุวิทย์ นามบุญเรือง. (2560). **การบริหารช่องทางการตลาด**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.

สุวิมล อังควาณิช และนางสมน นิจรินทร์. (2556). การทำน้ำตาลโตนดในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี: การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม การปรับตัว สู่แนวโน้มการประกอบอาชีพ. **วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์**, 32(1), 1–16.

สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบุรี. (2561). **สถิติพื้นที่เพาะปลูกและผลผลิตตาลโตนด จังหวัดเพชรบุรี**. เพชรบุรี: เอกสารอัดสำเนา สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบุรี.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 – 2559)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานกฤษฎีกา.

โสภาพร กล่ำสกุล และคงขวัญ ศรีสะอาด. (2560). การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ กรณีศึกษา น้ำตาลสดเมืองเพชรบุรี. **วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย**, 12(1), 191–213.

เอกชัย คุปตาวาทิน และคณะ. (2561). แนวทางการลดต้นทุนโลจิสติกส์: กรณีศึกษา เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง ตำบลบ้านค้อ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี**, 9(2), 48–74.

Cronbach, L.J. (1990). **Essentials of Psychological Testing**. 5th Edition. New York: Harper Collins Publishers Inc.

Rattanapongpinyo T. (2017). Determinants of Survival and Thriving of SMEs in the Western Provinces of Thailand. **Silpakorn University Journal of Social Sciences, Humanities, and Arts**, 18(1), 259–277.

Rattanapongpinyo T. (2019). The Effect of Human Capital Development on Sustainable Organization of Thai SMEs. **Silpakorn University Journal of Social Sciences, Humanities, and Arts**, 19(3), 690–707.

Yamane, T. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis**. 3rd Edition. New York: Harper and Row Publications.

Economic Return from Related Tourism Business Surrounded Hot Springs Attraction in The Upper Northern Provincial Cluster, Thailand

Ngamnid Saennampol^{1*}, Warach Madhyamapurush¹, Prakobsiri Pakdeepinit¹
and Phatpitta Sreesoompong¹

¹ Department of Tourism, School of Management and Information Sciences, Phayao of University, Phayao 56000

* Corresponding author: ngamnid_sae@g.cmru.ac.th

Received: April 1, 2020; **Revised:** September 10, 2020; **Accepted:** December 8, 2020

Abstract

The objective of this paper was to study factors effecting the economic return of related tourism businesses surrounded hot springs attraction in the upper northern provincial cluster. Data was collected through in-depth interviews with 32 owners which opened the business at least 1 year, relevant managers or seniors' staff with the requirement of at least 5 years business experiences. The researcher used the purposive sampling method to get the accurate information from the experiences key informants about related tourism businesses (any of spa, food and beverage, accommodation, community-based tourism and other business) close to Hot spring not more than 10 kilometers, had GPS and accepted to reveal the financial information of their own business. The interviews were recorded and the financial analysis of the net present value (NPV), the Internal Rate of Return (IRR), the benefit-cost ratio (B / C) and the payback period (PB) were scored and interpreted through content analysis. The best economic return business was the small cooperative spa, very small-sized private food and beverage and very small-sized private community-based tourism around Sankampang Hot spring; The cooperative group's other business around Pong Duet Hot Spring; medium-sized accommodation around private Rungarun resort. In conclusion, most of the related tourism

businesses causing the best economic return were either very small private businesses with 1– 5 employees around the co-managed Hot Spring or small cooperative businesses around governmental Hot Spring or medium-sized business around private Hot Spring.

Keywords: Economic Return, Related Tourism Business Surrounded Hot Springs, Upper Northern Provincial Cluster

Introduction

Most hot springs located in the small districts in the upper northern provincial cluster are like the center promoting value creation in each district. Especially to those with special interests in health promotion. Related tourism business surrounded hot springs attraction; such as spa business, food and beverage business, accommodation business, community-based tourism business, and other business, act like the amenities of the hot springs that accommodate tourists both on-site and on the way from/to the hot springs. This business also helps create jobs and income for the nearby community. It was important for driving the country's overall economy (Tata and Prasad, 2015).

While the new generation believes that doing business in the community earns a low income and is an unstable occupation, including lower social status than working in big cities. There is no support for creating a career for local people or supporting the local entrepreneurs. It causes the value of localization to disappear because of the lack of community involvement in the related tourism business around hot springs.

For decreasing the issue and empowering "Value Creation of the community business", the local entrepreneurs have to acquire the basic financial knowledge which can reduce the cost and increasing the revenue by increasing tourists and their expenditure. For example, the sales can be increased by the service design and new local products which has a contemporary and unique style to extend the distinctive characteristics of the product and service by local labor to attract more visitors and their return visit (Reyppens et al., 2016). This research therefore studied about the factors effecting the economic return of related

tourism business surrounded hot springs attraction in the upper northern provincial cluster in the long term.

Literature Review

Related Tourism Business

Businesses around hot springs tourism destinations are economic activities which are managed by public, private, community and joint venture.

There is either direct business related to spa business or secondly indirect businesses related to food and beverage business and accommodation business or thirdly community-based tourism businesses related to local guide and fourthly, the other business related to souvenir business, grocery business and egg business.

For the business management, owners or managers may operate an independent or a family own business; gathering as a group such as a group of housewife, a group of senior citizens; local enterprise; a cooperative group; limited company. A partnership networking may be joint ventures with the government or private sectors. The community would receive appropriate compensation and maintenance of local resources from external sectors.

The scale of the business is the key effecting long-term business survival, the more the business scale are, the more there are the current stocks of resources such as assets, capacity, and employment. Anyway, a large amount of employee does not impact the profit of the business rather than the productive and qualified staff. The bigger company is, the longer business would survive (Bercovitz and Mitchell, 2007).

For profitability of the business is the key effecting long-term business survival, the greater the profit of the business is, the longer a business would survive. (Bercovitz and Mitchell, 2007). To study the profit of the business, the cost and income have to be also studied as follow;

Economic Return

One of the business potentials consists of financial management. Financial management concepts used in this research were net present value, Internal Rate of Return, Benefit-cost ratio, and payback period.

NPV is the net present value, which is a technique for making investment decisions by comparing the cash flow and cash outflows in the project by taking both amounts into the present and net values. Projects that should be invested are projects that have cash inflows at present value, at least equal to cash flows paid at present value or say Net Present Value (NPV) = PV (cash inflow) – PV (cash flow paid). (Soontaree Laophatchan and Chatupon Tangkhachat, 2019).

$$NPV = CF_0 + \frac{CF_i}{(1 + i)}$$

CF_i = is the cash flow of the project in the year i

If the value is positive, then the business owner should conduct the business. If the value is negative, then the business owner should not operate the business. And the more the score is the more economic returns, which means the profits or benefits of the business.

IRR is a discount rate that allows the present value of cash flows expected to be paid for the investment equal to the present value of the cash flows The economic returns received from the project (Internal Rate of Return) or IRR are returns that make PV (cash flow) = PV (cash flow paid).

$$CF_0 + \frac{CF_i}{(1+i)} = 0$$

CF_i = is the cash flow of the project in the year i

If the value is positive, then the business owner should conduct the business. If the value is negative, then the business owner should not operate the business. And the more the score, the more economic returns, which means the profits or benefits of doing business.

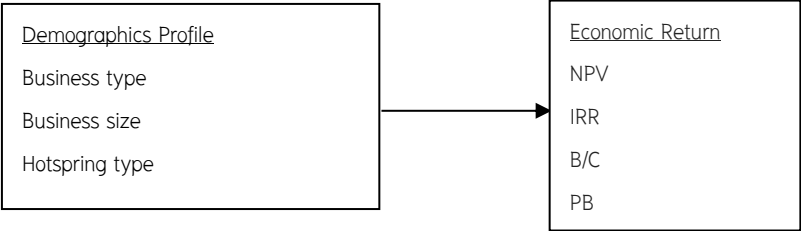
The benefit–cost ratio (B / C) is an economic return analysis by comparing the benefit and cost of all projects by dividing the total project revenue by the total cost. Costs will study the fixed costs such as regular employee salaries and temporary employee wages, rental fees, car rental, etc. and variable costs such as cost of food ingredients,

life insurance, fuel costs, which can help assess the effectiveness of the project. If the value is positive, then the business owner should conduct the business. If the value is negative, then the business owner should not operate the business. And the more the score, the more the profit or benefit of that business operation.

The payback period (PB) is the amount of time (in years/months) that the period from the project beginning to the point that the project can generate cash flow. The net of the project is equal to the investment in assets for the operation of the project at the beginning of the project.

The Pay Back period =The the number of years before the full return of capital + amount of return that is not all received at the beginning of next year and then divided by cash flow expected to receive in that year.

Conceptual Framework

Objectives

To study the factors effecting the economic return of related tourism business surrounded hot springs attraction in the upper northern provincial cluster, Thailand.

Methodology

Draft semi-structured interview from observation data and data was collected through in-depth interviews with the key informants which were owners who opened the business at least 1 year ,or relevant managers or seniors' staff with the requirement of at least 5 years experiences of related tourism businesses operation (any of spa, food and beverage, accommodation, community-based tourism and other business) close to Hot spring not more than 10 kilometers and accepted to reveal the financial information. Anyway,this may lead to bias in data collection for the economic issue. The interview question which were; 1) Fixed costs and variable costs (per year) 2) The annual income of the business 3) Expenses before operation launching 4) Financial source.

Interviewing was conducted until the result was repeated and the conclusion could be made. The data analysis was content analysis from the in-depth interview and Pugh Matrix was a tool that evaluated options by selecting 4 criteria such as Net Present Value (NPV), Internal Rate of Return (IRR), Benefit–Cost Ratio (B / C) Payback period criteria (PB), such as shop No. 1 NPV = 1,000 baht, shop No. 2 NPV = 2,000 baht, shop No. 3 NPV = 3,000 baht, Shop No. 4 NPV = 4,000 baht, shop No. 5 NPV = 5,000 baht. So, Shop No. 5 earn most and therefore received 5 points then+ 5 points (IRR point) + 4 points (B / C point) + 4 points (PB point). The total score is 18 and then divide by 4. So the average score is 4.5. It means that this shop has very high economic business return. The five spa business economic return were calculated mean score as per class interval formula with five range.

4.21–5.00 very high economic business return

3.41–4.20 high economic business return

2.61–3.40 medium economic business return

1.81–2.60 low economic business return

1.00–1.80 very low economic business return

$$= \frac{5-1}{5}$$

$$= 0.80$$

The eight food and beverage, eight accomodation, eight community based tourism business economic return were calculated mean score with eight range.

6.61–8.00 very high economic business return

5.21–6.60 high economic business return

3.81–5.20 medium economic business return

2.41–3.80 low economic business return

1.00–2.40 very low economic business return

$$= \frac{8-1}{5}$$

$$= 1.4$$

The six other business economic return were calculated mean score with six range.

5.01–6.00 very high economic business return

4.01–5.00 high economic business return

3.01–4.00 medium economic business return

2.01–3.00 low economic business return

1.00–2.00 very low economic business return

$$= \frac{6-1}{5}$$

$$= 1$$

Results

The result of the economic return from the analysis of Net Present Value (NPV) Internal Rate of Return (IRR) Benefit–Cost Ratio (B / C) and Payback Time (PB) of each type of businesses showed as follows. It was found that the best economic return was Sankampang Massage Group.It implied that the size of business (small) and the hotspring type(co-managed hotspring) effecting the economic return.

Table 1: Five spa businesses around hot spring attractions

name	NPV	IRR	B/C	PB	Score
1. Sankampang Massage Group	7,898,431.49	1545	35.79	1 month	(20 pts) 5
2. spa business in Yangputor Hot Springs	122,914.35	36	1.61	2.7 years	(15 pts) 3.75
3. Chaeson Hot Spring Spa	273,917.46	25	1.17	3.8 years	(13 pts) 3.25
4. Yangputor Hot Spring local enterprise	-13,919.69	18	0.93	4.10 years	(8 pts) 2
5. Pong Kwao spa	-637,644.7	2	0.37	9.9 years	(4 pts) 1
Average	1,528,739.78	325	7.97	4.2 years	

Table 2: 8 Food and beverage businesses around Hot spring attraction

It was found that the best economic return was Papaya salad shop, Sankampang Hot spring. It implied that the size of business (very small) and the hot spring type (co-managed hot spring) effecting the economic return.

name	NPV	IRR	B/C	PB	score
1. Papaya salad shop, Sankampang	1,059,573.64	2466	71.64	1 month	(32 pts) 8
2. Papaya salad shop of Yang putor	437,322.45	621	22.87	2 months	(26 pts) 6.5
3. Grilled chicken and grilled fish shop, at Yangputor	417,734.55	642	21.89	2 months	(25 pts) 6.25
4. Grilled pork shop business in Yangputor	339,125.70	545	17.96	3 months	(20 pts) 5
5. Kasetruenkum Business, located in Doi Saket	250,675.46	422	11.03	3 months	(16 pts) 4
6. Pangmakuaw, Pong Duet	255,585.30	425	11.22	3 months	(15 pts) 3.75
7. Stewed pork leg on rice business, Aueang Fah	700,691.65	108	4.11	1 year	(13 pts) 3.25
8. Head Porn, Doi Saket	191,964.54	306	7.4	4 months	(10 pts) 2.5
Average	456,584.16	692	21	3 months	

Table 3: 8 accommodation businesses around hot springs in the northern cluster, it was found that the best economic return was Runarun resort. It implied that the size of business (medium) and the hotspring type (private hotspring) effecting the economic return.

name	NPV	IRR	B/C	PB	score
1. Rung Arun resort, private hot spring	36,509,065.39	392	15.55	4 months	(32 pts) 8
2. Accommodation in Chae Son	9,176,998.72	156	6.53	8 months	(28 pts) 7
3. Sivawet Farmstay, Yangputor	1,833,948.72	85	3.58	1.2 years	(24 pts) 6
4. Dao Doi Farm Stay, Yangputor	1,196,769.13	64	2.73	1.5 years	(20 pts) 5
5. Nee shop, Yangputor	67,870.99	42	1.75	2 years	(12 pts) 3
6. Tong Homestay, Yangputor	497,461.97	38	1.7	2.6 years	(11 pts) 2.75
7. Tent, Yangputor	347,590.57	38	1.72	2.6 years	(11 pts) 2.75
8. Mon View Doi, Sankampaeng	323,784.16	38	1.66	2.5 years	(10 pts) 2.75
Average	6,244,186.20	107	4.4	1.6 years	

Table 4: 6 community-based tourism businesses around hot springs, it was found that the best economic return was On Tai tour, Sankampang. It implied that the size of business (very small) and the hot spring type (co-managed hot spring) effecting the economic return.

name	NPV	IRR	B/C	PB	score
1. Ontai tour, Sankampang	3,520,534.23	192	7.9	7 months	(21 pts) 5.25
2. Community tour enterprise in Yangputor	37,313	1800	75.63	1 months	(20 pts) 5
3. “Tum”, Yangputor Hot Springs	1,806,418.19	111	4.61	11 months	(17 pts) 4.25
4. Pong Kwao Hot Springs	1,304,160.04	87	3.6	1.2 years	(13 pts) 3.25
5. Local guide at Fang	45,999.17	23	1.09	3.6 years	(9 pts) 2.25
6. Tong, Yangputor	86,482.95	14	0.83	4.7 years	(4 pts) 1
Average	1,104,656.94	371	15.61	1.8 years	

Table 5: 5 Other Businesses around hot springs in the upper northern cluster, it was found that the best economic return was Pangmakuaw Community. It implied that the size of business (small cooperative group) and the hot spring type (government managed hot spring) effecting the economic return.

name	NPV	IRR	B/C	PB	score
1. Pangmakuaw Community,Pong Duet	2,746,304.81	2316	92.54	1 month	(19 pts) 4.75
2. Private gemstone business in Thaweessin	7,333,550.38	896	34.33	2 months	(17 pts) 4.25
3. Gift shop business at Rung Arun	806,689.58	891	33.27	2 months	(13 pts) 3.25
4. Souvenir shop selling local cloth of Yang putor	61,575.19	278	10.47	5 months	(9 pts) 2.25
5. Sankampang Hot Springs shop	146,375.23	239	6.86	2 months	(8 pts) 2
Average	2,218,899.03	924	35.49	2.4 months	

The result revealed that the size of business and the hot spring type effecting the economic return differently. Besides, the type of business also effected the economic return. The analysis of NPV, IRR, B / C, PB showed that the other businesses were the most cost-effective since the economic return was the highest (4.75 scores), followed by a moderate level of food and beverage business (3.25 scores), as well as the accommodation business were also moderate. (3 scores). While the economic return of the community based tourism business was low. (2.5 scores) as well as the economic return of the spa business was low (2 scores).

Discussion and Conclusion

In conclusion, the research results revealed the type of business affecting the economic return. For best economic return is the other business, food and beverage business, accommodation business, community based tourism, and spa business accordingly. For recommendation, If the other business has high or very high economic returns, their economic returns should be sustained. If food and beverage and accommodation business have a moderate economic return, it should be improved. If the community-based tourism business and spa business have a very low economic return, it should be corrected instantly.

Besides, the research results revealed the size of business affecting the economic return of the businesses around the Hot spring; The medium-sized business had the very high potential, the big business had the high potential, the small business and the very small business had the medium potential, so It suggested that the local entrepreneur should run the medium-sized or big business or gathered together in group as the business network in order to build a business network with customers, communities, government sectors to increase the competitiveness of the related tourism business (Reypens et al., 2016) and that can increase the scale of related tourism businesses around hot springs destinations appropriately for the better profitability and economic return.

Lepoutre and Heene, (2006) said that the very small business has low potential as of lack of time to pay attention to the sustainable outcome and did not have enough staff who had specialized knowledge, for example, the basic accounting and financial knowledge. It caused some businesses did not know the real cost and profit. Moreover, they did not know the payback period. As a result, there might be some mistake or unplanned incident affecting the low economic return of the businesses or closure of businesses. For a profitable and sustainable business, finance is like an important indicator. Therefore, the very small business should consider the cost control and income to generate better profit for business survival in the long term. That was the contradiction of Salia and Alda (2008) research said that the small-sized business could be profitable.

The result showed that the related tourism business around the Hot Spring which was run by the government, private sector or co-management was more profitable than the Hot Spring which was run by community. It was observed that if the Hot Spring was profitable, the nearby business was profitable. As well, Taplah et al., (2018) said that the hot spring source can increase the profitability of the businesses. The payback period of the business near Hot Spring could be at least 1 month as per this research. In contrast with the research of Salia and Alda (2008) that the first year of the business, the net profit was negative.

For further research, there should be the similar study in the other provincial cluster or the other type of tourism attraction for comparing the result of this study.

References

- Bercovitz, J., and Mitchell, W. (2007). When is more better? The impact of business scale and scope on long-term business survival, while controlling for profitability. **Strategic Management Journal**, 28(1), 61–79.
- Lepoutre, J., and Heene, A. (2006). Investigating the impact of firm size on small business social responsibility: A critical review. **Journal of business ethics**, 67(3), 257–273.

Reypens, C., Lievens, A., and Blazevic, V. (2016). Leveraging value in multi-stakeholder innovation networks: A process framework for value co-creation and capture.

Industrial Marketing Management, 56, 40–50.

Soontaree Laophatchan and Chatupon Tangkhachat. (2019). **Investment decision in international project**. Retrieved on 15 December 2019, from

<https://www.ms.src.ku.ac.th/eLearning/Download/DataSheet/2011/Aug/762313/762313%20Chapter8%20Mult%20Cap%20Budgeting.pdf>

Tata, J., and Prasad, S.. (2015). Immigrant family businesses: Social capital, network benefits and business performance. **International Journal of Entrepreneurial Behavior and Research**, 21(6), 842–86.

Taplah Jr, A. J., Suministrado, D. C., Amongo, R. M. C., Paras Jr, F. O., Elauria, J. C., & Tokpah, D. P. (2018). Economic analysis of duck eggs incubation using hot spring as heat source. **Journal of Development and Agricultural Economics**, 10(2), 38–44.

Salia, A. M. J., and Alda, M. (2008). Economic analysis of small-scale tilapia aquaculture in Mozambique. **Institute Nacional de Desenvolvimento de Aquacultura (INAQUA)** pp, 15–16.

Journal of Humanities and Social Sciences

University of Phayao

ISSN : 2286-9395 (print) ISSN : 2697-441X (online)

Volume 10 Number 2 (July – December 2022)

Division of Research Administration, University of Phayao
Muang Phayao District, Phayao Province 56000

Tel: 0 5446-6666 Ext 1048

E-mail: hu.journal.up@gmail.com